

AXII. MÉTA-TÚRA túravezető füzete

2009. május. 09-16.

BÁNÁT-OLTÉNIA-DÉLI KÁRPÁTOK

Szerkesztette: Öllerer Kinga és Negrean Gavril (Bukarest)

XII. MÉTA-TÚRA

2008. május 9-16.

A túrát szervezte és vezeti: Öllerer Kinga és Gavril Negrean

Szakmai szerkesztő: Öllerer Kinga és Gavril Negrean

Technikai szerkesztő: Béresné Papp Szilvia

A címlapon lévő fotók forrásai balról jobbra:

Cascada Beiului - outdoors.webshots.com

Cheile Nerei – www.xtreme.ro

Cazanele Dunării - www.infopensiuni.ro

Pinus nigra banatica - <http://pinulnegru.3xforum.ro>

Ponoare, Podul lui Dumnezeu - www.panoramio.com

Cheile Oltețului - www.panoramio.com

Nagy fotó – Cheile Nerei – www.alpinet.org

A MÉTA-túra résztvevői

Babai Dániel

Balogh Lajos

Bede Ádám

Biró Marianna

Bódis Judit

Borsos Balázs

Botta-Dukát Zoltán

Bölöni János

Csathó András István

Deák József Áron

Dénes Andrea

Exner Tamás

Fogarasi Péter

Földi Tímea

Fráter Erzsébet

Gálhidy László

Grabovyy, Vladimir

Haberler, Thomas

Halmos Béla

Jones, Andrew

Juhász Magdolna

Karácsonyi Károly

Kercsmár Vilmos

Komoly Cecília

Kósa Anna

Kosenko, Ivan

Kuzemko, Anna

Lunk Gergely

Margóczy Katalin

Máté Gábor

Molnár Ábel

Molnár Csaba

Molnár Zsolt

Negrean Gavril

Öllerer Kinga

Papp Mária

Racsek Réka

Reznek Rita

Schmidt Dávid

Somogyi Zoltán

Sutcliffe, Laura

Sutyinszki Zsuzsanna

Szabados Klára

Szabó István

Szécsi Eszter

Szépliget Máttyás

Szollát György

Teleki Balázs

Tímár Gábor

Tkach, Ditro

Ujházy Noémi

Varga Anna

Willner, Wolfgang

Kedves Túrarésztevő, kedves Olvasó!

Immáron a tizenkettedik MÉTA-túra indul útjára. Újból átlépjük az országhatárt, sőt először kilépünk a Kárpát-medencéből is. A túrát Öllerer Kinga és Gavril Negrean bukaresti botanikusok szervezik és vezetik.

A túra célja, hogy átfogó képet adjon a hazaitól igen sok szempontból eltérő, mégis nem ritkán hasonló fajkészletű, szerkezetű, dinamikájú dél-kárpáti, észak-balkán növényzetről.

A túrafüzetben igen részletes leírásokat olvashattok a meglátogatandó területek földrajzi, történelmi és más érdekességeiről, de sok területről részletes fajlistákat is kaptunk (a fajlistákban a nevek az illető kiadványokban feltüntetett változatban szerepelnek, ezek több esetben már nem érvényes nevek).

Jó túrázást, hasznos olvasást, elmélyült gondolkodást kívánok a szervezők nevében is:

Molnár Zsolt
MÉTA-témavezető

Ui.: A XIII. MÉTA-túrát Dél-Magyarországra tervezzük (Illancs, Bácska, Gemenc, Mecsek hegylábai, Tolnai-dombság és Mezőföld). A témája: Táj és ember kapcsolata. A túrát Varga Anna és barátai szervezik. Időpontja: 2009. október 3-7.

TARTALOMJEGYZÉK

Románia természetes növénytakarója	7.0
Általánosságok Románia flórájáról	8.0
A romániai flórakutatás rövid története	13.0
A Bánság/Bánát	16.0
A Bánsági-hegyvidék	20.0
Olténia	21.0
Déli-Kárpátok	22.0

PROGRAM

1. NAP (május 09. - szombat)	24.0
Arad - Vinga: termofil növényzet - Moravița (Temesmora) - szikések - Sasca Montană (Szászkabánya)	
2. NAP (május 10. - vasárnap)	55.0
Sasca Montană (Szászkabánya) - Néra szurdoka - Sasca Montană (Szászkabánya)	
3. NAP (május 11. - hétfő)	65.0
Sasca Montană (Szászkabánya) - Oravița - Moldova Nouă - Svinița - Dubova - Kazán-szoros - Eselnița (Dunaorbágy)	
4. NAP (május 12. - kedd)	93.0
Eselnița (Dunaorbágy) - Orșova - Vaskapu Nemzeti Park - Drobeta-Turnu Severin (Szörényvár) - Orșova - Băile Herculane	

(Herkulesfürdő) - Valea Țesna (Domogled Nemzeti Park északi határa) - Baia de Aramă (Arámabánya)

5. NAP (május 13. - szerda) 129.0

Baia de Aramă (Arámabánya) - Ponoarele - Isverna - Baia de Aramă (Arámabánya)

6. NAP (május 14. - csütörtök) 132.0

Baia de Aramă (Arámabánya) - Tismana - Hobîța - Runcu-Cheile Sâhoduului (Sohodol szoros) - Țârgu Jiu (Zsilvásárhely) - Polovragi - Horezu

7. NAP (május 15. - péntek) 147.0

Horezu –Țârgu Jiu (Zsilvásárhely) – Defileul Jiului (Zsil-völgye) – Petroșani (Petrozsény) – Țara Hațegului (Hátszeg: Sântamaria Orlea/Óraljaboldogfalva, Sarmisegetuza/Várhely, Densus/ Densus) – Hunedoara (Vajdahunyd) – Déva

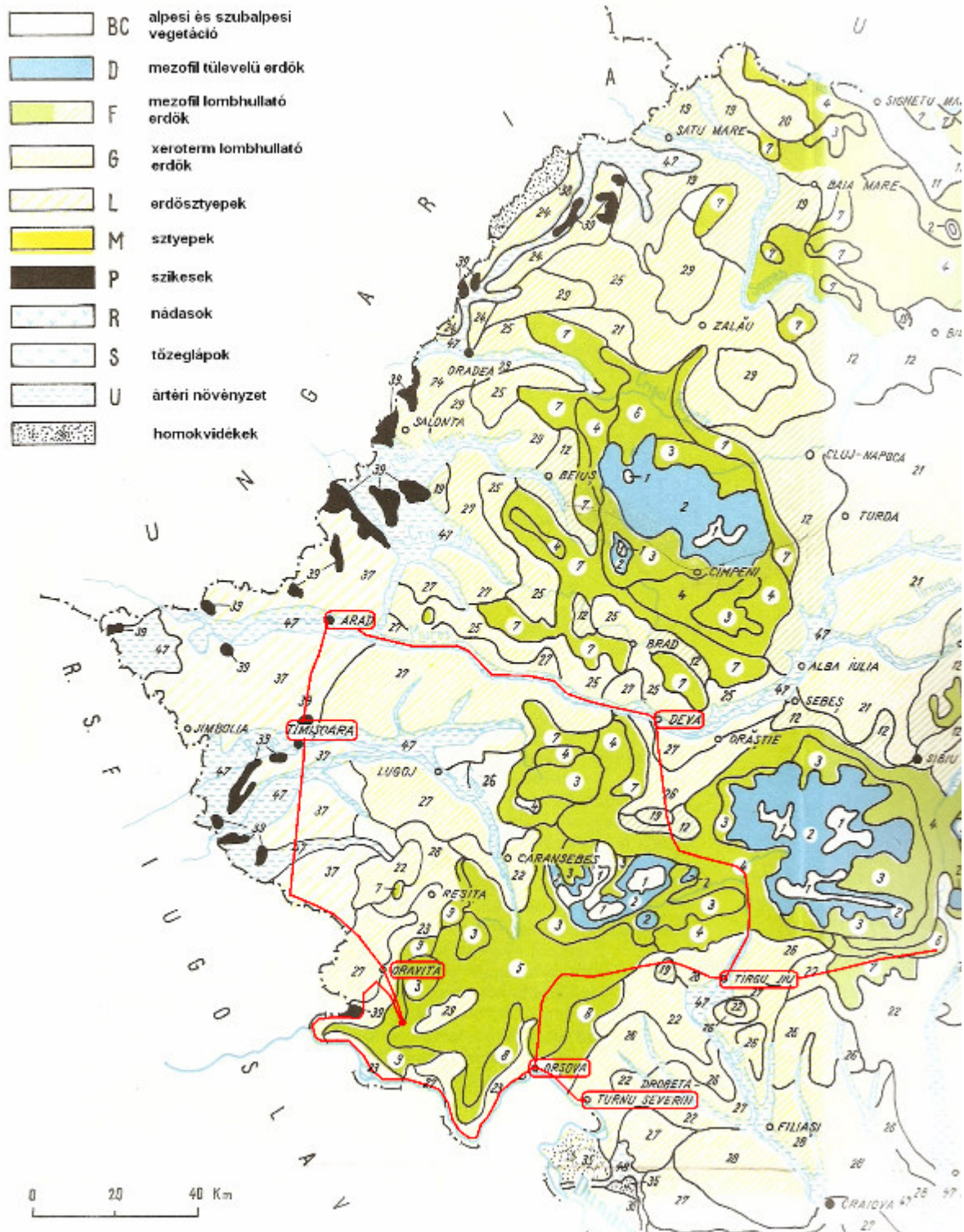
8. NAP (május 16. - szombat) 170.0

Déva - Arad – Budapest

Használt irodalom 182.0

Hasznos címek 182.0

Az útvonallal kapcsolatos botanikai irodalmi vonatkozások

A XII. MÉTA-túra útvonala Románia vegetációtérképén (részlet) –
 Doniță N. et al. 1992. *Vegetația României*. Editura Tehnică Agricolă,
 București

Románia a Déli-Kárpátok, a Keleti-Kárpátok, az Erdélyi-szigethegység, a Mezőség, a Román-alföld és Moldva flórávidékével a Kárpáti-flóratartomány része. A kelet-balkáni flóratartományhoz csak az Al-Duna vidéke, a szubmediterrán tartományhoz pedig Dobrudzsa, valamint Olténia és a Bánság egy része tartozik.

Növényzetének jellege alapján Románia a közép-európai flóraterrülethez kapcsolódik, mert flórájában a közép-európai elemek vannak túlsúlyban (35%).

Az országban több mint 3000 növénnyajt tartanak számon. A fajok gazdagságára vall az őshonos fajok nagy száma is.

Az Erdélyi-medence, Moldva, a Román-alföld, a Tiszai-alföld és Dobrudzsa nagy részének természetes növénytakarója az *erdős sztyep* volt. Ezeket az erdős pusztaságokat egykor sűrű tölgyerdő borította. A sűrű tölgyerdőkhöz a Duna mentén, a Szeret és Prut torkolatvidékén, általában a mocsaras mélyedésekben kiterjedt mocsári erdők csatlakoztak. Ma már csak szigetszerű erdőmaradványok emlékeztetnek az egykor sűrű tölgyesekre. A tájból kultúrpuszta lett, a megmaradt erdőszigetek pedig egyéb lombosfákkal (nyír, gyertyán, rezgőnyárfa, juhar stb.) társultak. A folyómelléket füzesek és nyíresek lepték el, s ahol a talajvíz a felszínen áll, ott nádas és sás uralkodik. Füzesek kísérik a Duna mentét egészen a deltavidékig.

A magas dombságokat, a hegységek lejtőit és a hegységeket ma *tölgyesek, bükkösök és fenyvesek* borítják.

Az Olténiai-dombvidéken, Észak-Dobrudzsában, a Moldvai-dombvidék déli és nyugati lejtőin, az Erdélyi-medence peremrészein és az Erdélyi-szigethegység alföldi előterében a tölgyesek öve keskenyebb-szélesebb sávban 150-950 m magasságig terjed. A tölgyesekhez általában juharfa, szilfa, gyertyán és hársfa is társul. Gazdag aljnövényzetükben sok endemikus cserjés növény fordul elő.

400-900 m tengerszint feletti magasságban a lombos tölgyeserdőt felváltja a *bükkösök* öve (400-1420 m). Legalacsonyabb alsó határa a Duna mentén és a Bánságban van (100-200 m).

A bükkös öv körülfogja Bihart és az Erdélyi-medencét. Bükkerdő borítja a Ruszka-havas és a Bánsági-hegyvidék nagyobb részét. Széles pásztában kíséri a Déli-Kárpátok vonulatát (Szubkárpatok) és a Keleti-Kárpátok külső homokközönáját. Moldovában a Prut és a Bârlad között nyírfaerdőkkel társul. A bükkös övre jellemző az erdő nagyfokú

zárttsága. Nincsenek benne napfényes tisztások, és gyér az aljnövényzete is.

A bükkösök felett *fenyvesek övezete* következik 1300-1800 m magasságban. A lucfenyvesek összefüggő övben koronázzák a Keleti-Kárpátokat (1000-1600 m). A Déli-Kárpátokban a lucos öv 780-1800 m, Biharban pedig 1090-1530 m magasságban helyezkedik el.

A fenyvesek faállományát főleg luc és jegenyefenyő alkotja. Erdei fenyő, vörösfenyő és cirbolyafenyő ritkábban fordul elő. A sötét fenyveserdők belsejének aljnövényzete szegényes.

A fenyves öv felett, 1500-2100 m magasságban következik a törpefenyő alhavasi öve (alhavasi bozótöv). Jellemzői a henyefenyő, a boróka és az áfonya.

A legfelső övezet a *havasi tetők gyepe*, amely fölé csak a Déli-Kárpátokban, a Radnai-havasokban és a Kelemen-havasokban emelkednek még itt-ott a meztelen sziklahavasok kopár foltjai. Flórájuk rendkívül gazdag, különösen a Brassói-havasok tűnnek ki sok őshonos növénnyel (erdélyi ibolya, havasi rózsa stb.).

Az A1-Duna vidékén a mediterrán növényzet néhány jellegzetes képviselője is előfordul (keleti gyertyán, dió, vadorgona, ezüsthárs, krími fenyő, bánáti fenyő stb.).

Forrás: Panoráma Útikönyvek – Románia

ÁLTALÁNOSÁGOK ROMÁNIA FLÓRÁJÁRÓL

Negrean G. (ford. és szerk. Öllerer K.)

Elhelyezkedése miatt, valamint az atlanti, mediterrán, északi és kontinentális klimatikus hatásoknak és geológiai múltjának köszönhetően, Románia nagyon nagy biológiai sokféleséggel rendelkezik. Ahogy Soó Rezső is említi, Közép-Európa délkeleti részén vagyunk, nem pedig Délkelet-Európában.

Románia területe számos nagy flóraidék hatása alatt áll (az ország flórája közép-európai, Dobrudzsa kivételével, mely a Balkán-félszigethez tartozik, jellegzetes szubmediterrán-kontinentális flórával). Az ország nyugati részében és a magashegyi területeken az atlanti klimatikus, míg a keleti oldalon a kontinentális hatások is jelen vannak. Erdély keleti medencéiben a jégkorszaki maradványfajok számára

megfelelő körülmények vannak (lásd Csíki-medence, Gyergyói-medence), mely érdekességnek számít a közép-európai országokhoz képest. Románia területén az Európában számontartott biogeográfiai régiókból öt található meg, ezzel az ország biodiverzitása a legváltozatosabb az EU tagállamok közül.

Nincsen pontos adat a Romániában élő edényes növényfajok számáról, a létező adatoknak megfelelően (Flora R.P.R., Flora R.S.R) 3500 taxonómiai egységet említenek, míg számos szerző véleménye szerint ez voltaképpen 4000.

Az legjelentősebb fajgazdagsági központok a Kárpátokban vannak, a Kassa – Timoc (Balkán-félsziget) vonalon, körülbelül 120 fajjal. Az endémikus fajokat már Kerner tanulmányozta, valamint számos osztrák és magyar botanikus. A teljes lista: *Achillea schurii*, *Andryala levitomentosa*, *Aquilegia nigricans subscaposa*, *Aquilegia transsilvanica*, *Asperula carpatica*, *Astragalus pseudopurpureus*, *Astragalus roemeri*, *Barbarea lepuznica*, *Carduus kernerii kernerii*, *Carduus kernerii lobulatiformis*, *Centaurea carpatica*, *Centaurea coziensis*, *Centaurea pinnatifida*, *Centaurea ratezatensis*, *Centaurea indurata*, *Centaurea simonkaiana*, *Centaurea reichenbachii*, *Chrysosplenium alpinum*, *Cirsium furiens*, *Cirsium grecescui*, *Dianthus banaticus*, *Dianthus callizonus*, *Dianthus gelidus*, *Dianthus henteri*, *Dianthus petraeus*, *Doronicum carpaticum*, *Draba dorneri*, *Draba haynaldii*, *Draba simonkaiana*, *Edraianthus graminifolius kitaibelii*, *Eritrichium nanum jankae*, *Euphorbia carpatica*, *Festuca bucegiensis*, *Festuca gauthieri lutea*, *Festuca nitida flaccida*, *Galium baillonii*, *Helictotrichum decorum*, *Hepatica transsilvanica*, *Heracleum carpaticum*, *Heracleum palmatum*, *Hesperis moniliformis*, *Hesperis oblongifolia*, *Hieracium spp.*, *Leontodon repens*, *Linum uninerve*, *Micromeria pulegium*, *Pedicularis baumgartenii*, *Phyteuma tetramerum*, *Phyteuma vagneri*, *Pinus nigra banatica*, *Poa granitica disparilis*, *Poa rehmannii*, *Polygala supina hospita*, *Polyschemone nivalis*, *Prangos carinata*, *Primula auricula serratifolia*, *Primula elatior leucophylla*, *Primula wulfeniana baumgarteniana*, *Pulmonaria filarszkyana*, *Ranunculus carpaticus*, *Ranunculus flabellifolius*, *Satureja montana kitaibelii*, *Saussurea porcii*, *Sesleria heufleriana*, *Silene dinarica*, *Silene zawadzkyi*, *Sorbus borbassii*, *Sorbus dacica*, *Stipa crassiculmis heterotricha*, *Stipa danubialis*, *Syringa josikaea*, *Thesium kernerianum*, *Thymus bihoriensis*, *Thymus comosus*, *Trisetum*

macrotrichum, *Tulipa hungarica*, *Verbascum glabratum brandzae*, *Veronica crassifolia*, *Viola jooi*.

Jellemzőik: évelő növények, legtöbbjük hemikriptofita, nagyon ritkán fás (*Sorbus*, *Pinus*), magashegyi faj (montán, alpesi, főleg 800 méter magasság felett, az Al-Dunánál 80-90 méteren is); többségük magashegyi legelőn, vagy sziklarepedésben él (*Seslerietum rigidae*), kisebb arányban található meg erdőben; főleg sziklákon élő, mészkedvelő; neoendemita, diploid fajok.

Holotípusok: *Thlaspi dacicum dacicum* (Beskizi-től Țarcu-Petrescu-Godeanu-ig), *Aquilegia transsilvanica*, *Hepatica transsilvanica*, *Heracleum carpaticum*, *Koeleria transsilvanica*, *Onobrychis transsilvanica*, *Ranunculus carpaticus*, *Silene nutans dubia*.

Kárpátok-szerte megtalálható fajok: *Campanula serrata*, *Erigeron nanus*, *Euphrasia coerulea*, *Festuca carpatica*, *Festuca porcii*, *Hesperis nivea*, *Leontodon montanus pseudotaraxaci*, *Oxytropis carpatica*, *Symphytum cordatum*, *Thymus pulcherrimus*, *Viola declinata* etc. Holotípus: *Oxytropis carpatica* (Cz Po Rs(W) Rm).

Dobrudsza következik, 20 fajjal: *Agropyron brandzae*, *Alyssum borzaeanum*, *Alyssum caliacrae*, *Campanula romanica*, *Centaurea caliacrae*, *Centaurea gracilentia*, *Centaurea jankae*, *Centaurea pontica*, *Dianthus campestris serbanii*, *Dianthus dobrogensis*, *Dianthus nardiformis*, *Elymus farctus bessarabicus*, *Euphorbia nicaeensis dobrogensis*, *Knautia tulceanensis*, *Linum borzeanum*, *Minuartia bilykiana*, *Moehringia jankae*, *Moehringia grisebachii*, *Ornithogalum amphibolum*, *Ornithogalum oreoides*, *Potentilla emilii-popii*, *Satureja caerulea*, *Solanum triflorum ponticum*, *Zannichelia prodanii*. Holotípus: *Campanula romanica*.

Dél- és délkeleti „géta” elemek (románul *elemente getice*) - A géták a dákokkal rokon trák törzs, amely az i. e. 5. században a Balkán-hegység és az Al-Duna, az i. e. 4. században a Dnyeper folyó és Kis-Scythia között helyezkedtek el. A Géta Fennsík-Podișul Getic a Subcarpații Getici, (É), a Dâmbovița folyó (K), a Románalföld-Câmpia Română (D) és a Mehedinți fennsík-Podișul Mehedinți (Ny) között helyezkedik el), melyek valószínűleg a Szarmát-tenger körül alakultak ki (Kerner és Borbás, valamint Negrean G. elmélete szerint), majd onnan érkeztek Olténia, Munténia, Moldova és Észak-Bulgária síkságaira: *Agrostis moldavica*, *Centaurea angelescui*, *Chamaecytisus danubialis*, *Dianthus deserti*, *Dianthus pratensis racovitae*, *Dianthus guttatus divaricatus*, *Galium moldavicum*, *Iris brandzae*, *Lamium bifidum*

balcanicum, *Ornithogalum psammophilum*, *Serratula bulgarica* (*S. caput-najae*).

Az **Erdélyi-medence** szegényebb az endemizmusokat illetően, ennek ellenére számos kivételesen érdekes faj található meg itt: *Armeria barcensis*, *Astragalus peterfii*, *Cephalaria radiata*, *Jurinea mollis transsilvanica*. *Ribes heteromorphum* (?), *Salvia transsilvanica*. Évelő növények, legtöbbjük hemikriptofita, gyepeken találhatóak, valószínűleg neo-endemikus elemek, csak pár fajt tanulmányoztak genetikailag. Holotípus: *Jurinea mollis transsilvanica*.

Az **erdélyi mocsarakban, lápokban** számos maradványfaj található: *Achillea impatiens*, *Betula humilis*, *Betula nana*, *Calla palustris*, *Carex chordorrhiza*, *Carex davalliana*, *Carex diandra*, *Carex dioica*, *Carex limosa*, *Carex pauciflora*, *Drosera spp*, *Hammarbia paludosa*, *Ligularia sibirica*, *Lysimachia thyrsiflora*, *Pedicularis sceptrum-carolinum*, *Polemonium caeruleum*, *Primula farinosa*, *Rhynchospora alba*, *Saxifraga hirculus hirculus*, *Scheuchzeria palustris*, *Sesleria uliginosa*, *Tofieldia calyculata* stb.

A **pannon elemek** helyzete különleges. Meusel elmélete alapján, Negrean G. szerint azokat a jellegzetes fajokat, melyek a hajdani Pannon-tenger helyén és a Szarmát-tenger öblében alakultak ki, a *dunai* (*danubialis*) gyűjtőnéven kéne említeni. Az alfajok elkülönítése a következő lehetne: *s. str. pannon elemek*, melyek csak a Pannon medencében élnek és a géta elemek (csak Olténia, Munténia, Moldova és Észak-Bulgária területén), valamint a *s. l. dunai* elemek, közös elemek. A Romániában is megtalálható pannon elemek közül megemlíthetjük: *Centaurea sadleriana* (nem visszajelzett), *Cirsium javorkae*, *Pulsatilla pratensis flavescens (hungarica)*, *Succisella inflexa*, *Fumaria jankae* (csak R.), *Dianthus diutinus*.

Dunai (danubialis) elemek: *Alyssum montanum gmelinii*, *Centaurea tauscheri*, *Colchicum arenarium*, *Armoracia macrocarpa*, *Dianthus kladovanus*, *Dianthus serotinus*, *Festuca vaginata*, *Festuca wagneri*, *Prospero paratethicum*, *Sedum hillebrandtii*, *Thlaspi jankae*, ?*Crataegus nigra*. Ez utóbbi egy ártéri faj, az eddigi romániai jelzések hibásak. Esetleg a Duna egyik szigetén megtalálhatjuk, a legközelebbi sziget ahonnan jelezték a Néra deltájától 5-8 km távolságra van.

Dobrudsza. A jelenleg kiadásban levő *Vöröskönyv-höz* (Dihoru G. et Negrean G. – Editura Academiei Române) összeírt 550 taxonómiai egységből 201 Dobrudzsában található, a Vaskapunál levő 100-hoz képest! A Románia területén csak Dobrudzsában található

fajok közül a következőket említjük meg: *Achillea thracica*, *Aegilops triuncialis*, *Ajuga salicifolia bassarabica*, *Anchusa stylosa*, *Anchusa thessala*, *Artemisia lerchiana*, *Artemisia pedemontana*, *Asphodeline lutea*, *Astragalus haarbachii*, *Asyneuma anthericoides*, *Carduus uncinatus*, *Centaurea napuligera thirkei*, *Centaurea thracica*, *Centaurea varnensis*, *Clypeola jonthlaspi*, *Colchicum fominii*, *Convolvulus lineatus*, *Crocus biflorus*, *Crocus chrysanthus*, *Crocus pallasii*, *Cynoglossum creticum*, *Cytisus agnipilus*, *Echinops microcephalus*, *Festuca arenicola*, *Festuca callierii*, *Gagea bulbifera*, *Gagea granatellii*, *Gagea reticulata*, *Gagea sovitzii*, *Galanthus plicatus*, *Genista sessilifolia romanica*, *Gymnospermium altaicum*, *Goniolimon collinum*, *Hedysarum grandiflorum*, *Heliotropium dolosum*, *Iris sintenisii*, *Iris suaveolens*, *Koeleria nitidula*, *Jurinea linearifolia*, *Jurinea stoechadifolia*, *Jurinea tzar-ferdinandii*, *Minuartia bilykiana*, *Onosma taurica*, *Ornithogalum comosum*, *Ornithogalum sibthorpii*, *Poa versicolor*, *Potentilla bifurca*, *Salvia ringens*, *Scabiosa micrantha*, *Senecio grandidentatus*, *Stachys angustifolia*, *Stachys obliqua*, *Thymus zygioides*, *Torilis nodosa*, *Trigonella gladiata*, *Veronica multifida*, *Vicia amphicarpa*, *Vicia dalmatica*, *Vincetoxicum fuscatum*, *Zygophyllum fabago* stb.

A **Fekete-tenger partján**: *Aeluropus littoralis*, *Apera spica-venti maritima*, *Artemisia tschernieviana*, *Asparagus brachyphyllus*, *Cakile maritima euxina*, *Carex colchica*, *Carex extensa*, *Convolvulus persicus*, *Eleocharis parvula*, *Elymus pycnanthus*, *Frankenia hirsuta*, *Frankenia pulverulenta*, *Halocnemum strobilaceum*, *Juncus maritimus*, *Juncus littoralis*, *Leymus racemosus sabulosus*, *Lolium rigidum lepturoides*, *Medicago marina*, *Merendera sobolifera*, *Petasites spurius*, *Scirpus litoralis*, *Stipa pennata sabulosa*, *Trachomitum venetum*. A turizmus fejlődése miatt veszélyeztetett fajok.

A **Duna Delta** kanálisaival, számos szikes területével nagyon változatos florisztikai terület. Megemlítjük az endémikus *Centaurea pontica*-t. valamint: *Agrostis albida*, *Dianthus bessarabicus*, *Dipsacus gmelinii*, *Glaucium flavum*, *Peucedanum arenarium*, *Remarcã m lianele*: *Humulus lupulus*, *Periploca graeca*, *Vitis vinifera silvestris*. Adventív fajok: *Coronopus didymus*, *Petunia parviflora*, *Heliotropium curassavicum*, *Solanum retroflexum* stb.

A **Vaskapu és Cserna-völgye** számos, Romániára nézve egyedi faj lelőhelye: *Aegilops biuncialis*, *Campanula crassipes*, *Campanula lingulata*, *Cephalorrhincus tuberosus*, *Convolvulus elegantissimus*,

Cynosurus echinatus, *Dianthus pinifolius*, *Elymus panormitanus*, *Gagea bohemica*, *Genista radiata*, *Gladiolus illyricus*, *Jasione heldreichii*, *Lactuca aurea*, *Saponaria glutinosa*, *Scutellaria columnae*, *Hypericum rochelii*, *Satureja kitaibelii*, *Scorzonera lanata*, *Stipa danubialis*, *Stipa bromoides*, *Tragopogon balcanicus*, *Salvia amplexicaulis*, *Verbascum pulverulentum* stb.

A jelentősebb idegen fajok (számuk meghaladja az ötszázat) között számos özönnövény is van: *Amaranthus* spp., *Ambrosia artemisiifolia* (natha), *Ambrosia coronopifolia*, *Ambrosia trifida*, *Bidens connata*, *Bidens frondosa*, *Bidens vulgata*, *Cyperus difformis*, *Eleusina indica*, *Paspalum paspalodes*, *Eclipta prostrata*, *Elodea canadensis*, *Elodea nuttallii*, *Erechtites hieracifolia*, *Eriochloa villosa*, 3 specii de *Galinsoga*, *Iva xanthiifolia*, *Juncus tenuis*, *Lemna minuta*, *Monochoria korsakowii*, *Nycandra physalodes*, *Panicum dichotomiflorum*, *Picris echioides*, *Sagittaria subulata*, *Sagittaria trifolia*, *Setaria faberi*, *Sida spinosa*, *Lepidium densiflorum*, *Lepidium virginicum*, *Sigesbeckia orientalis*, *Xanthium italicum*. Egyesek kevésbé ártalmasak és Európa-szerte csak pár helyen jelezték őket: *Petunia parviflora* (melyet a Flora Europaea nem említ, bár 1881-ből ismerik).

A ROMÁNIAI FLÓRAKUTATÁS RÖVID TÖRTÉNETE

Negrean G. (ford. és szerk. Öllerer K.)

Ha a romániai botanikai kutatások történetéről akarunk beszélni, az etnobotanikával kell kezdenünk, mely az ország jelenlegi területén élő számos nemzetnek köszönhetően az egyik leggazdagabb Európában. Több archeológiai kutatás során kerültek elő növénymaradványok, melyek közül megemlítjük a *Melilotus indica*-t, melyet egy Nagyszeben mellett kiásott neolitikum-beli edényben találtak és amely már nincs jelen Románia flórájában (A. Kerner).

A legrégebbi írásos emlékek nagy valószínűséggel Dioszkuridésztől (1. század. Görög orvos, Anazarbából, Kis-Ázsiából) származott. Ő alkotta meg az ókor legnagyobb hatású gyógyszergyűjteményét, „*Peri hülész jatrikész*” (A gyógyanyagról) címmel) származnak, és az általa lejegyzett 68 növénynevet a dákoknak tulajdonítják. A neveket számos nyelvész és biológus tanulmányozta, köztük Constantin Drăgulescu, a nagyszebeni „Lucian Blaga” Egyetem

tanára, aki azt állítja, hogy Dioszkuridész leírásai és rajzai alapján 25 Dobrudzsában elő növényfajt sikerült azonosítani. Véleménye szerint maga Dioszkuridész, vagy esetleg egyik tanítványa a római csapatokkal együtt járt Dobrudzsában, ahol feljegyezhetette ezeket a növényneveket. A Rómában található Trajanus emlékmű egyik részletén (a 8-as számú dombormű-szeleten) látható gomba (Polyporaceae) különös jelentésű. Egy Decebal által Trajanus császárnak címzett és egy nagy méretű gombára (Polyporaceae) feljegyzett üzenetről van szó. Hasonló módon számos más ókori leleten találtak növényábrázolásokat.

Meg kell említenünk a híres utazókat, akik sok esetben a növényekről is írtak. Közülük talán legjelentősebb Evliya Çelebi (Evlia Cselebi, Evlia Cselebi. Isztambul, 1611. február 25. - Isztambul, 1687.) török világutazó, történetíró munkája. Feljegyzéseiben nagyon izgalmas természetrajzi, kulturális adatokra lelhetünk.

A továbbiakban a botanikai kutatások történetét a különböző történelmi tartományok szerint folytatjuk.

A Kárpátokon belül található területeken (Máramaros, Szilágyság, Szatmár megye, Bihar megye, Bánát, Erdély) az első botanikai tanulmányok Kanitz Ágost nevéhez fűződnek (1861-1865 és), és ő volt az aki korábbi botanikai jegyzeteket megjelentetett (1879). Régi dokumentumokból kiírt botanikai adatokról van szó, melyek közül a legkorábbiak a 12. századból valók. Megemlítjük még Méliusz Juhász Péter *Herbarium*-át és Gombócz Endre (1936, 1939) munkáit.

A nagy botanikus, Kitaibel Pálnak köszönhetjük az első fajlistákat és megfigyeléseket, melyeket bánági, körös-vidéki és máramarosi útjai során jegyzett fel. A 19. század számos botanikusa közül a következőket említjük meg: Borbás Vince, Hazslinszky Frigyes, Johannes Heuffel, Ludwig Heufler, Janka Viktor, Theodorus Kotschy, Anton Kerner von Marilaun, Árpád von Degen, Michael Fuss, Florian Porcius, Anton Rochel, Heinrich Wilhelm Schott, Ferdinand Schur, Simonkai Lajos.

A 20. század nagyjai: Alexandru Borza, Alexandru Buia, Gheorghe Bujorean, Vasile Codoreanu, Csűrös István, Gustav Moesz, Eugen Ghişa, Imre Máthé, Nyárády Erazmus Gyula, Péterfi István, Emil Pop, Prodan Gyula, Ion Resmeriță, Soó Rezső, Ioan Todor, Constantin Zahariadi, Simon Tibor, Nicolae Boşcaiu munkáját folytatja Bartók Katalin, Băluță Diaconeasa, Ioan Gergely, Gheorghe Coldea, Vasile Cristea, Péterfi Leontin István, Ionel Pop, Adriana Pop,

Gheorghe Sălăgeanu (makrogombák), Viorel Soran és számos más kollégájuk.

A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem igyekszik megtartani a helyi botanikai iskola hírnevét. Az itteni botanikus kert herbárium a legnagyobb és legjobban karbantartott gyűjtemény egész Romániában. A kolozsvári mellett a brassói és nagyszebeni gyűjteményeket leszámítva, az ország herbáriumainak állapota elkeserítő.

A hajdani **regátban** (A **Regát** Moldva és Havasalföld erdélyi magyarok által használt gyűjtőneve, lényegében Románia Kárpátokon túli része. Másik neve: Órománia. A „regat” román szó, magyar jelentése királyság) a modern botanika kezdetei Bukaresthez és Jászvásárhoz (Iaşi) kötődnek. **Bukarestben**, Constantin Caracaş és Ulrich Hoffman szerény próbálkozásai után, az első jelentős botanikus Dimitrie Brândză, a Bukaresti Botanikus Kert megalapítója volt. Kortársával, Dimitrie Grecescuval számos neves botanikusnak voltak tanárai. Munkájukat folytatta többek között Zaharia C. Panţu, Ioan Grinţescu, Gheorghe Grinţescu, Traian Săvulescu, Olga Săvulesu, Petre Enculescu, Ion Şerbănescu, Theodor Solacolu, Traian I. Ştefureac, Ion T. Tarnavschi és sokan mások. Az 1960-1970-es években nagy fejlődésnek örvendő, napjainkban viszont érezhetően hanyatlásnak indult geobotanikai iskolához tartozik: Paul Cretzoiu, Iuliu Morariu, Constantin C. Georgescu, Evdochia Puşcaru-Soroceanu, Alexandru Beldie, Nicolae Doniţă, Gheorghe Dihoru, Vasile Ciocârlan, Constantin Chirilă, Gheorghe Turcu, Nicolae Roman, Ion Cristurean, Marin Andrei.

A **jászvásári (Iaşi) iskola**, mely manapság főleg növényanatómia, cönológia és mikológia terén nagyon aktív, Joseph Szabó és Jacob Cziha munkásságával indult. Követőik közül megemlítnék pár nevet: Ion C. Constantineanu, Constantin Papp, Emilian Ţopa, Constantin Burduja, Mihai Răvăruţ, Constantin Sandu-Ville, Dumitru Mititelu, Mihai Toma, Constantin Dobrescu, Constantin Toma, Ion Sârbu, Toader Chifu, Mihai Mititiuc, Cătălin Tănase, Adrian Oprea.

Szerényebb központok létesültek még **Temesváron** (Stere Grigore, Petre C. Popescu, Ioan Coste, L. Schrött), **Craiova-n**, **Brassóban** (Braşov), **Nagyszebenben** (Sibiu) és **Konstancán** (Constanţa). Emellett több botanikus dolgozott vagy dolgozik a mai

napig ezeken a kisebb-nagyobb központokon kívül. Közülük megemlíjtük Karácsonyi Karl, Kovács Attila és Béres Márta nevét.

Dobrudzsa "exotikus" flórája mindig nagy kihívást jelentett a romániai és más területek botanikusai számára. Az első flórakutatók között voltak a Sintenis-testvérek is (1873-1877), kiknek gyűjteményei számos herbáriumba jutottak el, munkájukat többek között Kanitz (1879-1881) közölte. A következő nagy kutató Janka Viktor volt, aki Giurgiui hajón utazva érkezett Dobrudzsába. Számos általa közölt taxonómiai egység a mai napig érvényes. Dimitrie Brândzăt a Román Akadémia küldte a terület flórájának felkutatása érdekében. Útjai során hosszú fajlistákat állított össze, főleg a terület északi részéről, valamint számos a tudományra új fajt írt le, közöttük a Jankának emléket állító *Centaurea jankae*-t. 1900 után számos botanikus kutatta a területet, legtöbben románok: Prodan I., Grecescu D., Grințescu G., Morariu I., Șerbănescu I., Burduja C., Săvulescu T.; mellettük számos külföldi kutató is dolgozott itt: Pallis M. (a Duna-delta flóráját kutatta) Krausch H. D., Simon Tibor, és sokan mások. Dobrudzsa flórájának összegzését Prodan Gyulának köszönhetjük, míg a Duna-delta flóráját Dihoru G. et Negrean G. (1976) valamint Ciocârlan V. (1994) közölte. A Dobrudzsában és a Duna-deltában található növénytársulásokat Sanda V. et Marcus A. (1999) munkája mutatja be.

A romániai botanikai kutatásokkal kapcsolatos adatokat, illetve a különböző tartományok növényteni irodalmi bibliográfiáját tartalmazó fontosabb munkák: Moldovan I. et Karácsonyi C. (1967) - Máramaros; Mihăilescu I. (1928) - Olténia; Mititelu D. et Barabaș N. (1994) - Moldova, Bukovina és Máramaros; Mititelu D. & Costică N. (1992) - Románia; Horeanu C. et Mititelu D. (1992) - Dobrudzsa; Olaru M. (1978) - Bánát; Grigore S. et Coste I. (1982) - Bánát 1960-1979; Sanda V., Popescu A. et Barabaș (1998) - Románia. Hamarosan elkészül a Romániára vonatkozó botanikai és mikológiai irodalom bibliográfiáját bemutató kötet kézírata (G. Negrean - több mint 43.000 cím).

A BÁNSÁG / BÁNÁT

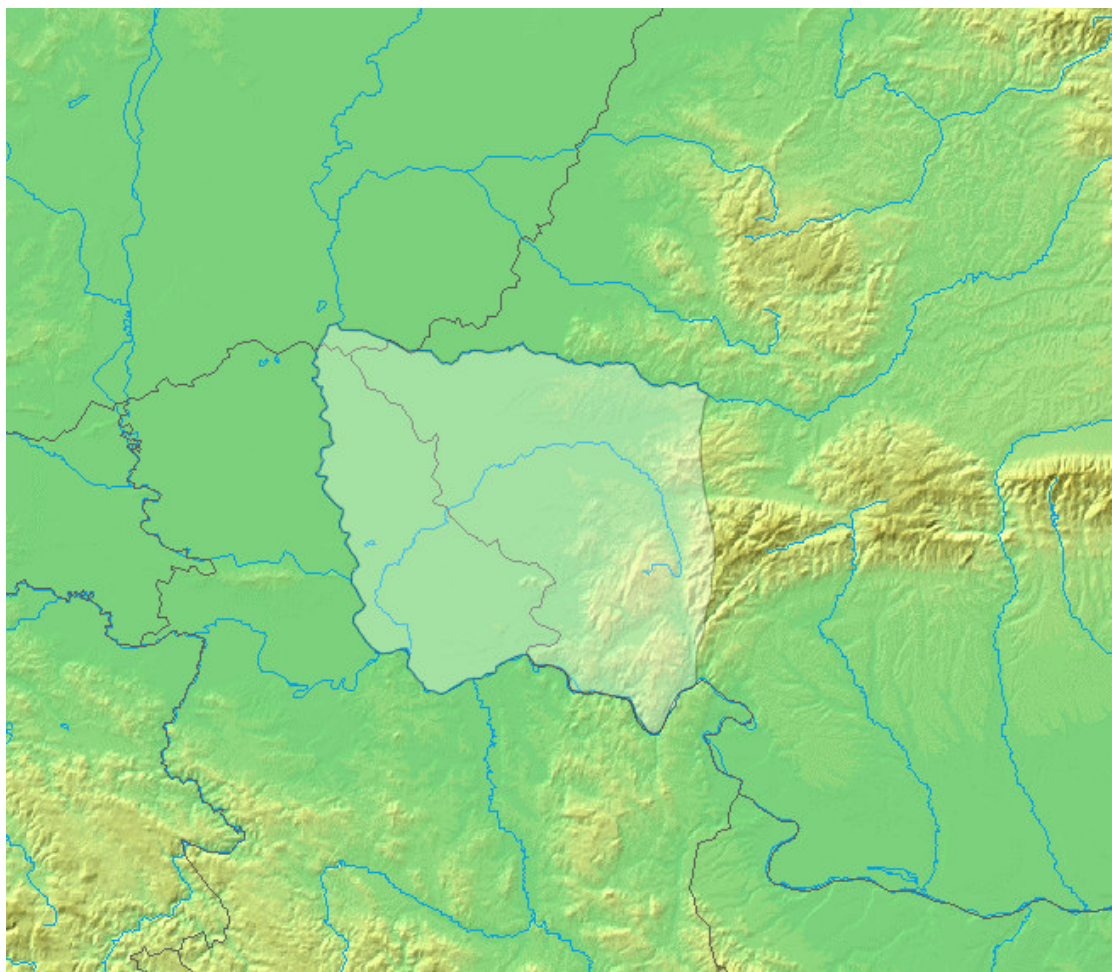
(németül, románul, szerbhorvátul Banat, szerbül: Банат) földrajzi és történelmi terület a Kárpát-medence délkeleti részén.

A Bánság három államhoz tartozik: a nagyobbik része (18 945 km²) a Kelet-Bánság, amely Románia területéhez tartozik, a kisebbik részét (9307 km²) kitevő Nyugat-Bánság a szerbiai Vajdaság területén helyezkedik el, illetve egy csekély része (217 km²) Magyarországon található, Csongrád megye déli részén. A Bánság határai délen a Duna, nyugaton a Tisza, északon a Maros keleten pedig a Ruszka-havas, valamint a Temes és a Cserna folyók völgye a Déli-Kárpátok lábainál.

A Bánság nagyobb része, a Temesköz (más néven Bánsági-alföld) az Alföldhöz tartozó sík vidék, míg a terület délkeleti részét a Bánsági-hegyvidék foglalja el. Az utóbbi részei a Krassó-Szörényi-érchegység, Szemenik-hegység, Almás-hegység, Lokva-hegység és Orsovai-hegység (Szretinye-hegység). A Bánsági-hegyvidék legmagasabb csúcsa a Szemenik-hegységben emelkedő Gózna (Piatra Goznei, 1447 m.)

A Bánság földrajzi és kulturális egységet képez Bácska és a történelmi Erdély között. A Bánság romániai részét ugyanakkor a mai szóhasználat szerint általában a tágabb értelemben vett Erdély részének tekintik.

A Bánság elhelyezkedése

A terület etnikailag nagyon színes: a többséget a románok és a szerbek alkotják, de kisebb számban élnek itt magyarok, németek, cigányok, szlovákok, ukránok, horvátok, csehek, bolgárok is.

A Kelet-Bánság (romániai Bánát) három megyét foglal magába: Arad, Temes (Timiș) és Krassó-Szörény (Caraș-Severin) megyéket. A romániai Bánság központja a Béga folyó partján fekvő Temesvár (Timișoara). A Bánságnak a Vajdasághoz tartozó nyugati része három közigazgatási egységre oszlik: Észak-bánsági körzet, Közép-bánsági körzet és Dél-bánsági körzet.

A középkori Magyar Királyság részét képező Temesköz, valamint a szomszédos Krassó és Szörénység területe az 1526-os mohácsi vész után török uralom alá jutott. A terület keleti harmadát ugyanakkor az Erdélyi Fejedelemség vette birtokába, és ez a rész a Partium részét alkotta. Amikor a pozsareváci béke (1718) után a Habsburgok birtokába került, a terület nem lett újra Magyarország része, hanem Temesi Bánság néven külön tartományt hoztak létre belőle. Ezt 11 vidékre osztották, szerb, német és román határőrezredekkel állították fel és a bécsi kormánynak alárendelt „Bánsági Igazgatóság” katonai igazgatása alá helyezték. A Bánság területére sváb telepéseket hoztak (Mercy-terv), a magyarok és más nemzetiségek számára számára tilos volt itt a letelepedés egészen 1778-ig.

Mária Terézia nyolc vidéket kivett a katonai kormányzás alól és polgárilag, de azért abszolút módon igazgatta, a többi háromból pedig a Bánsági Katonai Határőrvidék keletkezett. A magyar országgyűlés többször felszólalt az alkotmányellenes állapot miatt, míg végül az 1741. évi XVIII. törvény által a nyolc polgári igazgatás alatt levő területet a Magyar Királyság rendes közigazgatási szervezetébe beolvasztották. Az 1848–49-es szabadságharc idején a Bánság nyugati részén súlyos harcok folytak a szerb felkelők és a helyi magyar és német lakosság között, elsősorban Fehértemplom környékén. A szabadságharc leverése után a területet ismét elszakították Magyarországtól, és a Szerb Vajdaság-Temesi Bánság néven Ausztria koronaterülete lett. Végül az 1860. évi októberi diploma a visszacsatolást újra elrendelte. A Temesi Bánság teljes területe csak a kiegyezés után (A visszacsatolást az 1873. XXVII. t.-c. iktatta törvénybe.) került újra közvetlen magyar kormányzás alá.

A Bánságot megosztó országhatárok a trianoni békeszerződés következtében jöttek létre 1920-ban. A terület megtartása érdekében kikiáltották főleg a német vezetők a Bánáti Köztársaságot, de az három hétig, a szerb-francia erők bevonulásáig tartott. A második világháború idején a Nyugat-Bánság német katonai igazgatás alatt állott, ami oda vezetett, hogy a háború végén a terület teljes német lakossága elmenekült, illetve a győztes jugoszláv partizánok elűzték vagy meggyilkolták őket.

A Bánságból igen sok kiválóság származik:

- **Balogh Edgár** (1906–1996) Temesváron született publicista, író.
- **Bartók Béla** (1881–1945) Nagyszentmiklóson született világhírű zeneszerző, zongoraművész, zenetudós, a magyar népzene tudomány világhírű mestere.
- **Klapka György** (1820–1892) Temesváron született, az 1848–49-es szabadságharc honvéd tábornoka.
- gróf **Klebelsberg Kunó** (1875–1932), a 20. század legjelentősebb magyar kultúrpolitikus, Magyarpécskáról származik
- **Kós Károly** (1883–1977) temesvári születésű építész, író, politikus, könyvkiadó, grafikus, az Erdélyi Szépművészeti Céh megalapítója.
- **Méliusz József** (1909–1995) Temesváron született költő, író.
- **Johnny Weissmüller** (eredeti nevén Weissmüller János, 1904–1984) Temesváron / Freidorf született ötszörös úszó olimpiai bajnok, a hollywoodi Tarzan-filmek főszereplője 7 hónapos koráig élt itt, amíg szüleivel ki nem vándoroltak Amerikába.
- **Révai Miklós** (1749/50–1807) nyelvész Nagyszentmiklóson született.
- **Temesvári Pelbárt** hittudóst (1440-1504) Temesvár adta a világnak.
- **Téry Ödön** 1856. július 4-én született Óbében (vagy Óbébán), s 1917. szeptember 11-én hunyt el Pesten. Orvos volt s a szegények orvosának is nevezték. A hazai turistamozgalom egyik alapítója és vezetője. A Magyar Turista Egyesület megalapítója, elnöke, a Turisták Lapjának szerkesztője. 1898-ban ő hozta létre Dobogó-kő első menedékházát. Ott van emlékműve. A Magas-Tátrában a Tarpataki-völgyben, Ő építette a Téry-menedékházat, mely a mai napig működik. Több Tátra-csúcsot megjárta.
- **Vuk Drašković**, a Párdányban született szerb politikus

- **Nikolaus Lenau** (1802–1850), a nagy osztrák költő
- Nagyszentmiklóson született 1834-ben **Heim Péter** (1834–1904) mérnök, a magyar posta- és telefonhálózat kiépítője, akinek fiáról, Heim Pálról (1875–1929) van elnevezve a budapesti gyermekkórház.
- **Espersit János** (1879–1931), a neves makói ügyvéd Juhász Gyula legjobb barátja, József Attila atyai pártfogója,
- **Herman Lipót** (1884–1972) festőművész
- **Madarász Emil** (1884–1962) költő
- **Fenyves Ferenc** (1885–1935) a szabadkai Bácsmegyei Napló főszerkesztője
- **Makai Ödön** (1889–1937) ügyvéd, József Attila gyámja és sógora

Forrás: Wikipédia

A Déli-Kárpátok folytatásaként az Al-Dunáig tart a *Bánsági-hegyvidék* (Munții Banatului)

A BÁNSÁGI-HEGYVIDÉK (MUNȚII BANATULUI)

A Romániában található Nyugati-Kárpátok egyik hegycsoportja. Egyetlen fontosabb hegycsúcsa van, ami az 1000 métert is meghaladja: Szemenik (Semenic), ami 1416 méter. Viszonylag alacsony hegyek alkotják, magasabb részük a Déli-Kárpátok szomszédságában, keleten van. A Bánsági-hegyek délen a Dunáig terjednek, ahol a folyam keskeny és mély völgyet vágott a sziklába. A völgszoros legszűkebb része a Kazán-szoros.

A Déli-Kárpátok folytatásában a Sztrigy (Strei), Bisztra (Bistra), Maros (Mureș), Temes (Timiș) és az Al-Duna között elterülő bonyolult felépítésű hegyvidék. Felépítésében, szerkezetében és domborzatában is jelentősen különbözik a Déli-Kárpátoktól. Főtömegében *kristályos kőzetekből* és másodkori üledékes *mészköttakaróból* épült fel.

A hegycsoport legterjedelmesebb tagja a Maros, Temes, Bistra és a Strigy által határolt Ruszka havas (Poiana Ruscăi). Középhegység jellegű, folyó és patak völgyekkel sűrűn felszabdalt, sziklás, lapos hátú tönkfelület. Kristályos kőzetei gazdag vasérctelepet (Gyalár - Ghelar) tartalmaznak. Üledékes takarójának egyik megmaradt foszlányán áll a

Cserna-völgy peremén Vajdahunyad (Hunedoara) vára, a Maros partján pedig andezit vulkáni kúpon a Dévai vár romjai.

A kristályos hegységcsoport a Temes széles völgymedencéjén túl a Szemenik (Munții Semenicului) kristályos tömegében, majd az Almás-hegységben (Munții Almajului) és az Orsovai-hegységben (Munții Cernei) folytatódik. A Bánsági-hegyvidék legmagasabb csúcsa a Temes, Karas (Carașul), Néra (Nera) és a Berzava (Bârzava) forrásvidékén emelkedő, 1445 m magas Szemenik (Piatra Groznei). Délen a hegység az Almás-medencére (Depresiunea Almajului) lejt, melynek szépen művelt, hullámos felszínébe a Néra vágott teraszos völgyet. Az Orsovai-hegység és a szerbiai Miroč planina között mély bevágással hozta létre a Duna a 9 km hosszú, gyönyörű Kazán-szorost (Cazanul Mare).

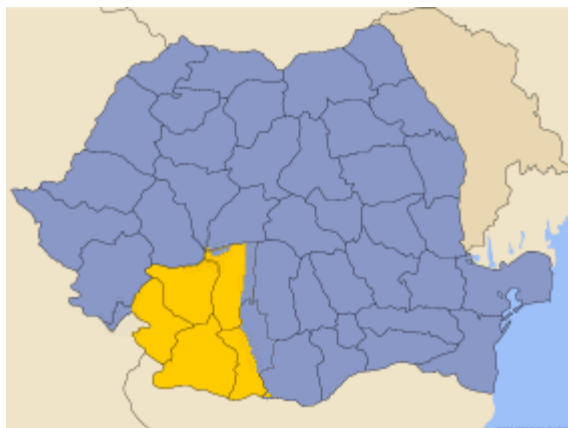
A vonulat utolsó tagja a Cserna-völgy bal partján az 1333 m magas, erdős Domogled (Munții Mehedințului), lábánál a szép környékéről híres balneoklimatikus Herkulesfürdővel (Băile Herculane). A hegység délkelet felé lealacsonyodó, karsztformákban gazdag mészkőfennsíkkal végződik (Podișul, Mehedințului).

A Bánság közepén a Szemenikkel párhuzamosan húzódik a 400-500 m magas, fennsíkszerű Krassó-Szörényi-érchegység kristályos tönkcsoportja, mely nyugaton a Dognácskai-hegység (Munții Dognecei, 615 m), a Verseci-hegység (Munții Vârșețului) és a Lokva-hegység (Munții Locvei, 618 m) alacsony szigethegyeivel érintkezik. A kettő közé gyűrődött be az Érchegység (Munții Metaliferi) változatos kőzetösszetételű másodkori üledékes köpenye, mely Románia egyik jelentős karsztvidéke.

Forrás: Wikipédia

OLTÉNIA (OLTENIA)

---

egyike Románia történelmi tartományainak. A török hódoltság előtt a Magyar Királyság része, Szörényi bánság néven. Havasalföld része. Nyugaton és délen a Duna, északon a Kárpátok, keleten az Olt folyó határolja. Az utóbbi évek

fejlesztése ellenére még mindig gyengén fejlett, agrárjellegű régió. Híres szőlő- és gyümölcsstermeléséről. Ipara a szocialista korszak előtt lényegében a regionális központ szerepét betöltő Krajovára (Craiova) korlátozódott. Öt megye található a területén: Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt és Vâlcea.

Forrás: Wikipédia

DÉLI-KÁRPÁTOK (CARPAȚII MERIDIONALI)

Az „Erdélyi Alpok” a Kárpátok vonulatának déli része, amely Romániában található és Erdély és Havasalföld történelmi tartományokat választja el egymástól. Határai: keleten a Prahova folyó völgye, északon az Erdélyi-medence, délen a havasalföldi Előkárpátok (Géta-Előkárpátok), nyugaton a Temes és a Cserna folyók völgye. Legmagasabb pontja a Fogarasi-havasokban lévő Moldoveanu-csúcs (2543 m).

A Déli-Kárpátokat átszelő völgyek és szorosok több csoportra osztják a hegyvonulatot:

* a Prahova völgyétől (Valea Prahovei) a Törösvári-hágóig (Pasul Bran) a Bucsecs csoport:

- o Bucsecs-hegység (Bucegi),
- o Leaota-hegység (Munții Leaota).

* a Törösvári-hágótól a Vöröstoronyi-szorosig (Turnu Roșu) a Fogarasi-havasok csoportja:

- o Királykő (Piatra Craiului),
- o Jézer-hegység (Munții Iezer),
- o Fogarasi-havasok (Munții Făgăraș),
- o Cozia-hegység (Munții Cozia).

* a Vöröstoronyi-szorostól a Zsíl völgyéig (Valea Jiului) és a Petrozsényi-medencéig (Bazinul Petroșani) a Páring (Parâng) csoport:

- o Páring-hegység (Munții Parâng),
- o Capatana-hegység (Munții Căpățâni),
- o Csindrel-hegység (Munții Cindrel),
- o Lotru-hegység (Munții Lotru),
- o Surján-hegység (Munții Șureanu).

* a Zsíl völgyétől (Valea Jiului) a Temes (Valea Timișului) és a Cserna völgyéig (Valea Cernei) a Retyezát csoport:

- o Retyezát-hegység (Munții Retezat),
- o Godján-hegység (Munții Godeanu),
- o Szárkő-hegység (Munții Țarcu),
- o Vulkán-hegység (Munții Vulcan),
- o Mehádiai-hegység (Munții Mehedinți),
- o Csernai-havasok (Munții Cernei).

Gyakran a Déli-Kárpátokhoz sorolják még a hegyvonulat nyugati szélén fekvő két különálló hegységet is: a Ruszka-havast és a több részből álló Bánsági-hegyvidéket (Krassó-Szörényi-érchegység, Szemenik-hegység, Almás-hegység, Lokva-hegység, Orsovai-hegység).

Forrás: Wikipédia

1. NAP (május 09. - szombat) - Vinga: termofil növényzet - Moravita (Temesmora): szikések - Sasca Montană (Szászkabánya)

- **14.00** találkozás Aradon a bukaresti túravezetőkkel.
- kb. 15 km buszozás után megálló: **Vinga** (150 méterre az országúttól termofil növényzet - *Chrysopogon gryllus*, *Dianthus ponederae*, *Dictamnus albus*, *Euphorbia nicaeensis* (*stepposa*, *pannonica*), *Festuca rupicola*, *Festuca valesiaca*, *Inula hirta*, *Lathyrus latifolius*, *Ranunculus polynthemoides*, *Rosa gallica* etc). Erre 1 órát szánunk.
- **15.30** - áthaladunk Vingán. Nem lesz idő hosszas megállásra, esetleg 10 percre a neogótikus templomnál. A volt járási székhely etnográfiai érdekessége leginkább az, hogy katolikus bolgárok is lakják.
- Vinga után kb. 35 km van **Temesvárig**. Itt majd lesz kis buszos városnézés, hiszen áthaladunk a városon, megállásra azonban nincs idő.
- **18.00** - érkezes **Moravițara (Temesmora, Temesmoravica: szikések**
- *Artemisia santonicum / patens*, *Puccinellia distans*, *Festuca pseudovina*, *Bupleurum tenuissimum*, *Limonium gmelinii*, *Typha laxmannii*, *Xeranthemum cylindraceum*, *Peucedanum officinale*). Itt is a lánivaló az út mellett van.
- **18.30** orakor indulás **Oravița (Oravicabánya)** fele. Az út alatt végig a **Vrșăcke planine-t (Verseci hegység - Dealurile Vârșetului)** - látjuk a jobb oldalon. Moravițától idáig kb. 38 km az út, innen **Sasca Montana-ig (Szászkabánya)** 35 km, áthaladunk majd a **Nérán** is.
- **19.30** - szállás: **Sasca Montana (Szászkabánya)** - Pensiunea „Cheile Nerei“

ARAD

Arad (románul Arad, németül Arad, latinul Aradinum) az egykori Arad vármegye, ma Arad megye székhelye, a Maros folyó partján terül el. Fontos közlekedési csomópont volt már a 19. század második felében is, s jelentősége még inkább nőtt, amikor az első világháború utáni években megépült a Nagyvárad-Arad vasútvonal.

Arad ősidők óta meglévő település, de - bármennyire is meglepő - nem találunk benne 18. század előtti épületeket. Ez elsősorban a település sorozatos pusztulásának tulajdonítható. Az aradiaknak sokszor előlről kellett kezdeniük mindent, mert vagy természeti

csapások, vagy a történelem szele söpörte el az emberek összekuporgatott vagyonkáját. A település ősidők óta fontos átkelő és vásárhely volt. Várát 1132-ben említik először. Ez nem azonos a mai várral, hanem a mai várostól 7 km-re keletre feküdt. Itt végeztette ki 1131-ben II. Béla felesége a férje megvakításában bűnös 68 főurat. 1135-ben II. Béla társaskáptalant alapított itt. A várost 1241-ben és 1285-ben a tatárok elpusztították, de a vár ellenállt a támadásnak. 1388-ban már mezőváros. 1514-ben Dózsa serege pusztította. Határában a mai Csálatelepen feküdt a középkori Csálya falu melynek egykor vára is volt, helye még a 19. században is ismert volt. 1551. szeptember 18-án a törökök Arad várát elfoglalták, 1555-ben teljesen elpusztult, helyét az új Arad foglalta el. 1552 és 1554 között a törökök új palánkvárat építettek, 1554-ig szandzsákszékhely volt, véglegesen 1688-ban szabadult fel. 1658. július 14-én itt győzte le II. Rákóczi György a budai pasa seregét. 1685-ben szabadult fel a török uralom alól. 1699 és 1741 között a marosi katonai határőrvidék székhelye volt. 1783-ban felépül az új vár a Maros kanyarulatában. 1834-ben lett szabad királyi város. A honvédsereg 1849. június 28-án foglalta el. 1849. augusztus 17-én Damjanich János feladta a várat. Itt végezték ki 1849. október 6-án az aradi vértanúkat. 1881-ben a helyet kőobeliszkkal jelölték meg. A vértanúk városközpontban állt emlékművét 1922-ben a románok ledöntötték, és csak 2004-ben állították fel újra (nem az eredeti helyén). Aradon végezték ki 1849. október 25-én Kazinczy Lajos honvéd ezredest. 1910-ben 63 166 lakosából 46 085 magyar, 10 279 román, 4365 német, 1816 szerb, 277 szlovák és 133 cseh lakos volt. 1919-ben a város volt gr. Károlyi Gyula ellenforradalmi kormányának székhelye. 1920-ban a trianoni békeszerződéssel Romániához került. 1944-ben a magyar hadsereg elfoglalta, de még ugyanezen év szeptemberének végén a szovjetek visszafoglalták. 2002-ban 191.473 lakosa volt, ebből 83,66% román, 11,94% magyar, 1,66% roma, 1,52% német és 1,22% más nemzetiségű.

Látnivalók

- Arad vára ma katonai terület, nem látogatható
- Az eredetileg Attila téren (ma a Megbékélés parkjában) állították fel újra az aradi vértanúk monumentális emlékművét, Zala György alkotását.
- A vár mellett a kivégzés helyszínén áll a vértanúk 1881-ben felállított emlékoszlopa, amely alatt sírjuk is van.

- A minorita templom 1704-ben épült, kiszabadításuk után udvarán őrizték a vértanúk 1918-ban eltávolított emlékművének szobrait.
- Az 1847-ben épült református templomban tartotta 1901-ben esküvőjét Horthy Miklós.
- A kultúrpalota 1913-ban épült eklektikus, belül szecessziós stílusban, benne van a Történeti Múzeum.
- Az evangélikus templom 1906-ban épült neogótikus stílusban.
- A szerb ortodox templom 1702-ben épült barokk stílusban.
- A régi színház épülete 1818-ban készült el.
- A várostól nyugatra feküdt a középkori Hodosmonostora. Szent Péternek szentelt monostorát 1177-ben említik először, 1278 és 1293 között pusztult el. A falut még a 16. században is lakták, ma puszta Arad mellett.

Forrás: Wikipédia

VINGA

Vinga nagyközség, melynek első írásos emlékei a 13. század elejéről maradtak fenn. A későbbiek során elnéptelenedett, de 1737-ben több száz bevándorló bolgár családot telepítettek ide. Mária Terézia 1774. augusztus 1-én kelt oklevelében városi kiváltsággal és pallosjoggal ruházta fel a települést. 1761-ben vámhivatal is volt itt. Vinga bolgár nemzetiségű lakosai híres kertészek.

1231-ben említik először *Vinga* néven. A Pallas Nagy Lexikona szerint „Vinga (Theresiopolis) rendezett tanácsú város 1072 házzal és 4795 lakóval (közte 350 magyar, 746 német, 377 oláh és 3245 bolgár); van járásbírósága, közjegyzősége, adóhivatala, takarékpénztára, Ferenc-rendi szerzetháza, vasúti állomása, posta- és távíróhivatala és postatakarékpénztára. Vinga ma a leggazdagabb bolgár helység Temes vármegyében; lakói élénk ipart űznek. A török hódoltság idejében elpusztult, s csak 1736-ban (pontosabban: 1741-ben – szerk. megj.) népesedett be újra bolgár bevándorlókkal; Mária Terézia 1744-ben rendezett tanácsú városi rangra emelte Vingát, s különféle kiváltságokat engedélyezett neki; egyúttal elrendelte, hogy a Theresiopolis nevet viselje.” A Mária Terézia által 1744-ben kibocsátott latin nyelvű kiváltságlevél, mely különleges státuszt

biztosított a vingai bolgároknak. Az anyakönyvek tanúsága szerint Besenyőn 1738. március 7-én, Vingán 1741. október 15-én tartották az első keresztelőt. A vingaiak felmenői ércbányászattal és iparúzással foglalkoztak, aranyművesek, ötvösök, kovácsmesterek, kereskedők nemzedékei kerültek ki közülük. Később inkább földművesekké váltak, abbahagyták az iparúzást, a kézművesség a magyarok kezére került, oly mértékben, hogy egy, a riportportyánkon felcsípett információ szerint az ottani nyelvjárásban a „kézműves”, a „mesterember” szinonimája – máiglan élő nyelvújítási elemként - a „magyar” népnév lett, mivel Vingán a kisiparosok többsége a magyarok közül toborzódott. Nem csoda, hogy a csiproveciek magasabb kultúrát, városi szokásokat hoztak magukkal, s letelepedésükkor Vinga eleve kisvárossá alakult. A Bécstől kapott kiváltságok is elősegítették ennek a státusznak a megerősödését, hiszen a mezőváros teljes önkormányzati joggal bíró település lett. Az 1800-as évek közepéig egy „kapitány” állt az élén, aki a legfőbb bírói tisztséget is betöltötte. Mi több, pallosjoggal is rendelkezett. Urbánus jellegű település lévén, Vingán sokkal erősebben érvényesült az idegen (Trianon előtt a magyar, utána a román) kultúra hatása. Ennek ellenére e városka állt a bánági bolgárok nemzeti újjászületésének élén a 19. század közepén, onnan indult ki a saját nyelvű írásbeliség és könyvkiadás kezdeményezése. A törökvilág elmúltá utáni első megülők lévén, Muftacsiev látogatásakor még a földtulajdon 90 százaléka bolgár kézen volt. A 12.500 hektárnyi határ háromnegyed része termőföld, a többi kaszáló volt. Egy-egy gazdának átlag 7-8 hektárnyi szántóföldje volt, sokan 10-15 hektárt is birtokoltak. Nagy kiterjedésű legelőiken hatalmas szarvasmarha-állománnyal rendelkeztek, sokan közülük kereskedtek is, így a vingai bolgárok életét az általános jómód jellemezte. Saját hitelintézetük is volt, Arad városának 200 ezer forintos kölcsönt adtak, mely elegendő volt a vármegye-székhelyet Újaraddal összekötő híd felépítésére.

A bolgár tudományosság igen későn, másfél-két évszázaddal a kirajzás után figyelt fel a bánágiakra. Petar Sztojanov Mutafcsiev történész, bizantológus az 1930-as, 40-es években többször meglátogatta a Temesi Bánágban élő bolgárokat. Első róluk szóló tanulmánya 1938-ban látott napvilágot, s amikor a cikk megjelenése után ismét Romániába látogatott, a román hatóságok minden indoklás nélkül letartóztatták, és negyven napig tartották házi őrizetben. Az a mai napig nem derült ki – csak sejteni lehet –, hogy miért nem tetszett a román illetékeseknek Mutafcsiev kutatómunkája. Talán azért, mert az

ott tapasztaltak alapján megállapította: „Az elszigetelt kisebbségek asszimilációja nemcsak az ösztönös kulturális hatás útján megy végbe, hanem az állami politika jól átgondolt és módszeresen alkalmazott eszközeivel is. A bánági bolgárokkal szemben a román állam ezeket az eszközöket olyan módon alkalmazza, hogy az nem hagy semminemű kétséget a céljai felől.”

Forrás: Wikipédia

Vingatól északra egy termofil növényzetet fogunk megfigyelni, a Moroda patak közelében, 46°02'30"N, 21°14'27"E, alt. 125 m,

Fajlista - G. Negrean et C. Karácsonyi / 2008.08.14.

Vinga NE 4 km, Valea Pârîul Apa Mare, ad ripam

<i>Achillea setacea</i>	<i>Lotus corniculatus</i>
<i>Brachypodium pinnatum</i>	<i>Melilotus officinalis</i>
<i>Centaurea spinulosa</i>	<i>Plantago media</i>
<i>Chamaecytisus austriacus</i>	<i>Prunus spinosa</i>
<i>Chondrilla juncea</i>	<i>Ranunculus</i>
<i>Chrysopogon gryllus</i>	<i>polynthemoides</i>
<i>Dianthus ponederae</i>	<i>Rosa gallica</i>
<i>Dictamnus albus</i>	<i>Senecio jacobaea</i>
<i>Euphorbia nicaeensis</i>	<i>Seseli annuum</i>
<i>Festuca rupicola</i>	<i>Seseli pallasii</i>
<i>Festuca valesiaca</i>	<i>Silene vulgaris</i>
<i>Filipendula vulgaris</i>	<i>Stachys annua</i>
<i>Galium verum</i>	<i>Stachys recta</i>
<i>Hieracium umbellatum</i>	<i>Teucrium chamaedrys</i>
<i>Inula hirta</i>	<i>Thalictrum minus</i>
<i>Koeleria pyramidalis</i>	<i>Trifolium medium</i>
<i>Lathyrus latifolius</i>	<i>Trifolium montanum</i>

TEMESVÁR (TIMIȘOARA)

(németül Temeswar, románul Timișoara, horvátul Temišvar, a bánági bolgárok nyelvén: Timișvár, szerbül: Темишвар). A város a

Bánságban található, az egykori Temes vármegye és a mai Temes megye székhelye. Románia egyik legnagyobb ipari és kulturális jelentőségű városa, egyetemi város.

Ósi idők óta lakott hely, a 2. században római erőd állt a helyén. Várát 1212-ben említik először castrum regium Themes néven. Temesvár Károly Róbert alatt királyi székhely lett, az uralkodó 1315-től 1323-ig itt tartotta udvarát. 1387-ben Garai Miklós macsói bán itt győzte le a lázadó déliek seregét. 1397-ben országgyűlés színhelye. Bonfini a 15. században szép épületekkel rendelkező mezővárosnak nevezte. Főispánja volt többek között Hunyadi János és Kinizsi Pál. 1443-ban földrengés sújtotta, vélhetően az Anjou-várpalota - hasonlóan a Nagyváradi Szent László Székesegyházhoz - súlyos károkat szenvedett. A vár helyreállítását, korszerűsítését Hunyadi János kezdeményezte. 1514. június 9-én a fellázadt parasztsereg ostrom alá vette a várat, de június 15-én Szapolyai János felmentette. Dózsa György ekkor esett fogságba, s ezt követően végezték ki. Megégetésének helyét a Segítő Boldogasszony szobra jelöli a Mária-téren. A török 1552. július 27-én heves ostrom után foglalta el. A település elestéről és Losonczy István hősi haláláról Tinódi Lantos Sebestyén emlékezett meg "A vég Temesvárbán Losonczi István haláláról" című munkájában.

A Félhold uralma alól 1716-ban szabadította fel Savoyai Jenő herceg. A 18. században a Temesi Bánság központja. 1732-ben ide költözött a csanádi püspök és káptalan. Római katolikus székesegyháza 1736 és 1773 között épült, és a csanádi püspökök temetkezőhelyévé vált. 1748-óta szerb ortodox püspöki székhely is. 1781-ben lett szabad királyi város. 1790. szeptember 1-jén szerb nemzeti kongresszust tartottak itt, hogy a magyarországi szerbeknek területi autonómiát követeljenek. 1849. augusztus 9-én falai alatt folyt a temesvári csata, amely a magyar honvédsereg teljes vereségével végződött. Temesvár Klapka György 1848-as tábornok, a komáromi vár védőjének szülővárosa. A várfalakat urbanizációs okokra hivatkozva 1907-ben kezdték bontani. Temesvár azon országok egyike, ahol megindult a tömegközlekedés, és forgalomba helyezték az omnibuszt. Ennél fontosabb, hogy 1884-ben Európában elsőként villanyárammal világították meg a főteret. A város 1941-ben kapott műszaki egyetemet, amely mára túlnőtte magát. Egyházi alapítású jogi, illetve bölcsészeti fakultással azonban már a 19. század derekán rendelkezett.

A már nem létező katolikus szeminárium épületében működött intézménynek magyar, német és szerb anyanyelvű hallgatói voltak.

1918 és 1920 között a város francia megszállás alatt állt, 1920-ban a nagyhatalmak Romániához csatolták, és ezzel megpecsételték multikulturális jellegét.

1918-ban itt kiáltották ki az ún. Bánáti Köztársaságot.

1989-ben innen indult a kommunista rendszert megdöntő romániai forradalom.

Az 1906-ban felállított Mária-szobor szomszédságában áll az a református imaház, amelynél 1989. december 15-én összegyűltek a Tökés Lászlót védő hívek, majd élő láncot alkotva megakadályozták a tiszteletes erőszakos kilakoltatást. Az egyre gyarapodó tömegeből váltak ki a rendszer megdöntését követelő fegyvertelen forradalmárok, akik békés felvonulásra, tüntetésre szólították fel a lakosságot.

Gazdaság

A 18. században a Savoyai Jenő vezette sereg kiűzte a törököket a városból, így megnyílt a lehetősége annak, hogy Temesvár fontos gazdasági központtá váljon. Az osztrákok betelepítése, illetve az etnikai és vallási sokszínűség kedvezett a lendületes fejlődésének. A mesteremberek és a kereskedők céhekbe tömörültek, és megvetették az ipar alapjait.

A kereskedelemnek a Béga folyó szabályozása is kedvezett, hisz a megépített csatorna révén a városnak a vízen keresztül is kapcsolata létesült a fejlett nyugati világgal, civilizációval.

1857-ben megnyitják a Magyar Keleti Vasút Szeged és Temesvár közti sínpályáját, amelyből sajnos mára alig maradt néhány szakasz. Megjegyzendő, hogy a mai Románia területén itt, a Bánságban haladt át az első nemzetközi vonatjáratok. Temesvár jelenleg is fontos vasúti csomópont, mind az áru-, mind az utasforgalom terén. A kommunizmus megsemmisítette a korábbi megvalósításokat, az iparosokat elűldözte, gyáraikat tönkretette. A gazdasági gyarapodás 1990 után vált ismét valósággá, ám a régi, neves ipari létesítmények nem kaptak elég támogatást, többségüket bezárták, lebontották vagy Bukarestbe költöztették. A légi közlekedés újraindult, bővült és korszerűsödött. A város reptere jelenleg a második legforgalmasabb az országban.

Oktatás

A város 1941-ben kapott műszaki egyetemet (a felsőfokú, magyar nyelvű bölcsészeti képzés a katolikus püspökségnek köszönhetően már

a 19. század derekán beindult a városban), amely a későbbiekben, de leginkább az 1989-es forradalom után egyéb felsőfokú intézetekkel, fakultásokkal, főiskolákkal bővült. Ma Románia egyik legnagyobb egyetemi városa, az oktatás színvonala azonban az elmúlt évtizedben, a hígulás következtében jelentősen visszaesett. A megyeszékhelyen egyébként akadémiai kutatóközpont is működik.

Látnivalók:

- A Római Katolikus Székesegyház (1736 és 1773 között épült barokk stílusban);

- a három zsinagóga közül ma már egyik sem használható, építészeti és kultúrtörténetileg azonban érdekes színfoltjai a városnak;

- a település négy önálló múzeuma: a skanzennel azonos fedél alá költöztetett néprajzi, a Dóm-téri szépművészeti, illetve a Hunyadi-kastélyban berendezett, felújítás alatt álló történeti, régészeti s természettudományi közgyűjtemény; a felsoroltakat az 1989-es forradalom emlékháza egészíti ki;

- a Segítő Boldogasszony szobra (ez a nemrég restaurált, de ortodox kegyhellyé alakított kompozíció jelöli a kisnemes Dózsa György kivégzésének a helyét);

- *Losonczy-tér* (avagy Dóm-tér) - közepén a Szentháromság-szobor magasodik, ám egy ásványvizes kút is található itt, amit az elmúlt évtizedekben a városgazdáknak sikerült elrondítaniuk. A látnivalókban gazdag teret főként barokk épületek szegélyezik. A Dóm-templom, vagyis a csanádi püspökség székesegyháza 1736 után épült barokk stílusban, alacsony tornyokkal, hogy a régi várrendszerben, a háborúk és ostromok idején ne állja útját az ágyúgolyóknak. Egyéb látnivalók: a Szerb Ortodox Székesegyház; az igen cifra szerb püspöki palota; a várost a török uralom alól felszabadító Savoyai Jenő herceg háza a térre merőleges utcák egyikében tekinthető meg; a katolikus püspöki palota úgyszintén a térre merőleges utcák egyikében emelkedik, egyháztörténeti gyűjteménye előzetes bejelentkezés alapján nézhető meg; az egykori Kormánysházi Palota, amelyben Ady Endre is írkokoskodott (ma az igazságszolgáltatás területi testületeinek, szerveinek székhelye);

- A *Jenő-herceg-tér* látványosságai közé tartozik a hajdani városháza; az egykori ferences kolostor maradványa; valamivel arrébb, a sétatér irányába a Hunyadi-kastély, amit Károly Róbert épített 1318-ban, Hunyadi János átalakított, majd az 1849-es ostrom rommá tett.

1851-ben renoválták. A benne székelő múzeumban 50 ezer tárgyat őriznek, zömmel a magyar időkből származót. A korzó felé néz az évszázados városi kőszínház, ami ma már négy az egyben: magyar, német (ezen két intézmény a hajdani Vigadóba szorult) és román teátrum, illetve opera;

- A *korzó* (vagy *Lloyd-sor*) nevéhez illően ez egy, az osztrák-magyar kiegyezés után felhúzott impozáns bérházakkal és szocreál épülettömbökkel körülölelt sétány, ám az ünnepek előtt és alatt inkább vásártér. Itt található az opera és a színház (egykoron Ferencz József Színház), amelynek (eredeti homlokzatát neobizánci stílusban megalkotott hatalmas betonlapokkal takarták le és csúfították el a kommunizmus esztendeiben, hogy eltüntessék a korábbi "impérium" jeleit. A román hatalomátvételre az 1946-ban felszentelt ortodox katedrális emlékezteti a járóelőket és látogatókat, anélkül azonban, hogy bármi köze lenne a jelennél dícsőbb múltat idéző helyhez, annak szellemiségéhez, ízlésvilágához;

Gyönyörű, műemlék jellegű ingatlanok sokasága vívja mindennapi harcát a megmaradásért a Józsefvárosban, az Erzsébetvárosban és a Gyárvárosban (vagyis a Majorokban); utóbbi egyébként a település legrégebbi negyede. Kiemelkedő jelentőségű ebben a városrészben a Kossuth-térre vezető sétány, a Coronini-park és a sétány felőli szélén szerénykedő, rendkívüli művészi értékkel bíró, Fadrusz János szobrászművésznek tulajdonított Korpusz (amelynek épsége szintén veszélyeztetett, a Magyarország fennállásának ezredik évfordulóján emelt monumentális Milléniumi Római Katolikus Plébániatemplom, valamint maga a Kossuth-tér és környéke (beleértve Magyarország legrégebbi sörgyárát).

- a *Béga-csatorna* - a Temesvárt kettészelő csatornát 1763 után Mercy gróf építette, aki összekötvén a folyót a nálánál mérgeesebb Temessel, a vidék mocsarait is lecsapolta. A csatorna sokáig hajózható volt, ma viszont már nem az, noha rehabilitálásáért többen is felszólaltak már. A csendes Bégát hét híd szeli át, mindkét partján fűzfákkal övezett kellemes sétány tompítja a nagyváros zaját és szennyezett levegőjét.

Forrás: Wikipédia

DETTA (DETA)

Detta (románul és bolgárul Deta) város Romániában, a Bánságban, Temes megyében.

A név az Magyarapácától fél km-re északkeletre fekvő középkori Déd várából fejlődhetett ki (Deed, 1360). Ez egy szláv eredetű személynévből származik. A török hódoltság után a mai helység területét a mai nevén ismerték (Deta, 1724). 1907-ben az Országos Községi Törzskönyvbizottság a Déd nevet állapította meg számára, de község és Temes vármegye közösen elérték a korábbi név fenntartását.

A török kiűzése után 1720–1721-ben érkeztek első német telepesei, Bajorországból és Elzász-Lotaringiából. 1737-ben rablók gyújtották föl. 1763-ban 21 württembergi és elzász-lotaringiai családot, 1764-ben 21 trieri családot költöztettek be. 1777-ben már 600 lakója volt. A 18. század folyamán néhány olasz családot is betelepítettek, hogy azok meghonosítsák a rizstermesztést.

1810-ben mezővárosi rangot kapott, országos vásárral és hetivásárral. 1830-tól postaállomás működött benne.

1848. december 23–24. éjjelét Kiss Ernő serege a település utcáin gyújtott máglyák mellett töltötte. 1849. január 29-én itt járt Rajačić pátriárka és sikertelenül próbálta a dettai svábokat a magyar kormány ellen hangolni. Bem május 1-jén foglalta el ismét.

1858-tól a Temesvár–Ómoravica vasútvonal egyik állomása. A vasút megjelenése a század második felében a Bánát legjelentősebb gabonakereskedelmi és malomipari központjai közé emelte.

A 20. század elején egy hengermalom és három gőzmalom, két téglagyár, gépgyár, vasöntöde, kalapgyár, építőanyag-ipari telep működött a közigazgatási reform által nagyközséggé visszaminősített Dettán. 1885-ban létesített parkja és a korán bevezetett villanyvilágítás miatt a Monarchia legszebb községének nevezték. Több takarékpénztárral és Dettaer Zeitung néven 1880-tól megjelenő hetilappal is büszkélkedhetett. 1883-ban iparostanonciskolát, 1895-ben a Miasszonyunkról nevezett iskolanővérek leánynevelő intézetet hoztak létre benne. Temes vármegye egyik járásának a székhelye volt.

1918–1919-ben szerb katonai megszállás alatt állt, majd Romániához csatolták. Az új határok megbénították korábbi, gabonatermesztésre alapozott gazdaságának fejlődését. 1920-ban azonban megalapították a furnérgyárat, 1925-ben pedig a Prochaska fafeldolgozó üzemet (a mai Plapaf elődjét). Az új gyárak a környező

nagybirtokok mezőgazdasági népessége köréből toborozták munkásaikat. Különösen sok magyar mezőgazdasági munkás érkezett a környező tanyákról és a kisajátított zsidó birtokokról. (A magyar népesség növekedése a kb. 4-500, a magyar uralom alatt „magyar”-ként nyilvántartott, később „disszimilálódó” dettai sváb és a repatriálások miatt a statisztikai adatok alapján nem ilyen látványos.)

A II. világháború alatt katonai repülőteret működtettek benne. 1944. augusztus végén a német lakosság egy része az átvonuló német csapatokkal együtt elmenekült. 1945 januárjában a szovjetek a 17 és 45 év közötti német férfiak többségét szovjetunióbeli kényszermunkatáborokba deportálták. 1951-ben, a „titóizmus” elleni harc jegyében helyi szerbeket, németeket és magyarokat deportáltak a Bărăganba.

1968-ban kapott ismét városi rangot.

Itt dolgozott nevelőként 1875–1877-ben Reviczky Gyula.

Forrás: Wikipédia

TEMESMORA, TEMESMORAVICA (MORAVIȚA)

Kiterjedt szikések, részben lecsapolt területen. -
45°15'58"N, 21°19'10"E, alt. 78,5 m

Fajlista - C. Karácsonyi et. G. Negrean / 2008.08.15.

<i>Achillea setacea</i>	<i>Lactuca saligna</i>
<i>Arenaria serpyllifolia</i>	<i>Lepidium ruderae</i>
<i>Artemisia santonicum</i> (<i>patens?</i>)	<i>Limonium gmelinii</i>
<i>Astragalus cicer</i>	<i>Lotus anngustissimus</i>
<i>Bromus japonicus</i>	<i>Lotus tenuis</i>
<i>Bupleurum tenuissimum</i>	<i>Lycopus exaltatus</i>
<i>Centaureum minus</i>	<i>Melilotus officinalis</i>
<i>Dipsacus laciniatus</i>	<i>Peucedanum officinale</i>
<i>Elymus repens</i>	<i>Puccinellia distans</i>
<i>Festuca pseudovina</i>	<i>Rumex crispus</i>
<i>Gypsophila muralis</i>	<i>Salvia nemorosa</i>
<i>Hordeum hystrix</i>	<i>Scirpus maritimus</i>
<i>Inula britannica</i>	<i>Sonchus arvensis</i>
	<i>Teucrium scordium</i>

Trifolium arvense
Typha laxmannii

Veronica anagalloides
Xeranthemum cylindraceum

Adventív fajok: *Portulaca oleracea*, *Ambrosia artemisiifolia*.

NAGYZSÁM (JAMU MARE)

Nagyzsám (románul Jamu Mare, 1924-ig Şama, németül Großscham) falu Romániában, a Bánságban, Temes megyében, a szerb határ mellett.

Neve egyes tudósok szerint a magyar som, mások szerint egy szláv suma 'erdő' szóból, Kiss Lajos szerint a Sám (Sámuel) személynévből származik. Előtagja a szerbiai Kiszsámtól való megkülönböztetésére szolgált. Történeti névalakjai: Suma (1370), Zam (1716), Scham (1717), Grosz-Jam (1740), Gross-Scham (1780), N. Zsám (1840).

1370-ben egy Bratak nevű királyi jobbágyát említették. 1597-ben szerb lakosságú falu volt éppúgy, mint 1717-ben, amikor 65 házból állt. A szerbek nem sokkal később Nagyszeredre költöztek és helyükre románok érkeztek.

1727 és 1779 között járási székhely volt. 1791-ben lakói megélhetését főként a juh- és szarvasmarhatartás biztosította. 180 holdnyi káposztás kert, 93 holdnyi szőlő, 93 holdnyi gyümölcsös és 81 holdnyi erdő tartozott hozzá. 1793-ban egy árvíz miatt sokan Kiszsámra költöztek.

1786-ban a mai falutól négy km-re keletre Freudenthal néven telepítettek falut Trier és Mainz vidéki, luxemburgi, elzászi, lotaringiai, badeni és nassauai származású németekkel. 1808-ban a nagyzsámi románokat hat család kivételével a Határőrvidékre telepítették, akik ott megalapították a ma Szerbiában fekvő Petre falut. Az addig a patak két partján rendezetlenül álló házakból álló falu alaprajzát rendezték és a 243 házba sok más faluból érkező német telepes mellett beköltöztették a freudenthali németeket. Hozzácsatolták Freudenthal addigi határát is. Az ittmaradt hat román család az északi faluvégen lakott.

1816-ban a Semica-patak elpusztította a jobb parti házakat, többségük nem is épült újjá. 1826-tól 1888-ig a Karátsonyi család birtoka volt, amely kastélyt is épített benne. 1848-ban 160 egész-, 40 féltelkes, 79 házas német zsellér és 16 román családfő lakta. 1851-ben 3196 juhot, 2176 lovat, 975 tehenet és 789 sertést tartottak. 1854-ben

lakói között volt 67 iparos (köztük tizenegy cipész, hat molnár, hat patkolókovács és öt asztalos), hét hivatalnok és pap és öt kereskedő. 1856-ban 12447 holdas határának 57%-a volt szántó, 14%-a legelő, 12%-a rét, 9%-a erdő és 1%-a szőlő. Az 1884-ben beköszöntő filoxérajárvány előtt jelentős volt szőlőtermesztése.

1869-ben két országos vásár tartására kapott engedélyt. 1881-ben gyógyszerterületet nyitottak benne. 1884-ben alakult az első takarékpénztár, majd húsz éven belül további három. 1891-ben felekezeti, római katolikus iskolájában már hat tanító dolgozott. 1907-ben tetőzött az amerikai kivándorlás, abban az évben 94 fő dolgozott a tengeren túl. 1909-ben 99 iparosmestere, 17 segédje és 51 inasa volt.

Két külterületi lakott hely is tartozott hozzá, az 1900-tól Bébymajornak nevezett korábbi Freudenthal 150 és Mihálymajor 50 állandó lakossal, de lakóik száma jelentősen felduzzadt a nyári munkák idején. A két major magyar cselédsége 1924 után költözött be a faluba.

1826—1849-ben és 1861—1919-ben Temes vármegyéhez, 1919—1923-ban a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz tartozott. Akkor Romániához (Temes-Torontál megye) csatolták. 1927—1930-ban, a földreform végrehajtása után keleti végére harminc román telepes érkezett Egresről, harminc pedig a szerbiai Bánát román falvaiból.

1944. szeptember 11-én, a román kiugrás után bevonult a német hadsereg és szeptember 15-én 930 nagyzsámi sváb Ausztriába, onnan Németországba menekült. Közülük 1945. július 4-én 603-an tértek vissza, 232-ben Németországban, 49-en pedig Ausztriában maradtak. Később 66 főt a Szovjetunióba, sokakat a Bărăgan-alföldre deportáltak.

A külföldön élő nagyzsámiak első falutalálkozóját 1962-ben rendezték, azt ezt követő három évtizedben a nagyzsámi németek elhagyták falujukat. 1979-ben, a Semica-patak áradásakor negyven ház dőlt össze.

Forrás: Wikipédia

VERSECI HEGYSÉG (DEALURILE VÂRȘETULUI)

A Vajdaság egyik jelentős domborzati eleme. A síkság monotóniáját Szerémségben a Fruška Gora (legmagasabb pontja 539 m), Bánátban a Verseci-hegység (641 méter - egyben a tartomány legmagasabb pontja) bontják meg. Legalacsonyabb pont a Néra dunai

torkolatánál van. A legmarkánsabb domborzati formát, ezen felül pedig a térség legjelentősebb természeti kincsét a folyók, nevezetesen a Duna, a Száva, a Tisza, a Temes és a Bega menti alluviális síkság képezi. A Bánáti- és a Bácskai-homokpuszta, továbbá a tágas löszhátások Vajdaság jellemző domborzati egységei.

The Vršac Mountains (Serbian: Vršačke planine, Вршачке планине Romanian: Munții Vârșeț), also known as Vršac Hill (Serbian: Vršački breg, Вршачки брег Romanian Dealurile Vârșețului), are mountains located near Vršac (Romanian: Vârșeț), in the Serbian province of Vojvodina and partially also in Romania. They represent an independent and distinct massif, 19 kilometers long and spreading on an area of 170 square kilometers, of which 122 belong to Serbia and 48 to Romania. The Vršac mountains have a shape of an arch, where the basic mountain mass takes the central position, while the hills extend to the south and north.

The Gudurica peak with 641m from the sea level, is the highest point in Vojvodina.

The flora of the Vršac Mountains has the exceptional health-recreational and esthetic-decorative function. The forest vegetation is particularly valuable, and it covers an area of about 48 km² and makes about 28% of the Serbian part of the mountains. It covers the central massive and the lower part of the abrasive area, up to 200 m from the sea-level, and in the stream valleys up to 100m from the sea-level. Out of the total forest fund of these mountains, the oak-trees are the most represented (1364 ha), then the lime-trees (668 ha), the locust-trees (513 ha), and other deciduous trees – the beech-trees, the maple-trees and so on (330 ha), and the dark pines, with only 44 ha. The great area of the lime-tree and the locust-tree forests is of great importance, because during the period of blossoming, they give the mountain region a specific aromatic characteristics, which make it good at that time, for a pleasant stay of tourists, and collecting of these beneficial flowers.

Forrás: Wikipédia

http://www.to.vrsac.com/en_planine.asp

<http://www.vajdasagiturizmus.hu/termeszt.php>

ORAVICABÁNYA (ORAVIȚA)

Temesvártól 111 km-re délkeletre, a Szörényi-érchegység nyugati lábánál fekszik. Az egykori Németoravica 3,5-4 km hosszan kanyarog egy erdővel szegélyezett völgyben, Románoravica a völgy lábánál, a síkságon helyezkedik el. Jellegzetes szele, a kosava északkelet-délnyugati irányú.

Nevét patakjáról kapta, amely Kiss Lajos véleménye szerint egy délszláv *Orehovica ('diófás') névalakból származhat. Első említése: Oravicza (1690–1700). A -bánya utótagot 1880 óta viseli. Románoravica 1926-os hozzácsatolásáig, az attól való megkülönböztetésül magyarul Németoravicának, németül Deutsch-Orawitznak vagy Montan-Orawitznak, románul Oravița Montană-nak is hívták.

Rézbányáit a törökök is művelték, de 1688-ban elhagyták. 1703-ban már létezett római katolikus plébániája, tehát már laktak itt német bányászok. Később egy időre elnéptelenedett és 1717-ben alapították újra. 1718-ban 36 munkást költöztettek ide, főként Besztercebányáról, Selmecebányáról és Pfalzból. A következő tíz év folyamán 694 tiroli bányászt és munkást telepítettek be. 1723-ban ide helyezték át Temesvárról a bánáti bányaigazgatóságot. 1729-ben alapították az első bányásziskolát, amelyet azután 1789-ben helyeztek át Resicára.

1738–1739-ben a közeledő törökök elől a lakosság többsége Temesvárra, Aradra és Perjámosra menekült. A zavaros időszakban rablók fosztották ki, fölgyújtották templomát, a plébánost több más helybélivel együtt megölték. A veszély elmúltával azonban lakóinak többsége hazatért.

A 18. század hátralévő kétharmadában egyértelműen a Bánság bányászatának központja és legdinamikusabban fejlődő, városias települése volt – bár csak 1834-ben vált bányavárossá (Bergstadt), addig a Berggemeinde ('bányaközség') címet viselte. Rezet és ezüstöt bányásztak itt. Az 1730-as években duzzasztással két víztározót alakítottak ki és 1777-ig négy olvasztókohót helyeztek üzembe. 1759-ben Mária Terézia minden bevételével együtt tíz évre zálogba adta a Wiener Gemeinde Banknak. 1783-tól szombatoként hetivásárt és évi három országos vásárt tartott. 1793-tól 1854-ig állami támogatással négy osztályos, latin tannyelvű gimnáziuma működött. 1796-ban gyógyszerháza nyílt.

A század folyamán olténiai románokat (bufánokat) és cigányokat telepítettek be. A Forvizben (a Fuhrwesen 'fuvarozás' szóból) lakó bufánok szénégetéssel, favágással és fuvarozással foglalkoztak, az Ogás negyedbeli cigányok aranyat mostak.

Moscopole 1769-es első, törökök általi feldúlása után több gazdag aromun kereskedőcsalád költözött a városba. 1781 és 1784 között Dimitrie Nicolae Hagi aromun kereskedő alapította ortodox egyházát. 1785-ben egy időre egyesítették Német- és Románoravicát, majd száz évre ismét szétváltak.

1790-ben fedezték föl köszénkészleteit, amelyek kitermelése nemsokára megkezdődött. A színesfémhányák mellett egyre nagyobb jelentőséget kaptak szénbányái.

1806-ban Ioan/Johann Niuny aromun származású mérnök műkedvelő színikört szervezett. 1817-ben I. Ferenc jelenlétében avatták föl színházát. 1818–1820-ban hetilapja is megjelent.

1833-ban aranyat találtak határában. Kitermelését 1845-ben kezdték meg, de a bánya csak négy évig üzemelt. 1838-ban a színház emeletén megnyílt a városi kaszinó.

1848-ban Eftimie Murgu hívei ortodox esperesét, Ignatie Vuiát kívánták megtenni verseci püspöknek. Kossuth központi szerepet szánt a városnak a magyar hadiiparban. Üzemeinek igazgatójává Szlávy Józsefet, a későbbi miniszterelnököt nevezte ki és hadiüzemmé való átalakításukban részt vett Zsigmond Vilmos. A szabadságharc alatt ágyúgolyót öntöttek itt. December végén császári kézre került, 1849. május 3-án Arányi Károly őrnagy foglalta vissza. A június 21-én pótválasztáson deáki Fülepp Sámuel bányamérnököt választotta országgyűlési képviselővé.

1847-ben az Oravica–Jaszenova–Báziás vonalon vonalon megindult a lóvasúti közlekedés, 1854-ben pedig ugyanitt fölavatták a Bánát első vasútvonalát. A vasút a dunai gőzhajózáshoz kapcsolódva bekötötte a bánáti bányavidéket a nemzetközi vérkeringésbe.

1855-ben üzemeit a StEG (az Osztrák–Magyar Államvasút Társaság) vásárolta meg. Ez a változás jelentősen megváltoztatta a város szerepkörét. A vállalat egyrészt Resicát jelölte ki bánáti „birodalmának” központjául, így megszűnt addigi vezető szerepe. Másrészt a korábbi réz- és nemesfémhányászat helyett itt is a köszén- és vasércbányászatot fejlesztette tovább. 1857-ben itt alapította meg kémiai laboratóriumát, melynek feladata volt, hogy megvizsgálja az összes beérkező nyersanyagot és a feldolgozott termékeket. Ezt 1880-

ban Resicára helyezték át. Néhány ipari üzem is létrehozott a társaság: 1860-ban cementgyárat, 1860 körül lámpaolajgyárat (előbbi 1911-ig, utóbbi 1912-ig működött), később lapát- és csákánygyárat.

Keresztülhaladt rajta az 1858-ban megépült Temesvár–Versec vasútvonal. 1863-ban bravúros ipari teljesítményként megépült a vasút Oravica és Anina között. Resicával csak sokkal később, 1909-től kötötte össze vasútvonal.

1859. augusztus 10. és szeptember 15. között itt rendezték meg a birodalmi ipari és kereskedelmi kiállítást.

1872-től Krassó vármegyéhez, 1881-től Krassó-Szörény vármegyéhez tartozott.

1865-ben Ioan Faurt választották parlamenti képviselőjévé. 1892–1896-ban Jókai Mór, 1896–1906-ban a helyi születésű Graenzenstein Béla bányamérnök, 1906–1910-ben a Román Nemzeti Párt programjával Coriolan Brediceanu, 1910-től a munkapárti Iosif Siegescu képviselte az országgyűlésben.

A 19. század második felében Horváth Zsigmond újraindította aranybányáját. Fűrészgyára és márványfeldolgozó üzeme is volt. Bankrendszere a nemzetiségek/etnikai csoportok szerint oszlott meg: az Oravitzaeer Sparkasse (1866-tól) német, az Oravițana (1894-től, elődje, az Asociația românească de consum 1887-től) román, az Oraviczai Népbank (1888-tól) magyar, az Oraviczai Kereskedelmi és Iparbank (1900-tól) pedig zsidó banknak számított.

Az 1866–1867-ben megjelent Berggeist című hetilap után 1872-ben alapították az egészen 1940-ig megjelenő, német nyelvű Orawitzaeer Wochenblattot. Népszerű, román nyelvű napilapja volt 1907 és 1924 között a Progresul.

Szaporodó magyar értelmisége 1846-ban hozta létre első magyar nyelvű egyesületét, a Magyar Olvasó Kört. 1870-ben, Balajthy Barnabás bányafőbiztos elnökségével megalakult a Magyar Nyelv-Terjesztő-Egyesület, amely 1882-ben az Arany-kör nevet vette föl. A tevékeny egyesület az egész Dél-Bánátban igyekezett elősegíteni a magyarosítás programját, a kisebb vidéki központokban fiókszervezeteket működtetett. 1882-ben elérte, hogy az Orawitzaeer Wochenblatt ünnepnapokon magyarul is megjelenjék, 1896 és 1918 között pedig kiadta az Oravica és Vidéke című hetilapot.

1926-ban egyesítették Románoravicával és az újraszervezett Krassó megye székhelyévé nevezték ki.

1802-ben Németoravicán 1644 római katolikus német és 713 ortodox román lakott. 1828-ban 5693 lakosa volt, családfői közül 609 házas és 91 házatlan zsellér, 73 kézműves, 25 szolga, 24 honorácior és 26 zsidó. 1900-ban 4314 lakosából 2274 volt német (52,71%), 1487 román (34,46%), 418 magyar (9,68%), 58 szerb (1,34%) és 52 cseh (1,20%) anyanyelvű; 2548 római katolikus, 1561 ortodox, 107 zsidó, 44 evangélikus és 36 református vallású. A lakosság 69%-a tudott írni-olvasni és a nem magyar anyanyelvűek 19%-a beszélt magyarul. 2002-ben 10 222 lakosából 9531 volt román (93,24%), 216 cigány (2,11%), 209 német (2,04%) és 141 magyar (1,37%) nemzetiségű; 8837 ortodox, 546 római katolikus, 260 baptista, 245 görög katolikus, 178 pünkösdista és 59 református vallású.

Színházát (Str. Mihai Eminescu 8.) Ioan/Johann Niuny tervezte barokk stílusban, a bécsi Burgtheater mintájára. Ez a legrégebbi színházépület Romániában. Niuny és apósa, Procop Lothka de Smislov bányaigazgató kezdeményezésére, közadakozásból épült föl, amelyben a környező települések is részt vettek. 1817-ben a helyi műkedvelő színtársulat *Die Beschämte Eifersucht* ('A megszegyenült féltékenység') című előadásával nyitották meg, I. Ferenc jelenlétében. 1838-ban az akkor ráépített emeletén rendezték be a kaszinó helységeit. 1893-ban egy felújítás után háromnyelvű előadással avatták fel ismét, Trefort Ágoston miniszter jelenlétében: A regény vége, a *Die Frau Kaffeessiederin* és a *Mama lui Ștefan cel Mare* című darabokat adták. Ma helytörténeti múzeum és könyvtár működik benne.

Az Oravica-Anina vasút 1863-ban készült el és a maga korában kiemelkedő teljesítménynek számított. A 33 km hosszú vonal szintkülönbsége 339 méter, különlegessé az átvágások, töltések, védőfalak, kanyarok sokasága teszi. 863 méternyi hosszúságban tíz viadukton és összesen 2084 méternyi alagúton halad át. A tereptárgyak építésében friuli kőművesek működtek közre. A vasútvonalat építésekor „bánati Semmeringnek” nevezték.

Itt született 1840-ben Balás Árpád mezőgazdász, a budapesti Mezőgazdasági Múzeum alapítója és első igazgatója.

Itt született 1896-ban Mihalik Kálmán, a Székely himnusz zeneszerzője.

Forrás: Wikipédia

► Gálfy Gyula: Magyar vonatkozású emlékek Oravicabányán és vidékén. Művelődés, 1998. február

A Bánsági Érchegeység egyik festői völgyében, az Oravica patak mentén húzódik a mai Oravicabánya. A név szláv eredetű, dióval benőtt helyet jelöl. Bár a szomszéd völgyben fekvő Csiglóbánya (Csiklova) a középkori iratokban többször szerepel (1367, 1464, 1547) mint királyi birtok és bányatelepülés, Oravicabányáról eddig a történészek nem találtak középkori adatokat. Azt is tekintetbe kell vennünk, hogy Krassó vármegye magyar települései a török uralom alatt megsemmisültek. Neveik csak az oklevelekben maradtak fenn.

A bécsi udvar már 1719-ben, tehát azonnal a pozserováci béke után, 13 tiroli bányászt küld e vidékre a törököktől elhagyott bányák felkutatására. Ezidőtájt a mai Románoravicának 77 háza volt. Az 1738–39-es török betöréskor a települést feldúlják és a kis fatemplomot a bentlevő menekültekkel felgyújtják. Az 1740-es éveket követő újjáépítés alkalmával az új barokk templom homlokzatára, egy falmélyedésbe, Szent István király szobrát helyezik el. Ez ma is látható, de csak a katolikus egyház szentjeként, királyi jelvények nélkül. Az országalmát, jogart és keresztet a koronáról 1919 után el kellett távolítani.

A bánsági bányavidéket is a Habsburg birodalomban érvényes maximiliáni bányatörvény szerint irányították. A réz stratégiai jelentősége miatt, az Érchegeység közepén elhelyezkedő Oravicabánya gyors fejlődésnek indul. A bécsi udvar a bányaterületeket magánkézbe adja és így fejlődik ki a bányapolgárság. E polgárok bányatársaságokba tömörülnek és megkísérlik érdekeiket az állami monopóliummal szemben megvédeni, mely a réz átvételekor az árakat megszabta. Bécs minden lehető eszközzel igyekezett a rebellis magyarok letelepedését a Temesi Bánságban megakadályozni. Mégis találunk Oravicabányán magyar eredetű bányapolgárokat.

Említésre méltó e bányapolgárok közül a Fülepp család, mely számos kincstári tisztviselőt adott a felvirágzásnak induló Krassó vármegyének. Fülepp József 1786-ban született Miskolcon, jogi pályára lépett, és Oravicabányára telepedvén hamarosan az oravicai Bányaegyesület ügyviselője (jogtanácsosa) lett. Később Krassó vármegye táblabírája és a bányatörvénytészék tagja. Fülepp József a bányászati szaknyelv magyarosítását és magyar ásványgyűjtemény megteremtését tűzte ki céljául. A Magyar Tudós Társaság

Évkönyveinek tanúsága szerint, Fülepp József táblabíró, Széchenyi István közbenjárására adta be bányászati műszógyűjteményét, amiért 1835. szeptember 12-én „honi” levelező taggá választották. Ásványgyűjteményét, az ásványok magyarított neveivel az Akadémiának adományozta. Fülepp József 1847. július 17-én hunyt el Temesváron, fiaira hagyva haladó politikai elveit és tántoríthatatlan hazafiasságát.

Legidősebb fia, Lipót, már Oravicán született 1809-ben, a szabadságharc és a Kossuth-emigráció egyik jelentős alakja. Madarász László, délvidéki postakormánybiztos, álladalmi tanácsos, Krassó vármegye és a Végvidék kormánybiztosa 1849-ben. Szerepe volt 1849-ben apósával, Hoffman Zakariás bányatulajdonossal együtt, a Szent Korona elrejtése körüli bonyodalmakban. 1858-ban hazatér és ismét bekapcsolódik a politikai életbe.

Fülepp József második fia, Sándor, ugyancsak képviselő volt a szabadságharc idején. Nevét azonban nem politikusi, hanem bányászati szakírói tevékenysége tette ismertté. 1848. március 24-én adta nyomdába Bécsben, Marquart Frigyessel együtt írott munkáját, melyben a bánsági bányászat múltjával és jelenlegi helyzetével foglalkoznak. Könyvüket Kossuthnak, a haza, a polgárság és az ipar igaz barátjának ajánlották.

A harmadik fiú, József, a szabadságharc idején honvédtiszt volt, a negyedik, Ferenc, mérnök és matematikus lett, a legkisebb, Lajos pedig bányamérnöknek tanult Selmecebányán. Oravicabányán a Fülepp család rokonságba került a német eredetű Hoffman, Maderspach, Fitz és Bibel családokkal, továbbá a magyar Horváth famíliával. A Horváth család tulajdonába volt a Szent Erzsébet aranybánya Oravicán. A Maderspach család, bár Stájerországból származott, magyarnak vallotta magát, és ezt az 1848–49-es szabadságharc idején be is bizonyította. Itt említjük meg Maderspach Ferencet, Fehértemplom hős védőjét, Maderspach Károlyné ruszka bányai nyilvános megvesszőztetését, Maderspach Károly önkézü, de hősi halálát, és a két Maderspach fiút, akik 16–18 évesen közlegényként harcoltak a szabadságharcban. Az egész Érchegységben elterjedt Maderspach családnak Oravicabányán volt a fészke, amint azt a plébánia anyakönyvei és az oravicai temetőben található Maderspach sírok is igazolják.

A március 15-i pesti eseményeknek hírére, a Pesti Hírlap tudósítása szerint, 1848. április 9-én népgyűlést rendeztek Oravicabányán, melyen a bányászokkal együtt a bányatulajdonosok is résztvettek. A gyűlés

után küldöttséget menesztettek Gränzenstein bányaigazgatóhoz, kérve, hogy a jövőben a bányatörvényszék ülésein négy bányász képviselő is részt vehessen. Oravicabányán az 1848–49-es szabadságharc idején nem játszódtak le oly tragikus események, mint Resica- vagy Boksánbányán, Oravica nem lévén stratégiai fontosságú. Oravicabányán is megalakult a polgárőrség. 1848 őszén, egy Fehértemplom felé menetelő honvéd alakulat bevonul Oravicára, de mivel a környező hegyeket megszálló határőrök visszavonulnak, ez alkalommal összeütközésre nem kerül sor. Gränzenstein Gusztávot Gracza György történetíró így jellemzi: „Gränzenstein Gusztáv oravicai bányaigazgató. Ritka műveltségű ember, jó hazafi, ki nagy buzgalmat fejtett ki az Alvidéken. Főképp neki köszönhető, hogy a szerblakta vidéken 1848 június végén immár kétezer nemzetőr állt fegyverben. Érdemeit még növelte, hogy a bányamívelés eszközeit lőszerkészítésére, sőt kisebb ágyúk öntésére használta.”

Az elvonuló honvédekhez több oravicai fiatal csatlakozott önkéntesként. Itt említjük meg Knoblauch Ágostont, aki kiegészítő gyógyszerészként tevékenykedett a szabadságharcban. A világosi fegyverletétel Temesvár alatt érte, hol Bem seregében tábori gyógyszerész volt. Temesvárról Bécsbe szökött, ott bujdosott, és csak 1855-ben tudta befejezni gyógyszerészeti tanulmányait. Hazatérve Oravicabányára, folytatta édesapja gyógyszerészeti hivatását.

A honvédség kötelékében teljesített szolgálatot egy Oravica melletti földbirtokos: gróf Ferdinand Anton von Bissingen–Nippenburg (1820–1893), kit a szabadságharc után mint kegyvesztett személyt hét évi várfogságra ítélték. Kiterjedt birtokait és vagyonát fogsága alatt a császáriak által kinevezett krassói főispán, Emanuil Gojdu igazgatta. A kiegyezés után bekapcsolódott a politikai életbe és mint a felsőház örökös tagja és császári és királyi kamarás tevékenykedett. Gróf Bissingen–Nippenburg alapító tagja volt az oravicai Aranykörnek és a magyar tannyelvű gimnázium életrehívásában is tevékenyen részt vett. 1893-ban hunyt el Oravica melletti, jámi birtokán.

1849 májusában Fiesler osztrák császári kapitány 1300 katonával és határőrrel Fehértemplom felé nyomul. Asbóth Lajos a déli hadtestparancsnok 800 honvédet küld a császáriak ellen, de az Oravica felett elterülő marillai magaslaton a honvédek vereséget szenvednek és visszavonulásra kényszerülnek. A szájhagyomány szerint, e honvéd csapatban szolgált hadnagyként a költő Arany János, de ez nem felel

meg a valóságnak, pedig a házat is tudni vélik, ahol a költő állítólag megszállt a csata előtt.

Évekkel ezelőtt, irányosy Knoblauch Ágoston gyógyszerésszel az oravicai katolikus temetőbe látogattam. A Knoblauch család már 1768-tól tevékenykedik a bánsági Érchegységben és 1818 óta, öt generáción át vezette a városka a Fekete Sashoz címzett gyógyszertárát. A patika ma múzeum. A család több tagja meghatározó szerepet játszott Oravicabánya társadalmi életében. A temetőben Knoblauch Ágoston egy családi kriptánál egy márvány obeliszkre hívta fel figyelmemet, melyen a következő felirat volt olvasható: „Andreas Leist Hauptmann im 28 Feldjäger Batallion gefallen in Serbien 1914 im alter von 36 Jahre bei Bricsinovicza”, azaz „Leist András, a 28. tábori vadász zászlóalj századosa 36 éves korában elesett Szerbiában, Bricsinovicánál, 1914-ben” és hozzáfűzte: ennek a századosnak az öregapja, Leist József találta meg a magyar koronát Orsovánál.

A történet a következő: Leist József 1829-ben született Oravicán. Bányásznak tanult, de mivel a bányászat e vidéken is hanyatlóban volt, Temesvárra ment, ahol az 1849-es ostrom után nagy szükség volt építőmunkásokra. Temesvárról katonának sorolták és mint ács egy utászezredhez került, Bécsbe. 1853-ban kiszivárogtatják – állítólag Varga István feljelentése folytán –, hogy a magyar korona valahol Orsova környékén van elrejtve. A bécsi kormány egy utász századot küld Orsovára, Kar-ger Titus őrnagy-hadbíró vezetése alatt. E században szolgált Leist József is. Az ő ásója pendült meg a koronáládán, 1853. szeptember 8-án. Közben Leist édesapja Oravicán meghalt. Édesanyja, aki tudta, hogy fia már tavasz óta Orsován van, hozzá utazik, természetesen gyászba öltözve, hogy személyesen is tudassa fiával édesapja halálát. Tán ezzel magyarázható, hogy a régi, kiegyezés utáni történelemkönyvek szerint a Szent Korona rejtekhelyét egy gyászba öltözött nő mutatta meg.

A múlt század vége felé a Bánsági Érchegység déli vidékén a szép természeti környezet hatására több nyaraló és gyógylétesítmény épült, főleg az akkori Osztrák–Magyar Szabadalmazott Vasúttársaság területén. Ilyenek voltak: Bányavölgy Oravicabánya mellett, Marilla, Stájerlak, Krivája, Villa Klauss, Ponyászka stb. Ponyászka a Stájerlak–Bozovics műúttól nem messze, egy festői völgyben helyezkedik el. A múlt század végén néhány szép nyaralóból, erdészlakból és vendéglőből állt, egy szépen gondozott kis parktól övezve. A Ponyászka-hoz vezető kocs út mentén levő forrást szépen kiépítették és

Ormos forrásnak nevezték el, melyet Ormos Zsigmondnak egy 40/40 cm-es rézdomborműve díszített, ez alá pedig egy feliratos táblát helyeztek el. Az 1890-es évek elején alakult meg az oravicai Délvidéki Kárpát Egyesület, majd 1899-ben a Szépítő és Idegenforgalmat Emelő Egyesület. Nincs kizárva, hogy ők készítették az Ormos emlékművet, tán a főispán látogatása alkalmával. A feliratos tábla szövegét nem ismerem. 1918 után a táblát és a domborművet leverték. Utóbbi egy Révai nevezetű erdész mérnök vette magához és oravicai házában őrizte, majd ennek fia, Pohl János bányamérnök tulajdonába került, akinek családja, Németországba való távozása előtt, az Ormos-domborművet reám hagyta. Oravicai szolgálatom után, mint nyugdíjas, visszatelepedtem Temesvárra. A helyi magyar lapból értesültem az Ormos Zsigmond Társaság tevékenységéről és elhatároztam, hogy e domborművet a Társaság rendelkezésére bocsátom, azzal a gondolattal, hogy a közelgő jubileumi ünnepek alkalmával valahol jól megérdemelt és tisztességes helyet foglaljon el.

Az Oravicabányáról Anina felé vezető, ma már régi út mentén, nem messze Marillától, a Lup erdészház mellett, sűrű fenyők közt, egy sziklát láthatunk, Marilla felől jövet, az út bal oldalán. A sziklán egy évszám: 1899, és egy kőtábla helye. Erzsébet osztrák császárné és magyar királyné (1837–1898) 1898. szeptember 10-i tragikus halála megrendítette az egész Monarchia lakosságát, de főleg a magyarokat, kiket a királyné többször biztosított jóindulatáról. A magyar országgyűlés Erzsébet királyné emlékét törvénybe iktatta és a dicsőült királyné emlékére számos helyen az országban emlékműveket emeltek, az erdő közepén, a szikla alá erősített márványtáblára ez volt bevésve: ERZSÉBET KIRÁLYNÉ / hálás kegyeletének emlékére / hódolatteljes ragaszkodással, / ültette a Szabadalmazott Osztrák–Magyar Államvasuti Társaság erdészete. / 1899

Az ültetett szó a szikla körüli fenyvesre vonatkozott, melynek szép példányait ma is megcsodálhatjuk. A márványtáblát 1918 után leverték és ma már csak a szikla áll ott, elhagyva és elfeledve.

A magyar nyelv terjesztésében és ápolásában szerepet játszott az oravicabányai iskolahálózat is. Az 1736-ban megnyílt bányász szakiskolában az előadási nyelv a német volt. Az 1793-ban alapított Regium Institutum Oravicensae előadási nyelve latin, majd 1806-tól a német nyelvet is bevezetik. Az iskolának 1812-től 6 osztálya volt és 1854-ig működött. 1854–1872 között Vrabetz József tanár magániskolájában a tanítási nyelv német és latin volt. A kiegyezés után

1873. március 6-án nyitja meg kapuit az oravicabányai polgári iskola előbb négy, majd hat osztállyal. A tantervnek megfelelően, az I. osztályban 5 magyar óra volt hetente, a II. osztályban pedig 3. Már az első osztálytól a román, német, majd a latin és a francia nyelvet is tanítottak. Az iskolát különböző nemzetiségű diákok látogatták. Így például az 1883–84-es tanévben a 101 tanulóból 40 volt német, 34 román, 14 magyar és 13 szerb.

Az 1873-as tanévtől a magyar nyelvet és irodalmat Dölle Gyula tanár adta elő, majd Radius Simont és Villy Jánost találjuk a magyar katedrán az iskola évkönyveiben. Az oravicabányai helyi tanács és Krassó-Szörény vármegye kérésére a magyar közművelődési miniszter a 27639/1913-as rendeletével az oravicai gimnáziumot főgimnáziumi rangra emeli és igazgatónak Jaeger Imre tanárt nevezi ki Budapestről.

A magyar nyelv terjesztésében szerepet játszott az iskola önképzőköre, mely már 1887-től működött. Szabályzatában nagy hangsúlyt helyezett a magyar nyelv és irodalom ápolására. Az önképzőkör, melyet mindig egy magyar szakos tanár vezetett, havonta irodalmi folyóiratot is megjelentetett (Tanulók lapja) és a diákok írásait is közölte. Szavalóversenyeket és felolvasásokat is szerveztek. Az önképzőkört éveken át Radius Simon, magyar, történelem és földrajz-szakos tanár vezette, ki egyben a Széchenyi Olvasókör elnöke is volt.

Az állami iskolán kívül, Oravicabányán még felekezeti iskolák is működtek. Így 1864-ben Bonnáz püspök kezdeményezésére Oravicán a Szegény iskolanővérek (Notre Dame kongregáció) nyitnak óvodát és iskolát. Az oktatási nyelv kezdetben német, de a század végén már a polgári leányiskolában magyarul is adnak elő. Miután 1919. augusztus 3-án a román hadsereg bevonult Oravicára, a magyar nyelvű oktatás teljesen megszűnt. Az oravicai főgimnázium Liceul General Drăgălinaként folytatta tevékenységét, Mihai Petricoane Drugărin igazgatósága alatt.

A magyar nyelv ápolásában szerepet játszott Oravicabányán az igen tevékeny társadalmi és színházi élet is. Itt kell megjegyeznünk, hogy Oravicán található a mai Románia első kőszínháza, mely 1817-ben nyitotta meg kapuit. Már 1846-ban, a magyar és magyar érzelmű bányapolgárok megalapítják a Magyar Olvasó Kört, melynek célja a „magyar nyelv, irodalom és művelődés ápolása és terjesztése” volt. A temesvári állami levéltár adatai szerint, az oravicai Kaszinó Egylet irataiból megtudhatjuk, hogy a vojvodinai és bánági előljárók által előadásra engedélyezett színművek között magyar nyelvűek is

találhatók (Szigligeti Ede: A szökött katona, Gritti Alajos; Victor Hugo: A Notre Dame-i harangozó, Eugen Scribe: Egy pohár víz).

Az 1870-es évek elején a Magyar Olvasó Kör újjászerveződik Magyar Nyelvtérjesztő Egyesület néven, mely a későbbi években mint Aranykör vált ismeretessé. Az Aranykörnek saját épülete volt (a mai zeneiskola), melynek földszintjén a magyar nyelvű óvoda kapott helyet, az emeleten pedig a könyvtár, az olvasó- és előadóterem. A kör irodalmi estéket, felolvasásokat és hazafias ünnepeket szervezett, emellett a magyar nyelvű színjátszást is támogatta és szervezte Oravicán.

Az első magyar vándor színtársulat 1882-ben járt Oravicabányán. A Hubay színházigazgató által vezetett társulat augusztus 3. és 16. között A proletárok, Váljunk el és A falu rossza című színműveket mutatta be.

Az 1863-ban megalakult oravicai Kaszinó, Színház és Olvasó Egyesület magyar tagozata 1884. március 9-én Szépfaludi Ferenc A regény vége című színművét adja elő, majd 1885 augusztusában A váróteremben, 1886 februárjában pedig Női diplomácia című színdarabokat mutatja be. Meg kell jegyeznünk, hogy a színműveket az egyesület úgynevezett dilettánsok klubja, azaz a műkedvelők adták elő. Ebben a klub német és román tagjai is tevékenyen részt vettek, és ezt a bányaváros lakossága természetesnek is tartotta.

1888. május 27-én az Aranykör kezdeményezésére Az igmándi kispap, 1890. március 15-én A cigány, 1893 decemberében, a színház újabb, nagyobb javítása utáni megnyitása alkalmából Szépfaludi Ferenc A regény vége című színdarabját mutatják be sikerrel a helyi közönségnek. Az ünnepély Ábrányi Emil ez alkalomra írt prológjával kezdődött, melynek címe Hódító nyelv volt. Az oravicabányai műkedvelők 1897. április 18-án A közügyek című színművet mutatták be. 1898. március 15-én, az oravicai magyar műkedvelők nagyszabású díszelőadáson emlékeztek meg a szabadságharc 50. évfordulójáról, főleg Petőfi Sándor hazafias verseivel.

A vígjátékok nyerték el leginkább a többnyelvű közönség tetszését. Az Aranykör szervezésében és rendezésében 1901. április 7-én Goudenet Valami hiba van című színműve, majd 1902. december 28-án Szomaházy Hófúvás, 1908. július 12-én Benedek Elek Falun, 1909. július 30-án pedig Nyáry Andor A malac című darabjai kerülnek színre. Az oravicai színház plakátjai {melyek megmaradt példányait állítólag a resicai megyei múzeum őrzi} arról is tanúskodnak, hogy a magyar

műkedvelők német és francia írók műveit is színre vitték (Karl Murai: Virágfakadás; E. Brieux: A bölcső; Labiche és Mellesville: A betörő).

Az 1908-as év folyamán a magyar műkedvelők sikerrel játszották Herczeg Ferenc A dolovai nábob leánya, Török Rezső A narancs és Berczik Ferenc Egy szellemdús hölgy című színműveit. Az elismerésen felbuzdulva, az oravicai műkedvelők több zenés előadást, sőt operettet is színre vittek: Huszárszerelem, majd (1914 március) Várady Antal és Ábrányi Kornél Rákóczi Rodostón (1910 január).

Az oravicai Kaszinó, Ének- és Dalegylet számos hangversenyt is bemutatott, melyeken magyar zeneszerzők művei szerepeltek. 1913-ban a Kaszinó Egylet 50. évfordulóját ünneplő előadáson Brahms Magyar Rapszodiáját hallgatta a közönség. 1913. november 16-án Farkas Miklós A kis kadét, majd 1914 májusában Martos Ferenc Aranyvirág című operettje került színre az oravicai színházban.

E műkedvelő előadások mellett említésre méltó számos magyar vándor színtársulat, kik a magyar nyelv és műveltség terjesztésében szerepet játszottak, bár inkább a könnyebb műfajhoz tartozó operettekkel szórakoztatták a közönséget, mint klasszikus művekkel. Így 1894-ben Mezei Béla társulata, 1903-ban Kunhegyi Miklós, 1905-ben Szi-lágyi Dezső, 1907-ben pedig Kovács Imre társulatai szerepeltek Oravicabányán, főleg Johann Strauss és Kálmán Imre operettjeivel. 1888 őszén Bokodi társulata tart 16 előadást zsúfolt nézőtér előtt. A trianoni béke után még néhány évig hallható volt Kálmán Imrének A bajadér (1923), majd a Marica grófnő című operettje (1927), de már német nyelven.

A megsárgult plakátok a régi rendezőkről is megemlékeznek, kik a múlt század végén és századunk elején a magyar műkedvelőkkel foglalkoztak. Legtöbbször ők is műkedvelők voltak és csak hivatásos vendégszínészekről vették tudásukat. Itt említjük meg Kerekes Zoltán, Papp Aurél, Dobó Sándor, Verzár János és Balajthy Barnabás nevét. A műkedvelő színészek közül pedig György Géza – a Petőfi versek művészi előadója –, Paleta Margit, Kerekes Zoltán, Halász Sári, Franck Zoltán, Zsembery Tódor, Tenyér Ilonka, Fehér Manó tehetséges műkedvelők nevei maradtak ránk.

Az oravicai műkedvelők előadásai nemcsak a művelődést és nyelvapolást szolgálták, hanem társadalmi és szociális céljuk is volt. Az előadások bevételeiből óvodákat, iskolákat, szegény diákokat és katasztrófák áldozatait segélyezték. Főleg a bányaszerencsétlenségek áldozatain és hozzátartozóin igyekeztek segíteni. Például az 1909.

február 28-án megtartott előadás bevételét az 1909. január 15-i domani bányakatasztrófa áldozatainak ajánlották fel, majd ugyanez év őszén az észak-olaszországi nagy földrengés károsultjait segítették.

Természetesen a városka művelődésében oly komoly szerepet játszó színházi tevékenységről bőven és aprólékosan tájékoztatták a lakosságot az Oravicabányán megjelenő hetilapok, mint az Orawitzaer Wochenblatt, a magyar nyelvű Oravica és vidéke és a román nyelvén megjelenő Progresul.

A színházi előadásokat egy, két, de néha három nyelven is hirdették a színes plakátok. A nagyérdemű közönség a helyi lakosságból tevődött össze, ki nemzetiségre való tekintet nélkül látogatta a három nyelven előadott színműveket, népdal- és felolvasóesteket. Itt meg kell említenünk, hogy a bányavároskának, mely 1855-ig a Bánsági Érchegeység központja volt és mely a megyék átszervezésénél nagyközségi, majd járási jogú városi címet kapott, 1891-ben 4115 lakosa volt – Románoravica nélkül –, 1900-ban 4314, 1910-ben 4079, 1936-ban pedig 6872-en lakták.

Az 1911-es évben az Aranykörön belül megalakul a Magyar Színügyi Bizottság dr. Verzár János elnöklete alatt. Az Aranykör magyar nyelvterjesztő egyesület lévén, tagja volt a Dél-Magyarországi Közművelődési Egyesületnek (DMKE). Az oravicai Aranykör kezdeményezésére alakult meg 1911-ben Kakován a Kakovai Polgári Kör illetve Bozovicson a Bozovicsi Polgári Kör. A századfordulón az Aranykör elnöke Balajthy Barnabás bányafőbiztos volt. Az oravicai Önkéntes Tűzoltó Egyesület – melyet 1870-ben alapítottak – főparancsnoka Bartos József tanár volt, de működött a helységben egy Jótékony Nőegyesület, 1872-ben megalakult a Polgári Lövő Egyesület, Torna és Vívó Egyesület, Vadászok Egyesülete, a Délvidéki Kárpát Egyesület Orthmayer Sándor elnöklete alatt, a Zene és Dal Egyesület dr. Sceda György vezetése alatt, az oravicai Vörös Kereszt Egyesület dr. Fitz Pál irányítása alatt stb.

Az oravicai választókerület képviselői Jókai Mór, Szatmáry György, vizsolyi báró Wodiáner, Szende Béla és az 1900-as években Gränzenstein Béla pénzügyminisztériumi államtitkár voltak.

Néhány szóval meg kell említenünk az oravicai sajtó termékeit is. Az első hetilap német nyelven látott napvilágot Berggeist címen 1868 és 1872 között, Wunder Károly nyomdájában. A hetilap 1872-től 1940-ig ugyanebben a nyomdában jelenik meg Orawitzaer Wochenblatt néven, és 68 évig volt a helyi művelődési élet krónikása.

1882 óta, az Aranykör közbenjárására, nemzeti ünnepek alkalmával a Wochenblatt magyar nyelven is megjelent, például március 15-re. Hetenként, 1896-tól egészen 1918-ig jelenik meg német nyelven, Kehrer Viktor szerkesztésében az Orawitzaer Zeitung. Ugyancsak ettől az évtől kezdve lát napvilágot hetenként, egészen 1918-ig az Oravica és Vidéke társadalmi és közgazdasági lap, ami tulajdonképpen az oravicabányai Aranykör és a DMKE-hez csatlakozott Magyar Nyelvterjesztő Egyesület hivatalos közlönye. A Weiss Félix nyomdájában vasárnaponként megjelenő lapnak 1900 és 1914 között dr. Löbl Sándor volt a felelős szerkesztője. A hetilap sokszínű, gazdasági és politikai vonatkozásban is, de helyet kaptak szociális és főleg művelődési hírek, a színházi események, az oravicai értelmiségiek versei, tárcái, folytatásos novellái és művelődéstörténeti cikkek (mint például: Magyarország legrégebbi kőszínháza, az 1914. május 21–24-es számban), továbbá nyomdafestéket láttak a Kaszinó és Színházegyesület hírei, a helyi pénzintézetek, az oravicai Jogász Olvasókör tudósításai stb. Természetesen a helyi és környékbeli kereskedők reklámjai sem hiányoztak.

Az 1892-ben megalakult Délvidéki Kárpát Egyesület oravicai alosztályának az 1900-as években Orthmayer Sándor volt az elnöke. Tevékenysége a helyi idegenforgalmat segítette elő, útjelzőket helyezett el, menedékházakat tartott fenn, turistautakat tartott karban és szép természeti környezetben kilátókat épített, mint például a Jókai kilátót a Simion hegyen. A Kárpát Egyesület munkáját az 1899-ben alakult Szépítő és Idegenforgalmat Emelő Egyesület is támogatta, Gyurgyevich Adolf elnökletével. Inkább a helyi fürdő- és klimatikus kúra-lehetőségekkel foglalkoztak. A múlt század végén és századunk elején Oravicán és környékén több gyógy- és fürdőtelep folytatta tevékenységét, mint például az oravicabányai Kneipp és vasfürdő (1893), a Bányavölgy és Marilla (1900), a stájerlaci Sommerfrische, Ponyászka stb., egész az 1918-as évekig. Az idegenforgalom fejlesztésében a Budapest–Oravica közvetlen vasúti összeköttetés is szerepet játszott.

Az első világháború éveiben Oravicán egy kisebb hadirokkant kórház működött, melyet dr. Scheda György vezetett a helyi Vöröskereszt támogatásával. Ez időben a helyi Vöröskereszt Egyesület elnöke dr. Fitz Pál ügyvéd volt, az önkéntes ápolónők soraiban találjuk a régi bányapolgárok női leszármazottait, mint Orthmayer Fannyt, Révai Böskét, Fitz Pálnét, Révai Jankát, Papházi Gabriellát, Fitz Ellit,

irányosy Knoblauch Terézt, Bauer Böskét és másokat. A helyi Vöröskereszt tagjai nem csak betegápolással foglalkoztak, de az elesett és rokkant katonák családjait is támogatták. Az első világháborút követő összeomlás szele Oravicát is érinti és a frontról hazatérő katonák 1918. november elsején a városka egyes intézményeit és Marillát feldúlják.

Az 1919-es év tavaszán francia gyarmati csapatok foglalják el Oravicát és környékét – mint senki földjét –, majd ideiglenesen szerb katonaság rendezkedik be. 1919. augusztus 3-án kezdődik a román adminisztráció. Már az első időben, a hűségeskü körüli bonyodalmak miatt, az új hatalom a járási tisztviselőket meneszti, majd az új General Drăgălina Gimnázium volt tanárai, igen kevés kivétellel, kénytelenek katedráikat feladni. Megszűnik a bányaigazgatóság és a bányatörvényszék, az Osztrák–Magyar Szabadalmazott Állami Vasúttársaság, most már U.D.R. (Uzinele și Domeniile Reșița) magyar tisztviselőit lépcsőzetesen elbocsátják. A magyar kisiparosok és kereskedők se tudnak az új, diszkriminatív adóknak és az ismétlődő zaklatási hullámoknak ellenállni, elkezdődik a repatriálás. Az oravicabányai magyar kultúrintézményeket feloszlatják vagy maguktól megszűnnek (az Aranykör utolsó igazgatója 1919-ig dr. Szabó József volt).

Szándékomban volt egy dél-bánsági több nemzetiségű kisváros magyar vonatkozású emlékeit politikai és kulturális szempontból, legalább részben feltárni. Vizsgálódásom a múlt századra és századunk első két évtizedére szorítkozik. Ma az Oravicabányára látogató nehezen talál már magyar vonatkozású emlékeket és igen ritkán odavalósít, aki őt magyar nyelven eligazítaná.

Ha mégis volna valaki, aki ezen emlékekről szólna, bizony az úgy kellene kezdje, mint a mesében: volt egyszer, hol nem volt.

A Nérán való áthaladásunk évfordulóként tekinthető, hisz Kitaibel Pál 1799 július 7-én feljegyezte, hogy az *Amaranthus viridis*-t (valach. Stier) Sasca Română-ben fogyasztják (Gombocz 1945: 547).

Oravicabányától 30 km-re délre, Néra bal partján, a Lokva-hegység lábánál fekszik.

A rómaiak vasat bányásztak és olvasztottak területén. A mai települést 1719-ben tiroli, bajor és a Rajna mellékéről származó német bányászok alapították. Ezután indult meg a határában található rézérctelepek módszeres kitermelése. Az 1737–1738-as osztrák-török háborúban ipari létesítményei elpusztultak. 1740-ben újabb német telepesek érkeztek, 1746 és 1755 között három új kohó épült. A réz mellett vasat is bányásztak. 1750-ben lett önálló római katolikus plébánia és 1754-ben kapott önálló bányahivatalt. Az 1760-as évek tekinthetők a település aranykorának. Ekkor évi 3-4000 mázsás kitermelésével és 12 olvasztókemencéjével Oravica után a második legnagyobb rézbányász és -kohász központ volt a Bánátban. A bányászathoz és kohászathoz kapcsolódó melléktevékenységeket (favágás, szénégetés, fuvarozás) a szászokai, kohldorfi, mariaschnee-i, néraszlatinai, bogodinci, potoki és szakalári románok végezték. 1773-ban II. József látogatta meg. Az 1787–1788-as török hadjárat idején ismét elpusztult és sohasem nyerte vissza korábbi jelentőségét. 1817-ben, I. Ferenc látogatása alkalmával bányamezővárossá nyilvánították. 1828-ban felnőtt férfilakosságából jogállás szerint 522 volt házas zsellér, 43 kézműves, 30 házatlan zsellér és 10 szolga. 1848-ban Axente Bojincát, a királyi tábla ifjú jegyzőjét választotta képviselőjének a pesti országgyűlésbe. Augusztus 28-án hajnalban Asbóth Lajos őrnagy itt verte szét az Újmoldovát felégető szerb felkelők táborát. A Bem seregében szolgáló Wass Pál honvédszázados 1849-ben így írt a településről: "Szászka peniglen egy hosszan kinyúlt nagy helység és csudálatos módra fekszik igen hosszas, magas, de szoros két hegyek között. Itten több rézbányák vagynak, és rézolvastó nagy kemencék mindig munkában." 1855-ben az Osztrák-Magyar Államvasúti Társaság vásárolta meg. Ekkor 611 kohász dolgozott a településen. A 19. század második felében a vasútvonalak elkerülték, ezért a kitermelés hanyatlott. Bányászai jórészt Aninára vagy Németországba költöztek. Krassó, 1880-tól Krassó-Szörény vármegyéhez tartozott. 1861 és 1887 között választókerületét Vincențiu Babeș képviselte az országgyűlésben. 1894-ben még egy mangánbánya működött közelében, tizenkét bányásszal. Az I. világháború után bányái bezártak, de 1972-ben újrakezdték művelésüket.

A németszászkai románok Olténiából települtek be a 18. században. A románszászkaiak őket bufeni-nek nevezik – cserében ezek frātuți-nak titulálják amazokat. A 20. század elején polgárosult viseletük és sötétebb bőrszínük miatt a németszászkaiakat hol mint németeket, hol mint cigányokat gúnyolták. A két egymás mellett fekvő falu lakói az elmúlt századokban nem házasodtak és nem is jártak össze.

1900-ben 2581 lakosából 1958 volt román, 533 német és 48 magyar anyanyelvű; 1987 ortodox és 577 római katolikus vallású. 48%-uk tudott írni–olvasni, a nem magyar anyanyelvűek 2%-a beszélt magyarul.

2002-ben 587 lakosából 559 román, 8 német és 8 magyar nemzetiségű; 528 ortodox, 34 baptista és 23 római katolikus vallású.

A Malomvölgy (Cheile Șușarei) a Néra-Beusnicai Nemzeti Parkhoz tartozik. Területe 248 hektár. A bővízű Șușara-patak mészkőszurdoka, két oldalán meredek sziklafalakkal, vízeséssel, barlangokkal, karsztforrásokkal. Környékét kőrises-égeres erdő borítja. Védett növényei a bánáti bazsarózsa, a bánáti szegfű, a szúrós csodabogyó, a kardvirág, a pázsitos nőszirm és a vadrózsa egy csak itt honos alfaja. Az állatok közül a medve, a hiúz, skorpió, a szarvas vipera és a lábatlan gyík colchicus alfaja található meg. A szurdok fölfelé 50 perc alatt bejárható. A 19. század második felében városi polgárok vásároltak malmot vagy építettek üdülőt a patak völgy alsó részén. A települést ekkor "bánáti Aussee"-nek kezdték nevezni. A ma is álló turistaház 1855-ben épült.

Forrás: Wikipédia

2. NAP (május 10. - vasárnap) - Sasca Montană (Szászkabánya) - Néra szurdoka - Sasca Montană (Szászkabánya)

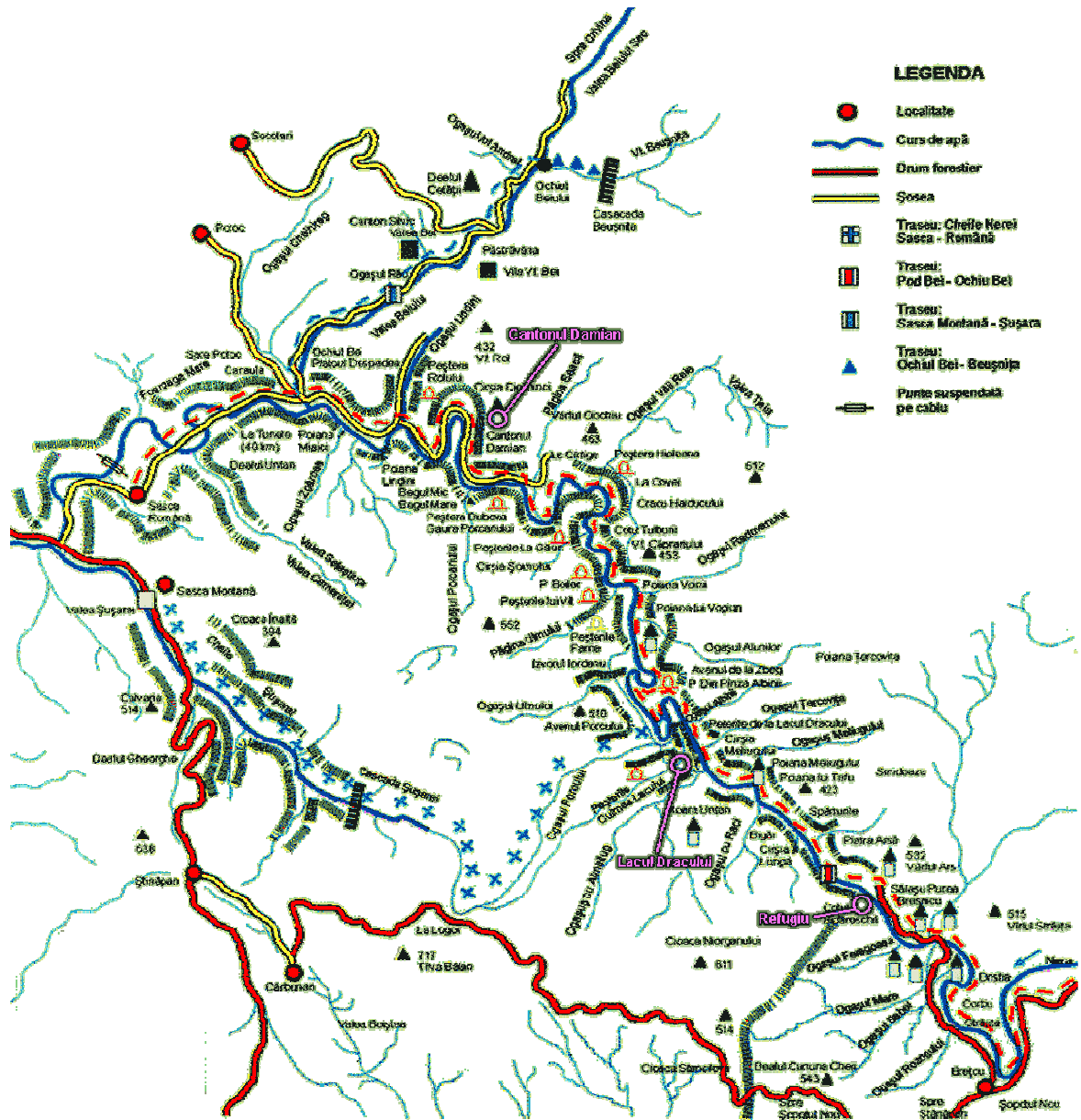
- **8.00** - indulás. A hídig busszal megyünk onnan gyalog a szoros bejáratáig (1 óra). A szoros előtt egy botanikai szempontból is érdekes **görgeteg** van: 15 perc megálló. A területen és a környező sziklákon a következő érdekesebb fajok élnek: *Ptilostemon afer* (Jacq.) Greuter (*Cirsium afrum* (Jacq.) Fischer) - egyedüli romániai lelőhely - *Achillea crithmifolia*, *Allium moschatum*, *Asperula purpurea*, *Cephalaria laevigata* (endemikus), *Cirsium candelabrum*, *Echinops bannaticus* (endemikus), *Galium album*, *Lactuca perennis*, *Lembotropis nigricans*, *Peucedanum longifolium*, *Scorzonera austriaca* stb.

- **8.30-9.00** - a sziklaszorosban gyönyörű látványban lesz részünk, alagutakkal, a **Nérán** átnyúló ívekkel. Fél óra gyaloglás után **Podul Beiului**-hoz érünk (a **Bég Hídja**), itt ömlik be a Bei (Bég) vize a Nérába. Itt esetleg még mehetünk kicsit bennebb a szorosba, 3-4 kilométert. Maga a szoros több mint 20 km. Az, hogy mennyit megyünk a vízállástól is függ majd. A meredek sziklaoldalak teli vannak orgonával - *Syringa vulgaris*. Ha ügyesek vagyunk, az endemikus *Ranunculus flabellifolius*-ra is rábukkanunk. A bekukkantás után visszafordulunk Podul Beiului-ig, majd a Bég völgyén felfele tartva 5km-t baktatunk **Cantonul Bei**-ig (a bégi erdőszlak). Innen 100 méterre van **Ochiul Beiului** (a **Bég szeme**), egy kis tavacska, melynek vize a Beusnița-ba ömlik. Mi a Beusnița völgyén (**Valea Beusniței**) felfele haladunk a **Cascadele Beusniței**-ig (**Beusnița vízesés**). **Beusnița-i bükkös őserdőrezervátum**. Bükkös-törökmogyorós (*Corylus colurna*) társulások.

- **12.30-15.00** – nagyjából két órás megállót lehet ide gondolni (ebéd, fényképezés, a három vízesés megtekintése). Visszafelé megint elhaladunk Cantonul Bei mellett, de ezúttal nyugat irányába megyünk, egy szekérúton haladva a Bei jobb oldalán. A **Terézia várat** (**Cetatea Terezia**), egy természetes, meredek falakból álló képződményt láthatunk majd, ahonnan kilátás nyílik az egész Beusnița medencére.

- **17.00** – kiérünk az aszfaltútra ahol majd a sofőr vár ránk.

- **19.00** - szállás: **Sasca Montană (Szászkabánya)** - Pensiunea „Cheile Nerei“

A Néra szurdoka

NÉRA (NERA)

A Néra (románul és szerbül Nera) folyó Románia és Szerbia területén, a Duna baloldali mellékfolyója.

A Szörényi-érchegységben ered, Karánsebestől 30 km-re délnyugatra a Déli-Kárpátokban, és Fehértemplomtól 10 km-re délnyugatra torkollik a Dunába.

Hossza 126 km ebből 27 km határfolyó, vízgyűjtő területe 1 420 km². Árvizeiről nevezetes. Igen látványos a Néra szurdoka, amely Sasca Romananál végződik. A partján végig jelzett turistaút vezet,

néhol követi a rómaiak által a sziklákba vésett járdákat. Érdekes az Ördög tava nevű tó. Érdemes letérőt tenni a Bég völgyébe, ahol a Bég vízesése, a Bég szeme nevű tó és a nagyon híres Beusnita-vízesés látható.

Forrás: Wikipédia

A Duna baloldali mellékvize, ered Krassó-Szörény vmegyében, a Szemenyik hegycsoportban, a Szemenyik D-t tövében; eleinte D-, majd Ó-Borlovéntól kezdve DNY-felé folyik s a termékeny Almásvölgyet (l. o.) öntözve, Új-Sopotól kezdve Román-Szászkaig a Plesuva hegységen érdekes hasadékon áttör s kanyargós folyással Ny-felé tartva, Ó-Palánkánál a Dunába ömlik; folyásának alsó része Krassó-Szörény és Temes vmegyék közt a határt jelöli. Hossza 125 km., forrásának torkolatától való távolsága 69 km. Jelentékenyebb mellékvizei jobbfelől a Möris v. Ménis (Bozovicsnál), balfelől a Prigor (a hasonló nevű községnél) és Rudaria patak (Prilipečen alul).

Forrás: Pallas Nagy Lexikon

Ha valaki a Bánság déli vidékeire készül túrázni, ajánlólevél nélkül is a Néra völgyét keresi ki magának először a térképen. Nem véletlenül, hiszen ma már mindenki tudja, hogy itt viszonylag kis területen, rendkívül változatos, turista-szemet ingerlő, lelket melengető látványban lehet része, a természeti kincseket méltóképpen megbecsülőknek. Az 1943-tól nemzeti parkként jegyzett terület összesen 4382 hektárt tesz ki és három jól elkülöníthető - kiránduláskor napra beosztható - tájegységre tagolható, melyeket a Néra folyó völgyét követő útvonal fűz össze egységes egésszé. A Szászka és Újsopot helyiségek közötti 22 km-ből húsz maga a Néra szoros, mely két mészkőbe vájt szurdokszakaszt és e kettő között egy rétegekben, kaszálóokban - egyszóval nagyszerű sátorhelyekben - gazdag tágabb térseget foglal magába.

Az egész távot akár egy nap alatt is legyűrhetjük, ám aki szeret elidőzni egy-egy tó mellett, benézni egy-két barlangba vagy elámulni az egykori bányászok által kőbe vájt alagutak és útparkányok látványán, annak érdemes többnaposra tervezni ezt a szakaszt. A jelzett főútvonal, körülbelül a közepén (La Cârlige) gázlón vezet át, ezért kiadós esőzések után - mint ahogyan az legutóbb, augusztusi ott-

jártunkkor is történt - a folyó magas vízállása és nagy sodrása miatt a szoros csupán egyik (a kiindulási ponthoz közeli) fele járható be.

A második tájegység merőben elüt az előbbieken leírtaktól. Ez a Nérától északra fekvő, alig 100 hektárnyi terület a Beu patak

életet adó "Ochiul Beului" krátertavat, a Beusnica patak mésztufa lépcsőit és vízeseit, valamint egy, délszaki vadorgonának, ecetfának, törökmogyorónak menedékül szolgáló térséget foglalja magába. A körzet egy körülbelül 5 km-es bekötőúton egészen a bejáratnak számító pisztráng-neveldéig kisautóval is megközelíthető és ebből kifolyólag (főleg hétvégeken) meglehetősen tarka társaság verődik össze a környéken ...

A nemzeti park harmadik, közvetlenül nem, csak közigazgatásilag kapcsolódó táj-egysége a Susara patak rövid kis szurdok-völgye mely közvetlenül Szászka-bánya felszegén nyílik a mészkősziklák közé. Aki csak teheti ugorjon be ide is, bemelegítőnek vagy fáradságlevezetőként (a kiindulási ponttól függően) nagyszerűen megfelel. Olyan védett terület ez melyet manapság leginkább a távolság, a rossz közlekedési viszonyok és a turisztikai bázisok hiánya óv meg a tömegturizmustól és annak megannyi romboló hatásától. Ezért minden változás ami a környéken beindul, fokozott éberséget követel hivatalos közegtől és természetbaráttól egyaránt.

Forrás: http://www.banaterro.eu/magyar/N/nemzetiparkok/nera_beusnica.htm

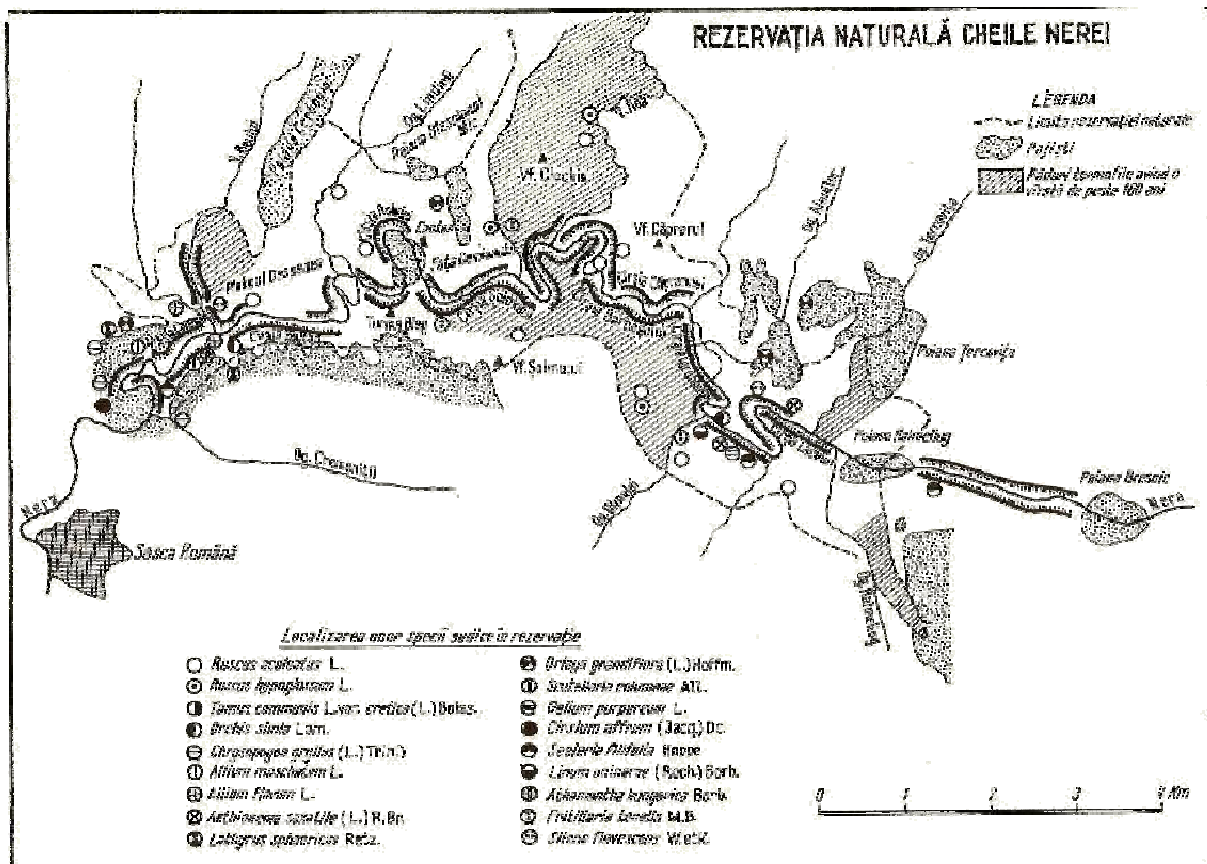
Illés Mihály. 2002. *Útjelző* II. évfolyam 7. szám

A Néra szépségénél fogva az Aninai-hegység eleven csodája. A Szemenikben ered. A K-i oldalon levő legnagyobb mellékága a Ménes (Minis), mely elválasztja a Szemeniktől az Aninai-hegységet. A Ménes bal felső ága a Ponyászka, szintén határpatak. Vízterelője a Ponyászka-tó. A Ménes az Aninai-hegység harmadik legnagyobb szurdokvölgyét alakította ki. A szorosban található a Bigér (Bigár) izbuk, amely vizét

egy gyönyörű vízesésen zúdítja alá. Lejjebb a Ménes alatt, a Nérába ömlenek az Egres- (Agris), Laposnok- (Lápupic-) és Mocsáros- (Moceris-) patakok. A Bozovicsi-medence bezáródása után következik a Néra híresen szép szurdoka. Itt ömlik bele jobbról a Bej- (Beiu-) patak a Kis-Bejjel együtt. Ők alkotják a "Néra-Beușnița Nemzeti Parkot". Tovább, az áttörés után a Néra Ny-ra tart, Néraaranyos (Zlatita) és Néramező (Câmpia) között a folyó képezi az országhatárt Szerbia felé, majd Stara Palanka alatt beömlik a Dunába. Habár keletkezését tekintve nem igazán tó, mégis megemlíjtük a "Bej Szeme" nevű, tó nagyságú izbukot a Bej-patakon. A vízesések között a legszebb és legnagyobb a Kis-Bejen levő Beusnita-vízesés.

Forrás: www.fischinfo.com

► **SCHRÖTT L. 1968. Vegetația rezervației naturale Cheile Nerei / La végétation de la réserve naturelle des Gorges de la Nera. *Ocotirea Naturii*, București. 12(2): 193-201.**

Egyes déli fajok elterjedése a Néra szurdoka természetvédelmi területen

Fajlista

<i>Aethionema saxatile</i>	<i>Echinops banaticus</i>
<i>Aethionema saxatile</i> var. <i>heterocarpum</i>	<i>Erysimum banaticum</i>
<i>Allium atropurpureum</i>	<i>Erysimum saxosum</i>
<i>Allium flavum</i>	<i>Festuca drymeja</i>
<i>Allium moschatum</i>	<i>Fraxinus ornus</i>
<i>Althamantha hungarica</i>	<i>Fritillaria tenella</i>
<i>Alyssum desertorum</i>	<i>Galium purpureum</i>
<i>Alyssum petraeum</i>	<i>Genista ovata</i>
<i>Alyssum saxatile</i>	<i>Gymnadenia conopea</i>
<i>Arabis auriculata</i>	<i>Hieracium hoppeanum</i>
<i>Arabis turrata</i>	<i>Hieracium pavichii</i>
<i>Asperula taurina</i>	<i>Iris pseudocyperus</i>
<i>Bromus erectus</i>	<i>Lactuca perennis</i>
<i>Campanula sibirica</i>	<i>Lathyrus sphaericus</i>
<i>Carduus candicans</i>	<i>Linum uninerve</i>
<i>Carpinus orientalis</i>	<i>Lithospermum purpureo-</i> <i>caeruleum</i>
<i>Centaurea atropurpurea</i>	<i>Lunaria annua</i>
<i>Centaurea banatica</i>	<i>Melampyrum bihariense</i>
<i>Cephalaria laevigata</i>	<i>Melica ciliata</i>
<i>Cerastium banaticum</i>	<i>Melitis melissophyllum</i>
<i>Chrysopogon gryllus</i>	<i>Mentha pulegium</i>
<i>Cirsium acarna</i>	<i>Muscari comosum</i>
<i>Cirsium afrum</i>	<i>Muscari racemosum</i> var. <i>neglectum</i>
<i>Colchicum autumnale</i>	<i>Ophrys cornuta</i>
<i>Cornus mas</i>	<i>Orchis coriophora</i>
<i>Corylus colurna</i>	<i>Orchis coriophora</i> var. <i>fragrans</i>
<i>Cotinus coggygria</i>	<i>Orchis maculata</i>
<i>Cotoneaster tomentosa</i>	<i>Orchis morio</i>
<i>Crocus banaticus</i>	<i>Orchis morio</i> ssp. <i>picta</i>
<i>Crocus moesiacus</i>	<i>Orchis simia</i>
<i>Dianthus banaticus</i>	<i>Orchis tridentata</i>
<i>Dianthus giganteus</i>	<i>Orlaya grandiflora</i>
<i>Dianthus kitaibelii</i>	<i>Ornithogalum comosum</i>
<i>Dianthus trifasciculatus</i>	<i>Ornithogalum pyrenaicum</i>
<i>Digitalis lanata</i>	<i>Ornithogalum umbellatum</i>
<i>Dorycnium herbaceum</i>	
<i>Draba lasiocarpa</i>	

Peucedanum longifolium
Pteridium aquilinum
Ruscus aculeatus
Ruscus hypoglossum
Sanguisorba minor ssp.
    muricata
Satureja kitaibelii
Saxifraga aizoon
Saxifraga rotundifolia
Sclerochloa dura
Scilla bifolia
Scutellaria columnae
Sedum hispanicum
Sedum maximum
Selaginella helvetica
Sempervivum heuffelii
Sempervivum schlehanii
Seseli rigidum
Sesleria filifolia

Syringo-Carpinion orientalis Jakucs

Achillea crithmifolia
Achillea millefolium
Aristolochia pallida
Asplenium ruta-muraria
Asplenium trichomanes
Brachypodium sylvaticum
Carpinus orientalis
Ceterach officinarum
Chrysanthemum macrophyllum
Clematis recta
Clematis vitalba
Cornus mas
Cotinus coggygria
Cotoneaster integerrima
Cotoneaster tomentosa
Dianthus armeria
Dianthus giganteus
Fraxinus ornus

Silene flavescens
Smyrniium perfoliatum
Sorbus cretica
Stachys annua
Staphylea pinnata
Stipa eriocaulis
Syringa vulgaris
Tamus communis var. *cretica*
Taxus baccata
Telekia speciosa
Teucrium montanum
Teucrium montanum f.
villosum
Tunica saxifraga
Verbascum austriacum
Veronica crassifolia
Viburnum lantana
Vicia grandiflora
Vicia striata

Fritillaria tenella
Galium mollugo
Himantoglossum hircinum
Laserpitium latifolium
Onobrychis alba
Orchis simia
Oryzopsis virescens
Quercus cerris
Rubus banaticus
Ruscus aculeatus
Silene italica
Sorbus cretica
Sorbus mougeotii
Stachys germanica
Stachys recta
Syringa vulgaris
Tilia tomentosa

Al. Quercion frainetto Horvat

Arum maculatum

Campanula persicifolia

Campanula trachelium

Carex silvatica

Cornus mas

Cornus sanguinea

Crataegus monogyna

Digitalis grandiflora

Euphorbia polychroma

Evonymus europaea

Galium schultesii

Geum urbanum

Glechoma hirsuta

Helleborus odoratus

Iris pseudocyperus

Melica uniflora

Quercus cerris

Quercus frainetto

Tamus communis var. *cretica*

Tilia platyphyllos

Tilia tomentosa

Viburnum lantana

Al. Fagion illyricum Horvat

Aconitum moldavicum

Actaea spicata

Allium ursinum

Anemone nemorosa

Anemone ranunculoides

Asarum europaeum

Asperula odorata

Campanula persicifolia

Campanula trachelium

Chaerophyllum aromaticum

Chaerophyllum temulum

Corydalis cava

Corydalis pumila

Dentaria bulbifera

Dentaria enneaphyllos

Euphorbia amygdaloides

Fagus orientalis

Fagus sylvatica

Geranium macrorrhizum

Geranium phaeum

Helleborus odoratus

Hepatica nobilis

Knautia drymeia

Lathyrus vernus

Lilium martagon

Melitis melissophyllum

Milium effusum

Monotropa hypopitys

Mycelis muralis

Paris quadrifolia

Platanthera bifolia

Pulmonaria officinalis

Ranunculus auricomus

Ruscus hypoglossum

Sanicula europaea

Tamus communis var. *cretica*

Phyllitidi-Aceretum Moor.

Aconitum moldavicum

Aegopodium podagraria

Chaerophyllum temulum

Cystopteris filix-fragilis

Hedera helix

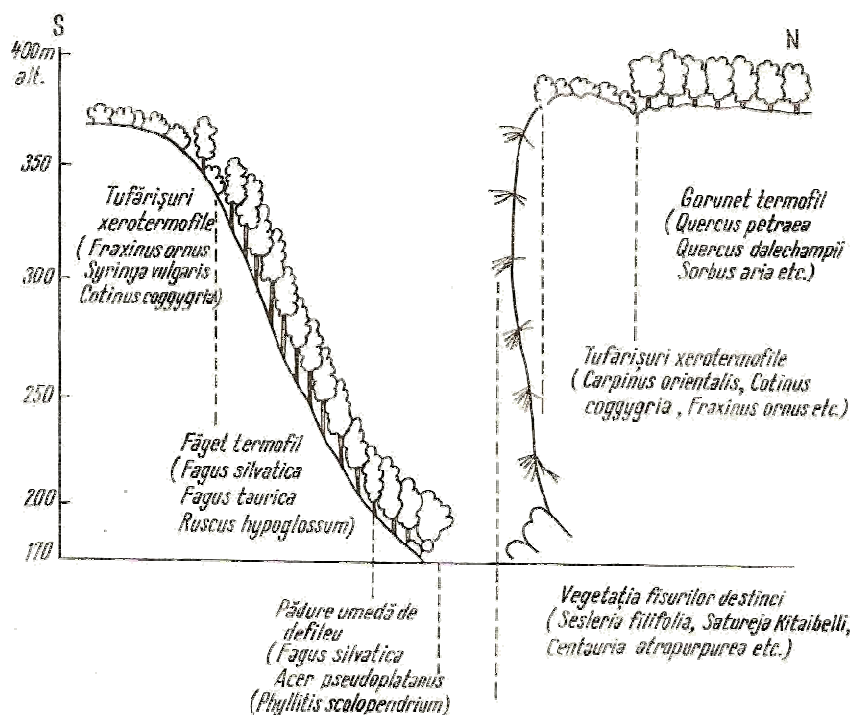
Heracleum sphondylium

Lamium galeobdolon

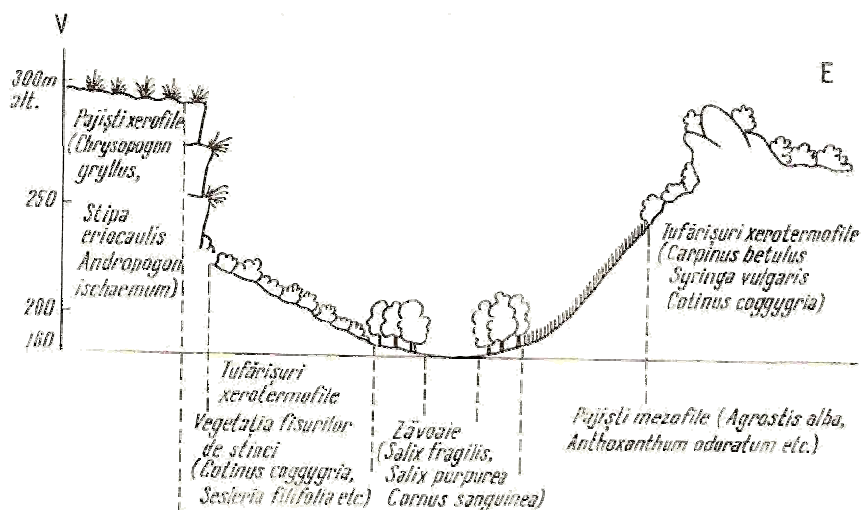
Lunaria rediviva

Moehringia muscosa
Phyllitis scolopendrium
Polypodium interjectum
Polypodium vulgare
Polystichum lobatum

Polystichum setiferum
Sanicula europaea
Saxifraga rotundifolia
Smyrniium perfoliatum

Vegetaціoszelveńyek a Néra surdokában: Cîrşia Barbeşului

Vegetaціoszelveńyek a Néra surdokában: Sasca Română

► BORZA A. 1958. Vegetația rezervației Beușnița / La végétation de la réserve Beușnița. *Ocotirea Naturii*, București. 3: 117-127.

Fajlista:

<i>Acer monspessulanum</i>	<i>Hieracium transsilvanicum</i>
<i>Aconitum anthora</i>	<i>Lunaria annua</i> ssp. <i>pachyrrhiza</i>
<i>Aegilops ovata</i>	<i>Melampyrum bihariense</i>
<i>Aremonia agrimonioides</i>	<i>Orizopsis virescens</i>
<i>Asplenium adiantum nigrum</i>	<i>Ornithogalum pyrenaicum</i>
<i>Calamintha subsidonta</i>	<i>Physocaulus nodosus</i>
<i>Carpinus orientalis</i>	<i>Pinus strobus</i> – ültetett
<i>Celtis australis</i>	<i>Primula columnae</i>
<i>Cerasus mahaleb</i>	<i>Quercus petraea</i>
<i>Ceterach officinarum</i>	<i>Rosa pendulina</i>
<i>Cornus mas</i>	<i>Rosa stylosa</i> var. <i>beucensis</i>
<i>Corylus colurna</i>	<i>Ruscus hypoglossum</i>
<i>Cotinus coggygria</i>	<i>Saxifraga rotundifolia</i>
<i>Fagus orientalis</i> ?	<i>Scolopendrium officinarum</i>
<i>Fagus sylvatica</i> var. <i>borzae</i>	<i>Sesleria filifolia</i>
<i>Fagus sylvatica</i> var. <i>moesiaca</i>	<i>Sorbus mugeoti</i>
<i>Fagus taurica</i>	<i>Syringa vulgaris</i>
<i>Fraxinus ornus</i>	<i>Tamus communis</i>
<i>Fritillaria orientalis</i>	<i>Tilia argentea</i>
<i>Helleborus odoratus</i>	

Társulások:

- Syringeto-Fraxinetum orni* Borza 1958 em. Resmeriță 1972 (*Orneto-Colurnion*)
- Querco-Cotinetum* (*Coryletosum colurnae*)
- Fagetum banaticum* (*Coryletosum colurnae*)
- Acereto-Fraxinetum* (*Coryletosum colurnae*)
- Querceto-Carpinetum* (*Coryletosum colurnae*)

3. NAP (május 11. - hétfő) - Sasca Montană (Szászkabánya) - Oravita - Moldova Nouă - Svinita - Dubova - Kazán-szoros - Eselnita (Dunaorbágy)

- **8.00** – indulás visszafele **Oravița** irányába, a **Răcășdia**-i elágazásig (20 km), innen balra a Nérával párhuzamosam, egészen a Dunáig (kb 40 km).

- **09.30** - Megérkezünk a **Néra Minideltájához** (G. Negrean megnevezése). Fél órás megálló a nádas mocsarak, homokdűnék megtekintésére. A trópusi invazív *Paspalum paspaloides* agresszíven terjeszkedik ezen a környéken.

- **10.00** – indulás **Baziaș** irányába. A város után a **Duna szorosba** kerülünk (csodás táj, mediterrán jellegű flóra), majd 30 km után **Moldova Veche-en (Ómoldva)** haladunk át és **Coronini-be (Lászlóvára)** érkezünk. Itt 15 percet állunk meg, az első szorost megnézni, a híres vár a jobb parton van. 1 km további út után egy forrásos vízeséshez érkezünk, jó megállóhely. Itt van a **Gaura cu Muscă (Legyes Lik/Lyuk)** és a **Peștera Columbaci (Columbaci barlang - *Asplenium lepidum*-al)**. 10 perc megálló. Kelet fele haladunk még 50 km-t, **Svinitan (Szinice, Szvinica)** lesz az első megálló. Ez egy szerbek által lakott település, melyet felköltöztettek a dombra, amikor a Vaskapu gyűjtőtávját építették.

- **13.00-13.30** – **Svinita (Szinice)** – az út mentén van egy kis tisztás, számos növényritkasággal: *Polygala supina* Schreber subsp. *supina* (Heuffel) McNeil, hajdanán „locus classicus”, ma elárasztott terület. Számos termofil faj van itt: *Convolvulus elegantissimus*, *Stipa bromoides* (L.) Dörfler (csak a Duna szorosban), *Convolvulus cantabrica*, *Satureja montana kitaibelii* (endemikus), *Achillea coarctata*, *Echinops bannaticus*, *Medicago arabica*, *Cynosurus echinatus*, *Asperula purpurea*, *Onobrychis alba*, *Orlaya grandiflora*. A környéken termofil bozótosok: *Fraxinus ornus*, *Quercus pubescens*, *Carpinus orientalis*, *Syringa vulgaris*, *Acer campestre*, *Clematis vitalba*, *Cotinus coggygria* stb.

5 km után **Tri-Kule**-hez érünk (**Háromtorony** – várrom, valaha határőrség szállása. A két alacsonyabban fekvő torony a vízállás függvényében néha a Duna vízszintje alá kerül). 10 perc fotózás. Bal oldalon a sziklákon az első *Pinus nigra banatica* populációkat

láthatjuk. Újabb 25 km után a **Cazanele Mari**-t (Nagy Kazán-szoros) érjük el.

- **15.00-17.00** - **Cazanele Mari** - erdei túra, fentről ránézni a szorosra. Termofil növényzet van itt: *Acer monspessulanus*, *Syringa vulgaris*, talán a Kazán szoros tulipánjához (*Tulipa hungarica*) is szerencsénk lesz. Az út első szakasza meredek, aztan egy dolinás fennsíkon halad. A mászásra nem vállalkozó kollégák megvárhatják a társaságot odalenn; több vendéglátó helység van.

- **17.00** – **Dubován (Dunatölgyes** – ez is költöztetett falu) áthaladva a **Cazanele Mici**-hez (**Kis Kazán-szoros**) érünk. Sziklatársulások. Pár száz méter után van a **Gura Mraconiei (Mraconia torkolat)**. Itt van a monumentális nagyságú, 25 m magas sziklába faragott, **Decebal-arc**. Onnan még fél óra az út a szálláshelyig. Idő-kedv szerint elmehetünk a **Vaskapuig**, vagy az másnapra marad.

- **19.00** - szállás: **Eselnița (Dunaorbágy)** – Pensiunea “Steaua Dunării”

A NÉRA MINIDELTÁJA (MINIDELTA NEREI)

► **SÂRBU A., NEGREAN G., PASCALE G., SMARANDACHE D., MIHAI C. 2007. The Nera mini-delta – botanical contributions. Acta Horti Botanici Bucurestiensis, București. 34:63-71**

The Nera Mini-delta, formed at the point where the Nera meets the Danube, is one of the youngest land areas in Romania.

It lies in the south-west of Romania (44°50'06"N, 21°21'58"E, alt. 75-82 m), covering a 200 ha area and being part of **Porțile de Fier National Park**. Its limits consist of the Romanian bank of the Danube, the left (silted up) arm of the Nera and the main arm of the Nera, which constitutes the border with Serbia.

It was formed after the accumulation of the Lake Porțile de Fier, by silting up the eastern arm of the Nera and Balta Nerei zone. In time, it advanced about 1 km towards the Danube and reached a width of 2 km.

The area shelters two types of world and European threatened habitats: EUNIS E1 – Xerophilous grasslands, Habitats Directive 2340* Continental dunes and EUNIS C3 – Seacoast vegetation of the continental surface waters, Habitats Directive 3130 Oligotrophic to

mesotrophic standing waters with *Littorelletea uniflorae* and/or *Isoëto-Nanojuncetea* vegetation.

Among the herbaceous plants, three are threatened at European level and can be found in the appendices of the Habitats Directive and the Bern Convention: *Lindernia procumbens*, *Salvinia natans* and *Trapa natans*.

Other three taxa can be found on the Red List of Romania (Oltean et al. 1994), with the statute of rare plants: *Cyperus serotinus*, *Fimbristylis bisumbellata* and *Petrorhagia saxifraga*.

Paspalum paspalodes (Michx.) Scribner has an invasive character, being clerally dominant in the vegetation of the zone.

Növénytársulások:

C. Karácsonyi tanulmányozta ezt a területet (kézirat), főleg a *Paspalum paspalodes* és a helyi flóra által alkotott társulásokra helyezve a hangsúlyt. Egyébként fűz- és most kialakuló égetársulásokat figyelhetünk meg, nádasokat, illetve a *Scirpus lacustris* által alkotott társulásokat. A homokdúnék jellegzetes vegetációja még nem alakult ki, az öregebb dűnéken azonban már megfigyelhetőek a *Chrysopogonetum*-társulások. A jelentősebb társulások a következők:

- *Lemnetum minoris* Oberd. ex T. Müller & Görs 1960
- *Lemno-Spirodeletum polyrhizae* Koch 1954
- *Hydrocharietum morsus-ranae* van Langendonck 1935
- *Salvinio-Spirodeletum* Slavnić 1956 – fragmentumok
- *Trapetum natantis* Kárpáti 1963 – fragmentumok
- *Phragmitetum vulgaris* Soó 1927
- *Typhetum angustifoliae* Pignati 1963
- *Glycerietum aquatica* Huek 1931
- *Frangulo-Salicetum cinerae* Malc. 1929.

Egyébb ritka fajok: *Aster tripolium pannonicus*, *Bassia laniflora*, *Eleocharis acicularis*, *Marrubium peregrinum*, *Petrorhagia saxifraga*, *Polygonum arenarium*, *Typha laxmannii*, *Vitis vinifera silvestris* stb.

Gyomok illetve adventív fajok: *Ailanthus altissima*, *Amaranthus albus*, *A. lividus*, *Amorpha fruticosa*, *Bidens frondosa*, *Conyza canadensis*, *Datura stramonium*, *Echinocystis echinata*, *Erigeron annuus annuus*, *Solidago canadensis*, *Fraxinus latifolia* stb.

Fajlista

Abutilon theophrasti
Achillea asplenifolia
Achillea setacea
Acorus calamus
Agrimonia eupatoria
Agrostis capillaris
Agrostis sto. stolonifera
Ailanthus altissima
Alisma lanceolatum
Alisma plantago-aquatica
Allium oleraceum
Allium sphaerocephalon
Allium vineale
Alnus glutinosa
Alopecurus geniculatus
Althaea officinalis
Amaranthus albus
Amaranthus lividus
Amaranthus powelii
Amaranthus retroflexus
Ambrosia artemisiifolia
Amorpha fruticosa
Anagallis arvensis
Angelica sylvestris
Anthemis cotula
Arctium lappa
Aristolochia clematitis
Artemisia annua
Artemisia campestris
Asclepias syriaca
Asparagus officinalis
Aster tripolium pannonicus
Astragalus cicer
Atriplex oblongifolia
Azolla caroliniana
Ballota nigra nigra
Bassia laniflora
Berteroa incana incana
Bidens tripartita
Bidens frondosa
Brachypodium sylvaticum
Bromus arvensis
Bromus commutatus
Bromus hord. hordeaceus
Butomus umbellatus
Calamagrostis epigejos
Caltha palustris
Calystegia sepium
Capsella bursa-pastoris
Carduus acanthoides
Carex elata
Carex hirta
Carex riparia
Centaurea biebersteinii
Centaurea calcitrapa
Ceratophyllum demersum
Chenopodium ambrosioides
Chenopodium strictum
Chondrilla juncea
Cichorium intybus
Cirsium arvense
Cirsium vulgare
Convolvulus arvensis
Conyza canadensis
Cornus sanguinea australis
Coronilla varia
Crataegus monogyna
Crepis foetida rhoeadifolia
Cruciata pedemontana
Cynanchum acutum
Cynodon dactylon
Cynoglossum hungaricum
Cyperus serotinus
Datura stramonium
Daucus carota carota
Dichanthium ischaemum

Digitaria ischaemum
Digitaria sanguinalis
Dipsacus laciniatus
Echinochloa crus-gallii
Echinocystis lobata
Echium italicum
Eleagnus angustifolia
Eleocharis acicularis
Eleocharis palustris s.l.
Eleocharis uniglumis
Elodea canadensis,
Elymus repens s.l.
Equisetum arvense
Equisetum palustre
Equisetum ramosissimum
Eryngium campestre
Euphorbia cyparissias
Euphorbia esula orientalis
Festuca pratensis
Festuca valesiaca
Filipendula vulgaris
Fimbristylis bisumbellata
Frangula alnus
Fraxinus latifolia
Lolium perenne
Galega officinalis
Galeopsis tetrahit
Galium album s.l.
Galium palustre
Glyceria maxima
Gratiola officinalis
Helianthus annuus
Heliotropium europaeum
Hibiscum trionum
Hordeum murinum
Humulus lupulus
Hydrocharis morsus-ranae
Inula britannica
Iris pseudacorus

Juncus compressus
Juncus inflexus
Knautia arvensis
Lactuca serriola
Lathyrus tuberosus
Leersia oryzoides
Lemna minor
Lindernia procumbens
Linaria vulgaris
Lolium perenne
Lotus orniculatus
Lycopus europaeus
Lysimachia nummularia
Lysimachia vulgaris
Lythrum salicaria
Marrubium peregrinum
Medicago sativa falcata
Mentha aquatica
Mentha pulegium
Morus alba
Myriophyllum spicatum
Myosoton aquaticum
Nymphoides peltata
Odontites verna serotina
Oenanthe aquatica
Oenothera biennis
Orchis laxiflora elegans
Orlaya grandiflora
Papaver rhoeas
Parthenocissus inserta
Paspalum paspalodes
Petrorhagia prolifera
Petrorhagia saxifraga
Phalaris arundinacea
Phragmites australis
Phytolacca americana
Picris hieracioides
Plantago arenaria
Plantago lanceolata

<i>Plantago major s.l.</i> ,	<i>Salix purpurea purpurea</i>
<i>Polygonum amphibium</i>	<i>Salix triandra</i>
<i>Polygonum arenarium arenarium</i>	<i>Salvia nemorosa nemorosa</i>
<i>Polygonum aviculare</i>	<i>Salvia verticillata</i>
<i>Polygonum hydropiper</i>	<i>Salvinia natans</i>
<i>Polygonum lapathifolium</i>	<i>Sambucus ebulus</i>
<i>Polygonum patulum</i>	<i>Sambucus nigra</i>
<i>Populus alba</i>	<i>Saponaria officinalis</i>
<i>Populus canescens</i>	<i>Scabiosa ochroleuca</i>
<i>Populus nigra</i>	<i>Schoenus nigricans</i>
<i>Portulaca oleracea oleracea</i>	<i>Scirpus lacustris</i>
<i>Potamogeton natans</i>	<i>Scirpus maritimus</i>
<i>Potamogeton nodosus</i>	<i>Scirpus sylvaticus</i>
<i>Potamogeton pectinatus</i>	<i>Scutellaria galericulata</i>
<i>Potentilla anserina</i>	<i>Scutellaria hastifolia</i>
<i>Potentilla argentea</i>	<i>Setaria pumila</i>
<i>Potentilla reptans</i>	<i>Setaria viridis</i>
<i>Potentilla supina</i>	<i>Silene latifolia alba</i>
<i>Prunus armeniaca</i>	<i>Sisymbrium officinale</i>
<i>Prunus cerasifera</i>	<i>Sium sisaroides</i>
<i>Prunus spinosa</i>	<i>Solanum dulcamara</i>
<i>Pulicaria dysenterica</i>	<i>Solanum nigrum</i>
<i>Pulicaria vulgaris</i>	<i>Solidago canadensis</i>
<i>Ranunculus foeniculaceus</i>	<i>Solidago virgaurea</i>
<i>Ranunculus repens</i>	<i>Sonchus arvensis arvensis</i>
<i>Ranunculus sceleratus</i>	<i>Sonchus oleraceus</i>
<i>Rhamnus cathartica</i>	<i>Sorghum halepense</i>
<i>Robinia pseudacacia</i>	<i>Sparganium erectum</i>
<i>Rorippa amphibia</i>	<i>Spirodela polyrhiza</i>
<i>Rorippa sylvestris</i>	<i>Stachys palustris</i>
<i>Rosa nitidula</i>	<i>Stellaria media s.l.</i>
<i>Rosa subcanina</i>	<i>Symphytum officinale</i>
<i>Rubus caesius</i>	<i>Tanacetum vulgare</i>
<i>Rumex acetosa</i>	<i>Taraxacum officinale</i>
<i>Rumex crispus</i>	<i>Thalictrum lucidum</i>
<i>Rumex hydrolapathum</i>	<i>Thlaspi arvense,</i>
<i>Sagittaria sagittifolia</i>	<i>Thymus glabrescens</i>
<i>Salix alba s.l.</i>	<i>Torilis arvensis</i>
<i>Salix fragilis</i>	<i>Tragopogon orientalis</i>

Trapa natans,
Trifolium fragiferum
Trifolium hybridum elegans
Tussilago farfara
Typha angustifolia
Typha latifolia
Typha laxmannii
Ulmus glabra

Urtica dioica
Verbascum phlomolides
Verbena officinalis
Vicia sativa nigra
Vitis vinifera silvestris
Xanthium italicum
Xanthium spinosum
Xeranthem annuum

Az *Epilobium palustre* faj jelenléte megkérdőjelezhető ezen a területen, valószínűleg az *Epilobium hirsutum*-ról van szó.

BÁZIÁS (BAZIAS)

(németül Baziasch) egy falu Romániában, a Bánságban, Krassó-Szörény megyében. Az I. világháborúig Krassó-Szörény vármegye, Újmoldvai járásához tartozott.

A Pallas Nagy Lexikon szerint 1891-ben már jelentős Duna parti település volt, a magyar királyi államvasút temesvár-baziási vonalának végpontjaként és a dunai hajózás egyik fontos állomásaként. Fővámhivatal, távíró- és postahivatal, postatakarékpénztár, bor- és selyemtermelés, spiritusz- és pálinkafőzés működött a településen. A település 1890-ben beolvadt Nérasolymosba, majd 1956-ban ismét különvált tőle.

Forrás: Wikipédia

ÓMOLDVA (MOLDOVA VECHE)

A Moldova Veche sziget az országútról látszik. Homokdűnés, mocsaras területe rendkívül érdekes florisztikai szempontból. Déli részén egy kis 50 m magas halom van, melyet a helyiek Attila- vagy Decebal-halomnak neveznek. A halmot loess és homok alkotja, növényzete nagyon izgalmas, számos faj alterjedésének keleti határa ez: *Armoracia macrocarpa*, *Colchicum arenarium*, *Festuca vaginata*, *Alyssum montanum gmelinii*, *Centaurea tauscheri* stb.

LÁSZLÓVÁRA (CORONINI)

Lászlóvára, 1911-ig Koronini (románul Coronini, korábban Pescari) falu Romániában, a Bánságban, Krassó-Szörény megyében.

Újmoldovától 6 km-re délre, a Vaskapu-szoros bejáratánál, a Duna bal partján fekszik.

Első említése: Lotreanu (1850). A Koronini nevet Johann Baptist Coronini-Cronberg bánati kormányzóról kapta. Románul egy ideig Pescari-nak is hívták, ami 'halászok'-at jelent.

Román lakói 1784-ben települtek az Alibég nevű helyre Olténiából, majd a gyakori viharok miatt Coronini telepítette őket a falu jelenlegi helyére az 1850-es években.

A 19. században a falu alatt, a Duna összeszűkülésénél egy, a két part között kifeszített drótkötél akadályozta meg, hogy a hajók a vám kifizetése nélkül továbbhaladjanak. 1880-tól Krassó-Szörény vármegye Újmoldovai járásához tartozott.

Szegény halászfalu volt, lakói a délszláv háború idején az üzemanyag-csempészetből gazdagodtak meg.

Lászlóvárat Luxemburgi Zsigmond építtette 1427-ben, a Duna túloldalán levő Galambóc várával szemben. Innét irányították Galambóc ostromát. 1429 és 1435 között a Német Lovagrendé, majd a szörényi bánoké volt. 1524 körül a török elfoglalta. Nem tudjuk hogy mikor pusztult el. Csekély maradványai láthatók a falutól délre magasodó hegy tetején.

A Babakáj-szikla korábban ötven méter magas sziklaszirt volt a Dunában, a Vaskapu-erőmű fölépítése óta azonban csak a csúcsa áll ki a vízből. Több legenda is kötődik hozzá.

A Gaura cu Muscă- ('Legyeslyuk'-) barlang a Duna partján, a falutól három km-re nyílik és 254 m hosszú. Nevét arról kapta, hogy a legenda szerint a Jorgován vitéz által itt megölt, tizenkét fejű sárkány egyik lenyisszantott fejéből születtek a kolumbácsi legyek, amelyek gyakran okoztak kellemetlenséget az Al-Dunán utazóknak.

A két Gaura Chindiei nevű barlang közül a kisebbik csupán 18 m hosszú. A falán található barlangfestményekről nevezetes. A különböző korokból származó festményeken többek közt madarak, növényi motívumok, fenyőfa, keresztábrázolások és más szimbólumok láthatóak.

Forrás: Wikipédia

BERZÁSZKA - DRENKOVA (BERZASCA - DRENCOVA)

Berszászka, 1911-ig Berzászka (románul Berzasca, németül Bersaska, szerbül Berzaska) falu Romániában, a Bánságban, Krassó-Szörény megyében, az Al-Dunánál.

Újmoldovától 36 km-re kelet–délkeletre, a Duna bal partján fekszik.

Nevét patakjáról kapta. Történeti névalakjai: Besaska (1692), Saska (1774), Perschascha (1785), Berszaszka (1829).

A Ciclău-dombon középkori templom alapjait ásták ki a régészek.

1693. szeptember 29-én Drenkovánál szállt partra Thököly Imre, hogy török segítséggel újraszervezze a kuruc mozgalmat.

1768 és 1872 között a Határőrvidékhez tartozott, az Oláh–Illír Határőrezred egyik századának székhelye volt. A bánsági határőrvidék felszámolása után előbb Szörény, majd Krassó-Szörény vármegyéhez csatolták.

A már korábban megkezdődött feketekőszén-kitermelés azzal vett nagyobb lendületet, hogy 1872-ben az ausztriai szénbánya-tulajdonos Guttmann testvérek felismerték a drenkovai és kozlai széntelepek jelentőségét és megvásárolták területüket. 1878-ban Drenkován gőzhajó-kikötőt építettek. A Duna-parton kisvasút is épült, amely egészen a 20. század végéig működött.

1881. május elején bányászsztrájk tört ki, amelyhez június 24-én a vaskői bányászok is csatlakoztak. Július elején a főszolgabíró csendőrökkel kényszerítette a sztrájkolókat a munka fölvételére.

1891-ben Drenkován 389 bányász évi 342 tonna feketeszént termelt ki.

A Vaskapu-erőmű 1966–1970-es megépítésével Drenkova korábbi alsó fele a víz alá került.

Mára Drenkován megszűnt a szénbányászat és csak Kozlatelep egyik bányája működik.

A Berzászka-patak karsztvidékét a községközpontból északkeleti irányba indulva közelíthetjük meg. A 4200 hektáros területen látványos kanyonok, vízkitörések, barlangok (Zamonița, Gaura Cornii, La Pișătoare), vízesések találhatóak.

A Sirinei-völgy 50 hektár területű mészkőszurdok a Kozlatelep–Bigér út mellett, vízeséssel és egy 15. századi ortodox kolostor romjaival.

Drankó vára 1419 után, a déli végvárrendszer részeként épült. A törökök többször ostromolták. A 17. század végén már romokban állt. A Duna felduzzasztásával a várrom nagy része is a víz alá került. A hajóállomásnál, a parttól 35-40 méterre, a vízállás függvényében látható belőle egy falszakasz.

A községközpont ortodox temploma 1836-ban épült.

Forrás: Wikipédia

Drenkó vára

Az egykori Krassó–Szörény vármegyében, Berszászka falu szomszédságában, Drenkó (Drenkova) település K-i szélén a Duna partján, a Suva Recska-patak torkolatánál állt valaha Drenkó (Drankó) vára.

Drenkó valószínűleg 1419 után épült, mint aldunai királyi végvár. 1429-35 között a német lovagrend birtoka volt. 1437-ben Tallóci Frank szörényi báné. Albert király 1439-ben Csornai Mihálynak és Bizerei Miklósnak adta örökbe, amit Hunyadi János 1451-ben megerősített a számukra. 1457-ben a Hunyadiak kezén levő királyi várak között sorolják fel. Drenkó a déli végvárrendszer fontos eleme volt, a törökök többször ostromolták. Valószínűleg egy török támadás okozhatta a végzetét, pusztulásának pontos idejét nem ismerjük. A vár a korábbi leírások szerint négyszög alaprajzú, kb. 20-25 m hosszú, 15 m magas, másfél méter széles falakkal épült erődítmény volt. Falaiban a Vaskapu-erőmű építésekor jelentősen megemelkedő Duna néhány évtized alatt több pusztítást végzett, mint a vár lerombolása óta eltelt évszázadok. Napjainkban a rom a Duna vizében áll, a parttól kb. 25-30 méterre. Emiatt már csak csónakkal lehet megközelíteni.

Manapság egy L alakú falmaradvány magaslik ki az örvénylő folyóból. Az egymással derékszöget bezáró falszakaszok hossza kb. 15 m. A falmaradványon nyílások és gerendafészkek nyomai figyelhetők meg. A falkorona lepusztult, rajta pártázat nyomai nem láthatók. A derékszögben csatlakozó falak csúcsa észak – a romániai partszakasz – felé néz. A falak találkozásánál faragott sarokkövek figyelhetők meg. A vár egyéb falai a víz alatt rejtőznek.

Forrás: <http://mars.elte.hu/varak/dranko/drankotortenet.htm>

SZINICE (SVINIȚA)

Szinice, 1911-ig Szvinica (románul Svinița, szerbül Свиница vagy Свињица) falu Romániában, a Bánságban, Mehedinți megyében, a Vaskapu-szorosban.

Orsovától 40 km-re délnyugatra, a Duna partján fekszik.

Neve szláv eredetű és végső forrása az ősszláv *svinja 'disznó' szó. Az elnevezés ókori eredetű lehet, mert az al-dunai római útnak a környékre eső szakaszát iter Scrofularumnak, 'malacok útja'-nak nevezték. A mai név történeti alakjai: Zinicze (1443), Szvinyicze (1690–1700), Svinica (1774).

A falut 1968 és 1970 között följebb telepítették, mert a Vaskapu-erőmű építése miatt régi helyét elárasztották.

Szerb határörtelepülés volt, 1775 és 1872 között a Román-bánáti Határőrezred egyik századának székhelye. 1873–1880-ben Szörény vármegyéhez, 1876–1919-ben Krassó-Szörény vármegyéhez, 1919–1950-ben Szörény megyéhez, 1955–1968-ban Orsova rajonhoz tartozott.

A határőrség megszüntetése után lakói megélhetését a halászat biztosította. 1955 és 1992 között határában, a Dunától három kilométerre fekvő tölgyesben uránbánya működött.

Szerb lakói óhitű ortodoxok, akik a mindennapi életben is a Julián-naptárhoz igazodnak.

A falutól négy kilométerre délkeletre, a Duna partján álló Trikule (Tri Cule, Háromtorony) várrom alacsonyabban fekvő része a vízállás függvényében néha a folyó vízszintje alá kerül. Három, négyszög alaprajzú toronyból áll. A 13. század második fele és a 15. század eleje között épült, a 18. században a határőrség használta.

Szerb temploma 1751-ben épült.

Hat vízimalom, sok különböző méretű malomkerékkel.

Fügefesztivál.

Forrás: Wikipédia

Fajlista – Negrean G. / 2006.07.09. – kb. 100m távolságra, nyugat irányában az Orșova-ra vezető országút jobb oldalán

Elhagyott gyümölcsös. A tisztáson a következő fajok voltak megfigyelhetők:

<i>Achillea setacea</i>	<i>Geranium sanguineum</i>
<i>Aegylops cylindrica</i>	<i>Hypericum elegans</i>
<i>Asperula cynanchica?</i>	<i>Inula ensifolia</i>
<i>Asperula purpurea</i>	<i>Lactuca saligna</i>
<i>Brachypodium pinnatum</i>	<i>Linum tenuifolium</i>
<i>Briza media</i>	<i>Linum uninerve</i>
<i>Bromus arvensis</i>	<i>Lolium perenne</i>
<i>Centaurea spinulosa</i>	<i>Medicago falcata</i>
<i>Cephalaria transsilvanica</i>	<i>Medicago sativa</i>
<i>Cephalaria uralensis</i>	<i>Medicago sativa ssp. sativa</i>
<i>Chondrilla juncea</i>	<i>Melica ciliata</i>
<i>Chrysopogon gryllus</i>	<i>Orlaya grandiflora</i>
<i>Convolvulus arvensis</i>	<i>Plantago lanceolata</i>
<i>Convolvulus cantabrica</i>	<i>Plantago media s.l.</i>
<i>Coronilla varia</i>	<i>Polygala supina ssp. hospita</i>
<i>Cotinus coggygria</i>	<i>Quercus pubescens</i>
<i>Crataegus monogyna</i>	<i>Reseda lutea</i>
<i>Crepis foetida rhoeadifolia</i>	<i>Salvia nemorosa ssp. nemorosa</i>
<i>Crupina vulgaris</i>	<i>Salvia verticillata</i>
<i>Dactylis glomerata s.l.</i>	<i>Scabiosa columbaria banatica</i>
<i>Diplotaxis muralis</i>	<i>Scabiosa ochroleuca</i>
<i>Dorycnium pentaphyllum</i>	<i>Seseli osseum</i>
<i>germanicum</i>	<i>Stachys patula</i>
<i>Echium vulgare</i>	<i>Stipa bromoides</i>
<i>Elymus hispidus ssp. hispidus</i>	<i>Stipa capillata</i>
<i>Eryngium campestre</i>	<i>Tanacetum corymbosum</i>
<i>Euphorbia cyparissias</i>	<i>Teucrium montanum</i>
<i>Festuca valesiaca</i>	<i>Veronica spicata crassifolia</i>
<i>Filipendula vulgaris</i>	<i>Xeranthemum cylindraceum</i>
<i>Galium album s.l.</i>	
<i>Galium verum</i>	

Flóra szempontjából a Duna-szoros egyik leggazdagabb szakasza, ahol 5 km távolságon edényes növényfajt azonosítottak (Stefureac, Popescu, Zitti & Mihai 1971).

Geológiai szempontból a kutatott terület a Paleo-Mezozoikumhoz és Harmadkorhoz tartozik, mely meghatározza a növényzet és a flóra változatosságát. A Duna mellett egy nagyon keskeny hordalék-sáv figyelhető meg amelyen a következő jelentősebb fajokat figyelhetjük meg:

<i>Amorpha fruticosa</i>	<i>Ranunculus sardous</i>
<i>Inula britannica</i>	<i>Rorippa sylvestris</i>
<i>Medicago lupulina</i>	<i>Rumex crispus</i>
<i>Morus alba</i>	<i>Salix purpurea</i>
<i>Poa pratensis</i>	<i>Trifolium fragiferum</i>
<i>Polygonum persicaria</i>	<i>Trifolium pratense</i>

A 60°-70°-os dőlésszögű sziklafalakon találhatjuk a legérdekesebb fajokat. A fás növények közül jelentősebb fajok: *Carpinus orientalis*, *Quercus pubescens*, *Quercus frainetto*, melyek a sziklák felső szakaszán erdőt alkotnak. A mostoha körülmények miatt a fák töporodottak, ritkán haladják meg az 5-6 m magasságot 50-60 év után. Helyenként, főleg az erdőszéleken nagy mennyiségben láthatjunk *Cotinus coggygria*-t.

A megállóhelyen (tisztás) a következő érdekes fajokkal találkozhatunk:

<i>Carpinus orientalis</i>	<i>Fraxinus ornus</i>
<i>Cotinus coggygria</i>	<i>Polygala supina hospita</i>
<i>Crataegus monogyna</i>	<i>Stipa aristella</i>

A fölöttünk levő sziklákon több helyen megfigyelhetjük a *Pinus nigra banatica*-t, mely ezen a helyen ritka jelenség.

Fajlista a Svinița - Tri-Kule szakasról

(Ștefureac et al. 1971 és Negrean G. Saját megfigyelései alapján)

► Ștefureac T.I., Popescu A., Zitti R. & Mihai Gh., 1971. Analiza florei cormofitelor din sectorul Șvinița-Tricule (Clisura Dunării) / Analyse de la flore des Cormophytes du secteur de Șvinița-Tricule (Clisura Dunării) - Roumanie. *Comunicări Botanice*, București. 12: 111-131.

<i>Acanthus balcanicus</i>	<i>Carlina acanthifolia</i>
<i>Achillea coarctata</i>	<i>Celtis australis</i>
<i>Acinos alpinus majoranifolius</i>	<i>Centaurea atropurpurea</i>
<i>Aira elegantissima</i>	<i>Centaurea stenolepis</i>
<i>Allium flavum</i>	<i>Centaurea triniifolia</i>
<i>Allium moschatum</i>	<i>Cephalaria laevigata</i>
<i>Allium rotundum</i>	<i>Cerastium banaticum</i>
<i>Althaea hirsuta</i>	<i>Chamaecytisus elongatus</i>
<i>Alyssum murale</i>	<i>Chamaecytisus heuffelii</i>
<i>Alyssum pichleri</i>	<i>Cirsium candelabrum</i>
<i>Alyssum wierzbickii</i>	<i>Colutea arborescens</i>
<i>Arabis turrita</i>	<i>Convolvulus elegantissimus</i>
<i>Artemisia scoparia</i>	<i>Corylus avellana</i>
<i>Arum maculatum</i>	<i>Crepis sancta</i>
<i>Asperula arvensis</i>	<i>Crous vernus</i>
<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>	<i>Crucianella angustifolia</i>
<i>Asplenium septentrionale</i>	<i>Crupina vulgaris</i>
<i>Asplenium trichomanes</i>	<i>Cynosurus echinatus</i>
<i>Astragalus contortuplicatus</i>	<i>Dasypyrum villosum</i>
<i>Aurinia petraea</i>	<i>Dianthus armeriastrum</i>
<i>Bombycilaena erecta</i>	<i>Dianthus banaticus</i>
<i>Bupleurum praealtum</i>	<i>Dianthus giganteus</i>
<i>Calepina irregularis</i>	<i>Dictamnus albus</i>
<i>Calystegia silvatica</i>	<i>Digitalis lanata</i>
<i>Camelina rumelica</i>	<i>Doronicum columnae</i>
<i>Campanula grossekii</i>	<i>Doronicum hungaricum</i>
<i>Campanula lingulata</i>	<i>Echinops bannaticus</i>
<i>Cardamine graeca</i>	<i>Echum italicum</i>
<i>Cardamine hirsuta</i>	<i>Elymus panormitanus</i>
<i>Cardaminopsis arenosa</i>	<i>Festuca dalmatica</i>
<i>Carduus hamulosus</i>	<i>Festuca valesiaca</i>
<i>Carex halleriana</i>	<i>Ficus carica</i> , subspont.
<i>Carex montana</i>	<i>Fraxinus ornus</i>

Fumaria thurettii
Galium album
Galium divaricatum
Galium flavesens
Galium octonarium
Galium pseudaristatum
Galium purpureum
Galium rotundifolium
Galium tenuissimum
Genista pilosa
Geranium columbinu
Geranium rotundifolium
Geranium sanguineum
Haplophyllum patavinum
Heliotropium supinum
Herniaria glabra
Herniaria hirsuta
Herniaria incana
Hieracium pseudopilosella
Hippocrepis comosa
Hypericum rochelii
Inula conyza
Inula ensifolia
Inula germanica
Inula hirta
Iris reichenbachii
Isatis tinctoria
Jasione heldreichii
Juglans regia (subspont)
Lathyrus aphaca
Lathyrus hallersteinii
Lathyrus latifolius
Lathyrus setifolius
Lathyrus sphaericus
Lathyrus venetus
Lathyrus vernus
Linum hologynum
Linum uninerve
Lychnis coronaria
Medicago arabica
Medicago orbicularis
Medicago polymorpha
Medicago rigidula
Melica ciliata
Melica transsilvanica
Menchia mantica
Minuartia frutescens
Minuartia glomerata
Minuartia viscosa
Muscari comosum
Muscari racemosum
Myagrum perfoliatum
Onobrychis alba
Onosma viride banaticum
Ophrys apifera
Ophrys cornuta
Orchis coriophora
Orchis morio
Orchis papilionacea
Orlaya grandiflora
Ornithogaoum pyramidale
Orobanche alba
Orobanche salviae
Paronychia cephalotes
Petrorhagia illyrica
haynaldiana
Peucedanum longifolium
Piptatherum virescens
Polygala supina hospita
Polygonum graminifolium
Potentilla chrysantha
Potentilla cinerea
Potentilla micrantrha
Primula vulgaris
Pulsatilla montana australis
Querecus cerris
Ranunculus illyricus
Ranunculus oxysperus

<i>Rapistrum perenne</i>	<i>Symphytum ottomanum</i>
<i>Reseda alba</i>	<i>Syrenia cuspidata</i>
<i>Reseda lutea</i>	<i>Syringa vulgaris</i>
<i>Reseda luteola</i>	<i>Tamus communis</i>
<i>Rhinanthus rumelicus</i>	<i>Tanacetum macrophyllum</i>
<i>Rosa agrestis</i>	<i>Teucrium montanum</i>
<i>Rosa arvensis</i>	<i>Tragopogon balcanicus</i>
<i>Rosa canina</i>	<i>Trifolium incarnatum molinerii</i>
<i>Rosa dumalis</i>	<i>Trifolium pallidum</i>
<i>Rosa dumetorum</i>	<i>Trifolium parviflorum</i>
<i>Rosa gallica</i>	<i>Trifolium patens</i>
<i>Rosa micrantha</i>	<i>Trifolium striatum</i>
<i>Rosa tomentosa</i>	<i>Trifolium strictum</i>
<i>Salvia aethiopis</i>	<i>Ulmus procera</i>
<i>Salvia amplexicaulis</i>	<i>Valerianella carinata</i>
<i>Saponaria glutinosa</i>	<i>Valerianella coronata</i>
<i>Satureia montana kitaibelii</i>	<i>Valerianella dentata</i>
<i>Sclerochloa dura</i>	<i>Valerianella pumila</i>
<i>Scutellaria altissima</i>	<i>Valerianella rimosa</i>
<i>Sedum acre</i>	<i>Valerianella turgida</i>
<i>Sedum hispanicum</i>	<i>Verbena supina,</i>
<i>Sedum ochroleucum</i>	<i>Vica dasycarpa</i>
<i>Sedum rupestre</i>	<i>Vica grandiflora</i>
<i>Sedum telephium maximum</i>	<i>Vica pannonica</i>
<i>Sempervivum zeleborii</i>	<i>Vica peregrina</i>
<i>Silene viridiflora</i>	<i>Vinca herbacea</i>
<i>Sorbus cretica</i>	<i>Viola arvensis</i>
<i>Stellaria holostea</i>	<i>Vulpia myuros</i>
<i>Stipa apillata</i>	<i>Vulpia ciliata</i>
<i>Stipa aristella</i>	

HÁROMTORONY (TRIKULE, TREI CULE, TRICULE)

A Duna bal partján fekvő Szinice (Svinița) közelében, a falutól 4 km-re Orsova felé, a folyóparton található a Háromtorony (Trikulé) nevezetű várrom. A Vaskapunál megépült duzzasztógát miatt a folyó vízszintje olyannyira megemelkedett, hogy e vár is részben víz alá került, és a vízmagasság függvényében lehet csak közel jutni falmaradványaihoz.

A Háromtorony elkészültét néhány szerző a 16. sz. második felére teszi és az építést Petrovics Péter bánnak tulajdonítja. A legutóbbi régészeti kutatások (1970) alapján az ásató Corvătescu Alexandru véleménye szerint viszont a tornyos erősséget valamikor a 13. sz. második fele és a 15. sz. eleje között emelték. A rendelkezésre álló adatok alapján a tornyok építésének idejét pontosabban nem tudta határozni.

Az írott források az 1430-as, a Szörényi bánság területén a törökök ellen megtett védelmi intézkedések keretében megemlítik Szinice várát, ami – más szakírókkal véleményével ellentétben – Corvătescu szerint nem azonosítható a Háromtoronnyal. Egy oklevél dicséri a bánáti Mihai de Ciorna kenéz, Balaș Stoian de Ciorna fia, Mujina és Sandru de Densuș valamint Nicolea de Bizerea szolgálatait a Szörényi bánság védelmében a török ellen; és ebben az összefüggésben említi meg Hunyadi János tevékenységét, akit 1439-ben Szörényi bánnak választottak, és a következő várak védelmét megszervezte meg: Szeverin, Gureni, Orsova, Mehádia és Peci. Mint Corvătescu írja, függetlenül attól, hogy a Háromtorony egy elővédje volt-e Szinicének, vagy önálló erődítményként működött, tény, hogy a 15. sz. kezdetén, a török ellenes harcokban a Dél-Bánáti várrendszer egy pontjaként integrálódott.

Úgy régészetileg, mint építéztörténetileg ezek a tornyok a 16. sz.-nál korábbiak, már a 15. sz. első felében léteztek és a 13. sz. második fele és a 15. sz. első fele között, esetleg a 14. sz.-ban épülhettek.

Más szakírók – így pl. Engel Pál – viszont Szinice várával azonosítják a Háromtornyot, és ma is ez az általánosan elfogadottabb nézet. Engel szerint valószínűleg 1419 után épült ez az aldunai végvár. 1429-35 között a német lovagrendé. 1437-ben Tallóci Frank szőrényi bán honorbirtoka.

Az újkorban, a 18. sz.-ban, a Háromtornyot őrhelyként használta a román határőrregiment a Szinice – Berszászka – Drankó határszakaszon. Nagyon valószínű, hogy a római és a kora középkori időkben (11. – 13. sz.) itt, a Háromtoronynál, egy folyami forgalmat ellenőrző őrhely létezett.

Az erődítmény 3 négyszögletes alaprajzú toronyból áll, melyek oldalfala 6 és 8 m között van, magasságuk kb. 10 m. A tornyok egymáshoz viszonyított helyzete egy háromszöget ír le, ennek a háromszögnek a csúcsán egy torony fekszik, mégpedig egy sziklán, a Duna partján, a másik két torony kb. 40 m távolságban fekszik ettől az első toronytól, azon a lejtőn, ami a víz szintjétől viszonylag meredeken emelkedik. A védőpártázatos tornyok habarccsal rakott kövekből, jól megépített falazattal készültek. A falazatban téglát is lehet látni, amik a nagyságuk szerint, újra felhasznált római téglák lehetnek.

1970-ben Háromtorony erődítményében mentőásatás zajlott. Az 1. számú kutató átvágásban valamint az "A" jelű ásatási felületben egy meglehetősen vastag (15 cm) habarcsréteget, a torony építési rétegét találták meg. Ezen habarcsréteg alatt római kerámiákat, valamint kora középkori kerámiákat találtak a 11 – 13. sz.-ból; ez a két kerámiafajta rétegtanilag nem különül el egymástól, mert nagyrészt a meredek lejtő eróziója által kerültek ide. Az építési réteg fölötti kerámiák között a tipológiailag 13. – 14. századba helyezhetőek kerültek túlsúlyba. Két tűzhelyet is azonosítottak, ezek közül az egyik rétegtanilag azonos helyen fekszik a 13 – 14 sz.-i kerámiával, és valószínűleg a torony építőinek tűzhelye lehetett. A különleges leletek között meg kell említenünk 3 római téglát a DRP Dierna felirattal – ez a 3. sz. toronyból került elő – , egy bizánci úgynevezett "skyffierte" érmét I. Manuel Comnenos-tól (1143 – 1180), egy lándzsahegyet, egy ólomrudat, melyről feltételezhető, hogy valamilyen nyers öntvény lehetett.

/Karczag Ákos/

Forrás: - <http://mars.elte.hu/varak/szinice/tktortenet.htm>

A KAZÁN-SZOROS (CAZANELE DUNĂRII)

A Pallas Nagylexikon oldalain még ezt olvashatjuk az Európát átszelő folyam eme szakaszáról: „A Duna itt szorul össze legkeskenyebbre s ezen, K. név alatt ismeretes szoros 11 km.-nyire húzódik DNy-ról ÉK-felé. A 600 méternyi széles folyam medre Plavisevicán alul a baloldalon emelkedő Sukár mare-hegy (314 m.) által eleintén felére, majd a mederből kiemelkedő Kalnik-sziklánál 186 méterre szoríttatik össze, valóságos sziklakaput képezve a szerb parton emelkedő Miroc planinával (324 méter).”

De ez tulajdonképpen a ma Nagy-Kazán néven ismert, Dubova és

Plavisevița között húzódó 3,8 kilométernyi szakaszt írja le, melynek hosszában a Duna szélessége 200 – 350 méter között váltakozik. Ám alighogy szuszzan egyet a folyam, még mielőtt Ogradena elé érne, újabb sziklakemény megpróbáltatás vár rá: a Kis-Kazán. Itt 150 – 350

méter között váltakozik a megszorult vízár szélessége, 3,6 kilométeren keresztül.

Ezt a két, összesen 350 hektárnyi de nem összefüggő térséget nyilvánították természetvédelmi területté a Mehedinț Megyei Tanács 18/1980 számú rendelete alapján. Valószínűleg nemzeti parknak kikiáltani nem tartották ildomosnak, mivel egy szoroshoz ugye két hegy kell és ez esetben a “másik” mindkét alkalommal a szomszéd Szerbia területén van. Aki azonban ismeri a táj, valamint az itt fellelhető állat- és növényvilág értékét, bizonyára kevesli a besorolás általi törvényadta védelmet.

A karsztikus jelleg lépten-nyomon fellelhető, hol erőteljesen uralva a felszínt mint a Kis-Kazán esetében, hol rejtetten – például zombolyok alakjában – főleg a Nagy-Kazán környékén.

A föld mélye pedig barlangokat rejteget, melyekből eddig hetet azonosítottak. Közülük a leghíresebb a Ponicoval barlang, melynek bejárata közelében az azonos nevű patak egy rövid és vad

szurdokvölgyet valamint egy természetes 6 – 8 méter magas és 25 méter hosszú természetes hidat kreált a sziklába az idők során. Maga a barlang 1666 méter hosszú és miután átfúrja magát a Ciucanul Mare (Nagy Sukár) hegy alatt, nyugalmat a Duna medrében lel magának.

A növényvilágra könnyen átláthatóan a szub-mediterrán és a közép-európai jelleg keveredése a jellemző. A meredélyek lábainál a bükk európai (*Fagus silvatica*), krími (*Fagus taurica*) és keleti (*Fagus orientalis*) váltják egymást, de fellelhetőek a gyertyán, a kőris, a mezei juhar vagy más néven háromkaréjos juhar (*Acer monspessulanum*) kazánszorosi változatai is. A naposabb területeken a cserfa, a tölgygel és a vadorgonával alkot eredeti egyveleget, míg az árnyékosabb helyeken – mindössze 120 méter tengerszint fölötti magasságban – megél a tiszafa (*Taxus baccata*), melyet itt a védett fajok között tartanak számon. A rezervátum egyéb óvott növényei között megtalálhatjuk a tulipánt (*Tulipa hungarica*), a szirti nősziromot (*Iris reichenbachii*) és a vörös szappanfűvet (*Saponaria glutinosa*).

Ami a faunát illeti, elsősorban a kétéltűek – teknősbéka (*Testudo hermanni*) és szarvasvipera (*Vipera ammodytes*) – jelenléte érdemel különösebb figyelmet. Ezek számának felmérésére valamint habitusuknak tanulmányozására jelenleg is egy átfogó kutató tevékenység kezdődött, mely az Európai Unió „Life III” programja keretében és finanszírozásával zajlik.

/Illés Mihály. 2003. *Útjelző* III. évfolyam 9. szám/

Forrás:

http://www.banaterro.eu/magyar/N/nemzetiparkok/kazan_szoros.htm

A **Kazán-szoros** flórája számos termofil fajt tartalmaz: *Acer monspessulanum*, mely Romániában csak itt található, *Prunus mahaleb*, *Celtis occidentalis*, *Fraxinus ornus*, *Crataegus monogyna*, *Ruscus aculeatus* stb.

A szoros legfontosabb növényritkasága nagy valószínűséggel a *Tulipa hungarica*, melyet egyes szerzők a *Tulipa gesneriana* elvadult formájaként tartanak számon, áprilisban virágzik. Egyéb rendkívül ritka fajok: *Campanula crassipes* (endemikus), *Centaurea atropurpurea*, *Echinops bannaticus*, *Festuca pallens*, *Ferula heuffelii*, *Fumaria petteri thuretii*, *Iris reichenbachii*, *Jurinea glycacantha*, *Micromeria pulegium*, *Myrrhoides nodosa*, *Orlaya grandiflora*,

Piptatherum holciforme, Sedum dasyphyllum, Sesleria filifolia, Tamus communis,

Kis Kazán-szoros, az út mentén: *Aurinia petraea, Asplenium ceterach, Campanula crassipes, Campanula lingulata, Bupleurum praealtum, Coronilla emerus emeroides, Dianthus giganteus, Dianthus petraeus, Erysimum comatum, Saponaria glutinosa* stb. Nagy részük az országút megépítése után telepedett ide.

A **Kazán-szoros** kijáratánál látszik a *Tabula Traiana*, mely alatt az út épült. A táblát a római útépítők vésték a sziklába i.sz. 101-ben a Traianus-út megépítésének emlékére. Ezt mint történelmi emléket megmentették az elárasztástól, kiemelték és a vízszint felett újra elhelyezték a sziklában.

A Roman memorial plaque ("Tabula Traiana"), 4 meters in width and 1.75 meters in height, commemorating the completion of Trajan's military road is located on the Serbian side facing Romania near Ogradina. It reads:

IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F
NERVA TRAIANVS. AVG. GERM
PONTIF MAXIMUS TRIB POT IIII
PATER PATRIAE COS III
MONTIBVUS EXCISI(s) ANCO(ni)BVS
SVBLAT(i)S VIA(m) F(ecit)

The text was interpreted by Otto Benndorf to mean: Emperor Nerva son of the divine Nerva, Nerva Trajan, the Augustus, Germanicus, Pontifex Maximus, invested for the fourth time as Tribune, Father of the Fatherland, Consul for the third time, excavating mountain rocks and using wood beams has made this road.

Forrás: Wikipédia

Az elárasztás előtt 76 méter magasságban a Duna mélyége 80 méter volt, vagyis a Fekete-tenger szintje alatt.

Administrative region: Oltenia & Banat (Mehedinti)

Central co-ordinates: 44° 36' N / 22° 15' E

Area: 600

Altitude: 193 – 194

Site Description: Danube Gorge from the Cazanele Mari was dugged in Jurassic and Cretaceous limestone. The slope with southern exposition many endemic species, as well as vulnerable and rare species. The rich flora comes to researchers' attention from Marsigli (1826, 1844) to our team (2003). The bibliography is also significant. Before the build the dam, many complex studies were done everywhere in Danube Gorges. The climate is Central-European with some Mediterranean and Adriatic influences. The flora is Central-European, with some Mediterranean, Sub-Mediterranean and Balkan elements that migrated in different phyto-historic phases.

Botanical importance: The area includes several habitats, among which deciduous forests represent more than 70%, mesophilous meadows 25% and the gorge area with rare vegetation 5%. An important element of this site are represented by the hillock shrubs, with the characteristic species: *Carpinus orientalis*, *Fraxinus ornus*, *Syringa vulgaris*, *Veronica spicata* subsp. *crassifolia*, *Tulipa hungarica*, *Echinops bannaticus*, *Delphinium fissum* etc. Other important species are: *Tulipa hungarica* (more than 90% of the total population from Romania) and *Dianthus giganteus* subsp. *banaticus*. Species included in the Red Lists are: *Acer monspessulanum*, *Acinos rotundifolius*, *Campanula crassipes*, *C. grossekii*, *Cardamine graeca*, *Centaurea atropurpurea* subsp. *atropurpurea*, *Cephalaria laevigata*, *Coronilla emerus* subsp. *emeroides*, *Corylus colurna*, *Digitalis ferruginea*, *Echinops bannaticus*, *Fumaria kralikii*, *F. thurettii*, *Erysimum comatum*, *Euphorbia myrsinites*, *Jurinea glycacantha*, *Lactuca viminea* subsp. *viminea*, *Onobrychis alba*, *Sedum dasyphyllum*, *Stipa eriocaulis*, *Tragopogon balcanicus* etc.

Fajlista – Nagy Kazán-szoros

► MATACĂ S. 2005. *Parcul natural Porțile de Fier*. Floră, vegetație și protecția naturii. Craiova: Edit. Universitaria.

► NEGREAN G. – saját megfigyelések

<i>Acer monspessulanum</i>	<i>Cotoneaster nebrodensis</i>
<i>Acinos alpinus majoranifolius</i>	<i>Crepis pulchra</i>
<i>Aira elegantissima</i>	<i>Crepis sancta</i>
<i>Anthemis cretica</i>	<i>Crupina vulgaris</i>
<i>Asplenium cuneifolium</i>	<i>Cynoglossum hungaricum</i>
<i>Asplenium onopteris</i>	<i>Danthonia alpina</i>
<i>Asplenium trichomanes</i>	<i>Delphinium fissum</i>
<i>Aurinia petraea</i>	<i>Dianthus armeriastrum</i>
<i>Aurinia saxatilis</i>	<i>Dianthus banaticus</i>
<i>Beta trigyna</i>	<i>Dianthus giganteus</i>
<i>Bromus racemosus</i>	<i>Dianthus petraeus</i>
<i>Bupleurum praealtum</i>	<i>Dianthus pinifolius serbicus</i>
<i>Calystegia silvatica</i>	<i>Digitalis ferruginea</i>
<i>Campanula crassipes</i>	<i>Doronicum columnae</i>
<i>Campanula grossekii</i>	<i>Doronicum hungaricum</i>
<i>Campanula lingulata</i>	<i>Draba lasiocarpa</i>
<i>Cardamine graeca</i>	<i>Echium italicum</i>
<i>Carduus andicans</i>	<i>Erysimum comatum</i>
<i>Carex brevicollis</i>	<i>Euonymus latifolius</i>
<i>Carex halleriana</i>	<i>Euphorbia myrsinites</i>
<i>Carpinus orientalis</i>	<i>Ferula heuffelii</i>
<i>Celtis australis</i>	<i>Fraxinus ornus</i>
<i>Centaurea atropurpurea</i>	<i>Fritillaria orientalis</i>
<i>Cephalaria laevigata</i>	<i>Fumaria thuretti</i>
<i>Cerastium banaticum</i>	<i>Galium lucidum</i>
<i>Chamaecytisus leiocarpus</i>	<i>Galium purpureum</i>
<i>Cirsium candelabrum</i>	<i>Geranium macrorrhizum</i>
<i>Clematis integrifolia</i>	<i>Geranium rotundifolium</i>
<i>Clematis vitalba</i>	<i>Helleborus odorus</i>
<i>Colutea arborescens</i>	<i>Iris reichenbachii</i>
<i>Coronilla elegans</i>	<i>Juglans regia</i>
<i>Coronilla emerus emeroides</i>	<i>Jurinea glycacantha</i>
<i>Corylus colurna</i>	<i>Lactuca perennis</i>
<i>Cotinus coggygria</i>	<i>Lamium bithynicum</i>

<i>Lathyrus latifolius</i>	<i>Scorzonera hispanica</i>
<i>Leontodon crispus</i>	<i>Sedum acre</i>
<i>Leucojum aestivum</i>	<i>Sedum album</i>
<i>Lunaria annua pahyrrhiza</i>	<i>Sedum cepaea,</i>
<i>Lychnis coronaria,</i>	<i>Sedum dasyphyllum</i>
<i>Medicago arabica</i>	<i>Sedum hispanicum</i>
<i>Micromeria pulegium</i>	<i>Seseli gracile</i>
<i>Minuartia setacea</i>	<i>Seseli rigidum</i>
<i>Misopates orontium</i>	<i>Sesleria rigida</i>
<i>Moehringia muscosa</i>	<i>Sesleria filifolia</i>
<i>Moenchis mantica</i>	<i>Sorbus graeca</i>
<i>Myrrhoides nodosa</i>	<i>Stachys alpina</i>
<i>Parietaria lusitanica</i>	<i>Staphylea pinnata</i>
<i>Petrorhagia saxifraga</i>	<i>Stipa eriocaulis</i>
<i>Peucedanum longifolium</i>	<i>Syringa vulgaris</i>
<i>Piptatherum holciforme</i>	<i>Tamus communis</i>
<i>Piptatherum virescens</i>	<i>Thalictrum aquilegifolium</i>
<i>Potentilla micrantha</i>	<i>Thymus comosus</i>
<i>Primula vulgaris</i>	<i>Torilis ucranica</i>
<i>Quercus cerris</i>	<i>Trifolium incarnatum</i>
<i>Quercus dalechampii</i>	<i>molinerii</i>
<i>Quercus frainetto</i>	<i>Tulipa hungarica</i>
<i>Quercus pubescens</i>	<i>Verbascum vandasii</i>
<i>Quercus × cazanensis</i>	<i>Veronica bachofenii</i>
<i>Rosa pimpinellifolia</i>	<i>Veronica crassifolia</i>
<i>Rubus × cazanensis</i>	<i>Vicia truncatula</i>
<i>Rubus hirtus</i>	<i>Viola tricolor</i>
<i>Ruscus aculeatus</i>	<i>Vitis vinifera silvestris</i>
<i>Ruscus hypoglossum</i>	
<i>Satureja montana kitaibelii,</i>	

DUNATÖLGYES (DUBOVA)

Dubova, 1911 és 1918 között Dunatölgyes (románul Dubova) falu Romániában, a Bánságban, Mehedinți megyében, a Vaskapuszosban.

Orsovától 28 km-re délnyugatra, a Duna Nagy- és a Kis-Kazán-szoros közötti, Dubovai-öböl nevű kiszélesedésénél fekszik.

Neve a délszláv dub 'tölgy' szóból való. Új nevét a megye ötletéből tették hivatalossá, a község tiltakozása ellenére. Történeti névalakjai: Dubovo (1690–1700), Dubova (1829).

Bufánok, azaz Olténiából származó szénégetők alapították. 1774 és 1872 között a Román-bánáti határőrezred orsovai századához, később Krassó-Szörény vármegyéhez tartozott.

1967–1970-ben, a Duna felduzzasztásakor alsó része víz alá került.

* A Nagy-Kazán-szorosban a Duna 150 méter keskenyre szűkül le. Két oldalról 200 métert elérő sziklafalak veszik körül. A szoros karsztvidéke a homoki vipera és a görögteknős élőhelye.

* A Nagy-Kazán szorosból nyílik a Ponicoval-barlang vízzel félig elárasztott bejárata. A barlang járatai 1666 m hosszúak és másik bejárata a Ponicoval-szurdokvölgy felől nyílik. Egyes részein cseppkövek találhatóak. A barlangban barlangi hiéna állkapcsára bukkantak, jelentős denevérpopuláció él benne.

* Lejjebb, szintén vizes bejáraton keresztül közelíthető meg a sokkal kisebb Veterani-barlang. Nevét Veterani tábornokról kapta, akinek a parancsára 1692-ben a császáriak megerősítették és március 16-ától május első napjaiig háromszáz emberrel tartották a török sajkásokkal szemben úgy, hogy a törökök már a barlang fölötti magaslatokat is elfoglalták. 1788. augusztus 10. és augusztus 30. között Adam Maovec határőrszázados tartóztatta fel benne 450 emberrel és 11 ágyúval a nyolcezres ostromló török sereget.

Forrás: Wikipédia

IPA FACTSHEET - CAZANELE MICI

<http://www.plantlife-ipa.org/Factsheet.asp?sid=562>

Administrative region: Oltenia & Banat (Mehedinti)

Central co-ordinates: 44° 36' N / 22° 15' E

Area: 200

Altitude: 88

Site description: The site has the same geological origin as the *Cazanele Mari*.

Botanical importance: The area is dominated by deciduous forests which are seconded by mesophilous meadows. Representative species: *Carpinus orientalis*, *Fraxinus ornus*, *Acer monspessulanum*, *A. platanoides*, *Prunus mahaleb*, *Clematis vitalba*, *Tamus communis*, *Vitis vinifera* subsp. *sylvestris*. *Rosa* spp., *Rubus canescens*, *Crataegus* spp. shrubs are frequent. The area houses several remarkable plants, such as: *Dianthus giganteus* subsp. *bannaticus*, *Erythronium dens-canis* subsp. *niveum*, *Fritillaria orientalis*, *Linum uninerve* and *Tulipa hungarica*. Among the species included in the Red Lists, we mention: *Acinos rotundifolius*, *Campanula crassipes*, *C. grossekii*, *Centaurea atropurpurea* subsp. *atropurpurea*, *Cephalaria laevigata*, *Coronilla emerus* subsp. *emeroides*, *Echinops bannaticus*, *Gladiolus illyricus*, *Jurinea glycacantha*, *Lactuca viminea* subsp. *viminea* and *Saponaria glutinosa*.

Endangered species: *Tulipa hungarica*, *Dianthus giganteus* subsp. *banaticus* (endemic), *Fritillaria orientalis*, *Erythronium dens-canis* subsp. *niveum* (endemic), *Linum uninerve* (endemic).

Fajlista – Kis Kazán-szoros

► MATAČÁ S. 2005. *Parcul natural Porțile de Fier*. Floră, vegetație și protecția naturii. Craiova: Edit. Universitaria.

► NEGREAN G. – saját megfigyelések

Acanthus balcanicus

Acer monspessulanum

Acinos alpinus majoranifolius,

Aira elegantissima

Allium paniculatum

Asplenium cuneifolium

Asplenium trichomanes

Aurinia petraea

Aurinia saxatilis

Bupleurum praealtum

Calystegia silvatica

Campanula crassipes

Campanula grossekii

Campanula lingulata

Cardamine graeca

Carduus andicans

Carpinus orientalis

Centaurea atropurpurea

Centaurea triniifolia

Cephalaria laevigata

Cerastium banaticum

Ceterach javorkaeaeum

Chamaecytisus glaber

Chamaecytisus leiocarpus

Cirsium grecescui

Clematis vitalba

Cornus mas

Cornus sanguinea australis

Coronilla elegans

Coronilla emerus emeroides

<i>Coronilla varia</i>	<i>Muscari neglectum</i>
<i>Corylus avellana</i>	<i>Myrrhoides nodosa</i>
<i>Corylus colurna</i>	<i>Orchis papilionacea</i>
<i>Cotinus coggygria</i>	<i>Petrorhagia saxifraga</i>
<i>Cynosurus echinatus</i>	<i>Peucedanum longifolium</i>
<i>Danthonia alpina</i>	<i>Piptatherum holciforme</i>
<i>Delphinium fissum</i>	<i>Piptatherum virescens</i>
<i>Dianthus banaticus</i>	<i>Potentilla micrantha</i>
<i>Dianthus petraeus</i>	<i>Primula vulgaris</i>
<i>Doronicum columnae</i>	<i>Quercus cerris</i>
<i>Doronicum hungaricum</i>	<i>Quercus frainetto</i>
<i>Echinops bannaticus</i>	<i>Quercus pubescens</i>
<i>Echium italicum</i>	<i>Quercus robur</i>
<i>Epipactis atrorubens</i>	<i>Rosa corymbifera</i>
<i>Erysimum comatum</i>	<i>Rubus discolor</i>
<i>Euonymus latifolius</i>	<i>Rubus hirtus</i>
<i>Ferula heuffelii</i>	<i>Ruscus aculeatus.,</i>
<i>Festuca drymeia</i>	<i>Ruscus hypoglossum</i>
<i>Fraxinus ornus</i>	<i>Salvia amplexicaulis</i>
<i>Genista pilosa</i>	<i>Saponaria glutinosa</i>
<i>Geranium macrorrhizum</i>	<i>Satureja montana kitaibelii</i>
<i>Geranium rotundifolium</i>	<i>Sedum hispanicum</i>
<i>Helleborus odorus</i>	<i>Seseli rigidum</i>
<i>Hepatica nobilis</i>	<i>Sesleria rigida</i>
<i>Inula conyza</i>	<i>Stachys alpina</i>
<i>Inula germanica</i>	<i>Staphylea pinnata</i>
<i>Juglans regia</i>	<i>Stellaria holostea</i>
<i>Jurinea glycacantha</i>	<i>Stipa eriocaulis</i>
<i>Lactuca perennis</i>	<i>Syringa vulgaris</i>
<i>Lactuca viminea</i>	<i>Tamus communis</i>
<i>Lathyrus latifolius</i>	<i>Tanacetum macrophyllum</i>
<i>Lathyrus sphaericus</i>	<i>Thalictrum aquilegifolium</i>
<i>Lunaria annua pahyrrhiza</i>	<i>Thymus comosus</i>
<i>Lychnis coronaria</i>	<i>Trifolium incarnatum</i>
<i>Micromeria pulegium</i>	<i>Trifolium sstrictum</i>
<i>Microrrhinum jankae</i>	<i>Viola tricolor</i>
<i>Moenchia mantica</i>	<i>Vitis vinifera silvestris</i>

DUNAORBÁGY (ESELNIȚA)

Jeselnica, 1911 és 1918 között Dunaorbágy (románul Eșelnița vagy Ieșelnița) falu Romániában, a Bánságban, Mehedinți megyében, a Vaskapu-szorosban.

Orsovától négy km-re kelet–délkeletre, a Duna partján, a Dunába futó, azonos nevű patak völgyében helyezkedik el.

Történeti névalakjai: Jalsanycza (1484), Jeszelnicza (1774), Jeshenicza (1840). A helységnévrendezés idején nevét a község kifejezett tiltakozása ellenére, a vármegye javaslatára változtatták meg, ugyanis az állítólag a környéken egykor létezett Orbágy nevű település nevét akarták följújíteni.

A falut 1968 és 1970 között, a Vaskapu-erőmű építésekor telepítették át mai helyére, a régi falut elárasztották. Ugyanide költöztették az elárasztott Plavisevica (1911 és 1918 között Naszádos), Tiszovica (1911 és 1918 között Tiszóca) és Ogradena falvak lakóit. Utóbbi eredetileg a román és szerb lakosságú Óogradenából (1911 és 1918 között Óasszonyrét) és az 1826 és 1828 között telepített cseh faluból, Újogradenából (1911 és 1918 között Újasszonyrét, csehül Frauvízn) állt.

1773 és 1872 között a Román-bánáti Határőrezred hatodik századához, majd Szörény, 1876-tól Krassó-Szörény vármegyéhez, 1951–54-ben Ogradena községhez, 1965–68-ban Orsova városhoz tartozott. 1933-ban itt temették el Traian Badescu karánsebesi ortodox püspököt.

1900-ben 1062 lakosából 999 volt román, 25 német és 11 szerb anyanyelvű; 1013 ortodox és 41 római katolikus vallású. 2002-ben 3070 lakosából 2963 volt román, 291 cigány és 71 cseh nemzetiségű; 2904 ortodox, 122 római katolikus és 39 pünkösdista vallású.

A Kis-Kazán-szoros az egykori Ogradena falunál. A Mrakonia-öböl partján (ahol a víz a 120 méteres mélységet is eléri) a hírhedt olajmilliárdos, Iosif Constantin Drăgan ötletére és pénzéből faragták sziklába Decebal dák uralkodó szobrát, a Mount Rushmore mintájára. 40 méteres magasságával és 25 méteres szélességével ez a legnagyobb kőszobor Európában. 1994 és 2004 között tizenkét alpinista szobrász készítette. Latin nyelvű feliratán Drăgan saját nevét is megörökítette.

4. NAP (május 12. - kedd) - Eselnița (Dunaorbágy) - Orșova - Vaskapu Nemzeti Park - Drobeta-Turnu Severin (Szörényvár) - Orșova - Băile Herculane (Herkulesfürdő) - Valea Tesna (Domogled Nemzeti Park északi határa) - Baia de Aramă (Aramabánya)

- **8.00** – indulás.

- **8.30 Orșova.** Ez is költöztetett város, egykori járási székhely, a történelmi Magyarország határán. Kis városnézés után fentről és lentől is megnézzük az **Orșova-i öblöt**. Ennek megkerülése után máris a **Vaskapunál** vagyunk. Jobb oldalon volt hajdanán az oszmán uralom után itt maradt törökök által lakott **Ada-Kaleh** sziget. Sokáig rendezetlen volt a sziget tulajdonjoga, végül 1923-ban Romániához került, később elárasztották. Innen egy nagyon látványos út következik, egyik oldalon a **Duna**, másik oldalon a sziklafal, teli ritka növényfajokkal (pl. *Prangos carinata*, amely csak itt található). Érdeemes lenne megállni valamelyik buszleállóban fényképezés céljából. Az alattunk levő vasút, mint maga az út is, számos alagúton halad át. A nagy gáthoz érve is megállhatunk. Ez a határpont Szerbiával. Innen visszafordulunk Orșova irányába, majd **Herkulesfürdő** fele indulunk. A gáttól Orșováig 15 km az út. Innen a **Cserna völgyén** haladva **Herkulesfürdőig** még 25 km.

- **11.00 Herkulesfürdő** - az üdülőhely megtekintése (*Sequoiadendron*, Herkules szobra, barokk paloták stb). A Cserna folyó völgyében levő melegforrásokat már a rómaiak idején is ismerték. Ezekre épült a fürdő, mely sokáig feledésbe merült, majd a 19. században ismét kiépült. Az 1970-es években a régi üdülőteleptől valamivel távolabb modern fürdőtelep épült fel. A keleti oldalon a **Domogled hegy** falait láthatjuk. Ide sajnos nincs időnk felmászni. **Crucea Ghizelei (Gizella-kereszt** - egy sziklaorom, mely nevét az 1892-ben Malcomes Gizella báróné által elhelyezett fakeresztről kapta. A kereszt már nem áll.).

- **12.00** - indulás. A **Cserna völgyében** haladva a **Șapte Izvoare (Hétforrás** 7 fedetlen kénes vizű termálforrás) mellett haladunk majd el, ezután egy gát és egy gyűjtőtó következik. A **Țesna völgy** szájánál levő menedékháznál ebédelünk. A busz ittmarad.

- **13.00** - indulás a **Țesna völgyébe (Valea Țesnei)**. A Kárpátok egyik legvadabb sziklaszorosa, egyedi flórával. 20 perc emelkedő után, egy bükkösben haladva, az út kényelmessé válik. 3-4 órát tölthetünk itt. A

völgy vegetációja nagyon gazdag, sok a növényritkaság (*Cerastium banaticum*, *Cephalaria laevigata*, *Pinus nigra banatica*, *Tanacetum macrophyllum*).

- **17.00** – indulás a Țesna menedékháztól a szálláshely fele. Szerpentes úton, gyönyörű sziklás helyeken buszozunk, teli ritka növényfajokkal, és persze sok bánáti fenyővel. A **Munții Mehedinți (Mehádiai hegység)** nyergén haladunk át, sok szép tisztással. Az út megállás nélkül kb egy óra.

- **19.00** - szállás: **Baia de Aramă (Arámabánya)** - Pensiunea “Izvorul Rece”. Régi domvidéki bányaváros, a középkorig aktív lelőhely volt. Szép kolostora van.

ORSOVA (ORȘOVA)

Orsova (románul Orșova, németül Orschowa, szerbül Оршава, Oršava, latinul Dierna): város a mai Romániában Mehedinți megyében.

A történelmi Magyarország határán a Cserna-folyó dunai torkolatától délre a Duna bal partján fekszik, egykori járási székhely. A város ma nem a régi helyén áll, azt elöntötte a felduzzasztott Duna. Nagyzsuppányt és Tufást csatolták hozzá.

Neve a régi magyar Uros személynévből származik, melyhez később a szláv -ova helynévképző járult. Tulajdonképpen Urosfalvát jelent.

1150-ben Ursoua néven említik először. Itt verte meg 1091-ben Szent László serege a betörő kunokat.

A török időkben vára is volt, mely a 14. században épült a Szörényi Bánsághoz tartozott. 1372-ben Nagy Lajos újjáépíttette. 1396-ban Zsigmond serege foglalta el Bajazid elleni hadjárata során. 1524-ben a török elfoglalta és lerombolta.

1688 nyarán Thököly foglalta el a szerbektől, falait leromboltatta, de 1689-ben Bádeni Lajos örgróf ismét helyreállíttatta. Utoljára 1786-ban ostromolta a török.

1849 májusában Bem kardcsapás nélkül foglalta el. Itt ásatta el 1849-ben a magyar Szent Koronát Szemere Bertalan, majd 1853. szeptember 8-án itt találták meg. A helyen egykor kápolna állott, amely a vaskapui vízierőmű megépítésekor víz alá került és elpusztult. 1910-ben 5795 lakosából 2015 német, 1870 magyar, 1360 román, és 262

szerb volt. A trianoni békeszerződésig Krassó-Szörény vármegye Orsovai járásának székhelye volt.

Forrás: Wikipédia

A VASKAPU (PORTILE DE FIER)

The Iron Gate (Romanian: Porțile de Fier; Serbian: Đerdapska klisura / Ђердапска клисура; Slovak: Železné vráta; Hungarian: Vaskapu; Turkish: Demirkapı; German: Eisernes Tor; Bulgarian: Железни врата) is a gorge on the Danube River. It forms part of the boundary between Serbia and Romania. In the broad sense it encompasses a route of 134 km (83 mi); in the narrow sense it only encompasses the last barrier on this route, just beyond the Romanian city of Orșova, that contains a hydroelectric dam, with two power stations, Iron Gate I Hydro Power Plant and Iron Gate II Hydro Power Plant.

The gorge lies between Romania in the north and Serbia in the south. At this point, the river separates the southern Carpathian Mountains from the northwestern foothills of the Balkan Mountains. The Romanian and Hungarian names, Porțile de Fier and Vaskapu, literally mean "Iron Gates" and are indeed used to name the entire range of gorges. An alternative Romanian name for the last part of the route is Clisura Dunării, "Danube Gorge". In Serbia the gorge is known as Đerdap, with the last part named Đerdapska klisura. The Romania side of the gorge constitutes the Iron Gate natural park, on the other bank, in Serbia, is located the Đerdap national park.

The gorges: The first narrowing of the Danube lies beyond the Romanian isle of Moldova Veche and is known as the Golubac gorge. It is 14.5 km long and 230 m (755 ft) wide at the narrowest point. At its head, there is a medieval fort at Golubac, on the Serbian bank. Through the valley of Ljupovska lies the second gorge, Gospodin Vir, which is 15 km long and narrows to 220 m (722 ft). The cliffs scale to 500 m and are the most difficult to reach here from land. The broader Donji Milanovac forms the connection with the Great and Small Kazan gorge, which have a combined length of 19 km (12 mi). The Orșova valley is the last broad section before the river reaches the plains of Wallachia at the last gorge, the Sip gorge.

The Great Kazan (kazan meaning "kettle") is the most famous and the most narrow gorge of the route: the river here narrows to 150 m and reaches a depth of up to 53 m (174 ft). East of this site the Roman emperor Trajan had the legendary bridge erected by Apollodorus of Damascus. Construction of the bridge ran from 103 through 105, preceding Trajan's conquest of Dacia. On the right bank a Roman plaque commemorates him. On the Romanian bank, at the Small Kazan, the likeness of Trajan's Dacian opponent Decebalus was carved in rock from 1994 through 2004.

Significantly older treasures have been unearthed in the geographically less spectacular gorge of Gospodin Vir: in the 1960s the archaeological survey Lepenski Vir was unearthed, the most significant in Southeast Europe. The sandstone statues from the early neolithic are particularly splendid. Along with the other surveys that can be found in the Iron Gate, it indicates that the region has been inhabited for a very long time.

The channel: The riverbed rocks and the associated rapids made the gorge valley an infamous passage in shipping. In German, the passage is still known as the Kataraktenstrecke, even though the cataracts are gone. Near the actual Iron Gate the Prigrada rock was the most important obstacle till 1896: the river widened considerably here and the water level was consequently low. Upstream, the Greben rock near the Kazan gorge was notorious.

In 1831 a plan had already been drafted to make the passage navigable, at the initiative of the Hungarian politician István Széchenyi. Finally Gábor Baross, Hungary's "Iron Minister", completed the financing for this project.

In 1890, beyond Orşova or Orsova in Hungarian, being the last border town of Hungary, rocks were cleared by explosion over a 2 km (1.2 mi) stretch to create an 80 m (262 ft) wide and 3 m (10 ft) deep channel. A spur of the Greben Mountains was removed across a length of over 2 km (1.2 mi). Here, a depth of 2 m (7 ft) sufficed. On 17 September 1896, the Sip Channel thus created (named after the Serbian village on the right bank) was inaugurated by the Austro-Hungarian emperor Franz Joseph, the Romanian king Carol I, and the Serbian king Alexander Obrenovich.

The results of these efforts were slightly disappointing. The currents in the channel were so strong that, until 1973, ships had to be

dragged upstream by locomotive. The Iron Gate thus remained an obstacle of note.

The dam: The construction of the joint Romanian-Yugoslavian mega project that would finally tame the river commenced in 1964. In 1972 the Iron Gate Dam was opened, along with two hydroelectric power stations (Iron Gate I Hydro Power Plant and Iron Gate II Hydro Power Plant) and two sluices.

The construction of this dam gave the valley of the Danube below Belgrade the nature of a reservoir, and additionally caused a 35 m rise in the water level of the river near the dam. The old Orșova, the Danube island Ada Kaleh (below) and at least five other villages, totaling a population of 17,000, had to make way. People were relocated, but the settlements have been lost forever to the Danube.

The dam's construction had a major impact on the environment as well—for example, the spawning routes of several species of sturgeon were permanently interrupted.

That said, the flora and fauna, as well as the geomorphological, archaeological and cultural historical artifacts of the Iron Gate have been under protection from both nations since the construction of the dam. In Serbia this is done with the Đerdap National Park (since 1974, 636.08 km² (245.59 sq mi)) and in Romania by the Porțile de Fier National Park (since 2001, 1,156.55 km² (446.55 sq mi)).

Ada Kaleh: The isle of Ada Kaleh is probably the most evocative victim of the Đerdap dam's construction. A Turkish enclave, it had a mosque and a thousand twisting alleys, and was known as a free port and smuggler's nest. Many other ethnic groups lived there beside Turks.

The island was about 3 km (1.9 mi) downstream from Orșova and measured 1.7 by 0.4-0.5 km. It was walled; the Austrians built a fort there in 1669 to defend it from the Turks, and that fort would remain a bone of contention for the two empires. In 1699 the island came under Turkish control, from 1716 to 1718 it was Austrian, after a four month siege in 1738 it was Turkish again, followed by the Austrians reconquering it in 1789, only to have to yield it to the Turks in the trailing peace treaty. Thereafter, the island lost its military importance. The 1878 Congress of Berlin forced the Ottoman Empire to retreat far into the south, and the island came under the control of Austria-Hungary, though it remained the property of the Turkish sultan. The inhabitants enjoyed exemption from taxes and customs and were not

conscripted. In 1923, when the Ottoman monarchy had disappeared, the inhabitants chose to join Romania.

The Ada Kaleh mosque dated from 1903 and was built on the site of an earlier Franciscan monastery. The carpet, a gift from the Turkish sultan, has been located in the Constanța mosque since 1965.

Most Ada Kaleh inhabitants emigrated to Turkey after the evacuation of the island. A smaller part went to Dobruja, another Romanian territory with a Turkish minority.

Further information about the history island is available at:

<http://alexisphoenix.org/adakaleh.php>

Paper on Ada Kaleh - Written by Dorel Bondoc, Archaeology expert
Oltenia Museum, Craiova, Romania

Forrás: Wikipédia

► **KAJÁN I. 1999. A megregulázott Al-Duna. *Élet és tudomány.***

“...átok hazánkra nézve a Duna, – mennyi kárt teszen, – minő kevés hajót hord, – holott a mi számunkra látszik alkotva lenni ezen csatorna, melyen oly könnyen lehetne segíteni” – írta Széchenyi István Döbrentei Gábornak 1830-ban. Az Al-Duna szabályozása végül is száz éve fejeződött be.

A Duna, mint Európának egyik leghosszabb víziútja, összeköti egymással a Keletet és a Nyugatot, míg a nála egyedül hosszabb Volgának földrészünk vízi közlekedésében sohasem volt fontos szerepe.

A Duna a múlt század végéig Magyarország akkori határán, Orsovánál, a Kárpátok déli áttörésénél volt legnehezebben hajózható. A Vaskapu és a Kazán-szoros sziklazátonyos medrében csak nagy helyismerettel, kalauzok segítségével boldogulhattak az amúgy is kicsi teherbírású hajók. Holott már megjelentek a “nagyok” is: az Al-Duna hajózási gondjainak orvoslása egybeesett az első dunai gőzhajótársaság, a DDSG–DGT (Donau Dampschiff Gessellschaft – Duna Gőzhajózási Társaság) megalakulásával és a rendszeres gőzhajózatok megindulásával.

Metternichhel "karöltve"

A Dunát a nemzetközi hajózás számára – legalábbis jogi értelemben – az 1829. évi drinápolyi békeszerződés nyitotta meg. Ez a folyó torkolatát is szabaddá tette, kiszorítva a Török Birodalmat a Duna-deltából. Oroszország – noha 1812 és 1829 között a Duna mindhárom torkolati ágát megszerezte – növelni szerette volna befolyását a part menti balkáni kisállamokban (Havasalföldön, Moldvában). Ezért hozzájárult a torkolat hajózásához, ami az elmaradott térségnek fejlődési lehetőséget, nyugati kapcsolatokat ígért. Ugyanakkor mindent elkövetett azért, hogy megnehezítse a hajósok dolgát. A feliszapolódásra erősen hajlamos torkolati folyóágakat hosszú évtizedekre elhanyagolta, a kereskedést vámokkal és vesztegzárakkal hátráltatta – ettől remélve tengeri kikötőjének, Odeszának a felemelkedését.

Oroszország balkáni térnyerését nem nézte jó szemmel a Habsburg Birodalom, határain inkább a saját befolyása alá tartozó államokat látott volna szívesen. A Metternich irányította birodalmi diplomácia érdekei az idő tájt – ha csak részben és rövid időre is – egybeestek Széchenyi Istvánnak a magyar kereskedelem fejlesztésére irányuló törekvéseivel, elsőként is az Al-Duna hajózhatóvá tételével. Metternichnek az a kijelentése, miszerint “Ez a Széchenyi azt gondolja magáról, hogy Ő fedezte fel a Dunát”, nem csupán kettejük viszonyát fejezi ki, hanem arról is árulkodik, hogy bizonyos diplomáciai törekvéseik megvalósíthatóságát éppen abban látták, ha támogatják a magyar reformer céljait.

Az Al-Duna összesen 120 kilométeres mederszakaszát rendkívüli vízjárások jellemezték: kisvize 2100, legnagyobb vize mintegy 16 000 köbméter volt másodpercenként. Mindehhez igen szélsőséges – 50 centimétertől az 50 méterig! – vízmélységek társultak, és például a Kazán-szoroshoz csupán 170 méteres mederszélesség tartozott (a Duna budapesti legkeskenyebb szelvénye – az Erzsébet-hídnál – is 280 méter!). A folyó szélsőséges vízállásainál – már amelyiknél egyáltalán lehetséges volt – csak különböző, kanyargós utakon hajózhattak a kereskedők, kockára téve életüket, hajójukat és rakományukat.

A Széchenyi-út

Széchenyi először 1830-ban látogatott el az Al-Dunára. Útját az Akadémia első mérnök tagjával, Beszédes Józseffel tette meg, ám a folyószabályozási terveket a helytartótanács vezető mérnökével,

Vásárhelyi Pállal készítette el. Vásárhelyi volt az a mérnök, aki a Duna vízrajzi felmérése (“Duna Mappáció”) során az Al-Dunát végigtérképezte, s így ő tudta legjobban, hogy mi a teendő. A “legnagyobb magyartól” 1833-ban azt a feladatot kapta, hogy hajózóutat építsen ki a gőzhajózás számára a szóban forgó folyószakaszon.

Az 1834. évi rendkívül alacsony vízállás jócskán segített abban, hogy a mederből a legveszélyesebb tarajos sziklákat kirobbanthassák, s a hajózást legalább évi 152 napra (!) biztonságossá tegyék. Ám Széchenyi (akárcsak Vásárhelyi) világosan látta, hogy az Al-Duna zuhatagainak “megszelídítése” nemcsak a királyi biztos anyagi lehetőségeit haladja meg (így is többször maga állta a költségeket), hanem a kor műszaki lehetőségeit is. Az elérhetőre törekedtek: a Duna bal partján a sziklába 122 kilométer hosszú utat vágtak. A “Széchenyi-út” a történeti Magyarország balkáni kapujának megnyitását jelentette, az ugyanis nem csupán a hajók vontatását, hanem – hajózási idényen kívül – az árunak szekéren való szállítását is lehetővé tette. I. Ferenc császár és magyar király 1835. évi halála után azonban a birodalmi kormányzat elfordult a balkáni ügytől, s az al-dunai munkákat abba kellett hagyni.

Ki szedi a vámot?

A teherhajózás a XIX. század második felében oly mértékben fejlődött, hogy a Széchenyi és Vásárhelyi által kiépített hajózóutat korszerűsíteni kellett. A part menti államok egymásra acsarkodása miatt újra a nemzetközi diplomácia segítsége kellett ahhoz, hogy a szabályozási munkálatokat folytathassák. Az 1871. évi londoni szerződés a Vaskapu és a Duna egyéb hajózási “szűkületei” (elsősorban a sulinai torkolat) hajózhatóvá tétele ügyében kimondta: a szabályozás költségeinek megtérítésére a munkát végrehajtó államok hajózási illetéket szedhetnek. A gondokat azonban ez nem enyhítette: az érintett államok közül csupán az izmosodó Osztrák–Magyar Monarchiának volt érdeke, hogy a vízi közlekedés feltételein javítson, erre a déli szomszédoknak pénzük sem volt. A Dunán, persze, egész Európa szállítani akart – csak hogy nem tudott. Újabb kongresszus következett, ezúttal Berlinben, 1878-ban. Ennek határozata osztrák–magyar kézbe adta a kritikus folyószakasz szabályozását (a végig bizalmatlan Szerbia és Románia csak nagyhatalmi nyomásra egyezett bele a feltételekbe). Az elnyert jogot

Ausztria Magyarországnak engedte át: a magyar vízépítés e kitüntető megbízást addigi színvonalas műszaki eredményeivel érdemelte ki.

A magyar mérnöki karnak nagy segítségére volt a tervezésben az, hogy a Vásárhelyi Pál által készített folyófelmérések hatvan év múltán is pontosnak bizonyultak, hogy elhagyhatták az alapadatok begyűjtését. A “nagy mű” befejezését 1895-re tervezték. A szabályozás föltételeit az 1888. évi 46. törvény teremtette meg: a munkálatokat a kincstári kassa 9 millió forinttal támogatta. Ehhez jött még 1892-ben további 1,5 millió forint, majd a tervezett átadás évében 7,5 millió forint.

A Vaskapu hajózhatóvá tétele az előirányozottnál kétszerte többbe került, de elérte célját: a Széchenyi–Vásárhelyi-féle szabályozás óta átlagban 152 napos (teljes terhelésű) hajózási időnyt 1898-tól 290 naposra sikerült kibővíteni. Összességében 11 kilométernyi, 60–80 méter széles, 2 méter mély hajózóutat robbantottak ki a sziklából, és – javarészt átlagosan 30 méter mély vízben – 13 kilométernyi párhuzamművet (vízvezetőművet) építettek meg kőből és betonból. A vaskapui Duna-meder éles kanyarulatát okozó Grében-sziklaszirtet is lerobbantották 150 méter szélességben. Átala egyszersmind értékes kőanyaghoz jutottak a párhuzamművek és keresztgátak építéséhez.

A terveket Wallandt Ernő készítette. A kivitelre – kellő honi építési tapasztalat és tőke híján – nemzetközi (német–magyar) vállalatot kellett alapítani. Ám ennek élén a magyar mérnöktársadalom jeleskedhetett. Magát a hatalmas építkezést Rupcsics György vezette, az irányító “művezetőség” pedig Hoszpódszky Lajos kezében volt. A szabályozási munkák során előforduló különleges műszaki feladatokban ugyancsak a magyar műszaki kar nagyjai vettek részt: Gonda Béla, Zielinszky Szilárd és Puskás Tivadar.

Ünneplés – magyar lobogó nélkül

Jóllehet a szabályozás még nem készült el, a millenium évére való tekintettel, 1896-ban a művet mégis átadták. A munkák nagy részét magára vállaló Magyarország számára az 1896. szeptember 27-ei ünnepélyes avatás keserűen végződött. Elsőként az osztrák–magyar uralkodóról elnevezett Ferenc József luxusgőzös – fedélzetén a névadó uralkodóval, a román és a szerb királlyal, miniszterekkel és diplomatákkal – haladt át a Vaskapu-csatornán, a császári fekete-sárga és a szerb meg román lobogókkal feldíszítve. A partokat is ugyanígy díszítették fel, üdvözölve az uralkodókat.

Csupán Magyarország piros-fehér-zöld lobogóját keresték hiába a műre méltán büszke magyarok. A honi sajtó még hosszú hetekig cikkezett a szégyen miatt, nehezen nyeltük le a sérelem piruláját. *"Mély szomorúsággal tölt el bennünket az a fény és pompa, amellyel odalenn az ország déli határán megülték a Vaskapu csatornájának felavatását. Azt hittük, fel voltunk jogosítva remélni, hogy az lesz az ezeréves ünnepünk koronája; de minden volt ott, csak az ezeréves Magyarország nem volt ott. Még csak a modern Magyarország sem volt ott. Magyarország királya sem volt ott. Magyarország színei, Magyarország nyelve sem voltak ott"* – írta keserűen a Budapesti Hírlap cikkírója. A botrányt fokozta, hogy ünnepi beszédében Ferenc József császár és király csupán a Monarchiát említette és dicsőítette, a Magyarország nevet ki sem ejtette száján. A képviselőházban ez ügyben Apponyi Albert interpellálta Bánffy Dezső miniszterelnököt, ám ennek csak kínos magyarázkodásra futotta. Azt, hogy a politikai botrány tovább dagadjon, végül is ez akadályozta meg: a tisztelt házat éppen feloszlatták...

A szabályozási munkálatok az ünnepek után tovább folytatódtak: szinte minden helyszínen szükség volt rá, hogy a csatornamedreket mélyítsék, a vízterelő kőgátakat magasítsák. Az eredeti tervben meghatározott összes munkát csak 1898 őszén fejezték be: a művet október elsején adták át a forgalomnak. Ámde hátra volt még az állandó hajózási hivatal felállítása, s mivel minden hajózási társaság maga gondoskodott hajói kalauzolásáról, a hajókat ideiglenesen díjtalanul engedték át. A szabályozásokat végrehajtó és finanszírozó Magyarország – a nemzetközi szerződéseknek megfelelően – csak 1899. szeptember 1-jétől szedett hajózási illetéket.

Versenyhelyzet

A Vaskapu szabályozása fontos kulcsot adott a magyar állam kezébe: ez az al-dunai kereskedelem díjainak megállapításával elsősorban a honi vállalatokat "hozta helyzetbe". Például az újonnan alakult gőzhajózási vállalatunk, a Magyar Folyam és Tengerhajózási Részvénytársaság (a MAHART elődje) számára tetemes kedvezményeket adott. Az "újszülött" társaság – a kedvezményeknek köszönhetően – hamarosan megszerezte magának az al-dunai forgalom majdnem 20 százalékát az eladdig a nemzetközi Duna-hajózásban egyeduralkodó DDSG–DGT-től.

Habár a Vaskapu szabályozását megindító Baross Gábor már nem élhette meg műve elkészültét, céljai mind megvalósultak: "... *Meg fogom tenni még a további lépéseket is úgy, hogy mire azon vizimunkálatok készen lesznek, Magyarország nem vállalati úton, de mint magyar hajózással készen legyen és a Dunán is érdekeit hajózási eszközökkel is képviselni alkalmas legyen.*" – mondta a "vasminiszter" a képviselőház 1888. évi vitájában, megjövendölve a leendő vállalkozás sikerét.

/Kaján Imre (*Magyar Vízügyi Múzeum*)/

Forrás:

<http://www.sulinet.hu/eletestudomany/archiv/1999/9917/amegreg/amegregu.htm>

ADA KALEH

Ada Kaleh egy törökök által lakott kis sziget volt a Dunán, amelyet 1972-ben, a vaskapui vízerőmű gátjának megépítése után vízzel árasztottak el. A sziget Orsova alatt kb. 3 kilométerre helyezkedett el; a mérete 1,7×0,4-0,5 km volt. Neve törökül sziget-vár jelentésű.

Az osztrákok 1669-ben építettek egy erődöt, hogy megvédjék a törökök ellen. 1691-ben Thököly Imre török segítséggel elfoglalta, de a következő évben az osztrákok visszafoglalták. 1699-ben a karlócai békekötés során a sziget török uralom alá került, 1716–1718 között az osztrákoké volt, majd 1738-ban négy hónapnyi ostrom után ismét török kézre került.

Az osztrákok 1789-ben visszahódították, de a békekötés során átengedték a törököknek. Ezután a sziget elvesztette a katonai jelentőségét.

Az 1878-as berlini kongresszus ennél sokkal délebbre toltja az Oszmán Birodalom határát, s a sziget (Bosznia-Hercegovinához hasonlóan) az Osztrák–Magyar Monarchia megszállása alá került, de

továbbra is török területnek számított. A lakosok adó- és vámmentességet élveztek és nem sorozták be őket. A Balkán-háborúk befejeztével Ada Kaleh véglegesen elszigetelt területté vált, ezért 1913. május 12-én Dr. Medve Zoltán, Krassó-Szörény vármegye főispánja hadilobogó alatt áthajózott a szigetre és azt a magyar és a közös kormánynak képviselőjében magyar közigazgatás alá vonta. Ennek érvényesítése céljából a korábban is ott állomásozott katonaság mellé két csendőrt rendelt ki. A török kormányt képviselő kormányzót felszólították hivatalos ténykedése beszüntetésére, aminek ő eleget is tett tiltakozása kifejezése mellett. A sziget Újorsova néven Krassó-Szörény vármegye Orsovai járásába beosztott községgé alakult. Ez volt Magyarország utolsó területi gyarapodása az I. világháború kitörését megelőzően.

1923-ban az Oszmán Birodalom és az Osztrák-Magyar Monarchia megszűnésekor a lakosság a Romániához való tartozást választotta.

A mecset 1903-ban épült egy korábbi ferencrendi kolostor helyén.

A sziget fő megélhetési forrása a dohánytermesztés, halászat és később a turizmus volt. A lakosság száma kb. 1000 fő volt.

A gát megépítésekor az épületek egy részét a közeli Şimian-szigetre költöztették, beleértve az erőd katakombáit, a mecsetet, a bazárt, Mahmut pasa házát, a temetőt és egyéb építményeket. Ennek ellenére, a sziget közössége nem akart áttelepülni a Şimian-szigetre, helyette Törökországba költöztek. Kisebb részük Dobrudzsába költözött, ahol szintén török kisebbség is él.

Egyesek szerint Ada Kaleh szigete volt a minta Jókai Mór Az arany ember című regényében a senki szigetéhez.

A szigeten született Aszlányi Károly író.

Forrás: Wikipédia

További olvasmány:

Balla Tibor: Ada-Kaleh szigete osztrák-magyar fennhatóság alatt - 1878-1918 - <http://epa.oszk.hu/00000/00018/00008/pdf/balla.pdf>

A sziget elárasztása az alábbi fajok eltűnését okozta (Matacă 2005):

Antirrhinum majus, *Astragalus austriacus*, *Balsamita major*, *Chenomeles japonica*, *Euphorbia peplus*, *Geranium pratense*, *Helianthus tuberosus*, *Hemerocalis flava*, *Kochia prostrata*, *Maclura pomifera*, *Morus nigra*, *Parthenocissus inserta*, *Parthenocissus*

quinquefolia, *Stachys atherocalyx*, *Sternbergia lutea*, *Tetragonolobus maritimus* ssp. *siliquosus*, *Trigonella coerulea*

A **Vaskapu** talán leghíresebb növényfaja a *Prangos carinata* Griseb. ex Degen, egy majdnem 2 m magas ernyős virágzatú növény, mely az egész világon csak itt található meg.

Egyéb érdekes fajok:

<i>Acanthus balcanicus</i>	<i>Fumana procumbens</i>
<i>Alyssum pulvinare</i>	<i>Jasione heldreichii</i>
<i>Bromus riparius</i>	<i>Milium vernalis</i>
<i>Cardamine graeca</i>	<i>Minuartia cataractarum</i>
<i>Carduus candicans</i>	<i>Minuartia hirsuta falcata</i>
<i>Carex halleriana</i>	<i>Onobrychis alba</i>
<i>Centaurea trinaefolia</i>	<i>Petrorhagia illyrica</i>
<i>Cephalorrhynchus tuberosus</i>	<i>haynaldiana</i>
<i>Dasypyrum villosum</i>	<i>Notholaeva marantae</i>
<i>Delphinium fissum</i>	<i>Scutellaria velenovsyi</i>
<i>Dianthus pinifolius serbicus</i>	<i>Stipa eriocaulis</i>
<i>Elymus panormitanus</i>	

IPA FACTSHEET – PORȚILE DE FIER

<http://www.plantlife-ipa.org/Factsheet.asp?sid=765>

Administrative region: Oltenia & Banat (Mehedinti)

Central co-ordinates: 44° 40' N / 22° 31' E

Area: 1000

Altitude: 60 – 1500

Site description: Portile de Fier – between Vârciorova (old border) and Gura Văii including the area between Dudașul Schelei and Gura Văii. Probably is the richest site with elements from A criteria, for Romania. The bibliography is very rich.

Botanical significance: The site contains 36 other species of the Romanian Red List: *Carlina acanthifolia acanthifolia*, *Centaurea atropurpurea atropurpurea*, *Cheilanthes maranta*, *Cirsium creticum*, *Comandra elegans*, *Crocus flavus*, *Crocus reticulatus*, *Cyperus longus*, *Dictamnus albus*, *Digitalis ferruginea*, *Festuca vaginata*, *Gagea*

bohemica, *Gladiolus illyricus*, *Heliotropium supinum*, *Himantoglossum hircinum* s.l., *Jurinea glycacantha*, *Lactuca viminea*, *Minuartia cataractarum*, *Minuartia hamata*, *Notholaena marantae*, *Orchis coriophora fragrans*, *Orchis laxiflora elegans*, *Orchis mascula signifer*, *Orchis militaris*, *Orchis morio morio*, *Orchis morio picta*, *Orchis pallens*, *Orchis papilionacea*, *Orchis purpurea*, *Orchis simia*, *Paeonia daurica*, *Polycarpon tetraphyllum*, *Saponaria glutinosa*, *Scorzonera lanata*, *Tulipa hungarica undulatifolia*, *Wolffia arrhiza*.

Threatened species: *Minuartia hirsuta* subsp. *frutescens*, *Stipa danubialis*, *Echium russicum*, *Eleocharis carniolica*, *Fritillaria orientalis*, *Pulsatilla vulgaris* subsp. *grandis*, *Salvinia natans*, *Typha shuttleworthii*, *Cephalaria uralensis* subsp. *Multifida* (endemic), *Dianthus giganteus* subsp. *banaticus* (endemic), *Erythronium dens-canis* subsp. *niveum* (endemic), *Linum uninerve* (endemic), *Prangos carinata* (endemic), *Thymus comosus* (endemic).

Fajlista:

► MATACĂ Sorina Ștefana. 2005. *Parcul natural Porțile de Fier*. Floră, vegetație și protecția naturii. Craiova: Edit. Universitaria. 550 pp.

► ROMAN N. 1971. Elemente noi pentru caracterizarea fitogeografică a Porților de Fier. *Stud. Cerc. Biol., Ser. Bot.* **23**(6): 477-484.

► NEGREAN G. - sajtát megfigyelések

Acanthus balcanicus

Achillea coarctata

Acinos alpinus majoranifolius

Aegilops geniculata

Aegilops neglecta

Aegilops triuncialis

Aira elegantissima

Ajuga laxmannii

Allium atropurpureum

Allium atroviolaceum

Allium moschatum

Alyssum murale

Alyssum pulvinare

Alyssum rostratum

Anthericum liliago

Anthriscus nemorosa

Aremonia agrimonoides

Aristolochia lutea

Asplenium cuneifolium

Asplenium septentrionale

Athamanta turbitt hungarica

Aurinia petraea

Aurinia saxatilis

Avenula compressa

Beta trigyna

Bupleurum commutatum

glaucocarpum

Bupleurum praealtum

<i>Cachrys ferulaea</i>	<i>Crocus flavus</i>
<i>Calystegia silvatica</i>	<i>Crocus reticulatus</i>
<i>Campanula grossekii</i>	<i>Crupina vulgaris</i>
<i>Campanula lingulata</i>	<i>Cynoglossum germanicum</i>
<i>Campanula macrostachya</i>	<i>Cynoglossum hungaricum</i>
<i>Cardamine graeca</i>	<i>Cynosurus echinatus</i>
<i>Carduus andicans</i>	<i>Danthonia decumbens</i>
<i>Carex brevicollis</i>	<i>Delphinium fissum</i>
<i>Carex depauperata</i>	<i>Dianthus armeriastrum</i>
<i>Carex halleriana</i>	<i>Dianthus banaticus,</i>
<i>Carlina acanthifolia</i>	<i>Dianthus giganteiformis</i>
<i>Carpinus orientalis</i>	<i>Dianthus giganteus</i>
<i>Celtis australis</i>	<i>Dianthus petraeus</i>
<i>Centaurea atropurpurea</i>	<i>Dianthus pinifolius serbicus</i>
<i>Centaurea calvescens</i>	<i>Dictamnus albus</i>
<i>Centaurea cuneifolia pallida</i>	<i>Digitalis ferruginea</i>
<i>Centaurea triniifolia</i>	<i>Draba lasiocarpa</i>
<i>Cephalanthera damasonium</i>	<i>Echinops bannaticus</i>
<i>Cephalanthera longifolia</i>	<i>Echium italicum</i>
<i>Cephalorrhynchus tuberosus</i>	<i>Echium russicum</i>
<i>Cerastium banaticum</i>	<i>Elymus panormitanus</i>
<i>Chamaecytisus heuffelii</i>	<i>Ephedra distachya</i>
<i>Chamaecytisus hirsutus</i>	<i>Epipactis atrorubens</i>
<i>Chamaecytisus leucotrichus</i>	<i>Epipactis helleborine</i>
<i>Cheilanthes marantae</i>	<i>Epipactis microphylla</i>
<i>Cirsium candelabrum</i>	<i>Erysimum comatum</i>
<i>Cirsium creticum</i>	<i>Euphorbia taurinensis</i>
<i>Cirsium grecescui</i>	<i>Ferula heuffelii</i>
<i>Clematis recta</i>	<i>Ficus carica</i>
<i>Clematis vitalba</i>	<i>Fraxinus ornus</i>
<i>Colutea arborescens</i>	<i>Fritillaria orientalis</i>
<i>Comandra elegans</i>	<i>Fumana procumbens</i>
<i>Conringia austriaca</i>	<i>Fumaria kralikii</i>
<i>Convolvulus cantabrica</i>	<i>Fumaria rostellata</i>
<i>Coronilla elegans</i>	<i>Fumaria thuretti</i>
<i>Coronilla emerus emeroides</i>	<i>Galium purpureum</i>
<i>Corylus colurna</i>	<i>Geranium macrorrhizum</i>
<i>Cotinus coggygria</i>	<i>Geranium molle</i>
<i>Crepis sancta</i>	<i>Geranium rotundifolium</i>

Gladiolus illyricus
Glaucium flavum
Gypsophila pallasii
Heliotropium supinum
Herniaria glabra
Herniaria hirsuta
Himantoglossum caprinum
Hordeum bulbosum
Hyperium rochelii
Inula conyza
Inula ensifolia
Inula germanica
Iris reichenbachii
Jasione heldreichii
Jovibarba heuffelii
Juglans regia
Jurinea glycacantha
Laburnum anagyroides
Lactuca perennis
Lactuca viminea
Lamium bifidum
Laser trilobum
Lathyrus latifolius
Lathyrus setifolius
Lathyrus sphaericus
Leontodon crispus
Limodorum abortivum
Linum flavum
Linum hologynum
Linum tenuifolium
Linum uninerve
Lunaria annua pahyrrhiza
Luzula forsteri
Lychnis coronaria
Marrubium peregrinum
Matricaria trichophylla
Medicago arabica
Medicago orbicularis
Medicago polymorpha
Medicago rigidula
Melittis melissophyllum
Milium vernale
Minuartia capillacea
Minuartia cataractarum
Minuartia glomerata
Minuartia hamata
Minuartia hirsuta frutescens
Minuartia hirsuta falcata
Minuartia setacea banatica
Moenchis mantica
Muscari neglectum,
Myrrhoides nodosa
Onobrychis alba
Onobrychis arenaria
Onosma heterophylla
Orchis coriophora
Orchis mascula signifera
Orchis militaris
Orchis morio
Orchis pallens
Orchis papilionacea
Orchis purpurea
Orchis simia
Orchis tridentata
Paeonia mascula
Papaver dubium
Papaver strigosum
Paronychia cephalotes
Paronychia kapela
Peltaria alliacea
Petrorhagia illyrica
haynaldiana
Petrorhagia saxifraga
Peucedanum longifolium
Piptatherum holciforme
Piptatherum virescens
Pisum elatius
Poa pannonica

Potentilla chrysantha
Potentilla micrantha
Primula vulgaris
Psilurus incurvus
Quercus cerris
Quercus dalechampii
Quercus frainetto
Quercus pubescens
Quercus virgiliana
Ranunculus illyricus
Rhamnus saxatilis
Rubus discolor
Rosa arvensis
Rosa corymbifera
Rosa elliptica
Rosa gallica
Rubus hirtus
Ruscus aculeatus
Ruscus hypoglossum
Salvia amplexicaulis
Saponaria glutinosa
Saponaria officinalis
Satureja montana kitaibelii
Saxifraga rotundifolia
Saxifraga tridactylites
Scabiosa argentea
Scorzonera austriaca
Scorzonera lanata
Scutellaria velenovskyi
Sedum acre
Sedum album
Sedum cepaea
Sedum hispanicum
Sedum rubens
Sedum sartorianum
Sedum sexangulare
Sempervivum marmoreum
Sempervivum zeleeborii
Silene armeria
Silene bupleuroides
Silene conica conica
Silene csereii
Silene supina
Silene trinervia
Silene viridiflora
Smyrniium perfoliatum
Spiranthes spiralis
Staphylea pinnata
Stellaria holostea
Stipa danubialis
Stipa eriocaulis
Stipa eriocaulis
Stipa pulcherrima
Symphytum ottomanum
Syringa vulgaris
Taeniatherum caput-medusae
Tamus communis
Tanacetum macrophyllum
Thalictrum aquilegifolium
Thlaspi jankae
Torilis ucranica
Trifolium diffusum
Trifolium incarnatum
Trifolium pallidum
Trifolium scabrum
Trifolium strictum
Trifolium subterraneum
Vacaria hispanica
Valerianella coronata
Valerianella pumila
Valerianella turgida
Verbascum pulverulentum
Verbascum vandasii
Verbascum × varciorovae
Verbena supina
Veronica bachofenii
Veronica dillenii

Vicia cassubica
Vicia dasycarpa
Vicia dumetorum
Vicia serratifolia

Vicia truncatula
Vicia villosa
Viola tricolor
Vulpia ciliata

Növénytársulások:

► **MATACĂ** Sorina Ștefana. 2005. *Parcul natural Porțile de Fier. Floră, vegetație și protecția naturii*. Craiova: Edit. Universitaria. 550 pp.

LEMNETEA O. de Bolós et Masclans 1955

- *Lemnetum minoris* Oberdorfer ex. Th. Müller et Görs 1960
- *Lemno-Spirodeletum polyrhizae* Koch 1954
- *Hydrocharietum morus-ranae* van Langendonck 1935
- *Ceratophylletum demersi* Hild 1956
- *Salvinio-Spirodeletum* Slavnič 1956

POTAMETEA R. Tx. et Preising 1942

- *Potamogetonnetum nodosi* (Soó 1960) Segal 1964
- *Polygono-Potametum natantis* Soó 1927
- *Trapetum natantis* Kárpáti 1963

PHRAGMITI-MAGNOCARICETEA Klika in Klika et Novák

- *Phragmitetum vulgaris* Soó 1927
- *Typholietum angustifoliae* Pignatti 1953
- *Typholietum latifoliae* Lang 1973
- *Glycerietum aquaticae* Hueck 1931

ASPLENIETEA TRICHOMANIS (Br.-Bl. in Meier et Br.-Bl. 1934)
Oberd. 1977

- *Drabo lasiocarpae-Ceterachetum officinarum* Peia 1978
- *Campanuletum crassipedis* Borza (1931)1936

THLASPIETEA ROTUNDIFOLII Br.-Bl. 1948

- *Parietarietum officinalis* Csűrös 1958
- *Parietario-Geranietum lucidi* Gergely et al. 1966
- *Lamio bithynici-Parietarietum officinalis* Matacă 2003
- *Galietum erecti* Pop et Hodișan 1964
- *Geranietum macrorrhizi* Boșcaiu 1971

FESTUCO-BROMETEA Br.-Bl. et R. Tx. ex Klika et Hadač 1944

- *Stachyo nitens-Cachrysetum ferulaceae* Sanda et Popescu 1999
- *Melico-Phleetum montani* Boșcaiu et al. 1966
- *Convolvulo cantabricae-Stipetum eriocaulis* Matacă 2003

- *Danthonio-Chrysopogonetum grylli* Boşcaiu (1970) 1972
- KOELERIO-CORYNEPHORETEA Klika in Klika et Novák 1941
- *Alyso petraei-Sedetum hispanici* Schneider-Binder et al. 1971
- *Saponario glutinosae-Convolvuletum cantabricae* Matacă 2003
- *Convolvulo cantabricae-Dasyphyretum villose* Matacă 2003
- SESLERIETEA ALBICANTIS Oberd. 1978 corr. Oberd. 1990
- *Campanulo crassipedis-Seslerietum filifoliae* Domin 1932
- *Jurineo glycacanthae-Cephalarietum laevigatae* Matacă 2003
- *Vaccinio myrtilli-Callunetum* Bükér 1942 nom. inv.
- GALIO-URTICETEA Passarge ex Kopecký 1969
- *Telekio-Petasitetum hybridi* (Morariu 1967) Resmeriță et Rațiu 1974
- ALNETEA GLUTINOSAE Br.-Bl. et R. Tx. ex Westhoff et al. 1946
- *Frangulo-Salicetum cinereae* Malc. 1929
- QUERCO-FAGETEA Br.-Bl. et Vlieger in Vlieger 1937
- *Telekio speciosae-Alnetum incanae* Coldea (1986) 1990
- *alnetosum glutinosae* Oroian 1998
- *Stellario nemorum-Alnetum glutinosae* (Kästner 1938) Lohmeyer 1957
- *Carpino-Fagetum* Paucă 1941
- *Phyllitidi-Fagetum* Vida (1959) 1963
- QUERCETEA PUBESCENTI-PETRAEAE (Oberd. 1948, 1957) Jakucs 1961
- *Quercetum farnetto-Cerris* Georgescu 1945, Rudski 1949
- *Tilio argenteae-Quercetum petraeae-cerris* Soó 1957
- *Acantho longifolii-Quercetum pubescentis* Boşcaiu et al. 1971
- *Syringo-Carpinetum orientalis* Jakucs 1959
- *Cotino-Carpinetum orientalis* Csűrös et al. 1968
- *Stipo aristellae-Carpinetum orientalis* Ștefureac et Popescu 1978
- *Carpino orientalis-Quercetum cerris* Oberd. 1948
- *Pinetum pallasianae* auct. roman.
- *Ceraso mahaleb-Quercetum pubescentis* Jakucs et Fekete 1957 in Zólyomi 1958

A **Vaskapu Természeti Park** Románia területének 0.48%-át jelképezi, viszont az ország területén említett fajok 49.97%-a megtalálható itt (Románia flórája 3500 fajt foglal magába, a Flora R.P.R. és Flora R.S.R. alapján).

A legjobban képviselt családok, melyek a jelzett fajok összlétszámának 65.06%-át képezik:

Asteraceae – 231 faj

Poaceae – 137 faj

Fabaceae – 121 faj

Brassicaceae – 93 faj

Rosaceae – 85 faj

Caryophyllaceae – 83 faj

Lamiaceae – 79 faj

Scrophulariaceae – 76 faj

Apiaceae – 63 faj

Cyperaceae – 52 faj

Boraginaceae – 41 faj

Ranunculaceae – 41 faj

Rubiaceae – 36 faj

HERKULESFÜRDŐ (BĂILE HERCULANE)

Herkulesfürdő (románul Băile Herculane, németül Herkulesbad, latinul Aqua Herculis, római neve Ad aquas Herculi sacras volt) város a mai Romániában Krassó-Szörény megyében.

A Cserna folyó völgyében levő melegforrásokat már a rómaiak is ismerték. Herkulesnek templomot és oltárt emeltek itt, aki a melegforrások istene volt. Fürdőjét valószínűleg Traianus császár építtette, ásatásakor Herkules szobrok és fogadalmi táblák kerültek elő. A rómaiak után fürdője elpusztult és feledésbe merült, de a 19. században ismét kiépült. Ekkor épültek elegáns barokk palotái, melyek mára nagyrészt lepusztultak. 1910-ben 517 magyar, román és német lakosa volt. A trianoni békeszerződésig Krassó-Szörény vármegye Orsovai járásához tartozott. A régi üdülőteleptől kissé távolabb az 1970-es években hatalmas modern házakból új fürdőtelep épült fel.

Forrás: Wikipédia

► KOMLÓS Attila - Kirándulások az al-dunai szorosok vidékén – 2. Herkulesfürdő

A Cserna folyó vadregényes völgyében, a Kazán-szorosoktól 25 km-re elhelyezkedő európai hírű Herkulesfürdő vizeinek gyógyító hatását már a rómaiak is ismerték. Neve is innen ered: „Ad Aquas Herculi sacras”, azaz Herkules szent vizeihez.

A rómaiak kivonulása után a fürdőhely feledésbe merült, a népvándorlás korában feltehetőleg elpusztult. A római fürdő maradványait a 18. században fedezték fel, majd néhány fürdőházat,

fogadót, templomot építettek. 1773-ban egy bécsi orvos megállapította, hogy gyógyító ereje van a mélyből feltörő meleg víznek. A fürdő újkori fejlődésének alapját a Cserna folyó mai medrébe terelése és a főutat a fürdővel összekötő út megépítése adta. A fürdőhely igazi fejlődésnek a szabadságharc után indult. Az 1850-es-60-as években épült a Domogled tövében a gyógycsarnok, melyhez két oldalról a Rezső- és Ferenc József-udvar csatlakozik. Szintén ebben az időben építették a fürdőhely díszes villáit és nyaralóit. A fürdőtelep központjában felépült a kaszinó a fedett oszlopcsarnokkal. A Cserna túlsópartján a Szapáry-fürdő reneszánsz stílusú épülete nyitotta meg kapuit. A virágzó fürdőélettel büszkélkedő település Magyarország legjelentősebb és legszebb fürdőhelye volt. Látogatottsága évenként meghaladta a nyolcezer főt. Az üdülni és gyógyulni vágyók mellett magas rangú személyek is felkeresték, nem egyszer fontos diplomáciai találkozóknak adott otthont. Ferenc József és Erzsébet királyné is gyakran ellátogattak ide, mindkettőjüknek külön villájuk volt.

Több forrást is találhatunk itt, melyek kétfélék: sósak és kénesek. Herkulesfürdő vizei számos betegségre nyújtanak gyógyírt, mint köszvény, aranyér, higany- és ólommérgezés, idegbetegségek, bénulások, a légzőszervek hurutos bántalmai, rekedtség, nőgyógyászati problémák, bőrbajok, fekélyek, csontbántalmak. Noha a település parkjai rendezettek, mégis meglehetősen elszomorító érzés a fürdőtelep egykor ragyogó, napjainkban pedig ablakok nélküli, hulló vakolatú, üresen álló épületei között sétálni. Mindezek ellenére az egész környéket belengi valami misztikus „Monarchia-hangulat”. Miután áthaladunk a fedett Cserna-hídon, egy pillantást vetünk jobbfelé, a Sarolta fürdőre és elképzeljük magunk előtt, amint a napernyőt fejük fölé tartó hölgyek és a keménykalapos urak hallgatják a fedett pavilonban játszó fúvószenekart. A két zeneszám közötti csendet a konfliktus zötyögése töri meg, amint a macskaköves úton viszi az újonnan érkezett vendégeket a vasútállomás mesébe illő, színes kerámiával burkolt épületétől a Herkules-tér egyik elegáns szállodájába.

A Herkules-tér a település legősibb része. Egy- és kétemeletes épületek övezik, hosszanti végén egy dombtetőn áll az 1856-ban épült katolikus templom, közepén a névadó Herkules 1847-ben készült szobrát láthatjuk. A Herkulesfürdő fölé magasodó hegyet turistautak hálózák be, az ösvényeken eljuthatunk barlangokhoz, forrásokhoz, kilátóhelyekhez. A legnépszerűbb kilátóhely, a Fehér kereszt mellől

pompás látvány tárul elénk, innen belátható az egész fürdőtelepülés és a Cserna-völgy hosszú szakasza.

Forrás: <http://www.hetedhethatar.hu/irasok/komlos20061201.htm>

► **BUJOREAN G. & POPESCU P. C. 1966. Rezervația naturală Domogled (Băile Herculane). Das Naturschutzgebiet Domogled / La réserve de Domogled (Băile Herculane). *Ocrotirea Naturii, București*. 10(1): 5-29.**

Vegetáció-szintek:

- *Fagus sylvatica* var. *moesiaca* szintje,
- *Quercus pubescens* szintje – sok *Tilia tomentosa*-val és számos xerofil fajjal,
- *Carpinus orientalis* szintje,
- Sziklán növő cserjék és részlegesen mobilis kőomlások szintje – *Fraxinus ornus*, *Syringa vulgaris* (a Domogled-on 1100 m magasságig található), *Cotinus goggyria*,
- *Corylus colurna* és *Fagus sylvatica* szintje,
- *Fagus sylvatica* szintje,
- *Pinus banatica* szintje,
- A magashegyi tisztások és legelők, sziklaormok szintje – *Festuca ovina*, *Festuca panciciana*, *Poa badensis*, *Sesleria rigida*, *Stipa pulcherrima*,

- Erdők, cserjések, tisztások, gyomtársulások a **Cserna és mellékágainak** árterében: *Fagus sylvatica* var. *moesiaca* és
  - Acer campestre* *Ceterach officinarum*
  - Arabis turrata* *Clematis vitalba*
  - Asperula taurina* *Corylus avellana*
  - Asplenium adiantum-nigrum* *Euonymus verrucosa*
  - Asplenium ruta-muraria* *Fraxinus excelsior*
  - Asplenium trichomanes* *Galium kitaibelianum*
  - Calystegia silvatica* *Hedera helix*
  - Campanula grossekii* *Hieracium bifidum*
  - Carpinus betulus* *Hieracium muroru*
  - Carpinus orientalis* *Knautia drymeia*
  - Cerasus avium* *Lamium maculatum*

Lunaria annua ssp. *elliptica*
Melampyrum nemorosum
Moehringia muscosa
Moehringia trinervia
Parietaria officinalis

Potentilla micrantha
Scutellaria altissima
Sedum glaucum
Tilia cordata
Ulmus montana

- A **Pecinişca** melleti cserjésekben:

Aethusa cynapium, *Euphorbia polychroma*, *Juglans regia*, *Physocaulis nodosus*

Silene viridifolia, *Sisymbrium strictissimum*, *Tamus communis*,
Veronica crinita

Vitis silvestris

- **Şapte Izvoare**-nál:

Atropa belladonna, *Chamerion angustifolium*, *Dianthus trifasciculatus*,
Equisetum hiemale, *Knautia drymeia*, *Rubus hirtus*

- A Cserna szélesebb szakaszain:

Salix purpurea, *Calamagrostis lanceolata*, *Lamium purpureum*,
Agrostis canina, *Equisetum arvense*, *Lysimachia vulgaris*

- **Crucea Ghizelei**:

Fraxinus ornus, *Tilia tomentosa*, *Carpinus orientalis*, *Selaginella helvetica*,
Achillea crithmifolia, *Arabis procurrens*, *Linaria genistifolia*,
Saxifraga heucherifolia, *Libanotis montana*.

- **Valea Țesna**

Aethionema saxatile

Allium flavum

Allium fuscum

Asplenium ruta-muraria

Asplenium septentrionale

Asplenium trichomanes

Asplenium viride

Athamantha hungarica

Biscutella laevigata

Campanula sibirica var. *divergens*

Centaurea atropurpurea

Cephalaria laevigata

Cerastium banaticum

Ceterach officinarum

Cytisanthus radiatus

Delphinium fissum

Dianthus giganteus

Dianthus kitaibelii

Edraianthus kitaibelii

Ferula heuffelii

Festuca panciciana

Festuca rupicola

Festuca xanthina

Galium purpureum

Hypericum rochelii

Isatis praecox

Lasiagrostis calamagrostis

Libanotis montana

Micromeria pullegium

Moehringia pendula

Pedicularis comosus

Peucedanum longifolium

Satureja hungarica
Seseli gracile
Seseli rigidum
Sesleria rigida

Silene cserii
Silene saxifrage ssp. *petraea*
Stachys nitens
Thymus jankae

A ritka fajok listája:

Aethionema saxatile
Agropyron panormitanum
Alyssoides graecum
Arabis procurrens
Asperula ciliata
Asperula tenella
Asplenium adiantum-nigrum.
Astragalus depressus
Athamanta hungarica
Campanula crassipes f. *herculis*
Campanula lingulata
Carlina utzka
Carpinus orientalis
Castanea sativa
Centaurea degeniana
Centaurea triniaefolia
Cephalaria laevigatae
Cerastium banaticum
Ceterach officinarum
Chrysanthemum macrophyllum
Cirsium candelabrum
Cirsium grecescui
Colchicum haynaldi
Corylus colurna.
Crucianella oxyloba
Cynosurus echinatus
Cytisanthus radiatus
Dianthus banaticus
Dianthus domugledi
Dianthus kitaibelii
Digitalis feruginea
Dorycnium germanicum
Edraianthus kitaibelii

Erysimum banaticum
Erysimum saxosum
Euonymus latifolia
Euphorbia lingulata
Fagus orientalis
Ferula heuffelii
Festuca panciciana
Festuca xanthina
Genista triangularis
Geranium bohemicum
Geranium macrorrhizum
Hesperis cladotricha
Hypericum rochelii
Iris reichenbachii
Juniperus sabina
Jurinea mollis
Knautia drymea
Lamium bithynicum
Linum uninerve
Medicago arabica
Micromeria pulegium
Minuartia cataractarum
Minuartia graminifolia
    ssp. *hungarica*
Minuartia setacea ssp.
    banatica
Moenchia mantica
Parietaria ramiflora
Peltaria alliacea
Philonotis schliephakei
Pinus banatica
Potentilla tommassiniana
Primula auricula

ssp. serratifolia
Ruscus aculeatus
Ruscus hypoglossum
Saponaria bellidifolia
Saxifraga rocheliana
Silene flavescens
Silene saxifrage ssp. petraea
Silene supina
Sison amomum

Sorbus borbassii
Stachys nitens
Syringa vulgaris
Taxus baccata
Thlaspi dacicum
Thymus comosus
Thymus jankae
Veronica crassifolia
Vicia truncatula

► **POPESCU P.C., SAMOILĂ Z. 1962. Ghid geobotanic pentru Banat. Societatea de Științe Naturale și geografie din R.P.R. Secția Botanică., București. A Bánság geobotanikai útikönyve.**

Băile Herculane – Herkulesfürdő:

Acer campestre
Achillea crithmifolia
Aegilops cylindrica
Agropyron intermedium
Allium flavum
Allium fuscum
Alnus glutinosa
Andropogon ischaemum
Anthemis tinctoria
Arabis procurrens
Artemisia annua
Asperula capitata
Asperula cynanchica
Asperula tenella
Aster amellus
Athamantha hungarica
Bromus arvensis
Bromus tectorum
Campanula sibirica var.
divergens
Carduus crispus
Carex divulsa
Carex humilis

Carpinus betulus
Caucalis daucoides
Centaurea atropurpurea
Centaurea micranthos
Centaurea spinulosa
Cephalaria laevigata
Cerastium banaticum
Ceterach officinarum
Chrysopogon gryllus
Clematis vitalba v. *banatica*
Coronilla varia
Coronilla varia
Crataegus monogyna
Crataegus nigra
Cynodon dactylon
Cytisanthus radiatus
Cytisus falcatus
Dactylis glomerata
Daucus carota
Delphinium fissum
Deschampsia flexuosa
Dianthus giganteus
Dianthus kitaibelii

Diplachne serotina
Dorycnium herbaceum
Draba aizoon
Draba lasiocarpa ssp. *elongata*
Echinops banaticus
Eryngium campestre
Fagus sylvatica
Ferula heuffelii
Festuca panciciana
Festuca rupicola
Festuca sulcata
Festuca sylvatica
Festuca valesiaca
Festuca xanthina
Fraxinus excelsior
Fraxinus ornus
Galium erectum
Galium kitaibelianum
Galium pedemontanum
Galium purpureum
Galium schultesii
Galium verum
Geranium lucidum
Haynaldia villosa
Hypericum perforatum
Hypericum rochelii
Inula conyza
Inula ensifolia
Inula germanica
Inula hirta
Isatis praecox
Jurinea macrocalathia
Kernera saxatilis
Lactuca perennis
Lamium maculatum
     ssp. *bythinicum*
Lapsana communis
Libanotis montana
Linum flavum

Lotus corniculatus
Lunaria annua ssp. *eliptica*
Luzula albida
Medicago falcata
Medicago lupulina
Medicago minima
Melica ciliata
Melilotus officinalis
Micromeria pullegium
Minuartia setacea v.
banatica
Moehringia pendula
Orlaya grandiflora
Peucedanum longifolium
Phleum boehmeri
Poa compressa
Poa nemoralis
Potentilla recta
Primula auricula v.
serratifolia
Salix alba
Salix fragilis
Salix purpurea
Satureja acynos
Satureja hungarica
Satureja vulgaris
Saxifraga tridactylites
Scabiosa banatica
Scabiosa ochroleuca
Sedum glaucum
Seseli gracile
Seseli rigidum
Sesleria heufleriana
Silene armeria
Silene csereii
Silene saxifraga v. *petraea*
Stachys nitens
Stachys recta
Teucrium chamaedrys

Thalictrum aquilegifolium
Thesium intermedium
Thymus jankae
Tilia tomentosa
Trifolium striatum
Veronica crassifolia

Valea Cernei – Cserna völgye:

Acer campestre
Angelica sylvestris
Anthriscus silvestris
Arabis procurrens
Arabis turrata
Asarum europaeum
Asperula taurina
Asplenium adiantum-nigrum
Asplenium ruta-muraria
Asplenium trichomanes
Brachypodium silvaticum
Calystegia silvatica
Campanula grosekii
Carex distans
Carex leporina
Carex pallescens
Carpinus betulus
Carpinus orientalis
Cerasus avium
Ceterach officinarum
Chelidonium majus
Cirsium erysithales
Cirsium oleraceum
Clematis vitalba
Coronilla varia
Corylus avellana
Cyperus fuscus
Dentaria bulbifera
Epilobium palustre
Equisetum maximum
Eupatorium cannabinum

Veronica crinita
Veronica officinalis
Veronica prostrata
Vicia cracca
Xeranthemum annuum

Euphorbia amygdaloides
Evonymus verrucosa
Festuca arundinacea
Fagus sylvatica ssp.
moesiaca
Fraxinus excelsior
Galeopsis speciosa
Galium kitaibelianum
Geranium robertianum
Glyceria aquatica
Glyceria plicata
Gratiola officinalis
Hedera helix
Heracleum sphondylium
Hieracium bifidum
Hieracium murorum
Holcus lanatus
Impatiens noli-tangere
Inula helenium
Knautia drymeia
Lamium maculatum
Lamium maculatum ssp.
bithynicum
Lathyrus venetus v.
banaticus
Lithrum virgatum
Lunaria annua ssp. *elliptica*
Lycopus europaeus
Melampyrum nemorosum
Mentha spicata
Moehringia muscosa

Moehringia trinervia
Mycelis muralis
Parietaria officinalis
Petasites hybridus
Phalaris arundinacea
Poa nemoralis
Potentilla micrantha
Pulicaria dysenterica
Salvia glutinosa
Satureja silvatica
Scrophularia nodosa
Scutellaria altissima

Șapte Izvoare fele:

Asplenium trichomanes
Carpinus betulus
Centaurea stenolepis
Crepis pulchra
Cytisus hirsutus
Cytisus nigricans
Deschampsia flexuosa
Dianthus kitaibelii
Dianthus trifasciculatus
Equisetum hiemale
Fagus sylvatica v. *moesica*
Festuca heterophylla
Festuca rupicola
Fraxinus ornus
Galium kitaibelianum
Genista pilosa
Hieracium auricula

Crucea Ghizelei:

Achillea crithmifolia
Arabis procurrens
Arenaria serpyllifolia
Asplenium trichomanes
Carpinus orientalis
Fraxinus ornus

Sedum glaucum
Senecio nemorensis
Stachys palustris
Symphytum officinale
Telekia speciosa
Tilia cordata
Tussilago farfara
Ulmus montana
Veronica anagallis-aquatica
Veronica becabunga
Veronica serpyllifolia

Knautia drymeia
Leontodon autumnale
Leontodon hispidus
Linaria genistifolia
Luzula albida
Lycopodium sellago
Micromeria pulegium
Pinus nigra v. *banatica*
Pteridium aquilinum
Quercus petraea
Thymus montanus
Tilia cordata
Trifolium medium
Vaccinium myrtillus
Verbascum thapsiforme

Galium mollugo
Hypericum perforatum
Libanotis montana
Linaria genistifolia
Medicago lupulina
Moehringia pendula

Poa nemoralis
Potentilla erecta
Rosa vosagiaca
Saxifraga heucherifolia

Sedum maximum
Selaginella helvetica
Thymus montanus
Tilia tomentosa

► **RESMERIȚĂ I. 1972. Vegetația lemnoasă din Valea Țesnei (jud. Mehedinți). Stud. Cercet. Biol., Ser. Bot. 24(4): 277-293. A Țesna völgyének fás növényzete.**

Epipacteto-Fagetum ass. nov. prov.

Acer platanoides
Achnatherum calamagrostis
Arabis hirsute
Aremonia agrimonioides
Arum maculatum
Asperula ciliate
Asperula odorata
Asplenium trichomanes
Atragene alpine
Brachypodium silvaticum
Campanula kladniana
Campanula rapunculoides
Carex pairaei
Carpinus betulus
Cephalanthera longifolia
Cephalanthera rubra
Ceterach officinarum
Clematis vitalba
Cornus mas
Corylus avellana
Cotinus coggygria
Epilobium lanceolatum
Epilobium montanum
Epipactis atrorubens
Epipactis helleborine
Epipactis microphylla
Euphorbia amygdaloides
Fagus sylvatica

Festuca drymeia
Festuca xanthina
Fragaria viridis
Fraxinus ornus
Galium erectum
Galium kitaibelianum
Galium schultesii
Galium silvaticum
Geranium robertianum
Hepatica nobilis
Hieracium murorum
Juglans regia
Lathyrus vernus
Lonicera xylosteum
Melissa officinalis
Moehringia muscosa
Mycelis muralis
Neottia nidus-avis
Phegopteris dryopteris
Poa nemoralis
Pteridium aquilinum
Salvia glutinosa
Solidago alpestris
Sorbus aria
Sorbus aucuparia
Sorbus torminalis
Veronica teucrium
Viola silvestris

Aremonio-Fagetum banato-oltenicum Boşcaiu 1971

<i>Acer platanoides</i>	<i>Gentiana asclepiadea</i>
<i>Achillea chrithmifolia</i>	<i>Glechoma hirsute</i>
<i>Achnatherum calamagrostis</i>	<i>Hepatica nobilis</i>
<i>Arabis procurrens</i>	<i>Hieracium bifidum</i>
<i>Aremonia agrimonioides</i>	<i>Hieracium pilosella</i>
<i>Asperula ciliate</i>	<i>Juniperus communis</i>
<i>Asperula glauca</i>	<i>Laserpitium latifolium</i>
<i>Asperula odorata</i>	<i>Lathyrus hallersteinii</i>
<i>Asplenium trichomanes</i>	<i>Lathyrus vernus</i>
<i>Brachypodium silvaticum</i>	<i>Luzula pilosa</i>
<i>Callamintha silvatica</i>	<i>Luzula silvatica</i>
<i>Campanula napuligera</i>	<i>Moehringia muscosa</i>
<i>Campanula persicifolia</i>	<i>Mycelis muralis</i>
<i>Cardaminopsis arenosa</i>	<i>Oxalis acetosella</i>
<i>Carex digitata</i>	<i>Pinus pallasiana</i>
<i>Ceterach officinarum</i>	<i>Platanthera bifolia</i>
<i>Cirsium rivulare</i>	<i>Poa nemoralis</i>
<i>Clematis vitalba</i>	<i>Polypodium vulgare</i>
<i>Coronilla varia</i>	<i>Polystichum lobatum</i>
<i>Crataegus monogyna</i>	<i>Polystichum setiferum</i>
<i>Cystopteris fragilis</i>	<i>Potentilla micranthos</i>
<i>Dentaria bulbifera</i>	<i>Primula columnae</i>
<i>Doronicum columnae</i>	<i>Pulmonaria officinalis</i>
<i>Draba lasiocarpa</i>	<i>Salvia glutinosa</i>
<i>Epilobium montanum</i>	<i>Sambucus ebulus</i>
<i>Epipactis atrorubens</i>	<i>Saxifraga rotundifolia</i>
<i>Euphorbia amygdaloides</i>	<i>Scabiosa columbaria</i>
<i>Fagus silvatica</i>	<i>Selaginella selaginoides</i>
<i>Festuca drymeia</i>	<i>Solidago alpestris</i>
<i>Festuca xanthina</i>	<i>Sorbus aucuparia</i>
<i>Fragaria vesca</i>	<i>Spiraea ulmifolia</i>
<i>Fraxinus ornus</i>	<i>Taeaxacum hoppeanum</i>
<i>Galium erectum</i>	<i>Teucrium chamaedrys</i>
<i>Galium flavescens</i>	<i>Viola silvestris</i>
<i>Galium schultesii</i>	

Galio (rotundifolii)-Fagetum Boşcaiu 1971

<i>Anemone nemorosa</i>	<i>Mycelis muralis</i>
<i>Arabis procurrens</i>	<i>Myosotis silvatica</i>
<i>Aremonia agrimonioides</i>	<i>Oxalis acetosella</i>
<i>Arum maculatum</i>	<i>Platanthera bifolia</i>
<i>Asperula odorata</i>	<i>Poa nemoralis</i>
<i>Dentaria bulbifera</i>	<i>Prunella vulgaris</i>
<i>Dentaria enneaphyllos</i>	<i>Rubus hirtus</i>
<i>Epilobium montanum</i>	<i>Salvia glutinosa</i>
<i>Fagus silvatica</i>	<i>Veronica officinalis</i>
<i>Galum rotundifolium</i>	<i>Viola silvestris</i>
<i>Gnaphalium silvaticum</i>	

Cytisantho radiati-Pinetum pallasianae ass. nov. (*Caricetum humilis-Pinetum nigrae cytisanthetosum radiate (domogleticum)*) Fekete

<i>Achnatherum calamagrostis</i>	<i>Fraxinus ornus</i>
<i>Asperula ciliate</i>	<i>Hedraianthus kitaibelii</i>
<i>Asplenium ruta-muraria</i>	<i>Leontodon asper</i>
<i>Athamantha hungarica</i>	<i>Pinus pallasiana</i>
<i>Biscutella laevigata</i>	<i>Primula auricola</i> var. <i>serratifolia</i>
<i>Campanula divergens</i>	<i>Rosa canina</i>
<i>Campanula kladniana</i>	<i>Saxifraga aizoon</i>
<i>Carex humilis</i>	<i>Saxifraga rochelii</i>
<i>Centaurea atropurpurea</i>	<i>Seseli rigidum</i>
<i>Ceterach officinarum</i>	<i>Sesleria rigida</i>
<i>Coronilla varia</i>	<i>Stachys recta</i>
<i>Cotinus coggygria</i>	<i>Syringa vulgaris</i>
<i>Cytisanthus radiatus</i>	<i>Teucrium montanum</i>
<i>Dianthus petraeus</i>	<i>Tilia tomentosa</i>
<i>Festuca xanthina</i>	

Syringo-Cotinetum coggygriae Borza 1931 n. n. emend Resmeriță

<i>Acer pseudoplatanoides</i>	<i>Asplenium ruta-muraria</i>
<i>Achnatherum calamagrostis</i>	<i>Asplenium trichomanes</i>
<i>Aethionema saxatile</i>	<i>Aster alpinus</i>
<i>Alyssum petraeum</i>	<i>Athamantha hungarica</i>
<i>Arabis hirsuta</i>	<i>Biscutella laevigata</i>
<i>Asperula longiflora</i>	<i>Brachipodium pinnatum</i>
<i>Asperula tinctoria</i>	<i>Calamintha acinos</i>

<i>Calamintha hungarica</i>	<i>Hypericum rochelii</i>
<i>Campanula divergens</i>	<i>Inula ensifolia</i>
<i>Campanula kladniana</i>	<i>Kernera saxatilis</i>
<i>Campanula rapunculoides</i>	<i>Laser trilobum</i>
<i>Cardaminopsis arenosa</i>	<i>Laserpitium latifolium</i>
<i>Carex digitata</i>	<i>Leontodon asper</i>
<i>Carex humilis</i>	<i>Libanotis Montana</i>
<i>Carpinus betulus</i>	<i>Lilium martagon</i>
<i>Centaurea atropurpurea</i>	<i>Linum flavum</i>
<i>Cephalaria laevigata</i>	<i>Melissa officinalis</i>
<i>Ceterach officinarum</i>	<i>Peucedanum oreoselinum</i>
<i>Clematis vitalba</i>	<i>Primula columnae</i>
<i>Cornus mas</i>	<i>Seseli gracile</i>
<i>Coronilla varia</i>	<i>Seseli rigidum</i>
<i>Corylus avellana</i>	<i>Sesleria rigida</i>
<i>Cotinus coggygria</i>	<i>Silene nutans</i>
<i>Cotoneaster inegerrima</i>	<i>Silene petraea</i>
<i>Cytisus ciliatus</i>	<i>Sorbus borbásii</i>
<i>Dianthus banaticus</i>	<i>Stachys recta</i>
<i>Dianthus petraeus</i>	<i>Syringa vulgaris</i>
<i>Euphorbia amygdaloides</i>	<i>Teucrium montanum</i>
<i>Euphorbia cyparissias</i>	<i>Thymus jankae</i>
<i>Fagus sylvatica</i>	<i>Tilia tomentosa</i>
<i>Festuca xanthina</i>	<i>Valeriana officinalis</i>
<i>Fraxinus ornus</i>	<i>Veronica crassifolia</i>
<i>Galium erectum</i>	<i>Veronica orchidea</i>
<i>Galium flavescens</i>	<i>Veronica spicata</i>
<i>Galium kitaibelianum</i>	<i>Veronica teucrium</i>
<i>Gallium schultesii</i>	<i>Veronica tzesnae</i>
<i>Hieracium murorum</i>	

Syringo-Fraxinetum orni Borza 1958 emend. Resmeriță

<i>Acer campestre</i>	<i>Asperula capitata</i>
<i>Achillea crithmifolia</i>	<i>Asplenium ruta-muraria</i>
<i>Achnatherum calamagrostis</i>	<i>Aster alpinus</i>
<i>Aethionema saxatilis</i>	<i>Aster amellus</i>
<i>Alyssum petraeum</i>	<i>Athamantha hungarica</i>
<i>Arabis hirsuta</i>	<i>Biscutella levigata</i>
<i>Arabis procurrens</i>	<i>Brachypodium pinnatum</i>

Calamintha acinos
Calamintha hungarica
Campanula divergens
Campanula kladniana
Campanula rotundifolia
Campanula trachelium
Cardaminopsis arenosa
Carex humilis
Cephalaria laevigata
Ceterach officinarum
Cirsium rivulare
Clematis vitalba
Coronilla varia
Corylus avellana
Cotinus coggygria
Cystopteris fragilis
Cytisus hirsutus
Dactylis glomerata
Dianthus banaticus
Dianthus petraeus
Digitalis grandiflora
Draba elongate
Erysimum pannonicum
Euphorbia amygdaloides
Euphorbia cyparissias
Festuca xanthina
Fragaria viridis
Fraxinus ornus
Galium erectum
Galium flavescens
Geranium macrorrhizum
Geranium robertianum
Hepatica nobilis
Hieracium bifidum
Hypericum rochelii
Inula ensifolia
Kernera saxatilis
Laser trilobum
Laserpitium latifolium

Leontodon asper
Leontodon autumnalis
Libanotis Montana
Linum uninerve
Melampyrum bihariense
Melica flavescens
Moehringia muscosa
Mycelis muralis
Parietaria officinalis
Pinus pallasiana
Primula columnae
Ranunculus bulbosus
Rosa canina
Saxifraga aizoon
Saxifraga rotundifolia
Scabiosa banatica
Sedum hispanicum
Selaginella selaginoides
Senecio rupestris
Seseli gracile
Seseli rigidum
Sesleria rigida
Silene nutans
Silene otites
Silene petraea
Solidago alpestris
Stachys recta
Syringa vulgaris
Teucrium chamaedrys
Teucrium montanum
Thalictrum minus
Thymus glabrescens
Thymus jankae
Verbascum nigrum
Veronica crassifolia
Veronica crassifolia
Veronica orchidea
Veronica spicata
Veronica teucrium

Veronica tzesnae

Viola odorata

Fajlista: Negrean G.

Achillea crithmifolia!
Achnatherum calamagrostis!
Acinos alpinus majoranifolius!
Aconitum moldavicum,
Aethionema saxatile!
Agrostis capillaris!
Aira caryophyllea,
Allium flavum!
Allium fuscum!
Aquilegia nigricans,
Arabis auriculata,
Arabis hirsuta,
Arabis muralis!
Arabis procurrens!
Aremonia aremonoides!
Arum maculatum,
Asperula hungarorum!
Asperula taurina leucanthera,
Asplenium ceterach!
Aster alpinus,
Aster amellus,
Athamanta turbitt hungarica!
Aurinia petraea!
Aurinia saxatilis!
Biscutella laevigata,
Brachypodium sylvaticum!
Campanula crassipes!
Cardamine amara /s. l./,
Cardamine enneaphyllos,
Cardamine glanduligera,
Carex digitata,
Carex flava,
Carex humilis!
Carex repens,
Carex transsilvanica,

Carpinus orientalis,
Centaurea atropurpurea!
Centaurea phrygia phrygia,
Centaurea spinulosa,
Cephalanthera damasonium!
Cephalanthera longifolia,
Cephalanthera rubra,
Cephalaria laevigata!
Chaerophyllum aureum,
Chamnaecytisus hirsutus!
Circaea alpina!
Clematis alpina!
Clematis recta,
Cornus mas!
Coronilla coronata (sub
Ciolanul),
Corylus colurna,
Cotinus coggygria!
Cotoneaster integerrima!
Cotoneaster tomentosa!
Crepis biennis,
Cruciata pedemontana,
Daphne mezereum!
Dasypyrum villosum,
Delphinium elatum
(interm.)!
Delphinium fissum!
Dianthus banaticus!
Dianthus kitaibelii,
Doronicum columnae,
Draba lasiocarpa!
Draba muralis,
Dryopteris villarii pallida
Echinops bannaticus!
Edraianthus graminifolius,

Epilobium collinum,
Epipactis helleborine,
Epipactis microphylla,
Erysimum comatum!
Erysimum odoratum!
Euonymus latifolius,
Festuca dalmatica,
Festuca drymeia!
Festuca xanthina!
Fraxinus ornus!
Galium album!
Galium flavescens!
Galium glaucum,
Galium kitaibelianum,
Galium purpureum!
Galium purpureum!
Galium rotundifolium!
Genista radiata!
Gentiana cruciata,
Geranium macrorrhizum,
Geranium rotundifolium,
Helleborus purpurascens,
Hepatica nobilis!
Hieracium pavichii!
Hypericum rochelii!
Hypochoeris maculata,
Hypochoeris radicata,
Inula conyza,
Inula ensifolia,
Isatis tinctoria!
Jovibarba heuffelii!
Juglans regia!
Jurinea macrocalathia!
Kernera saxatilis!
Lamium garganicum laevigatum!
Laser trilobum,
Laserpitium latifolium,
Lathyrus hallersteinii!
Lathyrus vernus,

Leontodon crispus!
Lilium martagon,
Linaria angustissima,
Linum uninerve!
Lunaria annua pahyrrhiza!
Melica ciliata!
Melica uniflora!
Melittis melissophyllum,
Micromeria pulegium!
Moehringia muscosa!
Moehringia pendula,
Moenchia mantica,
Myrrhoides nodosa,
Ononis hircina,
Orlaya grandiflora!
Orthilia secunda,
Peltaria alliacea!
Pinus nigra banatica!
Piptatherum virescens,
Plantago altissima,
Plantago argentea,
Platanthera bifolia,
Poa nemoralis!
Potentilla mirantha,
Primula auricula
serratifolia!
Primula veris columnae!
Primula vulgaris,
Prunella grandiflora,
Prunus mahaleb!
Quercus petraea (probabil
dalechampii!),
Quercus pubescens,
Ranunculus montanus,
Rorippa pyrenaica!
Rubus canesens!
Rubus hirtus,
Saxifraga marginata!
Saxifraga rotundifolia!

Saxifraga tridactylites,
Scleranthus perennis perennis!
Scorzonera hispanica,
Scrophularia heterophylla lacin!
Scrophularia umbrosa!
Scutellaria altissima,
Sedum dasyphyllum,
Sedum hispanicum!
Sempervivum marmoreum /schleh/,
Senecio squalidus,
Senecio viscosus,
Seseli gracile!
Seseli peucedanoides!
Seseli rigida!
Sesleria filifolia,
Sesleria heufleriana,
Sesleria rigida!
Sherardia arvensis!
Silaum silaus,
Silaum silaus,
Silene flavescens!,
Silene saxifraga!
Silene uniflora glareosa!
Sorbus aucuparia!
Sorbus borbasii!,

Sorbus cretica,
Sorbus torminalis!
Sorbus umbellata banatica!
Syringa vulgaris!
Tamus communis!
Tanacetum macrophyllum!
Taraxaum hoppeanum!
Telekia speciosa!
Thlaspi dacicum,
Thymus comosus!
Thymus jankae,
Thymus praecox skorpilii,
Tilia cordata!
Tilia platyphyllos,
Trifolium incarnatum
molinerii!
Trifolium rubens,
Veronica crassifolia!
Viola jooi,
Viola rupestris,
Viola tricolor /s. l./!
Vulpia myuros,

Negrean G. által talált és Resmeriță által nem jelzett fajok
(mészkösziklákön, a szorosban):

Arabis sagittata,
Bromus ramosus,
Bromus riparius,
Carduus candicans,

Cerastium banaticum,
Cirsium grecescui,
Lonicera xylosteum,
Sorbus aria,

ARÁMABÁNYA (BAIA DE ARAMĂ)

Arámabánya (románul: Baia de Aramă), Mehedinți megyében,
Olténiában, Romániában található kisváros.

A várost a Brebina patak és a Bulba folyó szeli kersztül. A környéken található számos karsztbarlangnak köszönhetően (Bulba(2-3 km-re), Ponoarele (5 km-re), Isverna (25 km-re), Closani (15 km-re)), a város kedvelt pihenőhelye a turistáknak.

A település vidékén szkíta törzsek laktak és rezet bányásztak a környező hegyekben.

1694 és 1705 között bizánci stílusban építették a városban található ortodox templomot.

Forrás: Wikipédia

5. NAP (május 13. - szerda) - Baia de Aramă (Arámabánya) - Ponoarele - Isverna - Baia de Aramă (Arámabánya)

- **09.00** indulás

- **09.30 – 10.30 - Podul Natural de la Ponoarele, Podul lui Dumnezeu** (egy természetes híd és egy barlang). Tovább esetleg buszozunk, vagy lesz egy kis gyaloglás, attól függően, hogy hol tud megfordulni a busz. Nagyon érdekes **karszt alakulatok** vannak itt, meg a barlang bejárata, jellegzetes növényzettel.

- **12.30-13.00 – Isverna barlang** bejárata. A barlang bejárata feletti sziklákon orgonabokrok és más termofil cserjék láthatók. Visszatérés a faluba és esetleg elmenni az **orgonaerdőig**. Isvernán évente orgonafesztivált rendeznek. **Tismana kolostor** esetleg, ugyanis a következő nap zsúfolt.

- **16.00** - szállás: **Baia de Aramă (Arámabánya)** – Pensiunea “Izvorul Rece”.

Az előző napon a Mehádiai Fennsík Geopark (**Geoparcul Platoul Mehedinți**) legészakibb részén haladtunk át, ma ugyancsak egy kis szakaszon érintjük a területet.

Flóra- és vegetáció szempontból a terület csak nagyon kis részében ismert. Negrean G. tagja volt annak a feltérképező csapatnak, amely a geoparkká nyilvánításhoz, illetve a Natura 2000 hálózat kialakításához szükséges

adatokat gyűjtötte. Az addig irodalmi adatok alapján ismert 150 faj mellett, ekkor sikerült egy valamivel teljesebb, 1000 nevet tartalmazó listát felépíteni. A kutatások során számos - Románia flórájára új - érdekes fajt sikerült találni: *Spiraea cana* (endémikus, ÉK Szerbiából ismert faj), *Lathyrus montanus*, *Linum thracicum*, *Armeria maritima* (Miller) Willd. *halleri* (Wallr.) Rothm., *Plantago maritima* L. subsp. *serpentina* (All.) Arcangeli (*P. serpentina* All.). Ezek mellett számos Romániában ritka vagy nagyon ritka fajt sikerült találni: *Tragopogon balcanicus*, *Euphorbia myrsinites*, *Ornithogalum sphaerocarpon*, *Genista radiata* stb.

Fajlista: Podul natural de la Ponoare. Negrean G. / 2003.06.08.
Nyitott hely, szétszórtan bokrokkal, legelők, sziklák.

<i>Acinos arvensis</i>	<i>Lolium perenne</i>
<i>Aegopodium podagraria</i>	<i>Lotus corniculatus</i>
<i>Alyssum petraeum</i>	<i>Medicago lupulina</i>
<i>Arabis hirsuta</i> s.l.	<i>Melica ciliata</i>
<i>Asplenium ruta-muraria</i>	<i>Morus alba</i>
<i>Campanula patula abietina</i>	<i>Onopordum acanthium</i>
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	<i>Orlaya grandiflora</i>
<i>Carduus acanthoides</i>	<i>Petrorhagia saxifraga</i>
<i>Carlina vulgaris</i> s.l.	<i>Plantago lanceolata</i>
<i>Chondrilla juncea</i>	<i>Plantago media</i>
<i>Cirsium</i> sp.	<i>Poa angustifolia</i>
<i>Cornus mas</i>	<i>Potentilla argentea</i>
<i>Cruciata laevipes</i>	<i>Potentilla reptans</i>
<i>Cynosurus cristatus</i>	<i>Prunella laciniata</i>
<i>Daucus carota carota</i>	<i>Prunus cerasus</i>
<i>Euphorbia cyparissias</i>	<i>Prunus spinosa</i>
<i>Festuca pratensis</i> s.l.	<i>Ranunculus bulbosus</i> s.l.
<i>Filipendula vulgaris</i>	<i>Sedum acre</i>
<i>Galium album</i> s.l.	<i>Stachys alpina</i>
<i>Geranium purpureum</i>	<i>Stellaria media</i> s.l.
<i>Geranium pusillum</i>	<i>Syringa vulgaris</i>
<i>Helleborus odorus</i>	<i>Thymus pulegioides</i> s.l.
<i>Hieracium pilosella</i>	<i>Tilia cordata</i>
<i>Hypericum perforatum</i>	<i>Trifolium pratense</i> s.l.
<i>Ligustrum vulgare</i>	<i>Trifolium repens</i> s.l.

Urtica dioica
Urtica urens
Verbascum speciosum speciosum

Viburnum lantana
Vicia sativa nigra

► **MĂGĂLIE E., 1970. Pădurea de liliac de la Ponoare. / Le fourré de lilas (*Syringa vulgaris*) de Ponoare. *Ocotirea Naturii*, București, 14(2): 181-186.**

Syringo-Fraxinetum orni Borza 1958

<i>Acer campestre</i>	<i>Erythronium dens-canis</i>
<i>Adoxa moschatellina</i>	<i>Euphorbia lingulata</i>
<i>Anemone nemorosa</i>	<i>Fragaria vesca</i>
<i>Anemone ranunculoides</i>	<i>Fraxinus ornus</i>
<i>Arabis hirsuta</i>	<i>Galium erectum</i>
<i>Aremonia agrimonioides</i>	<i>Geranium lucidum</i>
<i>Arum orientale</i>	<i>Geum urbanum</i>
<i>Asplenium ruta-muraria</i>	<i>Glechoma hirsuta</i>
<i>Asplenium trichomanes</i>	<i>Helleborus purpurascens</i>
<i>Astragalus glycyphyllus</i>	<i>Hepatica nobilis</i>
<i>Brachypodium sylvaticum</i>	<i>Hypochoeris maculata</i>
<i>Calamintha alpina</i> ssp. <i>hungarica</i>	<i>Isopyrum thalictroides</i>
<i>Calamintha silvatica</i>	<i>Lathyrus venetus</i>
<i>Campanula persicifolia</i>	<i>Lilium martagon</i>
<i>Campanula rapunculoides</i>	<i>Listera ovata</i>
<i>Campanula trachelium</i>	<i>Lychnis coronaria</i>
<i>Cardamine bilbifera</i>	<i>Melica uniflora</i>
<i>Cardaminopsis arenosa</i>	<i>Melittis melissophyllum</i>
<i>Carex bullockiana</i>	<i>Moehringia muscosa</i>
<i>Carpinus betulus</i>	<i>Ophioglossum vulgatum</i>
<i>Carpinus orientalis</i>	<i>Orchis simia</i>
<i>Ceterach officinarum</i>	<i>Ornithogallum gussonei</i>
<i>Cornus mas</i>	<i>Padus mahaleb</i>
<i>Corydalis solida</i>	<i>Poa angustifolia</i>
<i>Corylus avellana</i>	<i>Polygonatum odoratum</i>
<i>Crataegus monogyna</i>	<i>Potentilla micrantha</i>
<i>Cruciata pilosa</i>	<i>Quercus frainetto</i>
<i>Cynanchum vincetoxicum</i>	<i>Quercus petraea</i>
<i>Cystopteris fragilis</i>	<i>Rosa canina</i>
<i>Digitalis grandiflora</i>	

Saxifraga rotundifolia f. *repanda*
Saxifraga tridactyles
Scutellaria altissima
Sedum album
Silene italica
Sorbus torminalis
Syringa vulgaris

Tamus communis
Teucrium chamaedrys
Veronica chamaedrys
Veronica teucrium
Viburnum lantana
Viola odorata

**6. NAP (május 14. - csütörtök) - Baia de Aramă (Arámabánya)-
Tismana - Hobîța - Runcu-Cheile Sohodolului (Szhodol szoros) -
Târgu Jiu (Zsilvásárhely) - Polovragi - Horezu**

- **08.30** - indulás
- **09.00** - **Tismana kolostor** – az egyik legrégebbi havasalföldi ortodox kolostor, jelenleg apácakolostor. Legrégibb falfestményei a 16. századból származnak
- **10.00-11.30** - **Dumbrava Tismanei (Tismanai erdő - tölgyerdő), Hobîța** (Constantin Brâncuși szobrász szülőfaluja)
- **12.00** - **Runcu-Cheile Sohodolului (Szhodol szoros)**. A busz a szoros bejáratánál marad. A csapat nagyjából egy órát tölt a szorosban, melyet mészkősziklák alkotnak; karsztvidék, helyenként gránitkőzettel. A szoros maga kb. 10 km hosszú, de mi nem megyünk be nagyon mélyen. A hely botanikai rezervátum.
- **14.00** - **Târgu Jiu (Zsilvásárhely)**. Városnézés, Brâncuși-park a szabadtéri szobrokkal (Végtelen oszlop, Csók kapuja, A csend asztala).
- **15.30** – indulás **Polovragi** irányába.
- **16.00** – a **Polovragi-i** kolostor látogatása. Bizánci stílusban épült, 17. sz-i kolostor.
- **16.30** - **Cheile Oltețului (Olteți szoros)** – **Polovragi-i** barlang bejárata (kb. 800 m a bejáratától részlegesen ki van világítva és látogatható).
- **18.30** – **Horezu** – fazekasmestereiről híres település. A hozzátartozó kolostor 1993 óta az UNESCO Világörökség része. Amennyiben még nyitva vannak a mesterek műhelyei, lesz idő vásárlásra. Ha nem, ez másnapra marad.
- szallas: **Horezu** – Pensiunea “Dana” és Pensiunea “Daniela”

A kolostor festői környezetben épült. Egyik oldalon magas sziklafal, a másik oldalon pedig a Gurnia patak védi. Alapításának ideje ismeretlen, csak legendák maradtak fenn róla. Az egyik legelterjedtebb legenda szerint Nicodim szlovéniai származású szerzetes a 14. században egyetlen tiszafa anyagából építette. A kolostor neve is ezzel a legendával magyarázható. Előbb a folio, majd a kolostor, végül a falu is a Tismana nevet kapta. Valószínűbb azonban az a feltevés, hogy már az első kolostortemplomot is kőből építették a 14. század második felében a Vlaicu Vodă, mások szerint I. Radu fejedelem (1377-1384) idejében. 1387-ben mindenesetre már megvolt, mert egy oklevél szerint Mircea cel Bătrân fejedelem ekkor erősítette meg a kolostort jogaiban és jószágaiban, és felszerelési tárgyakat adományozott neki.

A 15. században a kolostort, eddig ki nem derített okból, lerombolták. Újjáépítéséjez már Radu cel Mare fejedelem (1495-1508) hozzákezdett, a munka azonban csak 1541 körül. I. Dan és Paisie fejedelmek idejében fejeződött be. Neagoe Basarab, mielőtt fejedelemmé választották, a kolostorban rejtőzött el Mihnea cel Rău elől. Később pedig, midőn fejedelem lett, az egész kolostor tetőzetét ólommal vonatta be. Egy 1643. június 5-ről kelt oklevél tanúsága szerint Tismana akkoriban várszerű építmény volt. Matei Basarab fejedelem várfalakkal vétette körül és ágyúkkal szerelte fel. Matei Basarab annak idején itt rejtőzött el az őt üldöző Leon Vodó elől. 1698-ban Cornea Brăiloiu, craiovai bán megepíttette a szerzetesi lakásokat.

Az osztrák-török háborúk éveiben vészterhes időket élt át a Tismana kolostor is. 1716-ban a Temesvár ostromáról visszatérő törökök kifosztották. Később, egész Olténiával egyetemben osztrák uralom alá került, s ebből az időből rajz is maradt fenn róla. Johann Weiss császári hadmérnök rajzolta le, midőn stratégiai pontokat jelölt ki Olténiában.

A 18. század elején a kolostor régi és megkopott festményeit megújították. Templomának belső freskóit ugyanaz a Dobromir mester készítette 1564-ben, aki a Curtea de Argeș-I püspöki templom festését is végezte.

1787 és 1792 között az újabb osztrák-török háborúban a megszálló törökök nagyon megrongálták az épületet. Többek között a tető ólomborítását is leszedték. Helyreállításához a visszatért szerzetesek csak 1798-ban kezdhettek hozzá.

Csaknem két évtized múlva Tudor Vladinlirescu is hasznát vette a tismanai kolostor előnyös stratégiai fekvésének. 1821-ben 3-4 évre elegendő tartalékkal 60 népfelkelőt helyezett ide, hogy szemmel tartsák a Bukarest felé tartó sereg háta mögött Olténia bojárjait.

1844-ben Gheorghe Bibescu fejedelem külföldi építészeket hívott az országba a Tismana-kolostor restaurálására. Bibescu fejedelem

elgondolása az volt, hogy Tismanának visszaadassa azt a külsőt, amelyet a régi okiratok alapján sikerült megállapítani.

Schlatter építész és az irányítása alatt dolgozó mesterek azonban akkoriban divatos, neogót

stílusú díszítéseket tettek az épület homlokzatára. Az építész ráadásul a templom nyitott előcsarnokát és az oltár támpillerit is lebontatta, az ablakokat megnagyobbította, illetve újabb ablakokat is vágott, és az épülethez nem nagyon illő új bejáratot készített. A templom régi belső festményeit sem kímélték.

Miután a külső, nyitott előcsarnokot lebontották, a templom nyugati és északi oldalán nyíló ajtókon léphetünk be a templom belső előcsarnokába. A téglalap alakú előcsarnokot két, magasan vágott kis ablak világítja meg. A templomhajók arányai a lehető legharmonikusabbak. Az oltártér a szokottnál nagyobb, ugyanis hozzacsatoltak két helyiséget, egyiket áldozás céljára, a másikban pedig a szerpapok templomi ruhatartója van elhelyezve.

A templom régi freskói nagyon szépek. 1844-ben új olajképeket festettek rájuk, de 1955. augusztus 15-én hozzákezdték az új képek eltávolításához, és az alattuk megmaradt freskók restaurálásához.

A kolostor kincsei közül csak nagyon kevés maradt meg. Ennek is jelentős része a bukaresti Művészeti Múzeumban van. Itt, a kolostor kis múzeumában csak néhány tárgyat őriznek.

Forrás: Panoráma útikönyvek – Románia

A kolostor látogatása után egy tölgyerdőn – **Dumbrava Tismanei** - haladunk át. Esetleg sikerül megfigyelnünk az endémikus *Peucedanum rochelianum*-ot, mely egyaránt jellemző nedves, füves területekre és tölgyesek tisztásaira. Zsilvásárely (Târgu Jiu) előtt, az út jobb oldalán levő sáncban egy *Cirsium creticum*-telepet figyelhetünk meg. Ez a hely a faj elterjedési területének határa (Kréta szigetétől).

SZOHODOL SZOROS (CHEILE SOHODOLULUI)

A Sohodol folyó forráspontja a Vâlcan hegység (Munții Vâlcan) déli oldalán van. A szorosban több, mint 350 fajt sikerült azonosítani. A szoros felső szakaszán *Picea abies*, *Abies alba* és *Fagus sylvatica* által alkotott erdők vannak. 1400 m magasságtól lefele jövet, egészen a szoros bejáratáig bükkösöket találunk, a következő jellemző fajokkal: *Betula pendula*, *Prunus mahaleb*, *Acer pseudoplatanus*, *Acer campestre*, *Fraxinus ornus*, *Tilia cordata*, *Tilia tomentosa*, *Corylus avellana*, *Crataegus monogyna*, *Ligustrum vulgare*, *Rubus idaeus*, *Cornus sanguinea*, *Sambucus nigra*, *Genista tinctoria*, *Chamaecytisus elongatus*, *C. albus*, *Lembotropis nigricans* stb.

Fajlista: Negrean G. jegyzetei alapján

<i>Adoxa moschatellina</i>	<i>Asplenium scolopendrium</i>
<i>Alliaria petiolata</i>	<i>Asplenium septentrionale</i>
<i>Allium ursinum ucrainicum</i>	<i>Asplenium trichomanes</i>
<i>Anacamptis pyramidalis</i>	<i>Bellardiochloa violacea</i>
<i>Anemone nemorosa</i>	<i>Campanula patula abietina</i>
<i>Anemone ranunculoides</i>	<i>Cardamine bulbifera</i>
<i>Anthemis macrantha</i>	<i>Cardamine glandulifera</i>
<i>Anthemis tinctoria</i>	<i>Carex digitata</i>
<i>Arabis hirsuta</i>	<i>Carex ovalis</i>
<i>Arabis procurrens</i>	<i>Chaerophyllum temulentum</i>
<i>Arabis turrita</i>	<i>Cystopteris fragilis</i>
<i>Arrhenatherum elatius</i>	<i>Deschampsia flexuosa</i>
<i>Asarum europaeum</i>	<i>Digitalis grandiflora</i>
<i>Asperula taurina leucanthera</i>	<i>Doronicum austriacum</i>
<i>Asplenium ceterach</i>	<i>Dryopteris filix-mas</i>
<i>Asplenium ruta-muraria</i>	<i>Erythronium dens-canis</i>

Euphorbia amygdaloides
Festua gigantea
Galium album
Galium kitaibelianum
Helleborus odoratus
Helleborus purpurascens
Hepatica nobilis
Isatis tinctoria
Lamiastrum galeobdolon
Lathyrus hallersteinii
Lathyrus venetus
Lathyrus vernus
Lilium martagon
Lunaria rediviva
Melica ciliata
Melittis melissophyllum
Mercurialis perennis
Parietaria officinalis
Paris quadrifolia

Phleum montanum
Piptatherum virescens
Polygonatum multiflorum
Polypodium vulgare
Potentilla micrantha
Primula veris
Pulmonaria rubra
Saxifraga rotundifolia
Selaginella helvetica
Silene latifolia alba
Stellaria graminea
Stellaria nemorum
Tanacetum macrophyllum
Trifolium alpestre
Veratrum album
Viola tricolor

A szoros szűkülésében (Negrean / 2004.07.02):

Arabis procurrens
Cardamine impatiens
Cardaminopsis arenosa
Clematis vitalba
Digitalis ambigua
Epilobium montanum
Erigeron annuus strigosus
Fragaria vesca

Galium album s.l.
Galium baillonii
Galium schultesii
Lycopus europaeus,
Moehringia muscosa
Petasites kablikianus
Ranunculus strigosus
Sedum hispanicum

Aethusa cynapium (1 m)
Anthriscus sylvestris
Asplenium trichomanes

Campanula sibirica s. l.
Chaerophyllum temulentum
Cnidium silaifolium

A völgyben - folytatás:

Dianthus spiculifolius
Erysimum odoratum
Euonymus verrucosus
Fraxinus excelsior

Galium album s. l.
Galium kitaibelianum
Geranium lucidum
Hedera helix

Juniperus sabina
Parietaria officinalis
Polypodium vulgare
Salix caprea
Saxifraga rotundifolia;
Scabiosa columbaria
Sedum telephium maximum
Selaginella selaginoides

Senecio squalidus
Seseli libanotis
Solidago virgaurea etc.
Spiraea chamaedryfolia
Stellaria media media
Verbascum lychnitis s.l.
Veronica bachofenii

Kögörgetegek a kijáratnál:

Achillea collina
Acinos arvensis
Arenaria serpyllifolia
Brachypodium pinnatum s.l.
Campanula sibirica s.l.
Carex humilis
Carex polyphylla
Digitalis ambigua
Echium vulgare
Fraxinus ornus
Galium album s. l. (dominã)
Galium purpureum
Geranium robertianum
Lapsana communis communis

Leucanthemum vulgare
Linum catharticum
Melica ciliata
Moehringia muscosa
Origanum vulgare
Poa compressa
Poa nemoralis
Rumex scutatus
Scabiosa ochroleuca
Sedum hispanicum
Seseli libanotis s.l.
Sesleria sp.

A Sohodol mentén található fajok: *Alnus glutinosa*, *Salix cinerea*, *Salix caprea*, *Cardamine amara*, *Caltha palustris*, *Circaea lutetiana*, *Telekia speciosa*, *Petasites hybridus* stb.

Mészkedvelő növényzet: *Parietaria lusitanica serbica*, *Rumex scutatus*, *Juniperus sabina*, *Cerastium banaticum*, *Moehringia muscosa*, *M. pendula*, *Dianthus spiculifolius*, *Erysimum comatum*, *Arabis procurrens*, *Sedum hispanicum*, *Atamantha turbitt hungaricam*, *Scrophularia heterophylla lasiocaulis*, *Teucrium montanum*, *Doronicum columnae*, *Syringa vulgaris*, *Cotinus coggygria*.

Romániában ritka fajok: *Silene flavescens*, *Veronica bachofenii*, *Sorbus aria*, *Primula aurciula serratifolia*, *Hepatica transsilvanica*, *Symphytum cordatum*, *Leucanthemum waldsteinii*.

Zsilvásárhely (románul Târgu Jiu) romániai város a Havasalföldön, Olténia északi részén, közel Erdély déli határához, a Zsil-folyó völgyében. Gorj megye székhelye. Népessége 2002-ben 97 591 fő volt.

1426-ban már rendszeres vásárhelynek említik. A városban a középkorban és az újkor elején virágzott az állatkereskedelem, innen hajtották az állatokat a Vulkán-szoroson át Erdélybe. A kereskedelem nagyobb arányú fellendülését azonban a törökök megakadályozták.

Eleinte Tudor Neagu bolgár bojár tulajdonában volt, akitől a város lakói megváltották magukat. A 16. században a Buzescu család birtokába került. A következő évtizedekben tűzvészek pusztították, ill. török csapatok dúlták fel. A 17. században bizonyos mértékű autonómiát kapott.

Az első nyilvános iskoláját 1775-ben alapították, mely egyike a Regát legrégebbi iskoláinak. A város lakói mind a Tudor Vladimirescu vezette 1821-es, mind pedig az 1848-as forradalomban részt vettek.

1884-ben nyílt meg az a vasútvonal, amely megkönnyítette a Bukaresttel és az ország más vidékeivel való érintkezést. Az I. világháború idején, 1916-ban súlyos csaták zajlottak a város környékén. A II. világháborúban internálótábor működött itt, ahol főként román kommunistákat tartottak fogva.

A város iparosodása csak a II. világháború után indult meg (építő, textil-, fémfeldolgozó- és faipar). Jelenleg – a válságba sodródó – olténiai szubkárpati lignitmedencének a központja.

Constantin Brâncuși (Hobița, Gorj megye, 1876. február 19. – Párizs, 1957. március 16.) nemzetközi híró román szobrász. Constantin Brâncuși (Hobița, Gorj megye, 1876. február 19. – Párizs, 1957. március 16.) nemzetközi híró román szobrász.

Szegény paraszti családban született, és hétévesen a juhokat őrzött. Már gyermekként kitűnt fafaragói tehetségével. Többször elszökött otthonról apja és bátyjai elől. Kilencévesen a legközelebbi városba költözött, 13 éves korától pedig Craiovában dolgozott fűszeressegédként. Amikor 18 éves lett, a munkaadója beíratta a helyi mesteriskolába. Itt tanult meg írni és olvasni, és 1898-ben kiváló eredménnyel végzett.

Ezt követően beiratkozott a bukaresti Szépművészeti Iskolába, ahol szobrászatot tanult. Egyik legkorábbi fennmaradt műve, amelyet az

anatómiatanár irányításával készített, egy mesterien kidolgozott écorché, amelyet a Román Athenaeumban állítottak ki 1903-ban. Noha nem több anatómiai tanulmánynál, már előrevetíti a szobrásznak azt a későbbi törekvését, hogy a külsőségek helyett a lényeket ábrázolja.

1903-ban egy emlékműre kapott megrendelést: Carol Davila orvostábornok szobrát a bukaresti katonai kórházban helyezték el. 1904-ben Brâncuși Münchenbe, majd Párizsba utazott. Itt Antonin Mercié műhelyében dolgozott az École des Beaux-Arts-ban és meghívást kapott, hogy csatlakozzon Auguste Rodin műhelyéhez. Noha csodálója volt Rodinnak, két hónap múlva elhagyta a mestert, mondván hogy "Rien ne pousse à l'ombre des grands arbres" (semmi sem tud megnőni a magas fák alatt). Ezt követően kezdte kifejleszteni azt a stílust, amely híressé tette.

Művei népszerűvé váltak Franciaországban, Romániában és az Egyesült Államokban. A gyűjtők megvásárolták, a kritikusok dicsérték műveit. 1913-ban Brâncuși alkotásait kiállították a Salon des Indépendants-ban és az USA első művészeti kiállításán, az Armory Show-n. Párizsi baráti köréhez olyan hírességek tartoztak, mint Ezra Pound, Henri Pierre Roché, Guillaume Apollinaire, Pablo Picasso, Marcel Duchamp, Henri Rousseau, és Fernand Léger.

Brâncuși bonyolult és misztikus lélek volt, tág érdeklődési körrel. Tehetségesen énekelt és hegedült és szívesen készített hagyományos román ételeket. Ezeremsterként fonográfot készített magának, de a bútorainak és eszközeinek jó részét is maga készítette.

1914-ig rendszeresen résztvevője volt bukaresti és párizsi csoportos kiállításoknak. Eben az időben készültek a "Csodamadár", "Alvó múzsa" és "Pogány kisasszony" sorozatai. 1914-ben első amerikai kiállítása a Photo Secession Gallery-ban (New York) óriási hírverést váltott ki. John Quinn amerikai gyűjtő több szobrát is megvásárolta, biztosítva ezzel megélhetését. Ugyanabban az évben a román belügyminisztérium visszautasította a Spiru Haret emlékmű tervezetét, amelyet egy évvel korábban rendelt meg. Brâncuși megtartotta a művet és később a Nácisz kútja címet adta neki. 1915-ben alkotta első fából faragott szobrait: 2 kariatida, A tékozló fiú. etc. Az 1919-ben Párizsban megjelent „La Roumanie en images” című kötet öt Brâncuși-reprodukciót tartalmazott. 1921-ben az amerikai Little Review folyóiratban Ezra Pound közölt tanulmányt Brâncuși művészetéről.

1938-ban fejezte be I. világháborús emlékművét Zsilvásárhelyen. A csend asztala, A csók kapuja és A végtelen oszlop azoknak a román polgári személyeknek állít emléket, akik 1916-ban szembeszálltak a német megszállással. A zsilvásárhelyi szoboregyüttes után 19 évben már csak

összesen 15 művet alkotott, amelyben részben korábbi témáit idézte fel. Hírneve növekedésével párhuzamosan egyre inkább visszahúzódott. Utolsó éveiben egy román menekült házaspár gondozta, akiket örököséivé tett. Műhelyét és a benne levő alkotásokat a párizsi Modern Művészetek Nemzeti Múzeumának (Musée National d'Art Moderne) hagyományozta, azzal a feltétellel, hogy a műhelyét abban az állapotban kell megőrizni, ahogy halála napján volt.

Művei New Yorkban a Modern Művészet Múzeumában, Bukarestben a Román Nemzeti Múzeumban és Philadelphiában a Művészeti Múzeumban található.

Párizsban, a Pompidou Centre tözsomszédságában felépítették Brâncuși hajdani műtermének rekonstrukcióját. Miután a romániai kommunista hatalom visszautasította, a szobrász életművének nagy részét a francia államra hagyta, azzal a feltétellel, hogy műtermét eredeti állapotának megfelelően újraépítsék.

Forrás: Wikipédia

Miután elhagytuk Zsilvásárhelyt, a Páring-hegység látványában lesz részünk az út bal oldalán.

A Páring-hegység (románul Munții Parâng) a Déli-Kárpátok második legmagasabb hegysége, Romániában, Hunyad megye, Vâlcea megye és Gorj megye határán, a Zsil folyó völgyétől keletre. Legmagasabb csúcsa a Nagy-Páring (2519 m).

A Páring-hegység 1100 km² területet foglal el. A W alakú főgerince kelet-nyugat irányú, 33 km hosszú. A főgerinc csúcsai: Kis-Páring (2074 m), Carja (2405 m), Stoienita (2421 m), Gemanarea (2426 m), Nagy-Páring (2519 m), Gruicul (2345 m), Paclesa (2335 m), Iesul (2375 m), Coasta lui Rus (2301 m), Kis-Szetea (2278 m), Nagy-Szetea (2365 m), Plescoaia (2250 m), Mohorul (2337 m), Jézer (2157

m), Urdele (2228 m), Dengherul (2069 m), Papusa (2136 m), Cioara (2123 m), Galbenul (2137 m), Musetoaia (2058 m), Micaia (2170 m). A főgerinc 1650 méterre alacsonyodik le a Căpățâni-hegység találkozásánál.

Forrás: Wikipédia

A Déli-Kárpátok egyik első tanulmányozója a neves francia geográfus, kolozsvári egyetemi tanár, Emmanuel de Martonne (1873-1955) volt, aki eredményeit doktori disszertációjában közölte.

A flórával kapcsolatos első kutatások Baumgarten (1816, 1817) nevéhez kötődnek. Később Csató (1874) innen közli a dák-balkán *Potentilla haynaldiana* Janka-t. A Kárpátokban ez volt a faj egyedüli lelőhelye, ám pár éve Negrean G. a Cozia-n (Masivul Cozia) talált rá, az Olt bal oldalán.

Megemlítünk pár, a Kárpátokban csak itt megtalálható fajt: *Cardamine glauca* Sprengel (Pawłowski B. 1939), *Aubrieta columnae* subsp. *croatica* (Schott, Nyman & Kotschy) Mattf., melyre elsőként Pócs T. és Simon T. (1957) talált rá. A hegység flóráját Pócs Tamás közölte (1957, 1961, 1962, 1963, 1968), vegetációjával és flórájával emellett Buia és Păun (1962) is foglalkozott.

POLOVRAGI

A Polovragitól északi irányban 2 km távolságra, az Olteț folyó völgyében levő **kolostort** egyesek szerint 1529-ben Moise Vodă építette fából, mások szerint Mircea Ciobanul fejedelem alapította. Valószínű azonban, hogy Barbu Pîrîianu udvarnagy kezdte el az építést 1643-ban, 15. századi alapokon, s freskóit Constantin Brâncoveanu idején festették. A kolostor templomát három oldalról kőépületek övezik, s déli és nyugati oldalon vannak a szerzetesek cellái. A templom bejárati tornácán bizánci stílusú freskók láthatók.

A kolostor övezetén kívül áll a torony nélküli, úgynevezett ispotálytemplom. Lavrentie kolostorfőnök építette a 18. század elején. Nevét onnan kapta, hogy északi részében két szoba van, ahol hajdan betegeket ápoltak. 1836-ból származó szép freskók díszítik belsejét.

A mostani, felfele vezető erdei út kiépítése előtt csupán a kolostor mellett elhaladó keskeny ösvény vezetett a **barlanghoz**, amelyről az

öregék azt tartották, hogy valamikor ezen keresztül el lehetett jutni Erdélybe is. A hely kitűnő rejtekhelye volt a hajdani betyároknak is. Többször megfordult itt Iancu Jianu, a híres olténiai betyár és szabadságharcos, aki kapitányi rangban teljesített szolgálatot Tudor Vladimirescu forradalmi hadseregében. Arról is szól egy monda, hogy Zalmoxis, a dákok istene ebben a barlangban élt, és a hatalmas függő cseppkövek az ő könnyei, amelyeket akkor hullatott, midőn a rómaiak meghódították Dacia-t.

(Forrás: Panoráma útikönyvek – Románia)

OLTEȚULUI SZOROS (CHEILE OLTEȚULUI)

Fajlista:

► PĂUN M. M. & POPESCU G. 1971. Flora spontană din cursul superior al văii Oltețului. *Comunic. Bot.* **12**: 163-171.

► NEGRAN G. – saját megfigyelések

Acinos alpinus majoranifolius

Aconitum anthora

Aconitum moldavicum

Actaea spicata

Allium flavum flavum

Arabis procurrens

Asperula taurina leucanthera

Asperula tenella

Asplenium ceterach

Aster amellus

Aurinia saxatilis,

Bromus ramosus

Bruckenthalia spiculifolia

Campanula gosseckii

Campanula sibirica

Cardamine glanduligera

Carex digitata

Carpinus orientalis

Centaurea affinis

Centaurea atropurpurea

Cephalaria laevigata

Cerastium banaticum

Cirsium candelabrum

Crocus vernus

Daphne mezereum

Delphinium fissum

Dianthus spiculifolius

Dictamnus albus

Erysimum odoratum

Erythronium dens-canis

albiflorum

Festuca pratensis

Festuca rubra

Fritillaria orientalis

Geranium macrorrhizum

Hepatica nobilis

Hypericum hirsutum,

Inula conzya

Inula ensifolia

Jovibarba heuffelii,

Juglans regia

Jurinea glycacantha

Lamium garganicum laevigatum
Laserpitium latifolium
Leucojum vernum
Lilium martagon
Linum uninerve
Melica ciliata
Minuartia verna
Moehringia muscosa
Neottia nidus-avis
Orlaya grandiflora
Peltaria alliacea,
Peucedanum rochelianum
Prenanthes purpurea
Quercus dalechampii
Ranunculus carpaticus
Rosa arvensis,
Rosa pendulina
Rosa tomentosa
Saxifraga rotundifolia,
Senecio vernalis
Seseli libanotis

Seseli rigidum
Sesleria heufleriana
Silene flavescens
Silene nutans dubia
Sorbus cretica
Spiranthes spiralis
Stachys alpina
Stachys recta
Streptopus amplexifolius
Symphyandra wanneri
Telekia speciosa
Teucrium montanum
Thalictrum foetidum
Thymus comosus
Trifolium ochroleucon
Trifolium pallidum
Trifolium pannonicum
Veronica bachofenii

A sziklafalakon - Negrean G. / 2004.07.02:

Acinos alpinus majoranifolius
Acinos arvensis
Asplenium ceterach
Asplenium ruta-muraria
Asplenium trichomanes s.l.
Athamanta turbitt hungarica
Campanula persicifolia
Campanula sibirica s. l.
Centaurea affinis
Centaurea atropurpurea
Cephalaria laevigata
Chamaecytisus hirsutus
Cruciata laevipes
Delphinium fissum
Dianthus spiculifolius
Fraxinus ornus

Geranium columbinum
Geranium purpureum
Inula conyza
Inula ensifolia
Leucanthemum vulgare
Micromeria pulegium
Minuartia setacea
Moehringia muscosa
Moehringia pendula
Orlaya grandiflora
Parietaria lusitanica serbica
Saxifraga paniculata
Scrophularia lasiocaulis
Sedum hispanicum
Sesleria sp.
Silene saxifraga

Syringa vulgaris
Teucrium montanum

Urtica dioica
Veronica austriaca s. l.

A szoros kijáratánál - Negrean G. / 2004.07.02:

- a jobb oldali meredek sziklafalon felmászott a tisztásokig

Achillea crithmifolia
Acinos alpinus majoranifolius
Arenaria serpyllifolia s.l.
Brachypodium pinnatum s.l.
Brachypodium sylvaticum
Bromus sterilis
Campanula persicifolia
Campanula sibirica s. l.
Carduus acanthoides
Carduus candicans s. l.
Carlina vulgaris longifolia
Carpinus betulus
Centaurea mollis
Cephalanthera rubra (în făget)
Cirsium candelabrum
Cornus mas
Cornus sanguinea
Coronilla varia
Crataegus monogyna
Crepis biennis
Dichanthium ischaemum
Dorycnium herbaceum
pentaphyllum
Elymus hispidus s. l.
Fragaria viridis
Fraxinus ornus
Galium album s. l.

Geranium columbinum
Helleborus odorus
Hieracium pilosella
Inula ensifolia
Jurinea glycacantha
Lotus corniculatus
Medicago lupulina
Melica ciliata
Orlaya grandiflora
Poa compressa
Prunella laciniata
Rosa micrantha
Sanguisorba minor minor
Sedum hispanicum
Sherardia arvensis
Silene flavescens
Stipa eriocaulis
Teucrium chamaedrys
Teucrium montanum
Thymus pulegioides s.l.
Tragopogon orientalis
Trifolium campestre
Urtica dioica
Verbascum lychnitis
Verbascum phlomoides
Vincetoxicum hirundinaria
Viola tricolor

Gombák a bükkösben - Negrean G. / 2004.07.02:

Amanita rubescens
Boletus erythropus
Fomes fomentarius
Gymnosporangium/Crataegus
monogyna

Phallus impudicus
Stereum hirsutum
Trametes gibbosa
Trametes versicolor

Égererdő az Olteț medrében - Negrean G. / 2004.07.02:

<i>Acinos arvensis</i>	<i>Leontodon hispidus s. l.</i>
<i>Agrostis stolonifera</i>	<i>Leucanthemum vulgare</i>
<i>Alnus glutinosa</i>	<i>Linaria vulgaris</i>
<i>Arabis procurrens</i>	<i>Lolium perenne</i>
<i>Bellis perennis</i>	<i>Medicago lupulina</i>
<i>Bromus hordeaceus hordeaceus</i>	<i>Mycelis muralis</i>
<i>Calamagrostis pseudophragmites</i>	<i>Plantago lanceolata</i>
<i>Carduus acanthoides</i>	<i>Poa annua</i>
<i>Carlina vulgaris longifolia</i>	<i>Poa compressa</i>
<i>Centaurea biebersteiniana</i>	<i>Poa nemoralis</i>
<i>biebersteiniana</i>	<i>Prunella laciniata</i>
<i>Cerastium fontanum vulgare</i>	<i>Prunella vulgaris</i>
<i>Circaea lutetiana</i>	<i>Ranunculus repens</i>
<i>Cirsium candelabrum</i>	<i>Salix fragilis s.l.</i>
<i>Clematis vitalba</i>	<i>Sedum hispanicum</i>
<i>Conyza canadensis</i>	<i>Silene nutans dubia</i>
<i>Cruciata laevipes</i>	<i>Spergularia rubra</i>
<i>Cynodon dactylon</i>	<i>Taraxacum officinale s. l.</i>
<i>Epilobium collinum</i>	<i>Trifolium campestre</i>
<i>Equisetum arvense</i>	<i>Trifolium pretense s. l.</i>
<i>Festuca rubra</i>	<i>Trifolium repens</i>
<i>Fragaria vesca</i>	<i>Tussilago farfara</i>
<i>Galium odoratum</i>	<i>Urtica dioica</i>
<i>Geranium columbinum</i>	<i>Veronica arvensis</i>
<i>Geranium robertianum</i>	<i>Viola tricolor</i>
<i>Gypsophila muralis</i>	
<i>Hieracium pilosella</i>	

A kolostor körül - Negrean G. / 2004.07.02:

<i>Achillea setacea</i>	<i>Dactylis glomerata</i>
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	<i>glomerata</i>
<i>Arenaria serpyllifolia s.l.</i>	<i>Eryngium campestre</i>
<i>Bellis perennis</i>	<i>Festuca rubra</i>
<i>Bovista plumbea (fungi)</i>	<i>Lolium perenne</i>
<i>Cerastium glomeratum</i>	<i>Lotus corniculatus</i>
<i>Cynodon dactylon</i>	<i>Plantago lanceolata</i>
<i>Cynosurus cristatus</i>	<i>Populus canadensis</i>

Potentilla argentea
Scleranthus perennis s.l.
Sedum acre
Sherardia arvensis
Sisymbrium officinale

Spergularia rubra
Thymus pulegioides
Trifolium campestre
Urtica dioica

7. NAP (május 15. - péntek) – Horezu –Târgu Jiu (Zsilvásárhely) – Defileul Jiului (Zsil-völgye) – Petroșani (Petrozsény) – Tara Hategului (Hátszeg: Sântamaria Orlea/Óraljaboldogfalva, Sarmisegetuza/Várhely, Densuș/ Densus) – Hunedoara (Vajdahunyd) – Déva

Mivel ezen az útszakaszon nincsenek kiemelt érdekességű botanikai helyszínek, azonban majdnem végig Natura 2000 területen illetve egy GeoParkon haladunk át, alkalom lesz 4 helyen kb. fél-fél órát botanizálni a kiemelt jelentőségű Natura 2000 területeken. Emellett az út látványa miatt valószínűleg többször megállunk fényképezni. Az útvonalon számos épített örökséghez tartozó látnivaló mellett haladunk el, amennyiben időnk engedi, az igényeknek megfelelően ezek közül is megtekintünk néhányat.

- **08.30** – indulás, **Horezu** kolostor látogatása, kerámiaedények vásárlása

A **Zsil völgyén, Pasul Bănița** (a **Bănița hágó-n**) keresztül lépünk be Erdélybe, majd bányavárosok vidékén (**Petrozsényt** érintjük csak), keresztül haladunk észak fele az egykori Hátszegi járason keresztül. Itt megtekintjük az **óraljaboldogfalvi református templomot** és a **Kendeffy kastélyt**. A református templom a 11. században épült, majd 1311-ben újjáépítették. 13-14. századi freskók kerültek elő, melyek páduai olasz mesterek munkái. A kastély a 17. században épült és 1972-ben átépítették.

Sarmisegetuza/Várhely, latinul **Ulpia Traiana**, a falu határában a hegyoldalban húzódnak a rómaiak által a 2. században épített Ulpia Traiana Sarmizegetuza romjai, melyek 600×540 m-es területet kerítenek be. Jól lathatók a fórum és az amfiteátrum romjai.

A demsusi **Szent Miklós-templom (Biserica Sfântul Nicolae din Densuș)** Erdély egyik legkülönlegesebb egyházi műemléke, mivel építéskor több feliratos római sírkövet, vízvezetékek elemeit (jóeszt Ulpia Traianáról elhordott kövek) használtak fel. Jelenleg az UNESCO Világörökség javaslati listáján van.

- **16.30 – 18.00 - Vajdahunyd** – a vár látogatása (a vár 18.00 óráig látogatható)

- **19.00** - szállás: **Déva** – a Bøjte Csaba ferences szerzetes által működtetett Gyermekotthon vendégháza

A túravezetők indulása Bukarest fele.

Horezu város Vâlcea megyében, Olténiában, Romániában.

Első írásos említése IV. Szerzetes Vlad Havasalföldi uralkodó idejéből, 1487-ből való, Hurez néven. A település neve a karvaly bagoly *Surnia ulula* román nevéből (ciuhurez) származik.

1780-tól Târgul Horezu néven említik.

Az első iskolát a településen 1832-ben alapították.

A település híres a sajátos stílusban készített kerámiaedényeiről.

Forrás: Wikipédia

Románii de Jos faluban, 3 kilométerre Horezutól (régii **agyagműves központ**) található a **Hurez kolostor**, amely a 17. századi Havasalföldön a román építkezés legjellegzetesebb épületegyüttese, a brâncovenesc stílus (Constantin Brâncoveanu – 1688-1714 – uralkodása alatt kialakult művészeti stílus, melyet a virágmotívumok használata jellemez) kiemelkedő példája. A kolostor a Căpățâni-hegyek lábánál,

fenyvesek közepén épült (1690-1703). Az épületegyüttes a *Szent Konstantin és Elena* nevet viselő

főtemplomból

(1690-1694 között épült), *Az Úr Anyja Születése* nevet viselő kápolnából (1697), a Maria Brâncoveanu alapította templomispotályból, a *Szent Péter és Pál apostolok*, valamint a *Szent István* nevű remetekolostorból, az udvarházból, a Dionisie Bălăcescu teraszából (1752-1753) áll.

Constantin Brâncoveanu fejedelem idején a Hurez kolostor fontos kulturális központtá vált. Ez a fejedelem alapította a híres, négyezer kötetet magában foglaló könyvtárat, amely egyedülálló volt a 18. századi Délkelet-Európában. Ugyancsak ő hívta életre az írnokok, íródeákok, nyelvmesterek iskoláját. Egy festőiskolát is létrehozott, melynek mesterei később Havasalföldön, Erdélyben és a Duna déli részén dolgoztak. A Hurez kolostor múzeuma a fejedelmi házban

kapott helyet, gyűjteménye régi egyházi tárgyakat (könyveket, fára festett szentképeket, drága kelméket) tartalmaz.

Forrás:

http://www.vilagorokseg.info/gallery2/v/unesco_romania/30.jpg.html

A nagytemplomot kívülről virágmotívumokból álló kőfaragások díszítik, míg belsejét harmonikus színezésű freskók díszítik. Művészi és művelődéstörténeti szempontból is értékesek azok a falfestmények, amelyek Constantin Brâncoveanu fejedelmet és családját, a munkálatokat végző két gondnokot, valamint a vezető építőmestereket ábrázolják. E két utóbbinak a portréja a templom nyitott előtornácán látható. A templom berendezése is a fejedelem korából maradt fenn. A körtefából faragott ajtók, az aranyozott hársfából készült ikonosztáz, a kandeláberek egytől egyig művészi értékű alkotások.

A kolostor védőfalának szerepét betöltő emeletes, román stílusú épület négyszög alakban veszi körül a templomot. Ebben a védő épületkeretben találjuk a harangtornyot, a cellákat, a kolostor ebédlőjét, a kápolnát, a fejedelmi házat és konyhát. A kolostor épületét árkádsor díszíti. Az oszlopokat és a mellvédet csodálatosan szép faragások borítják.

A kolostor közvetlen szomszédságában van a Ștefan-kolostor-templomocska, amelyet Brâncoveanu fia építtetett.

Forrás: Panoráma Útikönyvek – Románia

ZSIL (JIU)

A Duna egyik bal oldali mellékfolyója Romániában (románul: Jiu, latin nevén: Rabon). Olténia legjelentősebb folyója.

Erdélyben, a Déli-Kárpátokban, a Vulkán-hegységben ered, egyike azon kevés vízfolyásoknak, amelyek a Kárpát-medencében erednek, de nem a medencében érik el a Dunát.

Hosza 331 km, vízgyűjtő területe: 10,1 ezer négyzetkilométer. Vízgyűjtőjének legmagasabb pontja a Páring-hegység (Munții Parâng, 2519 m). Bumbesti alatt, a Szurdok-szoroson keresztül töri át a Kárpátokat.

A folyó által érintett települések: Vulkán (Vâlcan), Petrozsény (Petrosani), Zsilvásárhely (Târgu Jiu) és Filiași, illetve Craiova mellett folyik el, majd széles teraszos völgyébe mélyen bevágódva Bechetnél ömlik a Dunába.

Forrás: Wikipédia

Fajlista:

2004. július 23-27 között Negrean Gavril, Anastasiu Paulina és ing. Cristian Stoiculescu a Zsil völgyében a *Parcul Natural Defileul Jiului* természetvédelmi terület kialakításához szükséges tudományos megalapozáshoz gyűjtött botanikai adatokat.

Az alábbi lista válogatás, melynek célja az, hogy egy általános képet mutasson a terület flórájáról, melyben meghatározó szerepe van a hegyi és déli hatásoknak egyaránt.

Achillea distans subsp. *distans*

Acinos rotundifolius

Aconitum moldavicum

Adoxa moschatellina

Ajuga reptans

Alchemilla subcrenata

Allium fuscum

Alnus viridis

Anemone nemorosa

Anemone ranunculoides

Arabis procurrens subsp.

procurrens

Arum orientale

Asarum europaeum

Asperula purpurea subsp. *purpurea*

Asplenium trichomanes subsp.

quadrivalens

Aster alpinus

Astragalus cicer

Aurinia saxatilis

Bidens vulgata

Bromus ramosus

Bruckenthalia spiculifolia

Campanula rapunculoides

Campanula rotundifolia s.l.

Cardamine glanduligera

Cardamine hirsuta

Carduus candicans s. l.

Carex digitata

Carlina longifolia

Centaurea affinis

Centaurea stenolepis subsp.

stenolepis

Centaurium pulchellum

Cephalanthera damasonium

Cerastium banaticum

Chamaecytisus albus

Chamaecytisus hirsutus

Chrysosplenium

alternifolium

Circaea alpina

Circaea lutetiana

Cirsium waldsteinii

Corydalis cava subsp.
     marschalliana
Corydalis solida
Corylus avellana
Cotoneaster nebrodensis
Crepis setosa
Cuscuta sp. Matrix: *Thymus*
     alpestris
Cynoglossum hungaricum
Cystopteris fragilis
Daphne mezereum
Dianthus armeriastrum
Dianthus carthusianorum
Dianthus henteri
Dianthus petraeus subsp. *petraeus*
Dianthus tenuifolius
Dianthus trifasciculatus
Doronicum columnae
Dryopteris filix-mas
Echinops sphaerocephalus
Epilobium angustifolium
Epilobium nutans
Epilobium roseum s. l.
Epipactis atrorubens
Euonymus latifolius
Euphrasia salisburgensis
Festuca drymeja
Gagea lutea
Galanthus nivalis
Galinsoga ciliata
Galium album subsp. *album*
Galium lucidum
Galium rotundifolium
Geranium macrorrhizum
Geranium rotundifolium
Glechoma hirsuta
Glyceria plicata
Gymnadenia conopea
Gymnocarpium robertianum
Helianthemum
     nummularium s.l.
Helianthemum nummularium
     subsp. *nummularium*
Helleborus odoratus
Hepatica transsilvanica
Hesperis matronalis subsp.
     cladotricha
Hesperis matronalis subsp.
     obtusata
Hypericum hirsutum
Hypericum richeri subsp.
     grisebachii
Isopyrum thalictroides
Juncus tenuis
Juniperus sabina
Lamium garganicum ssp.
     laevigatum
Lathraea squamaria
Leontodon hispidus subsp.
     hyoserioides
Leucosium aestivum
Linum unguiculatum
Lolium perenne
Lychnis coronaria
Mercurialis perennis
Micromeria pulegium
Minuartia hirsuta subsp.
     hirsuta
Oenothera biennis
Oxalis europaea
Peltaria alliacea
Petasites albus
Petasites hybridus
Petasites kablikianus
Phegopteris connectilis
Phyllitis scolopendrium
Phyteuma orbiculare
Pinus sylvestris

<i>Potentilla micrantha</i>	<i>Silene nutans</i> subsp. <i>dubia</i>
<i>Quercus dalechampii</i>	<i>Silene petraea</i>
<i>Polygala amara</i> subsp. <i>brachyptera</i>	<i>Silene saxifraga</i>
<i>Polystichum aculeatum</i>	<i>Sisymbrium officinale</i>
<i>Potentilla aurea</i> subsp. <i>chrysocraspeda</i>	<i>Sorbus graeca</i>
<i>Primula veris</i> subsp. <i>veris</i>	<i>Sorbus umbellata</i> subsp. <i>banatica</i>
<i>Primula veris</i> subsp. <i>columnae</i>	<i>Symphytum cordatum</i>
<i>Prunus cerasifera</i>	<i>Symphyandra wanneri</i>
<i>Pulmonaria obscura</i>	<i>Symphytum officinale</i> subsp. <i>officinale</i>
<i>Pulmonaria rubra</i>	<i>Teucrium montanum</i>
<i>Ribes uva-crispa</i>	<i>Thymus alpestris</i>
<i>Rosa canina</i>	<i>Thesium alpinum</i>
<i>Rosa corymbifera</i>	<i>Thymus comosus</i>
<i>Rumex acetosa</i>	<i>Trifolium arvense</i>
<i>Salix caprea</i>	<i>Tussilago farfara</i>
<i>Salix cinerea</i>	<i>Verbascum densiflorum</i>
<i>Salix triandra</i> s. l.	<i>Veronica anagallis-aquatica</i>
<i>Sambucus racemosa</i>	<i>Veronica bachofenii</i>
<i>Saxifraga androsacea</i>	<i>Veronica officinalis</i>
<i>Saxifraga marginata</i>	<i>Vicia dumetorum</i>
<i>Saxifraga paniculata</i>	<i>Viola ambigua</i>
<i>Scopolia carniolica</i>	<i>Viola odorata</i>
<i>Sedum annuum</i>	<i>Viola reichenbachiana</i>
<i>Seseli gracile</i>	<i>Viola tricolor</i> subsp. <i>tricolor</i>
<i>Sesleria coerulans</i>	<i>Viola tricolor</i> subsp. <i>subalpina</i>
<i>Sesleria rigida</i>	
<i>Silene lerchenfeldiana</i>	

PETROZSÉNY (PETROȘANI)

Petrozsény (románul Petroșani, németül Petroschen): megyei jogú város a mai Romániában Hunyad megyében.

Vajdahunyadtól 70 km-re délkeletre a Zsil völgyében fekszik.

A bányászvárost a 18. században alapították a közeli Petrosz faluból érkező lakosok, innen a neve. A trianoni békeszerződésig Hunyad vármegye Petrozsényi járásának székhelye volt.

1910-ben 12 193 lakosából 7748 (63,54%) magyar, 3250 román (26,65%) és 831 (6,82%) német volt. 1910-ben itt kezdte tanári pályáját P. Marcell Marton Boldizsár karmelita szerzetes. 1992-ben társközségeivel együtt 52 390 lakosából 45 387 (86,63%) román, 5682 (10,85%) magyar, 572 (1,09%) cigány, 531 (1,01%) német volt.

2002-ben társközségeivel együtt 45 149 lakosából 40 407 (89,50%) román, 3815 (8,45%) magyar, 528 (1,17%) cigány, 275 (0,61%) német volt.

Határában feketeszenet bányásznak.

Forrás: Wikipédia

Petrozsény Erdély déli részén, a Zsíl folyó völgyében található. A Zsíl-völgye magas egyekkel határolt, mintegy 30 km hosszú völgykatlan a Déli-Kárpátokban, a Páring és a Retyezát - hegység között.

1850 körül francia kutatók a Zsíl-völgyében kőszén-találatok találtak. Nem sokkal ezután megnyílnak a bányák és az Osztrák-Magyar Monarchia minden részéről, egyre többen vállalnak munkát a bányákban.

A bányák megnyitásával, mely gazdag kereseti lehetőséget biztosított a bányászoknak és az ide telepedő embereknek, családoknak, megindul egy vándorlási folyamat a Zsil-völgye irányába. Nyilván az unitáriusokat sem kerüli el ez a vonzóerő, így ők is nagy számban telepednek le a völgy különböző városaiban, munkatelepein. Szinte egyetlen olyan unitárius gyülekezet sincs Erdélyben, ahonnan legalább egyvalakit az élet ide ne sodort volna.

A vidék nagyon hamar fejlődésnek indult, amelyet csak felgyorsított a múlt század végén, 1870-ben, megépített Zsil-völgyi vasút Petrozsény és Piski (Simeria) között.

A kezdeti fellendülés időszakában Petrozsény magyar város volt. Erről tesznek bizonyosságot a hiteles adatok mellett azok a régi képeslapok, fényképek, melyek hűségesen őrzik építészetének egyedi, magyar jellegét.

A Trianon-i békediktátumot követően a Zsil völgye, így Petrozsény is, éppen annak köszönheti hanyatlását, nemzeti vonatkozásban, mint aminek fejlődését is köszönhette: - a kőszénnek. A berendezkedő román hatalomnak, és a területében 130.000 km² - el meggyarapodott ország iparának éppen olyan fontos volt a kőszén és annak bányászata, mint azelőtt volt. A román hivatalnokokkal együtt

egyre több Kárpátokon kívüli munkás is betelepedett. Kezdetben az alföldről, később Moldvából is. Kevés időnek kellett eltelnie, hogy a többségben levő magyar lakosság kisebbségbe kerüljön.

Ipari fejlődés szempontjából a kommunista éra alatt a Zsil-völgye „virágkorát” éli. Kulturális, szellemi szempontból azonban ez a totális megsemmisítés és agyamosás időszaka. A régi, igényesen felépített impozáns épületek helyébe többnyire panellházak épültek, a népesség tudatába politikai megfontolásból a mindenkori hős hamis öntudatát oltották bele. Ebben az időszakban a magyarság létszáma állandó, a közösség szervezett. Az arányaiban való csökkenés a folyamatos bevándorlás számlájára írható.

A kommunizmus bukása után nem sokkal elkezdődött a veszteségesnek számító bányáipar felszámolása. Ismét népvándorlás indult el a Zsil-völgyében, de ez alkalommal kifelé. Sokan hazatértek, sokan külföldre költöztek. Ez a fajta elvándorlás inkább a magyar lakosságra jellemző. Ezen belül érinti az unitáriusokat is. Míg az 1940-es években egyházközségünk lélekszáma 1300 körül mozgott, saját egyházi iskolát is fenn tudunk tartani, addig napjainkban a Petrozsény és vonzáskörébe tartozó unitáriusok lélekszáma nem éri el a 200-at. A magyar oktatás évekig teljesen megszűnt. Egy éve indult el ismét foghíjas létszámmal az I-VIII osztályos magyar nyelvű iskola. Petrozsény egyetemi központ is, magyar tagozat sosem működött benne.

Petrozsény és a Zsil völgye ma szórványnak számít nemzeti és egyházi vonatkozásban egyaránt. Az elvándorlási folyamat azonban megállt. A város a hosszas hanyatlás és pangás időszaka után megtalálta a kivezető utat az idegenforgalomban. Most már nem a kőszent, hanem a csodálatos természeti adottságokat igyekszik kiaknázni.

Ha lassan is, de beindult egy látható infrastrukturális, a kor igényeit és ízlését figyelembe vevő fejlődés. Az itt élő nemzetiségek között sosem volt feszültség, és ma sincs. Ilyen szempontból az együttélés mintaképei egyikének is nevezhetnénk a Zsil-völgyét. A Zsil-völgyében létező bányavárosok és helységek a következők: Petrozsény, Petrilla, Lónya, Zsiec, Csimpa, Livazény, Iszkrony, Aninósza, Lupény, Urikány.

A keleti és a nyugati Zsil találkozik a szoros előtt és együtt szelik át a Déli-Kárpátokat, Olténián keresztül haladva, beleömlik a Dunába. Úgy is ismerik mint a keleti Zsil a Magyar-zsil, és a nyugati Zsil az

Oláh-zsil. A hegyekben sípályák, menedékházak és csodálatos kirándulóhelyek vannak.

Kádár Attila, lelkész

Forrás: <http://www.petrosani.unitarius-halo.net/index.php>

ÓRALJABOLDOGFALVA (SÂNTAMARIA ORLEA)

Óraljaboldogfalva (korábban Boldogasszonyfalva, románul Sântamaria-Orlea, németül Mariendorf, korábban Liebfrauen) falu Romániában, Hunyad megyében.

Hátszegtől 4 km-re délkeletre a Sztrigy bal partján fekszik.

1315-ben villa Sancte Marie néven említik először. Temploma a 11. században épült. 1910-ben 690, többségben román lakosa volt, jelentős magyar és olasz kisebbséggel. A trianoni békeszerződésig Hunyad vármegye Hátszegi járásához tartozott. 1992-ben társközségeivel együtt 3996 lakosából 3612 román, 289 cigány, 68 magyar és 5 német volt.

Református temploma a 11. században épült, majd 1311-ben újjáépítették. A Kond nemzetség temploma volt. 13-14. századi freskói páduai olasz mesterek munkái és a múlt századi feltárás során kerültek elő.

A Kendeffy-kastély a 17. században épült, 1972-ben átépítették. Pár éve az egykor román kenézből magyar nemessé vált Kendeffy család leszármazottai visszakapták a kastélyt.

Forrás: Wikipédia

A helység 1315-ben S. Marie néven jelentkezik az oklevelekben. 1332-ben S. Maria, 1346-ban Bodogasszonyfalva, 1501-ben Bodogazonfalwa, 1519-ben Bodogfalwa formában fordul elő.

A templom építésének idejét a művészettörténészek a XIII. századra teszik. A hagyomány szerint eredetileg Szent Benedek rendjének temploma volt. A román stílusú templom dunántúli, esztergomi és ciszterci hatásokat mutat az 1272–1280 közötti évekből. 1311-ben újra szentelték az egyházat. A plébániatemplomot és papját, Jánost 1332-ben, majd 1333-ban említik a pápai tizedjegyzékek.

Korábban a Kendeffy család román stílusban épült nemzetségi templomának tartották. A Kendeffi család előbb görögkeleti volt, s később kapott magyar nemességet és lett katolikus; így szerepel, mint templomépítő patrónus. Egyébként a templom már jóval előbb megvolt, s ők a falut csak 1447-ben kapták meg Hunyadi Jánostól.

Középkori katolikus hívei a reformáció idején reformátusok lettek, a templommal együtt. Semmi sem támasztja alá azt a véleményt, hogy bármikor más valláshoz tartoztak volna. A XVIII. században református anyaegyház és e század elején is az.

Egyhajós templom, szentélye rokon a sajóudvarhelyi templommal, melynek mennyezete már gótikus keresztboltozattal készült. Az egyenes záródású szentélyt köríves ablak világítja meg. Román kori félköríves kapujának pillérképzése az esztergomival mutat rokonságot. Magas, karcsú tornyát hármás félköríves ablakok díszítik. A kapu felett későbbi gótikus ablak nyílik.

A templomban érdekes középkori falfestmény-maradványok láthatók, amelyeket Rómer Flóris fedezett fel a mészréteg alatt, de akkor feltárására nem került sor. Ezt Möller István végezte el 1908-ban. Meglepő felfedezése szerint: a babonás nép a freskón kiszúrta a szentek szemeit, mivel “amelyik községnek szemes szentjei vannak, annak határát elveri a jég”. A falfestmények felismerhető részei: egy kereszt, valamint a szegényeknek alamizsnát osztó Szent Erzsébet, a szegény halála, Remete Szent Pál, lovon ülő szent. A falfestmények korát 1311–1400 közötti évekre helyezik. Erre adat a második freskóréteg alatt talált felirat: “Dedicata pro honore Beate Marie Virginis Anno Domini MCCC UNDECIMO”.

A templom védőfala 16. századi eredetű. Ma visszabontott formájában állt. Nagyobb sereg visszaverésére nem volt alkalmas, nem vethető össze a szászföldi templomok impozáns erődítéseivel sem, kisebb rablóportyáktól azonban sikerrel védte meg a község lakóit (így pl. 1588-ban).

/Karczag Ákos/

Forrás: <http://mars.elte.hu/varak/oraljaboldogfalvate/obtortenet.htm>

VÁRHELY (SARMISEGETUZA)

Várhely (románul Sarmizegetusa, korábban Gradiște, németül Burgort, latinul Ulpia Traiana, Colonia Dacica, Sarmisegetusa): falu a mai Romániában Hunyad megyében.

Hátszegtől 17 km-re délnyugatra, a Vaskapu keleti előterében fekszik, Brázova, Hobicavárhely, Paucsinesd és Zajkány tartozik hozzá.

Nevét a határában látható romokról kapta, román neve az ősi tartományi székhely ősi dák nevéből való.

Ősidők óta lakott település. A rómaiak Dacia meghódítása után határában építették fel a tartományi fővárost, mely Traianus császár neve után az Ulpia Traiana nevet kapta. Az egykor gazdag város a rómaiak 3. századi kivonulása után a népvándorlás viharának esett áldozatul. 1910-ben 1043, többségben román lakosa volt, jelentős magyar kisebbséggel. A trianoni békeszerződésig Hunyad vármegye Hátszegi járásához tartozott. 1992-ben társközségeivel együtt 1544 lakosából 1535 román, 6 magyar és 3 német volt.

Határában a hegyoldalban húzódnak a rómaiak által a 2. században épített Ulpia Traiana Sarmizegetuza romjai, melyek 600×540 m-es területet kerítenek be. Jól láthatók a fórum és az amfiteátrum romjai.

A Dák erődítmények UNESCO Világörökség (felvétel éve: 1999) helyszín hat véderőművet foglal magába: Sarmizegetusa, Blidaru, Pietra Roșie, Costești, Căpâlna és Banița.

A dák erődítmények, melyek a Kr. e. és Kr. u. 1. században épültek a Szászvárosi-hegységben, a katonai és vallási építészeti technikák és fogalmak szokatlan összeolvadását mutatják be a klasszikus világból és a késő európai vaskorból. A hat véderőmű a Dák Királyság központja, amelyet a 2. század elején a rómaiak elfoglaltak. Murus dacicus (dák fal) stílusban épültek, amely védelmi falak és sáncok építési eljárását jelenti, s ötvözi a hagyományos dák építészeti eljárásokat a római építészeti módszerekkel. Az épületek fala közel 3 méter vastag és 10 méter magas. A Traianus-oszlop Rómában egy ilyen dák falat ábrázol. A mai Gredistye helyén volt a római hódítás előtt a dák birodalom fővárosa, amelyet Sarmizegetusa Regia néven is szoktak emlegetni. Ez a hely volt a dákok vallási, politikai és katonai központja. Az erődítmények látványos természeti környezetükben jó állapotban

maradtak fenn, és drámai képet adnak egy életerős és újtó vaskori civilizációról.

Forrás: Wikipédia

DEMSUS (DENSUȘ)

Demsus (románul Densuș, németül Demsdorf) falu Romániában, Erdélyben, Hunyad megyében.

Hátszegtől 12 km-re nyugatra fekszik.

1360-ban Domsus, 1404-ben Domsos, 1504-ben Dompsos, 1733-ban Demsus néven említették. 1360-ban román papjáról emlékeztek meg.

A 16–20. században ortodox (majd görög katolikus) és református gyülekezete is volt, amelyek közösen használták középkori templomát. 1701-ben a környék református nemesei demsusi székhellyel szervezték újra egyházukat.

A demsusi Szent Miklós-templom (románul Biserica Sfântul Nicolae) a legrégebb ma is használt ortodox templom Romániában, egyben Erdély egyik legkülönlegesebb egyházi műemléke, a Hunyad megyei Demsus faluban. Bár építéséről írásos források nem maradtak

fenn, az eredeti építmény négyzet alakú, négy pillérrel tagolt alaprajza és félkör alakú apszisa miatt a 13. századra datálják. Építéséhez Várhelyről (Ulpia Traiana) való feliratos római sírköveket, vízvezeték töredékeit, márványt és téglát használtak föl. Ezért a tudósok sokáig vitáztak eredetéről,

sokan az egyik sírkő alapján eredetileg Longinus Maximus síremlékének tartották, amely köré később emeltek templomot. Mások ma is úgy vélik, hogy korábbi, pogány szentély helyén épült.

Mintájaként egyaránt említik az őraljaboldogfalvi templomot és a Curtea de Argeș-i, mára romos Szent Miklós-templomot. 1360-ban megemlékeztek a demsusi „sacerdos olahalis”-ről ('oláh pap'). A 14–15. században a déli és a nyugati oldalon kibővítették. A templomot díszítő freskókat 1443-ban egy Ștefan nevű mester készítette, akiről úgy tartják, hogy Havasalföldről érkezett. Ezeket a 16. században lemeszelték, mivel a reformátusok és az ortodoxok közösen használták és a reformátusok között sok rangos ember volt. A belső felújítások után ma töredékeikben láthatók. A templomnak református és ortodox (később görög katolikus) papja és két harangtornya volt, a hozzátartozó szántókat és szőlőket is megosztották. 1701-ben az ellenreformáció hódításaira válaszul a környékbeli református nemesek Demsus székhellyel szerveztek közös egyházközséget. 1782-es harangtornyuk harangját magyar felirattal látták el. A református egyház a 20. század elején még létezett, később a hívek megfogyatkozása miatt megszűnt. A templomot 1870-ben Theodor Mommsen is meglátogatta és írt róla.

Forrás: Wikipédia

A legrégebbi görögkeleti templomnak tartják. Építési idejére nincsenek oklevelek, de a stílusjegyek alapján a román stílus korára teszik a XIII. század táján. Freskóit a XV. századra teszik.

A templom érdekessége, hogy 1566-tól megszűnnek a szláv feliratok, a freskókat bemeszelik. Magyarázata az, hogy a templomot közösen használták a reformátusok és a görögkeletiek. Egy 1702. január 20-án kelt oklevél szerint a templomnak két papja volt: egy görögkeleti és egy református. A freskók eltüntetését meszeléssel magyarázza, hogy az idézett oklevél szerint sok jeles nemes tartozott református részről a templomhoz. Többek között név szerint felsorolva: Csula Balázs, Lukács János és Ferenc, Bokosiczai Izsák, Gergely és Pál, Naláczi István iun., Csulay János sen., Torma János, Leheszk Mihály, Szegedi Sámuel (nagypestényi filiából) Cserményi Farkas (Reketyefalva filiából), Pop János (Nagyosztro filiából). Ugyanis Demsus református egyházához több szomszéd filiában lakó református tartozott (Ref. Esp. Protocolluma I. 255. old).

1702-ből a református lelkipásztor nevét is ismerjük: Tokai István személyében.

A közösen használt templom mellett külön harangtornya van mindkét egyháznak. Megosztják a templom más ingatlanait is, mint szántók, szőlők.

A református egyházközség még sokáig fennmarad, de végül is megszűnik, bár e század elején még 21 református lélek van és a felsorolt filiákban 120.

Forrás: Léstyán Ferenc: Megszentelt kövek. A középkori erdélyi püspökség templomai. Gyulafehérvár. 2000.

<http://mek.oszk.hu/04600/04684/html/961.html>

VAJDAHUNYAD (HUNEDOARA)

Hunyad vármegye névadó vára nem a napjainkban is épségben álló jelenlegi erősség, hanem annak közelében, a D-re emelkedő Szent Péter hegyen, a magyar központosított királyságot tűzzel-vassal létrehozó I. István király által emeltetett ispánsági központ volt. Ez ugyanúgy, mint a X. század elejének többi erődítménye, egy fagerendákból rekeszes szerkezetűre készített, földdel megtöltött várat jelentett, ami a királyi vármegye politikai és gazdasági központjaként szolgálta az uralkodói hatalmat. A Kárpát medencére kiterjedő régészeti vizsgálatok után általánosságban csak azt mondhatjuk ki, hogy a korai ispáni földvárak egy-egy szélesebb fennsíkú, alacsony dombon helyezkedtek el, területük több hektár nagyságú volt és fa-föld sáncok kerítették őket. Központi irányító szerepüket a tatárjárás után elvesztették, bár némelyiket átépítették az akkoriban korszerűnek számító kővárrá.

Hunyad második erősségét {Engel Pál történész szerint} a Kolozs vármegyében emelkedő Sebes vára jelentette, így minden Anjou-kori oklevél erre az erődítményre vonatkozik.

1409-ban Luxemburgi Zsigmond király Hunyad birtokot Vajknak, egy Havasalföldről Erdélybe menekült oláh előkelőnek adományozta oda. A napjainkig fennmaradt oklevél még nem említett ezen a helyen várat, azt valószínűleg csak a fiú, Hunyadi János építhette meg, hogy a továbbiakban, mint birtokközpont szolgálja. Az udvari lovagból a török elleni harcok kiemelkedő hadvezérévé vált Hunyadi csillaga gyorsan emelkedett, szörényi bán, majd erdélyi vajdaként egyre nagyobb hatalom, és ami vele járt, gazdagság övezte. A kezdetben kicsiny kővárat Hunyadi János kormányzó, majd fia a magyar királlyá

koronázott Mátyás építette ki. Hunyad mai várának első, napjainkig fennmaradt okleveles említése 1446-ból való. Mivel az uralkodót az ügyei Budához kötötték, jelentősek még az itt lakó özvegy Szilágyi Erzsébet úrnő által végrehajtatott munkálatok is. Ekkoriban a török harcoktól távol fekvő épület inkább főnemesi palotának, mint katonai célú létesítménynek számított. 1482-ben az uralkodó törvénytelen fiának, Corvin János lipcsei hercegnek adományozta oda, aki később kénytelen volt elzalogosítani Kinizsi Pál temesi főispánnak. A XVI. században a birtokosai között találjuk az enyingi Török famíliát is. 1536-ban Czibak Imre ostromolta a csapataival, de sikert nem ért el. Vitéz Mihály havasalföldi vajda is eredmény nélkül volt kénytelen elvonulni a falai alól, bár felégette a várbeli épületek tetőzeteit. Az Erdély dicsőséges aranykorát elhozó Bethlen Gábor fejedelem utasítására külső védőművel erősítették meg, de a lakóhelyiségek felosztásában is változtatásokat hajtottak végre. A vár és a hozzá tartozó jobbágyfalvak sorát a fejedelem az unokaöccsének, Istvánnak adományozta oda. Az ő halála után rövid ideig az özvegye, a szépséges Széchy Mária lakott a falai között, majd a Bethlen örökösöktől a XVII. század második felében a Felvidéken birtokos, marhakereskedelemből dúsgazdag főúri famíliává vált Thököly család tulajdonába került. Mivel Thököly István fia Imre 1671 után kénytelen volt elmenekülni a Habsburg-ház ellenőrizte országrésről, többször is megfordult ebben a várban is. Birtoklása 1685-ben ért véget, amikor a hatalmát vesztő töröktől elpártolt Apafi Mihály erdélyi fejedelem elkoboztatta. A nagyúr fiára, ifjabb Mihályra hagyta, majd annak özvegyétől 1725-ben a királyi Kamarára szállt a váruradalom. Mivel mindvégig laktak Hunyad várban, a katonai jelentőségét veszített épület elkerülte a feleslegesség vált magyar erődítményekre kimondott felrobbantási parancsot, bár a többszöri átépítések sokat rontottak az eredeti felépítésének szépségén. Utolsó katonai alkalmazása 1784-ben történt, amikor a Horea parasztfelkelése idején a biztonságos falak közé menekültek a környékbeli nemesek, ahol sikerrel védekeztek a támadások ellen. 1817-ben az erdélyi körúton lévő Habsburg I. Ferenc osztrák császár elragadtatottan szemlélte a középkori várat, aminek kijavítására 30 ezer forintot adományozott. A helyreállítás eredményét azonban már 1823-ban egy villámcsapás okozta tűzvész, megsemmisítette, így a vármegye kénytelen volt sürgősséggel fedni az épületeket. A szabadságharc leverése után hivatalok működtek az évszázados falak között egészen 1854-ig, amikor ismét tűzvész

pusztította el az épületek földemét. A szomorú állapotokon csak Arányi Lajos egyetemi orvos-tanár által írt album változtatott, mivel ennek hatására a közvélemény figyelme ráirányult a történelmi múlt eme becses emlékére. 1868-tól a magyar műemlékvédelem folytatott rajta sok évig munkálatokat, de például Steind Imre építész sok helyen – lebontatva az eredetit – egy teljesen új „művárat” alkotott, megtévesztve az oda látogatót. A későbbi évtizedekben már hozzáértőbb építészek dolgoztak rajta, de az első világháború utáni trianoni békekötéssel megszakadt a kapcsolat a Romániához csatolt területtel. 1956-tól a román műemlékvédelem napjainkban is tartó helyreállítási munkálatokat végeztet a minden esztendőben sok-sok ezer kíváncsi turista által látogatott Hunyad várán.

Hunyad vára (cetatea Hunedoara) a Zalasd patak meredek partja fölé emelkedő dombon létesült a XV. század első felében. Építtetője a

Zsigmond királytól adományba kapott uradalomról magát Hunyadinak nevező előkelő nemesi família feltörekvő tagja János úr volt. A régészeti ásatások által kiderített legkorábbi részletek egy

szabálytalan ellipszis alakú kővárat tártak fel az ÉNy-i sarkában egy toronnyal. Ezt a kicsiny erősséget rövidesen a D-i oldalon kaputoronnyal, valamint a falakból kiemelkedő három kisméretű, kör alakú védőtoronnyal erősítették meg. A bejárat fokozottabb védelme miatt a kapu, később átkerült az ÉNy-i oldalra, a Zalasd patak fölötti igen magas fahidas útvonalra. Mivel Hunyadi János kormányzó idejében ez a terület viszonylag biztonságos hátországnak számított a török betörésektől, elsősorban a kényelmes főúri lakhatást biztosító épületekre fektették a hangsúlyt és nem a katonai védelmi részekre. Ekkoriban létesítették az emeletes palotaszárnyat, felsőbb szintjén az „Országházzal”, a K-i részen a kápolnát. Tisztán katonai célúnak csak az elkülönülő öregtoronyt, a „Nebojsza” – „Ne félj” tornyot nevezhetjük, ami végső menedékhelyül szolgált volna a várvédőknek.

A XVI. században Bethlen fejedelem idején már a török elleni védelmi rendszerbe tagozódó Hunyad várának katonai jelentősége nőtt meg, ekkoriban emelték a K-i ágyúteraszt és a régi kaputorony előtti rondellát. Mivel a kicsiny várudvar épületei nem tették lehetővé a gazdasági épületek elhelyezését, ennek részére a Zalasd patak túloldalán egy külsővárat („huszárvárat”) létesítettek. Ezzel kiépült a napjainkban is látható védelmi rendszere Hunyad várának, amin a következő évszázadokban már jelentősebb változás nem történt.

A 19. század végén kialakított, Hunyad várát füsttel-korommal elborító gyáróriás napjainkra már a múlté. Romániában is a szocializmussal együtt leáldozott a nehézipar. Előny viszont, hogy ezzel megszűnt a középkori vár egykor fehér falait elsötétítő szennyezés, így csak remélhetni lehet, hogy Hunyad történelmi falai egyszer ismét az őt megillető dicsfénybe kerülnek vissza.

/Szatmári Tamás/

Forrás: <http://mars.elte.hu/varak/vajdahunyad1/hunyadtortenet.htm>

► **Varjú Elemér "Magyar várak"** című, A Műemlékek Országos Bizottsága és a Könyvbarátok Szövetsége kiadásában, 1932-ben Budapesten megjelent könyvében így ír Vajdahunyad váráról:

Szerencsés véletlen őrizte meg s egy nagytehetségű kiváló műépítész támasztotta fel számunkra a magyar várak legszebbikét, Hunyadot.

Valamikor Magyarország telve volt szebbnél-szebb várakkal. E tekintetben talán csak Normandia versenyezhetett vele. Ám ennek a véráztatta földnek a tragikus sorsa hozta magával, hogy legnagyobb részük visszahozhatatlanul elveszett. Egy-egy kőhalom, omladék falmaradvány, némelykor csak egy név és néhány okleveles adat őrzi emléküket. Amit pedig dúló háborúk és zsarnoki hatalom meghagytak, az - többnyire gyakorlati célokból - úgy át van alakítva, annyira ki van forgatva eredeti mivoltából, hogy régi formáit, művészeti értékeit, egykori szépségét a szakember is alig tudja felismerni.

Hunyad vára sok-sok társánál szerencsésebb volt. Többször ostromolták, nem egyszer tűz pusztította, sokáig a régiségekkel ellenséges lábon álló hivatalok dúltak benne, mégis oly sokat megőrzött

hajdani pompájából, hogy lehetséges volt helyreállítani. Váraink egy része, éppen amelyek a nagy katasztrófákat kikerülték, a renoválásnak esett áldozatul; mérsékletet nem ismerő építészek romantikus, sohasem létezett álmokkastélyokat formáltak belőlük. Hunyadnak ebben is kedvezett a sors. Némi hibák és tévelygések után Möller István tanárban párját ritkító szaktudással és rajongó lelkesedéssel működő restaurátort kapott. Az ő vezetése alatt valósággal újra született a Hunyadiak vára, hogy méltóképp tartsa fenn - bár egyelőre rabföldön - a magyarság egyik legnagyobb és világszerte legjobban ismert hőisének, Hunyadi Jánosnak az emlékét.

Amint a vár nagyérdemű helyreállítója kimutatta, a mai díszes építkezés helyén Hunyadi János ideje (kb. 1430) előtt szerényméretű, egyszerű szerkezetű erőd állott. A másfélméteres, tehát nem valami erős falakkal bíró vár körfala szabálytalan mandulaidom alakjában épült. Bizonyosan volt ezen belül öregtornya, voltak lakó- és raktárhelyiségei, a falon kívül pedig sáncai, de ezeknek nyomait eltörölték a későbbi építkezések.

Ez az első vár nem keletkezhetett az Árpádok korában; XIII. századi részletet maradványai között nem lehet kimutatni. Nem találkozunk a későn megalakult Hunyad megye nevével sem a XIV. század második tizede előtt, Hunyad várát pedig 1364-ben említik először okleveleink. Keletkezését I. Károly király koránál előbbre nem lehet tenni s építésének okára sem nehéz rámutatnunk. 1330-ban ment végbe Károly szerencsétlen havasalföldi hadjárata. Ekkor tűnt ki, minő veszedelem fenyegeti az elhanyagolt déli végeket a még ekkor ritka lakosságú részeken. A lefelé nyúló völgyeket meg kellett erősíteni s ezért épült az Egregy mentén Hunyad, a Sztrigy mentén Hátszeg vára; mindkettő egy-egy előretolt bástyája a vidék régi, erős, de az országhatártól messzefekvő várának, Dévának.

Hunyad fennállása első évtizedeiben királyi-vár, közvetlen ura az erdélyi vajda. Nagyterjedelmű, de gyér lakosságú birtokok tartoztak hozzá. Nem is hajthatott számottevő jövedelmet s ezért a várakat elvesztegető Zsigmond király könnyű szívvel adott túl rajta.

1409-ben kelt az oklevél, amellyel Zsigmond király Hunyad várát és uradalmát Szerb fia Vajk nevű udvari lovagjának új adományozás címén odaadja. Az ajándékozás módja mutatja, hogy Vajknak talán valaminő kölcsön s az evvel kapcsolatos zálogjog révén már volt valami köze a várhoz. Az ilyen birtokadományok szerzésének rendszerint az uralkodónak nyújtott kölcsön volt az alapja. Ha aztán az

uralkodó fizetni nem tudott (s ugyan mikor tudott a jó Zsigmond király?), akkor még egy kis ráfizetéssel, sokszor anélkül is könnyen meg lehetett nyerni a donációt, amely kőváras urasággá tette a szerény újnemest. Hunyadra nem sokan vágyakozhattak, mert a birtokbaiktatás simán lefolyt s 1410 február 10-én a nagypecsétes privilegiális levelet is kiadták a most már Hunyadi Vajk nevet viselő lovagnak.

Minden nyom arra mutat, hogy Vajk értett az előretörés módjához. Magának a tótországi régi Szapolyai-családból hozott (legalább is második) feleséget, János fiának pedig a Horogszegi Szilágyiak tekintélyes nemzetségéből. Amikor 1430 körül elköltözött e világból, nevet, vagyont, tekintélyt hagyott gyermekeire. Ez időben idősebbik fia, Hunyadi János már előkelő férfiú; a király kíséretének tagja és szép katonai mult áll mögötte. Az igen szerény Hunyad vára nem elégítette ki igényeit. Hozzáfogott tehát, hogy megfelelően átalakítsa, vagy jobbanmondva újat építsen a régi helyére.

Az építkezés jó ideig eltartott, de legalább kívülről 1446 körül készen állott a vár magva. Területe a réginek kétszeresére növekedett; udvara alig volt kisebb a régi erősség külső kerületénél. Minden meg volt benne, amit a kor megkívánt. A vár nyugati oldalán hatalmas palota emelkedett, földszintjén és emeletén egy-egy nagy, kéthajós lovagteremmel. Kelet felől a díszes, magas kápolna kapott helyet. Ettől loggiás folyosó vezetett a lakószobákhoz. Az épülettömbből tornyok törtek a magasba, a hathatós védelmet szolgálva, de emelve a vár szépségét is. Az északnyugatra néző főbejárás hatalmas kaputornyon át nyílt az udvarra. A vár tövében zúgó folyó felett magas, falazott talpakra rakott, szétszedhető híd vezetett ki a várból. Az északi sarkot kerek, nyulánk torony védte; tarka festése miatt még később is hímes-torony volt a neve.

A vár jól el volt látva védőművekkel, de volt egy gyenge oldala, a déli, ahol a szomszédos magaslat igen közel állott a falakhoz. Majdnem be lehetett tetejéről látni a várba s innen hajítógépekkel, ágyúkról nem is szólva, sok kárt tehetett benne az ellenség. Ezért erről az oldalról erős előretolt zömök tornyot építettek a domb lejtőjére. (Nye bojsza, ne félj néven hívta a délvidéki várőrség.) Ettől támokkal erősített izmos fal húzódott a várig, tetején kiszélesedő zárt folyosóval. A várból felvonó hídon át lehetett a folyosóba átlépni s így szükség esetén a Nye bojsza a vártól elkülöníthető volt. Egyúttal a fal tetején menő lebegő folyosó danzkerül (illemhely) szolgált; olyan egészségügyi berendezés,

aminőre másik példát Magyarországból nem, csak a német lovagrend híres poroszországi váraiból tudunk mutatni.

A vár külső képét szép erkélyek, függőtornyocskák, folyosók, faragott keretű ablakok, tarka festés élénkítette. Belül a pompás ajtók, kandallók, a még ekkor elég ritka mázas cserépkályhák és a falakat borító freskók vallottak a várúr előkelőségére és jóízlésére. Ami pompát a kor e téren kifejtteni tudott, abból alig hiányzott valami.

A vár szépsége okozta, hogy ismertetői építésénél francia mesterekre gondoltak. Ezt a feltevést azonban sem írott adatok, sem tárgyi bizonyítékok nem támogatják. Ellenkezőleg. A várban sűrűn alkalmazott heraldikai díszítés stílusa egyenes cáfolata a francia behatásnak. Magyarországon a tatárjárás utáni korszak óta nem folyt annyi várépítkezés, mint Zsigmond király korában. Nem lehetett tehát hiány itthoni építőmesterekben. Ha Hunyadon franciák dolgoztak, úgy templomaink egész soránál is a távol nyugat művészeinek működését kellene feltételeznünk.

Hunyadi halálakor (1453) a vár építése kétségkívül teljesen be volt fejezve; özvegye már csak apróbb változtatásokat tett rajta s belső díszítését fejlesztette. De amikor teljes pompájában készen állott, elérte virágzásának tetőpontját is. Nagy hibája volt, hogy messze esett az ország központjától. Hunyadi János életének javát a török és szövetségesei elleni harcok töltötték ki. Ő keresve sem találhatott volna rezidenciájául alkalmasabb helyet Hunyadnál. Mátyás, amint királlyá választották (1458), elszakadt elődei fészektől. Azt sem tudjuk, megfordult-e benne élete későbbi éveiben. Idővel magához vonzotta anyját is. Szilágyi Erzsébet elhagyta a várat, amelynek felépítésében s feldíszítésében bizonyosan sok része volt s átköltözött szeretett fia közelébe, Óbudára. Itt élt igazi anyakirályné módjára s innen kormányozta hatalmas birtokait, amelyek közé azonban Hunyad nem tartozott. Ezt Mátyás fiára, Jánosra ruházta (1482), talán hogy ezzel is kiemelje valódi Hunyadi voltát.

Amikor Mátyás halála után megkezdődött Korvin János kifosztása, örökségének ezt a részét senki sem akarta tőle elvitatni. Azonban a boldogtalan herceg hamar túladott rajta, vagy legalább is annyira megterhelte az uradalmat, hogy annak 1494 óta inkább csak névleges tulajdonosa volt. A mondott évben 10.000 aranyat vett fel rá kölcsön Kinizsi Páltól és feleségétől, Magyar Benignától. Ezek rövid idő múlva továbbadták a zálogjogot Bakócz Tamás akkor egri püspöknek és rokonainak. A nagy szerző főpapot azonban ez esetben elhagyta

hagyományos szerencséje. A vár birtokbavétele többszörös bírói ítéletek dacára sem sikerült. 1508-ban az akkori várnagy, Alpestesi Nagy György huszárjai élén fogadta a beiktatásra érkezőket s úgy megriasztotta az előkelő társaságot, hogy futva menekültek Hunyad vára alá. A pénz is odaveszett mindörökre. A herceg, gyakorlott adósságcsináló módjára, másoktól is vett fel a várra kölcsönöket. Bikly János uramat 1200 forint fejében megtette hunyadvári várnagynak olyan ravasz kikötés mellett, hogy amíg az összeget vissza nem fizeti, addig a hitelezőt a várnagyságból el sem mozdíthatja. Perelte is a saját várnagyát a szegény János herceg, de az ítéletet már nem érte meg. 1504 október 12-én elhunyt; a rákövetkező évben egyetlen fiacskája, Kristóf is követte a sírba. A várra özvegye, a szerencsétlen sorsú Frangepán Beatrix kapott 1506-ban II. Ulászlótól adományt, bizonyosan csak azért, hogy ezzel is több jusson a király gonoszlelkű rokonának, Brandenburgi György örgrófnak, akihez a legcsúnyább módon feleségül kényszerítették. A szegény asszonyt 1509-ben a halál szabadította meg férjétől és az élettől. Természetes, hogy jog és igazság ellenére mindenét az örgróf örökölte. 1510-ben Hunyadra is megszerezte a donációt s beült a birtokba, amelyhez jog szerint semmi köze sem volt.

Végül is György urat 1519-ben hűtlenségben marasztalták el s az erdélyi vajdát királyi rendelet utasította, vegye el tőle Hunyad várát, ha másképp nem lehet, ágyúkkal s adja át a Bakócz-családnak. A vajdának azonban (ez időben nem kisebb ember, mint Szapolyai János) egyéb gondja s baja volt, mint Hunyad ostromára indulni. György még egy ideig élőködött az ország nyakán; amikor eltávozott innen, sokáig küldözték utána tisztjei a jövedelmeket Ansbachba. Hunyadon jó pénzért adott túl. A vevő a hős Török Bálint volt, akinek némi huzavona után 1536-ban sikerült szerzeményére az adományt megkapni János királytól. Előbb azonban egy ostromot állott ki a vár; Czibak Imre próbálta Törököt kivetni belőle 1534-ben. Ez alkalommal tűzkár is esett benne.

1601-ben Mihály vajda is megrohanta s felgyújtotta Hunyadot. Már ekkor a Török-család napja lealkonyulóban volt. Négy év múlva hűtlenség címén elvették tőlük az uradalmat s az ifjú Bethlen Gábor kapott rá adományt.

Bethlen a nyugodt birtoklás kedvéért kielégítette a Törökektől származó igénylőket s aztán költséget nem kímélve megkezdte a vár restaurálását. Sajnos, sok tekintetben át is alakította azt, saját ízlésének

megfelelően. A keleti oldal lakóhelyiségeit egy emelettel megnagyította; a felső lovagterem helyére három lakószobát csináltatott maga és a fejedelemasszony számára. A védőfalakat magasabbra rakatta, bástyát építtetett a keleti és az északi oldalra ágyútelepek részére. Helyenként még a szép, régi freskók átfestésétől sem riadt vissza, nem nagy öröme a késői műértőknek.

A megújult várat Bethlen családi birtoknak szánta s amikor elkészült a helyreállítással, unokaöccsének, az ifjabbik Bethlen Istvánnak ajándékozta. Ezen a réven kapcsolódik össze Hunyadvára története a korszak leghíresebb asszonyáéval.

Bethlen István ugyanis 1627-ben házasodott. Elvette pedig Széchy Máriát, aki még ekkor nem is sejtette, hogy majdnem két évtized múlva ő lesz a murányi Vénusz. Akkor még fiatal, ártatlan és jóhírű asszonyka volt, amikor Hunyadon boldog napokat töltött férje oldalán. De hajh, ezek hamar elfogytak, 1633-ban már mint özvegy jár a hunyadi várban, hogy egy év múlva végkép elszakadjon tőle. Nem bírta ki férfioltalmazó nélkül; férjhez ment a nem hozzá illő Rozsályi Kún Istvánhoz. Emlékét az egyik terem mennyezetére festett címere őrzi a várban.

Hunyad aztán sorba ment az igényjogosultak kezén. Előbb Bethlen Péteré, aztán nővére, Katalin, Zólyomi Dávidné kapta meg. Utóbbi építkezett is benne; egy traktust később is az ő nevére hívtak. Örökösétől Thököly Imre szerezte meg. Amikor átvette, részletes leltárt készíttetett fel a várról. Az inventárium sok értékes feljegyzést tartalmaz, belőle tudjuk az egyes részek neveit, sok helyiség rendeltetését és korát. Thökölytől mihamarább Apaffy Mihályra szállott a vár (1685), a szokásos "hűtlenség címén"; tőle adományozás útján fiára, az utolsó erdélyi fejedelemre. Ennek halálával özvegye, Bethlen Katalin lett volna a jogszerinti tulajdonos; de már 1725-ben elhunyt. Ezzel Hunyad vára véglegesen visszakerült oda, ahonnan Zsigmond korában elindult, a koronához.

A "koronát" a XVIII. században már kincstárnak nevezték; ez pedig prózai nyelven annyit jelentett, hogy az ősi várat ezentúl kegyeletes érzelmekkel nem igen törődő, többnyire nem is magyar hivatalnokok vették kezelésbe. A váron talán fennállása óta ezek rontottak legtöbbet. A termekbe falakat építettek, a freskókon keresztül ajtókat, ablakokat törtek, ha kellett, vakoltattak, meszeltettek. Szóval igyekeztek a középkori várból valódi hivatali helyiségeket formálni.

1784-ben, a Hóra-lázadás rémnapjaiban, a vár falai mögött keresett a megyebeli nemesség egy része menedéket. Hálából a vármegye csináltatta meg a pusztuló tetőket.

1847-ben I. Ferenc király körutat tett Erdélyben s ez alkalomból Hunyad várát is bemutatták neki. Luxemburg álromantikus lovagvárának építtetője el volt ragadtatva az öreg várból áradó valódi romantikától. Minden áron helyre akarta állíttatni s első részletül 30.000 forintot utalványoztatott ki költségekre. A kincstári jószágigazgatóság renováltatott is, de saját ízlése szerint. Még több hivatali szobát csináltatott, egy sereg freskót ismét leveretett, új ajtókat tétetett a régiek helyére s az állami vasgyár részére nagyszerű vasraktárakat rendezett be. Áldatlan működését 1823-ban egy villámcsapás szakította félbe. De nem sok időre. Az elhamvadt tetőket újból a vármegye közönségével állíttatták helyre s aztán maradt minden a régiben. A Bach-korszakban még a járási hivatalok is itt kaptak helyet. A Hunyadiak várában a Bezirksgericht működött. Mígnem 1854 április 13-án, épp a Bezirksvorstand bűnös könnyelműsége folytán, tűz ütött ki a kaputorony mellett levő egyik helyiségben. A lángok gyorsan terjedtek; rossz nyelvek úgy mondták, nem is volt meg a szándék elfojtásukra. Másnapra Hunyad várának pusztá falai meredeztek az égre.

Évek teltek el, amíg a "helytartóság" rászánta magát, hogy a romokat úgy-ahogy befedesse. Addig eső, hó, szél, fagy pusztította a várat. Hunyad gyors léptekkel haladt a végenyészet felé.

A hatvanas évek elején az isteni gondviselés lelkes pártfogót támasztott az enyészetnek szánt vár részére Arányi Lajos egyetemi orvostanárban. 1866-ban egy vészkiáltással igyekezett a figyelmet Hunyadra irányítani. A következő évben színes képekkel ellátott valóságos díszmunkában ismertette meg a nemzettel, mit bír s mit veszít a várban. Az alkotmányosság helyreállta után mindjárt fogamatja volt a lankadatlan buzdításnak. 1868-ban Schulz Ferenc irányításával már megkezdték az első, biztosító munkálatokat. 1871-ben az első mester halála után Steindl Imre vette át a helyreállítás vezetését. Sajnos, nem egészen jó irányban, mert a romantika szellemében "szebbé akarta tenni a várat, mint valaha volt". Utána valóságos kontárkezek pusztítottak renoválás örve alatt s okoztak jóvá nem tehető károkat.

A komoly és céltudatos helyreállítás csak a nyolcvanas években, a Műemlékek Orsz. Bizottsága felállítása után indult meg gr. Khuen

Antal műépítész vezetése alatt. A feladat igen nagy volt; először el kellett távolítani a toldásokat és stílszerűtlen pótlásokat. S a költségek semmiképp sem álltak arányban a teendőkkal.

A vezetést gr. Khuen halála után segédje és munkatársa, Möller István vette át. Nála hivatottabb emberre nem eshetett volna a választás. Azóta jó kezekbe volt letéve Hunyad vára sorsa.

Az 1907-től kezdve teljes rendszerességgel folytatott restaurációt a befejezés előtt szakította félbe a háború. Szerencsére a vár akkorára biztosítva volt...

8. NAP (május 16. - szombat) - Déva - Arad – Budapest

A Budapest fele vezető E68-as út a végig a Maros mentén halad. A következő látványosságok tekinthetők meg idő és igény függvényében:

- **Déva** – a történelmi vár (magos Déva vára) és a várhegy. A várhegy botanikai rezervátum: *Sedum acre*, *Galium spurium* f. *vailleti*, *Aconitum anthora*. Corno-Fraxinetum orni Pop et Hodişan 1964, Cleistogeno serotinae - Festucetum rupicolae Zólyomi 1958 subass. Alyssetosum muralis Nutu, Carpinum-Fagetum Paucă 1941.

- **Săvârşin (Soborsin)** – a Forray kastély. A 18. században épült kastély a többrendbeli pusztítások után a 19. században klasszicista külsőt kapott. 1943-ban I. Mihály román király vásárolta meg. A kommunizmus után 2001-ben kapta vissza az államtól. 2005 óta látogatható. **Díszparkjában** 350 éves tölgyek, 170 éves tiszafák és diófák láthatók.

- **Bârzava (Berzova)** – a település neve (*brěza* = nyírfa) a falu patakjára vonatkozik, melynek kis **szurdoka**, a falutól délre fekvő **Căpruţa-ig (Kaprucsa)** húzódik.

- **Lipova (Lippa)** – a török bazár épülete a 17. századból származik, a település központjában ásványvízforrás található.

DÉVA (DEVA)

Déva (románul Deva, németül Diemrich) megyei jogú város (municípium), Hunyad megye székhelye Romániában, Erdélyben.

A Maros bal partján, Gyulafehérvártól 71 km-re délnyugatra, Aradtól 148 km-re délkeletre fekszik.

Első említése 1269-ből való, Dewa alakban. Német neve 1412-ben Denburg. 1808-ban románul Gjevá, németül Diemrich.

Nevére vonatkozóan három etimológia forog közkézen: 1. A 'lány' jelentésű szláv deva szóból. Ez talán összefüggene a várba befalazott asszony legendájával. 2. A dák dava szóból, mely a legtöbb ismert dák helynévben megtalálható és valószínű jelentése 'vár'. 3. Egy türk eredetű ómagyar személynévből, melynek eredeti Győ alakját az Algyő helynév őrizte meg.

A 371 m magas várhegyen már a dákok és a rómaiak idejében is vár állt. A romjaiban ma is látható dévai várat a tatárjárás után IV. Béla

építtetett újjá, 1264-től említik. 1264. augusztus elején itt győzte le V. István híve Csák Péter az Istvánhoz hűtlenné vált Kán László erdélyi vajda seregét. 1302-től ez volt az erdélyi alvajdák székhelye. 1580 körül a várat ismét

helyreállították. 1550 novemberében itt verte meg Enyingi Török János, hunyadi főispán Kászim pasa előhadát. Itt volt rabságban Dávid Ferenc, Erdély első unitárius püspöke, s itt halt meg 1579. november 15-én. A török a várat nem ostromolta. 1603. szeptember 9-én itt akarta kivégeztetni Basta az ország főurait. 1657-ben a nagyvezír a várat elfoglalta. 1704-ben kuruc kézre jutott, de Csáky András három heti ostrommal 1706-ban visszafoglalta. 1719-ig sérüléseit kijavították. 1784-ben itt végezték ki a Horea-felkelés elfogott résztvevőit. 1817-ben az ide látogató I. Ferenc elrendelte helyreállítását, amely 12 évig tartott. 1849. február 7-én Kemény Farkas seregét itt lepték meg a román felkelők, csak Bethlen megérkezése menti fel. 1849. május 27-én a várat elfoglalta a honvédsereg, de augusztus 12-én felrobbant, csak falai állnak. Augusztus 18-án itt tette le a fegyvert Bem és Guyon seregének maradványa. A 19. század második felében bukovinai székely telepések költöztek ide.

1850-ben 2129 lakosából 1038 volt román, 517 magyar, 255 német és 216 cigány nemzetiségű; 1173 ortodox, 598 római katolikus

és 301 református vallású. 1910-ben 8654 lakosából 5827 volt magyar, 2417 román és 276 német anyanyelvű; 3393 római katolikus, 2551 ortodox, 1292 református, 791 zsidó, 314 görög katolikus és 242 evangélikus vallású. 2002-ben 65 873 lakosából 59 576 volt román, 5022 magyar és 674 cigány nemzetiségű; 55 365 ortodox, 4402 római katolikus, 1671 református, 1606 pünkösdistá, 1050 baptista és 889 görög katolikus vallású.

Déva vára: a város nyugati részén, 371 m magas hegy tetején állnak a vár tekintélyes maradványai.

A Várhegy déli lábánál álló Magna Curia ('nagy udvarház') elődjét Geszti Ferenc dévai várkapitány építtette 1582-ben. 1603-ban itt tartott országgyűlést Giorgio Basta. Ezután a fejedelmek használták szállásházként. 1627-től, Bethlen István feleségeként öt évig itt élt a „Murányi Vénusz”, Széchy Mária, majd ide menekült vissza második férje, Kun István elől lóháton Szatmárból. Bethlen Gábor kezdte meg átépítését 1621-ben reneszánsz stílusban, de végül csak a 18. század elejére készült el és a barokk jegyeit viseli magán. 1882-ben a Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat rendezte be múzeumnak régészeti gyűjteménye számára. 1938-tól Hunyad megyei Múzeumként működött. 2008-ban befejezték nagyszabású felújítását és harminc teremben A Dák és Római Civilizáció Múzeuma néven nyílt meg ismét.

A színház Jakab Dezső tervei szerint 1901-ben épült.

A dévai zsinagóga 1896-ban épült, 1905–1907-ben átépítették és megnagyobbították. A zsidó hitközség 1851-ben alakult.

Itt született 1500 körül Dévai Bíró Mátyás reformátor, „a magyar Luther”.

Itt halt meg 1579. november 15-én Dávid Ferenc reformátor.

Itt élt rövid megszakításokkal 1627 és 1640 között Széchy Mária, „a Murányi Vénusz”.

Itt született 1781. február 21-én Zoltán Károly történész.

Itt született 1793. február 20-án Ponori Thewrewk József író, régész.

Itt született 1825. augusztus 29-én Salamon Ferenc történész.

Itt született 1826. június 28-án Szamossy Elek festőművész.

Itt született 1877. május 3-án Nopcsa Ferenc paleontológus.

Itt született 1898. május 4-én Korda Mária színésznő, Korda Sándor felesége.

Itt született 1906. márc. 8-án Péterfi István botanikus.

Itt született 1909. július 6-án Szentiványi Lajos festőművész.

Itt született 1914. augusztus 22-én Baróti Géza író, újságíró.

Itt született 1914. november 11-én Elekes Lajos történész.

Itt született 1929. november 16-án Szász József hegedűművész, a Weiner-vonósnégyes tagja.

Itt élt gyermekkorában Erdélyi József költő.

A városi sportiskolába járt Nadia Comănesci tornász.

Itt tevékenykedik Bőjte Csaba, a dévai gyermekmentő szervezet alapítója, amely a Dévai Szent Ferenc Alapítvány nevet viseli

Forrás: Wikipédia

Déva vára egyike volt a magyar királyságot romba döntő 1241 – 42-es tatárjárás után, egy újabb mongol invázió elleni védekezésül emelt erősségeknek, amit IV. Béla király parancsára építettek fel. A továbbiakban is az uralkodó, illetve eme terület legfőbb tisztségviselője, az erdélyi vajda birtokában találjuk.

Az első, napjainkig fennmaradt okleveles említése 1267-ből származott, amikor az uralkodó seregét „castrum Dewa” alatt legyőzte a pártütő, későbbi V. István hada. A XIV. század elejétől Kán László erdélyi vajda, az országot szétdaraboló tartományurak egyike mondhatta a magáénak, csak az ő halála után került át Károly Róbert király hatalmába. A következő évtizedekben királyi, illetve erdélyi vajdai várbirtoknak számított, aminek a környező jobbágyfalvak tartoztak a földesúri szolgálatokkal. Az örökös pénzzavarral Zsigmond király előbb az egyik felét adományozta el, majd a XV. századra teljesen magánbirtokos tulajdonába került át. Így a magáénak mondhatta Újlaki Miklós vajda, Hunyadi János kormányzó majd a dúsgazdag Báthory család is. A sok-sok földesúr közül kiemelkedik iktári Bethlen Gábor, aki 1610-ben kapta adományul az erdélyi fejedelemtől. Mint az önálló Erdélyt a vele szövetséges de veszélyes szomszédságnak számító törökkel szemben oltalmazó végvárok egyike, mindig fontos katonai erődítménynek számított. Ennek ellenére mégsem történt meg a korszak haditechnikai védőműveivel való kiépítése. A hódító török sohasem ostromolta meg, de 1660-ban Cselebi török világutazó felkereshette és beszámolhatott az itt látottakról.

Déva vára 1701-ben elkerülte a Habsburg Lipót császár által a magyar várakra kimondott felrobbantási parancsot, mivel a falai közé

vezényelt katonaság feladata lett a környező területek forrongó népeinek a felügyelete. A Rákóczi szabadságharc idején, 1704 – 06 között a kurucok állhattak őrt a falai között, majd ismét a császári kétféjű sasos zászlót tűzhatték ki a bevonuló Habsburg zsoldosok. A többszörös védővonal utolsó nagyobb átépítését 1717 – 19 között végeztette el a bécsi Haditanács. A XIX. Század elején már korszerűtlenné vált a dévai erőd, így elárverezték az értékeit, amiket mindössze 150 forintért vásárolt meg egy Pogány Franciska nevű asszony. Az új tulajdonos utasítására leszerelték az összes kaput, ablakot és ajtót, majd a gazdátlanná vált erődöt az ide sereglő környékbeli népek szabadon bonthatták az építőanyagáért. Ki tudja, mennyi maradt volna fenn a híres dévai várból, ha nem jár erre 1817-ben Habsburg I. Ferenc császár és király valamint a felesége, akiknek annyira megtetszett a hegyi vár fekvése, hogy utasítást adtak a helyreállítására. Az újjáépítése 12 esztendőig tartott és 216 ezer {!} forintba került. Déva sok csatát látott várának utolsó katonai szereplése 1848-ban történt, amikor is a 200 főnyi császári helyőrsége csak az élelem elfogyása után adta fel a posztját, szabad elvonulás feltétele mellett. Röviddel később azonban a puskaporraktár felrobbant, több mint 100 honvédet temetve maga alá. Ezzel végleg megszűnt Déva erősségének hadászati szerepe, falai az elmúlt évszázadok alatt, gondozás hiányában, egyre jobban pusztulnak.

Déva városának közvetlen szomszédságában, a 371 méter magas Várhegy tetejét koronázzák meg az Erdély történelmében mindig igen nagy katonai fontosságú szerepet játszó erődítmény nagy kiterjedésű romjai.

A városnak a meredek hegyoldalakra felfutó utcáiból vághatunk neki a turistajelzésekkel ellátott földútnak, ami egyenest a Császárszék kapunak vezet. Ez a legkülső védőmű, korabeli feljegyzések szerint, ágyúlőrészekkel ellátott, felső körfolyosós épület volt, ahol mintegy 100 főnyi őrség állomásozott. Ez után kezdődik a 600 méter hosszúságú falsoros, amit csak a lovas és gyalogos bejárattal ellátott Alsó-kapu szakít meg. Ez előtt a középkorban mély és széles szárazárkot alakítottak ki, de ennek napjainkra már nyoma sem maradt. Tovább haladva rövidesen elérkezünk az alsóvár területére. Ennek DK-i és DNy-i sarkain egy-egy olaszbástya alapfalait észlelhetjük, amiket az utolsó nagy erődítési munkálatok idején, 1717 – 19 között emeltetett Steinville gróf, dévai várparancsnok. Néhol kazamaták és lakóépületek maradványait láthatjuk a feltöltődött talajban rejtőzve. Az egykori

források szerint még nagyobb itatót és halastavat is létrehozta a várbeli népek, gondolva az élelmezésük kiegészítésére.

A főlény magasodó felsővárba, a legkorábbi épületrészekhez, a középkorban a Ny-i oldalon, az egymással párhuzamos kőoszlopokra fektetett gerendahíd vezetett, ez azonban napjainkban már nem létezik. Így csak a D-i oldalon kialakított lépcsős ösvényen kaptathatunk fel a Várhegy legmagasabb csúcsára. A felsővár vastag kőfalai egy szabálytalan ellipszis alakú területet vettek körbe. A legerősebb védőműve az 1613-as esztendő után létesített Bethlen-rondella, amit, az Erdélyt felvirágoztató fejedelem emeltetett. A legjobban támadható Ny-i oldalt kétszeres falgyűrű óvta a belső lakóépületeket, melyeken többszöri átépítés nyomait lehet megfigyelni. Így látni még korai kettős ablakot vagy reneszánsz stílusú pártázatot is, amire később újabb emeletet húztak. Sajnos az 1849-es robbanás megsemmisítette a felsővár egész DK-i sarkát, itt alapfalak sem maradtak meg. Más helyen viszont az egyes helyiségek, boltívek, ajtó és ablaknyílások is épségben állnak.

Tábla jelzi Dávid Ferenc unitárius püspök börtönét, ahol vértanúhalált halt a nagy hitújító.

/Szatmári Tamás/

Forrás: <http://mars.elte.hu/varak/deva/devatortenet.htm>

SOBORSIN (SĂVĂRȘIN)

Soborsin (románul Săvârșin): falu Romániában, Arad megyében, a Maros jobb partján.

Egy elsődleges, délszláv Szavasin alakból (Zawasim és Zawasyn, 1479) népetimológiával, a román săvârși ('elvégez') ige hatására alakult ki a román Săvârșin alak, majd ebből fejlődött ki magyar neve (először 1808-ban).

A marosi fa- és sószállítási fontos állomása volt. A Forray család 1751-ben és 1810-ben németeket telepített be Arad vármegyei falvakból. 1784-ben előbb betyárok rabolták el kastélyából id. Forray András alispánt, majd a parasztok dúlták föl nemesi kúriáit. 1828-ban 934 lakosa és hetivására volt. 1839-ben Fényes Elek szerint mezőváros. 1848 előtt már római katolikus iskolája is működött.

1849. március elején a temesvári Leiningen-dandár hídépítésbe kezdett a Maroson, hogy a Zám felől érkező román határőrökkel és parasztfelkelőkkel egyesülve elvágják az Aradot ostromló magyar sereget a főerőktől. Március 5-én a Nagyhalmágyról ideérkező Csutak Kálmán szétlövete a készülő hidat.

1895-ben gr. Nádasdy Ferenc uradalma 3334 hold erdőből (vadállomány), gyümölcsösből (alma, körte), ponty- és pisztrángtenyészetből állt. 15 km-nyi gőz- és 13 km-nyi lóvasúti szakasz segítette a fakitermelést. A településen heti- és négy országos vásárt tartottak, melyekre főként szarvasmarhát hajtottak föl.

Arad vármegye Máriaradnai járásához tartozott.

1977 előtt hozzácsatolták Vám falut.

1900-ban 1707 lakosából 1196 volt román, 368 magyar és 126 német anyanyelvű, 1202 ortodox, 369 római katolikus, 70 zsidó és 56 református vallású. 40%-uk tudott írni-olvasni, a nem magyar anyanyelvűek 14%-a beszélt magyarul. 2002-ben 1470 lakosából 1432 volt román és 25 magyar nemzetiségű, 1159 ortodox, 217 pünkösdista és 45 római katolikus vallású.

A királyi kastély eredetijét egy 1680 körülről származó vadászlakot felhasználva Forray András építtette az 1830-as években. A többrendbeli pusztítások után a 19. században klasszicista külsőt kapott. 1943-ban I. Mihály román király vásárolta meg. Az 1980-as években Nicolae Ceaușescu villája volt, a király 2001-ben kapta vissza az államtól. 2005-től kezdve látogatható. Díszparkjában 350 éves tölgyek, 170 éves tiszafák és diófák láthatók.

A falu nyugati végén, az egykori Vám faluban egy, a 18. század végén épült, a 19. század első felében klasszicista stílusban felújított vadászkastély áll, parkkal körülvéve.

Az 1875-ben épült római katolikus templomban található az 1830-ban elhunyt Forray András Ferenczy István által készített márvány síremléke.

1917. július 12-én a Protasie Givulescu tanítónál, Cornel Givulescu zeneakadémista apjánál vendégeskedő Bartók Béla és Egisto Tango, az Operaház karnagya több mint ötven dallamot gyűjtött a helybeliektől és a Szent Péter napjára ideseregülő környékbelleiktől.

Forrás: Wikipédia

BERZOVA (BÂRZAVA)

Berzova, 1910-től 1918-ig Marosborsa (románul Bârzava) falu Romániában, Arad megyében, a Maros jobb partján.

Neve szláv eredetű (< brěza ‘nyírfa’) és eredetileg valószínűleg patakjára vonatkozott. A helységnévrendezéskor Arad vármegye ötletéből kapta a Marosborsa nevet. Történeti említései: Bozova (1471), Nagbozwa (1479), Also Bozwa (1519), Berzova (1743) és Berzava (1808).

Lakói korábban aranyat mostak és hajókat is készítettek, de a 19. században a mész- és szénégetés vált fő jövedelemforrásukká. A század második felében a település királyi erdőgondnoksági székhely volt. Három országos vásárán főként juhot adtak-vedtek. A század folyamán beléolvadt Turzsova és Andrásfalva.

Közelében a 20. század második felében, egészen az 1990-es évekig uránszurokércet bányásztak.

1850-ben 1421 ortodox román lakosa és egy fatemploma volt, két lelkésszel. 1900-ban 1732 lakosából 1554 volt román, 135 magyar és 38 német anyanyelvű; 1023 ortodox, 535 görög katolikus, 102 római katolikus és 51 zsidó vallású. 2002-ben 974 lakosából 964 volt román nemzetiségű; 779 ortodox, 110 görög katolikus és 71 pünkösdista vallású.

A Maros Szépvölgy nevű, romantikus szurdoka a községközponttól Kaprucáig húzódik.

A helybeli postamester fiaként az 1850-es években itt töltötte gyermekkorát Paál László.

Paál László (Zám, 1846. július 30. – Charenton-le-Pont, Franciaország, 1879. március 3.) magyar festő. A barbizoni iskola, a plein air tájképfestészet sajátosan magyar egyénisége, Munkácsy Mihály közeli barátja, aki elsősorban erdőrésztleteket ábrázoló, mély intuícióval, lírai realizmussal festett olajképeivel írta be nevét a magyar művészettörténetbe.

Forrás: Wikipédia

LIPPA (LIPOVA)

Lippa (románul Lipova, németül Lippa, szerbül Липова) város Romániában, Arad megyében, a Maros bal partján.

Nevének eredeti formája az ősszláv lipova (лъсъ) 'hársas (hely)'. (Vö. Tapolylippó, Lippó – 1903-ig Lipova, Kislippa – 1908-ig Lippa.) Német neve a magyarból, román neve a szerbből származik. Első említése: Lipwa (1315 v. 1316).

Várát valószínűleg IV. Béla emeltette a tatárjárás után. 1285-ben visszaverte Nogáj tatár kán ostromát. Károly Róbert alatt nagy fontosságú várossá fejlődött, 1315 és 1317 között király gyakran tartózkodott itt. Ide helyezték át a korábban a királyi egyházmegyéhez tartozó királyi kamarát. 1325-ben ferences kolostort alapítottak benne. 1333-ban Arad vármegye legnagyobb városa volt. 1440-ben, a solymosi uradalom tartozékaként Hunyadi János szerezte meg. 1462-ben Jan Giskra az átadott felvidéki várai fejében Mátyás királytól megkapta a solymosi és lippai uradalmat. Halála után ezeket Bánfi Miklós és testvére, Jakab örökölte volna, ők azonban még beiktatásuk előtt elfoglalták a várat. Ezért Mátyás fiának, Corvin Jánosnak adományozta. 1510-ben Brandenburgi György örgróf bástyákkal és védművekkel erősítette meg. 1514-ben várnagya, Bodó Miklós, harc nélkül átengedte a parasztseregnek. A felkelés leverése után Szapolyai János birtokába került, aki 1529-ben szabad királyi várossá emelte. Buda eleste után a koronával és a gyermek János Zsigmonddal ideköltözött az özvegy Izabella királyné és itt húzódott meg 1542 májusáig. 1551-ben Fráter György I. Ferdinándnak engedte át. 1551 őszén Mehmed ruméliai beglerbégnek a zömében szerb lakosság feladta a várat, ezután a törökök feldúlták a várost. Novemberben Fráter György és Castaldo foglalta vissza. 1552-ben, miután az Aldana tábornester vezette spanyol őrséget evakuálták, ismét török kézre került. Az 1570-es években 100-500 török katona állomásozott a várban. A negyven éves török uralom alatt szefárd zsidók is éltek itt. 1595-ben Borbély György erdélyi serege foglalta vissza. 1600-ban Mihály vajda, 1604-ben Bocskai, 1605-ben a temesvári pasa, 1606-ban Petneházy István foglalta el. 1616-ban az erdélyi országgyűlés elrendelte átadását a töröknek. Mivel Vajda István kapitány nem volt hajlandó teljesíteni a parancsot, Bethlen Gábor fegyverrel vette be a várat, majd engedte át a temesvári beglerbégnek. A török megerősítette és kibővítette az erősséget. Helyőrsége 1626-ban hatszáz lovasból és

hétszáz gyalogosból állt. 1658. június 26-án itt verte meg I. Rákóczi György fejedelem Ahmed budai pasa seregét. Evliya Çelebi szerint a belső várat hármass falrendszer vette körül és a külső váron belül ezeröttszáz ház állt. A törökök bevezették a városba forrásainak vizét, az utcákat gerendákon nyugvó deszkákkal burkolták. Állítólag hét iskolája működött. 1686. január 26-án, négynapos ostrom után Caraffa és Veterani foglalták vissza. Ezután 1690-ben a törökök, 1691-ben Veterani, 1695. szeptember 7-én ismét a törökök foglalták el, az utóbbi ostrom során súlyosan megrongálódott. Az 1699-es karlócai béke értelmében a törökök a megmaradt részeket is lerombolták. A vár utolsó maradványait 1717-ben az aradi császári parancsnok bontatta el.

A 16–17. században főként szerbek lakták. Ők a 18. század elején elhagyták, helyükre románok költöztek be. Első német ajkú lakosai az osztrák császári hadsereg itt letelepített invalidusai voltak. 1718-tól a Bánság egyik kerületének a központja. 1724-ben kétszáz nyugat-bajorországi és szászországi német család költözött be. 1764-ben 71 német nyelvű kézműves család, majd 1780-ban és 1784-ben újabb németek érkeztek. 1778-tól Temes vármegyéhez tartozott, járási székhely volt. 1819-ben "bort, sok gyümölcsöt és kukoritzát termeszt, sok marhát nevel, sok méhet tart, jeles kőbányája van". Moise Bota ortodox tanító, aki Csokonait fordított románra és népies költeményeket is írt, 1820-ban itt jelentette meg az első latin betűs román ábécéskönyvet, amiért a szerb egyházi vezetés elbocsátotta állásából. 1828-ban 6937 lakosából 230 volt iparosmester és 36 kereskedő.

1848-ban lakossága a magyar forradalom mellé állt. Ortodox esperese, Dimitrie Petrovici Stoichescu Eftimie Murgu hívei közé tartozott. Június 21-én Atanasiu Desco vármegyei ügyészt választották képviselőjévé a pesti országgyűlésbe. November 14-én a temesvári helyőrség egyik különítménye itt verte meg Máriássy János őrnagy seregét és teremtett összeköttetést az ostromlott aradi várral.

A 19. század második felében kézművesei közül a legnagyobb hírnévre a fazekasok tettek szert. A kb. nyolcvan fazekas évente három-négyszázezer edényt állított elő, amelyeket nagyrészt Arad, Makó, Szeged és Titel piacain értékesítettek.

A várostól délre, az erdők között feltörő négy forrásának természetesen szénsavas, magas lítium- és vastartalmú vizét már a 16. század óta ismerték. 1818-ban indult el a fürdőélet. A vizet emésztő-, mozgásszervi és érrendszeri betegségek gyógyítására használták. 1860-

ban lóvasutat létesítettek Lippa és a források körül kiépült Lippafüred között.

1860-ban alakult zsidó hitközsége. 1867-ben, a német iparosok kezdeményezésére magyar tannyelvű magániskola, majd 1874-ben magyar tannyelvű polgári iskola indult.

1899-ben határából 6078 kataszteri hold volt erdő, 5115 szántó, 1504 legelő és 1086 rét. Az erdők a kincstár tulajdonát képezték, a szántókon pedig túlnyomóan paraszti kisbirtokok osztozkodtak. A legelőterület fele a községé volt.

1908-ban megjelent könyvében a polgári iskola tanára, az úttörő szociológus Braun Róbert társadalmi életét a toszkánai Sansepolcroéval hasonlította össze. A város társadalmán belül a következő, egymástól többé-kevésbé elkülönülő rétegeket különböztette meg:

A magyar értelmiséget az állami és megyei hivatalok alkalmazottai, a polgári és a felsőkereskedelmi iskola tanárai alkották. Külön köreik és szórakozásaik voltak, a községi politizálásban nem vettek részt.

A román intelligencia a szabad értelmiségi pályákon tevékenykedett. 1893-ban létrehozták a Lipovana hitelintézetet.

A városon belül területileg is elkülönült egy román és egy német negyed. A német iparosok és kereskedők közül sokan 48-as, magyarbarát hagyományokat őriztek és a népszámlálásokon magyarnak vallották magukat. Külön ipartestületben tömörültek, külön takarékpénztárat és dalárdát hoztak létre. Ehhez a réteghez sorolja Braun a betelepült 27 magyar kézműves családot.

Ortodox zsidó közössége főleg kereskedelemmel foglalkozott.

A város 393 önálló iparosából 137 volt román nemzetiségű. Túlnyomóan körükből kerültek ki a bőripari szakmák művelői (szűcsök, tímárok, csizmadiák). A község politikai életében a legfontosabb választóvonal a két fő etnikum között húzódott.

A német parasztokra fölnéztek szorgalmukért. Nemcsak a városi határt művelték, de a szomszédos román falvakban is béreltek szántóföldeket. Ezidőtájt már általánossá lett körükben a születésszabályozás gyakorlata. Főként csalódott német parasztok vettek részt az Amerikába irányuló kivándorlási mozgalomban. 26 magyar földműves család is lakta.

A román parasztok leginkább szarvasmarhát tartottak. Viszonylagos gazdagságukat a közlegelő biztosította, amelyből még a

szegényebbek is meg tudtak élni. Jellemző volt rájuk az igényes táplálkozás: viszonylag gyakran ettek húst és a 19. század végén áttértek a kukoricakenyérről a búzakenyérre.

1906-ban villamosvonalat avattak. A két világháború között itt tartották Románia nyugati felének legnagyobb szarvasmarhavásárát.

Ortodox templomának előzménye a 14. századból való. A törökök mecsetté alakították át. 1732-ben romjaiból barokk stílusban újraépítették, majd 1797-ben megnagyobbították. Freskóit 1732-ben Nedelcu Popovici mester készítette, de a bejárat közelében található képek jóval korábbiak. A külső falak szintén 1732-ben festett freskóit nagyrészt vakolat fedi. Ikonosztáznak legszebb képeit 1785-ben festették.

A templom mellett álló (egykor ortodox) iskola 1773-ban épült, ez volt a város első állandó román ortodox iskolája. Emeletét 1818-ban építették rá.

A római katolikus templom eredetileg a ferences kolostorhoz tartozott és a 14. századból való. 1756-ban barokk stílusban átépítették.

A török bazár épülete a 17. századból származik.

Az 1896-ban fölépített vashíd a város első állandó közúti hídja volt a Maroson, korábban pontonhíd szolgált az átkelésre. A híd helyéről hosszú vita folyt a város német és román polgárai között, végül kompromisszumos megoldással olyan helyre építették, amely egyik fél érdekeinek sem felelt meg. Ma ipartörténeti műemlék.

Lippafüreden (Băile Lipova) strand található. A 20. század második felében próbafúrásokat végeztek a vízkészlet jobb kihasználására. Ásványvizét Briza Lipovei ('Lippa szellője') és Lipova néven jelenleg két cég is palackozza. A város főként az ásványvíznek köszönheti ismertségét.

Forrás: Wikipédia

HASZNÁLT IRODALOM

Az útvonal és a különböző turisztikai látványosságokat bemutató szövegrészek forrásanyagai:

ÁDÁM L., KOSÁLY M., BELIA GY., KOVÁCS GY., CSATARI D., SZÁVAI J. (szerk.). 1975. Románia. 3., átdolgozott kiadás. Panoráma útikönyvek. Budapest, 683 old. + 32 térkép.

<http://hu.wikipedia.org>

<http://en.wikipedia.org>

HASZNOS CÍMEK

Természetvédelmi területek:

Néra Szurdoka - Parcul Național Cheile Nerei-Beușnița

<http://www.cheilenerei-beusnita.ro/>

Vaskapu - Parcul Natural Porțile de Fier

<http://www.portiledefierpn.ro/>

Cserna völgye - Parcul Național Domogled-Valea Cernei

<http://www.domogled-cerna.ro>

Zsil völgye - Parcul Natural Defileul Jiului

<http://www.defileuljiului.ro/ro/home.html>

Hátszeg – Geoparkul Dinozaurilor Țara Hațegului

<http://www.geopark.go.ro/>

Románia Natura 2000 területei – interaktív térkép

<http://www.icimgis.ro/sci/>

**AZ ÚTVONALLAL KAPCSOLATOS BOTANIKAI IRODALMI
VONATKOZÁSOK**

- BORBÁS Vincze. 1876. Jelentés az 1873 évben Bánság területén tett növénytani kutatásokról • [Bericht über die botanischen Forschungen im Banat i. J. 1873]. *Math. Termtud. Közl.*, 1873, **11**: 213-291.
- BORZA A. 1929. Vegetation et flore des Baines d'Hercule (avec une contribution de E. I. Nyárády). In: Grande Thermes d'Hercule, Banat Roumanie, pp. 16-18 și 33. București.
- BORZA A. 1931. II. Partie. Botanischer Führer durch die Umgebung von Băile Herculane (Herkulesbad) bis an die Donau. Pp. 56-63. In: A. BORZA (red.), *Guide de la sixième excursion Phytogeographique internationale*, Roumanie. Cluj: Minerva, 243 pp. + 18 Pl. + 1 hartă color.
- BORZA A. 1958. Vegetația rezervației Beușnița • La végétation de la réserve Beușnița. *Ocrot. Nat.* **3**: 117-127.
- BOȘCAIU N. 1971. *Flora și Vegetația Munților Țarcu, Godeanu și Cernei* • *La flore et la végétation des monts Țarcu, Godeanu et Cerna*. București: Edit. Academiei Române, 494 pp., 40 fig. /B: 487-494/.
- BOȘCAIU N. & RESMERIȚĂ I. 1969. Vegetația ierboasă xerofilă de aluviuni din sectorul Valea Eșelnița - Valea Mraconiei al Defileului Dunării. *Stud. Cercet., Ser. Bot.* **21**(3): 209-216.
- BOȘCAIU N. & TÄUBER F. 1983. Ein Phytogeographischer Treffpunkt: der Donauengpass. *Zbornik Radova (Sarajevo)* **72**, 21: 331-337.
- BUIA A. 1959. Plante rare pentru flora R. P. R. /România/, existente în Oltenia • Plantes rares pour la flore de la R. P. Roumaine signalées en Olténie. *Ocrot. Nat.* **4**: 13-42.
- BUIA A. & MALOȘ C. 1963. Prin regiunea Oltenia. *Natura, Biol.* (București) /ser. III/ **15**(3): 70-76.
- BUIA A. & MALOȘ C. 1963. Rarități floristice din Oltenia și importanța lor Raretés floristiques d' Oltenie et leur importance ·

- Флорестические редкости Олтенции и их значение *Lucr. Şti. Ins. Agron. Craiova* **6**: 3-25.
- BUIA A. & MALOŞ C. 1967. *Itinerarii de excursie, "Oltenia"*. Bucureşti: Edit. Meridiane.
- BUIA A. & PĂUN M. 1962. /Cap./ IV. Consideraţiuni asupra florei şi vegetaţiei. Pp. 75-90. In: ANONYMUS, Pajiştile din Masivul Parâng şi îmbunătăţirea lor. *Bul. Şti., Suppl., Inst. Agron. Craiova*, 587 pp. + 1 p. (erata).
- BUIA A., PĂUN M., MALOŞ C. & OLARU M. 1961. Ghid geobotanic pentru Oltenia (elaborată cu prilejul excursiei celei de a III-a Consfătuiri de g, organizată de Societatea de Ştiinţe Naturale şi Geografie din România în Oltenia, între 13-24 VII 1961). Craiova, 46 pp. + 4 Hărţi.
- BUIA A., PĂUN M., MALOŞ C. & OLARU M. 1963. Materiale pentru flora masivului Parîng. (Matériaux pour la flore du massif Parîng). *Lucr. Grăd. Bot. Bucureşti* /1961-1962(1): 267-296.
- BUJOREAN G. & POPESCU P. C. 1966. Rezervaţia naturală Domogled (Băile Herculane) • Das Naturschutzgebiet Domogled • /La réserve de Domogled (Băile Herculane)/. *Ocrot. Nat.* **10**(1): 5-29. /R: ge/.
- CIOCÂRLAN V. 2000. *Flora ilustrată a României - Pteridophyta et Spermatophyta*. Ediţia a doua revăzută şi adăugită. Bucureşti: Edit. Ceres, 1138 pp. + 1 /Addenda/. ISBN 973-40-0495-6.
- COLDEA G., BOŞCAIU N., LUPŞA V., PLĂMADĂ E. & RESMERIŢĂ I. 1970. Vegetaţia făgetelor din sectorul valea Eşelniţa - valea Mraconia al defileului Dunării • /Végétation des hêtraies du secteur: la vallée Eşelniţa et la vallée Mraconia du défilé du Danube/. *Stud. Cercet. Biol., Ser. Bot.* **22**(6): 467-474. / B: 13, R: ge/.
- COSTACHE M. 1967. Consideraţii fitogeografice asupra Defileului Dunării între Orşova şi Baziaş. *Analele Univ. Bucureşti, Ser. Şti. Nat., Geol., Geogr.* **16**(2): 157-162.
- COSTE I. & FAUR A. 1970. Cercetări asupra speciei *Tulipa hungarica* Borb. în România • Recherches sur l'espèce *Tulipa hungarica* Borb. en Roumanie. *Ocrot. Nat.* **14**(2): 203-208.

- CSATÓ /J./ 1874. Correspondenz. Petroseny in Siebenbürgen, am 16 Juli 1874. *Österr. Bot. Zeitschr.* **24**(8): 253. /despre *Potentilla haynaldiana* în Parâng etc./.
- CSÜRÖS Ş., POP I., HODIŞAN I. & CSÜRÖS-KÁPTALAN M. 1968. Cercetări floristice și de vegetație între Orșova și Eșelnița • Flora und Vegetation des Gebietes zwischen Cerna-Tal und Eșelnița. *Contrib. Bot.*, Grăd. Bot. Cluj /**1968**/: 277-312 + 2 Pl. /obs. GN: este Ieșelnița/ /R: ger, B: 29, 9 tab., 4 fig., lista pl, asoc. Veg., macromicete/.
- CUCU-POPOVA A. 1959. Contribuții la studiul geobotanic al vegetației din Depresiunea subcarpatică Celeiu-Tismana. *Natura* **11**(5): 94-104.
- DEGEN A. 1901. *Die Flora von Herculesbad - eine Vegetations-Skizze*. Budapest: Buchdruckerei-Actiengesellschaft Pallas, pp. 1-29.
- De MARTONNE E. 1981. Lucrări geografice despre România, sub îngrijirea V. Tufescu, Gh. Niculescu, Ş. Dragomirescu I. Cercetări asupra evoluției morfologice a Alpilor Transilvaniei (Carpații Meridionali). Traducerea și notele – Comentarii Gr. Niculescu. București: Edit. Acad. Române, 271 pp. + 11 Pl + 6 Hărți.
- DIHORU G., ANDREI M. & CRISTUREAN I. 1970. Date preliminare despre flora și vegetația ierboasă dintre Valea Mraconiei și Cazanele Mari ale Dunării • Preliminary records concerning to the flora and the herbaceous vegetation between “Valea Mraconia” and “Cazanele Mari” of Danube Defile. *Acta Bot. Horti Bucurest.* /**1968**/: 207-214.
- DIHORU G., ANDREI M. & CRISTUREAN I. 1972. Flora teritoriului dintre Valea Mraconiei și Depresiunea Dubova (Defileul Dunării) • Die Flora des Gebietes zwischen Valea Mraconiei und der Dubova Senke (Donau Engpass). *Acta Bot. Horti bucurest.* /**1970-1971**/: 479-514.
- DIHORU G., CRISTUREAN I. & ANDREI M. 1973. Vegetația dintre Valea Mraconiei - Depresiunea Dubova din Defileul Dunării • The vegetation between Mraconia valley and Dubova Depression in the Danube Defile. *Acta Bot. Horti bucurest.* /**1972-1973**/: 353-423.

- DIHORU G. & DIHORU A. 1994. Plante rare, periclitare și endemice în Flora României - Lista roșie. *Acta Bot. Horti bucarest.* /1993-1994/: 173-197.
- DIHORU G. & NEGREAN G. 2007. *Cartea Roșie a Plantelor superioare din România*. 605 pp. (sub tipar la Edit. Academiei Române).
- DOMIN K. 1932. Domugled, Kazanské soutěsky, Ada Kaleh a Vârciorova, *Publ. Fac. Sci. Univ. Carolina, Praha* **122**: 1-44 + IV Tab.
- FEKETE G. 1967. Der Walnuss-Baumhasel-Felsenwald der Berge von Oltenien. *Ann. Hist. Naturalis Mus. Natl. Hung., Pars Bot.* **59**: 163-173. /as. *Juglandi-Coryletum colurnae*, Valea Tismanei, Culmea Gornovița și Călugăreni, Mt. Vînturișul, alt. 500 /prob. Călug. este la S de Cloșani/, descr., coment, 5 fig., 1 tab, B: 22, R: ge/.
- GEORGESCU C. C. 1934. Studii phyto-geografice în basinul inferior al văiei Cernei (Băile Herculane). *Analele Inst. Cerc. Exper. Forest*, Ser. 1, anul **1**, nr. 1: 71-133 + 5 Pl. /Sistematica pinului negru în colab. cu V. Ionescu, p. 104/. /R: ge/.
- GEORGESCU C. C. & colab. IONESCU V. 1934. Sistematica pinului negru. P. 104. In: "Studii phyto-geografice în basinul inferior al văiei Cernei (Băile Herculane)". *Analele Inst. Cerc. Exper. Forest*, Ser. 1, anul **1**, nr. 1: 71-133.
- GRIGORE S. & COSTE I. 1982. *Bibliografia botanică a Banatului 1960-1979*. Institutul Agronomic Timișoara, Biblioteca Centrală, Timișoara, 1982, 64 pp.
- GRISELINI F. 1780. Versuch einer politische und natürlichen Geschichte der temeswarer Banats in Briefen an Standespersonen un Gelehrte. I-II, Wien, 1780, Wien: John. P. Krauss, 4°, 301, 135, (10) pp. + 8 Pl. /după E. Pop/.
- GRISELINI F. 1926. *Istoria Banatului Timișan* - Tradus de N. Bolocan. București: Edit. Asoc. Cult. Banat, 319 pp.
- HEUFFEL J. 1858. *Enumeratio Plantarum in Banatu temesiensi sponte crescentium et frequentius cultarum*. Vindobonae: Typis Caroli Vebberenter. 204 pp. et in *Verhandl. Zool.-Bot. Ver. Wien* **8**: 39-240.

- HOREANU C. & MITITELU D. 1992. Bibliografia floristică și geobotanică a Dobrogei. *Stud. Cercet., (Biol.-Muzeol.)*, Muz. Ști. Nat. Piatra Neamț **6**: 117-151.
- MĂGĂLIE E. 1970. Pădurea de liliac de la Ponoare • Le fourré de lilas (*Syringa vulgaris*) de Ponoare. *Ocot. Nat.* **14**(2) 181-186.
- MARSIGLI L. F. 1726. *Danubius Pannonico-Mysicus observationibus, geographicis, astronomicis, hydrographicis, historicis, physicis, perlustratus et in VI tomos digestus, cum tabula aeri incisis*. Hagae, Comitum et Amstelodami. 1726 in folio Atlantico. Tom. I. pp. 96 et tab. 46. T. II. pp. 149 et tab. 66. T. III. pp. 157 et tab. 35. T. IV. pp. 92 et tab. 33. T. V. pp. 154 et tab. 74. T. VI. pp. 128 et tab. 28. /în ultimul vol. Sunt observații privitoare la zona noastră/.
- MARSIGLI L. F. 1744. *Description du Danube depuis la montagne de Kalenberg en Autriche, jusqu'au confluent de la Rivière de Jantra dans la Bulgarie*. A la Haye, 1744.
- MATACĂ S. 2000. Istoricul cercetărilor botanice din teritoriul Parcului Natural Porțile de Fier • Histoire des recherches botaniques dans le Parc naturelle de la Portes de Fer. *Oltenia, Stud. Comun., Ști. Nat.*, Muzeul Olteniei, Craiova **16**: 85-88. /Istoric, B: 29, R: fr/.
- MATACĂ S. 2000. Protecția florei din teritoriul Parcului Natural Porțile de Fier. *Drobeta (Drobeta Turnu-Severin)* **10**: 138-144.
- MATACĂ S. 2000. Arondarea fitogeografică a teritoriului Parcului Natural Porțile de Fier. *Marisia, Studia Scient. Nat. (Tîrgu-Mureș)* **26**: 155-160.
- MATACĂ S. 2001. Caracterizarea florei Parcului Natural Porțile de Fier • The characterization of the flore in the Natural Park Iron Gates. *Oltenia, Stud. Comun., Ști. Nat.*, Muzeul Olteniei, Craiova **17**: 52-56. /analiza florei, numai date statist., semnalări noi (*Agrimonia pilosa*, *Asperula aristata* ssp. *scabra*, *Sycabiosa columb. pseudoban*, *Plantago subulata* ssp. *holosteumn*, *Onopordum tauricum*, *Groenlandia densa* - Cazanele Mari; caracteriz. ecol., elem. Fluor., 3 tab., B: 4, R: en/.
- MATACĂ S. 2002. Lista roșie a plantelor vasculare dispărute, periclitare, vulnerabile și rare din flora Parcului Natural Porțile de Fier. *Oltenia, Stud. Comun. Ști. Nat. (Craiova)* **18**: 103-108.

- MATACĂ S. 2002. Conspectul sistematic al plantelor vasculare din Parcului Natural Porțile de Fier (I). *Drobeta (Drobeta Turnu-Severin)* **11-12**: 255-295.
- MATACĂ S. 2002. Vegetația forestieră și arbustivă din Parcul Natural Porțile de Fier. *Drobeta (Drobeta Turnu-Severin)* **11-12**: 296-336.
- MATACĂ S. 2004. Asociații endemice din Parcul Natural Porțile de Fier. P. 42. In: ANONIM, Sesiunea Științifică - Conservarea diversității plantelor in “situ” și “ex situ”. Iași, 28-30 mai 2004. Universitatea “A. I. Cuza” Iași, Facultatea de Biologie Vegetală • Grădina Botanică “Anastasiu Fătu”. /rez., 4 asoc/.
- MATACĂ S. 2004. Asociații saxicole din arealul Parcului Natural Porțile de Fier • Associations saxicoles du Parc Naturel Portile de Fier. *Oltenia, Stud. Comun. Ști. Nat., Muz. Olteniei (Craiova)* **20**: 77-87. /8 fig, 1 tab, liste mari, asoc., R: fr, B: 17; KW: asoc. Veg., fitocenol., Parcul Natural Portile de Fier, Ban & Olt: CS & MH/.
- MATACĂ S. 2005. *Parcul natural Porțile de Fier*. Floră, vegetație și protecția naturii. Craiova: Edit. Universitaria. 550 pp. ISBN 973-742-165-5. /floră, veget., ocrot. nat.; 251 fig., 44 tab., B: 529-549, R: en, sîrb/.
- MIHĂILESCU I. 1928. Bibliografia floristică a Olteniei. *Arhivele Olteniei* 1928, p. 152.
- MORARIU I., DANCIU M. & ULARU P. 1973. Die Vegetation der flussinsel Moldova Veche • Vegetația insulei fluviale Moldova Veche. *Acta Bot. Horti bucarest.* /**1972-1973**/: 465-499.
- NEGREA Ștefan. 2001. Parcul Național Domogled - Valea Cernei. *Ecos (Pitești)* **13**: 95-100. /mai multe plante ocrot., 1 hartă, 2 fig., B&R= 0/.
- NEGREAN G. 1958-2004. “Bibliografia botanică a României”. Peste 43.000 fișe introduse în computer (kiadatlan kézirat).
- NEGREAN G. 1958-2004. Lista periodicelor cu profil botanic și micologic din România. (kiadatlan kézirat)
- NEGREAN G. 1970-2004. “Bibliografia micologică a României”. (kiadatlan kézirat).
- NEGREAN G. 1998. Lista standard a plantelor superioare din România. (kiadatlan kézirat).

- NEGREAN G. 1998. Lista standard a ciupercilor din România. (kiadatlan kézirat).
- NEGREAN G. 1998-2002. Plantele dioice din Romania; lista completă, clasificări, comentarii, taxonomie etc. (kiadatlan kézirat, illetve különböző dolgozatokban megjelent részleges listák)
- NEGREAN G. Flora sinantropă a căilor ferate. (kiadatlan kézirat)
- NEGREAN G. Lista Roșie a Plantelor Vasculare din România. (kiadatlan kézirat).
- NUȚU A., BOȘCAIU N., CÂNDEA M., COȘOVEANU R. 1974. Aspecte de vegetație de pe dealul Cetății Deva. *Sargetia. Acta Musei Devensis, Seria Ști. Nat.*, Deva, 197-208.
- OLARU M. 1978. Bibliografia Banatului. Științe naturale. *Caiete Banatica* 6 - Ser. Ști. Nat. Reșița, 186 pp. Muz. De istorie al jud. Caraș-Severin. /2149 titluti/.
- OLTEAN M., NEGREAN G., POPESCU A., ROMAN N., DIHORU G., SANDA V. & MIHĂILESCU S. 1994. *Lista roșie a plantelor superioare din România*. In: M. OLTEAN (coord.), *Studii, sinteze, documentații de ecologie*, Acad. Română, Institutul de Biologie, Nr. 1: 1-52.
- OPREA A. 2005. *Lista critică a plantelor vasculare din România*. Iași: Edit. Univ. "A. I. Cuza", ISBN 973-703-112-1. /668 pp., B: 1768 numere/.
- OPREA A. 2006. Bibliografie asupra florei vasculare a României. *Bul. Grăd. Bot. Iași, Supl.* /2006/, 95 pp., ISSN: 1224-2357. /fără nici o explicație, de fapt este o reșezare, alfabetică a bibliografiei de la lucrarea din 2005, Lista ritică..; listă 1804 numere/.
- PĂUN M. & POPESCU G. 1968. Materiale pentru flora și vegetația văii Sohodolului (județul Gorj) • *Materiaux pour la flore du territoire situé au long de la vallée du Sohodol, de département du Gorj. Bul. Ști.*, Univ. Craiova, *Fac. Agric., Hortic., Ști. Nat.* **10**: 13-20.
- PĂUN M. M. & POPESCU G. 1971. Flora spontană din cursul superior al văii Oltețului. *Comunic. Bot.* **12**: 163-171.
- PĂUN M. & POPESCU G. 1979. Aspecte din vegetația Văii Sohodolului, jud. Gorj. *Stud. Cercet.*, Târgu-Jiu, 1978: 93-97.

- PÉTERFI M. 1906. Déva flórája. A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társaság Évkönyve • /Anuarul Societății de Istorie și Arheologie al Județului Hunedoara/ **16**: 88-104. /non vidi/.
- PÉTERFI M. 1926. Adatok Déva Flórájához. *Publ. Muz. Județului Hunedoara*, anul **II(XXIV)** No. 1-2. pp. 27-31. /listă spp., R: rm/.
- PÓCS T. 1957. Contributions à la flore des Carpathes Orientaux et Méridionaux. *Ann. Hist.-nat. Mus. Nat. Hung.*, Pars Biol., Ser. Nova, 1957, **8**: 205-217.
- PÓCS T. 1961. Flore du Massif du Parîng (Carpathes méridionaux en Roumanie). I. *Fragmenta Bot. Mus. Hist. Nat. Hung.* **1**(1-4): 49-128.
- PÓCS T. 1962. Flore du Massif du Parîng (Carpathes méridionaux en Roumanie). II. *Fragmenta Bot. Mus. Hist. Nat. Hung.* **2**(1-4): 73-130.
- PÓCS T. 1962. Botanikai vándorutak az Olt völgyén. *Élővilág* **7**(4): 3-10.
- PÓCS T. 1963. Adatok a Déli-Kárpátok növénytakarójának ismeretéhez. /Daten zu den Kenntnissen über die Pflanzendecke der Süd-Karpaten/. *Acta Acad. Paed. Agriensis* **9**: 229-247.
- PÓCS T. 1968. Flore du Massif du Parîng (Carpathes méridionaux en Roumanie). III. *Fragmenta Bot. Mus. Hist. Nat. Hung.* **5**(1-4): 69-98. Anul apariției este 1968, nu 1963, corectează (dupa Orban 2003).
- PÓCS T., BORHÍDI A., JUHÁSZ-NAGY P., SIMON T., SKOFLEK I. & VIDA G. 1957. Contributions à la flore des Carpathes orientaux et méridionaux. *Ann. Hist.-nat. Mus. Nat. Hung.* **8**: 205-217.
- PÓCS T. & SIMON T. 1957. *Aubrietia croatica* Sch., Nym. et Ky., neu für die Flora der Karpaten und Rumäniens. *Acta Bot. Acad. Sci. Hung.* **3**: 31-36
- POPOVA-CUCU A. 1968. Contribuțiuni la studiul geobotanic al vegetației din Depresiunea subcarpatică Celeiu-Tismana. *Natura (București)*, /ser. III/, **11**(5): .
- POPOVA-CUCU A. 1970. Vegetația de pe calcarele din Podișul Mehedinți • Растительность на известняковых поверхностях Мехединского плато. *Stud. Cercet. Geol., Geofiz. & Geogr.*, Ser.

Geogr., Ses. Ști. Jubil. Inst. Geogr. **17**(1): 77-84. /Polypodium interjectum, Stipa calamagrostis, ?Acer hircanicum - ultima nu sunt sigur, era pe o hârtioară, de procurat sau de rev. lucrarea/.

PURCELEAN Ș. 1953. O contribuție la cunoașterea florei pădurilor de la Tismana • K izuchenii lesnoi flory v Tismana. *Revista Pădur.* **68**[4](7): 41-42. /R: rs/.

RĂDUȚOIU D. 2004. Date noi cu privire la flora bazinului Cernei de Olteț (Vâlcea). Pp. 127-145. In: ANONIM, Volum omagial, cu prilejul Sesiunii Jubiliare a Grădinii Botanice din Craiova. 7 VI 2002.

RĂDUȚOIU D. 2004. Specii endemice și de interes floristic identificate în Bazinul Cernei de Olteț. Pp. 38-39. In: ANONIM, Sesiunea Științifică - Conservarea diversității plantelor in “situ” și “ex situ”. Iași, 28-30 mai 2004. Universitatea “A. I. Cuza” Iași, Facultatea de Biologie Vegetală • Grădina Botanică “Anastasiu Fătu”. /rezumat, Peucedanum rochelianum, Dactylorhiza maculata schurii, Luzula forsteri, Barbarea stricta, Scabiosa lucida barbata, Carex flacca, Succisa pratensis, Trisetum flav, Orchis milit, Myosurus/.

RĂDUȚOIU D. 2005. Considerations on the flora characteristics in the basin of the Cerna- Olteț river (Vâlcea county) • Considerații cu privire la caracterul florei din bazinul Cernei de Olteț (jud. Vâlcea). *Acta Horti Bot. bucest.* **32**: 71-76.

RĂDUȚOIU D. 2005. Importante arii de protecție din bazinul Cernei de Olteț • Important protection areas of the Cerna of Olteț basin. *Oltenia, Stud. Comun., Ști. Nat.*, Muzeul Olteniei, Craiova **21**: 213-215. /listă arii, argumente bot, plante, B: 8, R: en/.

RĂDUȚOIU D. 2006. Southern elements in the Cerna of the Olteț River Basin. P. 232. In: ANONIM. 2006. *Plant, fungal and habitats diversity investitation and conservation. IV Balkan Botanical Congress.* Sofia, Bulgaria. 20-26 June 2006. Book of abstracts. Sofia, 314 pp. (poster). /KW: Southern elements, Cerna River, Romania/.

RĂDUȚOIU D. 2006. Areas of botanical importance in the Cerna of Olteț River basin. P. 272. In: ANONIM. 2006. *Plant, fungal and habitats diversity investitation and conservation. IV Balkan Botanical Congress.* Sofia, Bulgaria. 20-26 June 2006. Book of

- abstracts. Sofia, 314 pp. (poster). /KW: Areas, endangered taxa, Cerna Basin/.
- RĂDUȚOIU D. 2006. Vegetația acvatică din Bazinul Cernei de Olteț • Aquatic vegetation in the Cerna of Olteț river basin. *Oltenia, Stud. Comun., Ști. Nat.*, Muzeul Olteniei, Craiova **22**: 72-76. /descr. 4 asoc. veg., 3 tab., B: 26, R: en/.
- RĂDUȚOIU D. 2006. Vegetația palustră din Bazinul Cernei de Olteț • Paludous vegetation in the Cerna of Olteț river basin. *Oltenia, Stud. Comun., Ști. Nat.*, Muzeul Olteniei, Craiova **22**: 77-80. /descr. 7 asoc. veg., B: 18, R: en/.
- RĂDUȚOIU D. 2006. Flora și vegetația bazinului Cernei de Olteț. Teză de doctorat. Univ. București.
- RĂDUȚOLIU D & COSTACHE I. 2007. New chorologic data in the region of Oltenia (Romania). *Planta Europa, 5th European Conference on the Conservation of Wild Plants in Europe „Working Together for Plants”*, September 5-9, 2007, Cluj-Napoca, Romania, Abstracts, p. 58. /P:oster, aci nu lista/.
- RĂDUȚOIU D., COSTACHE I. & DUMITRIU D. 2005. Semina plantarum spontaneorum anno 2005 in regionis Vâlcea & Mehedinți lecta. *Index Seminum*, Hort. Bot. “Alexandru Buia” Craiova **47**: 34-35.
- RĂDUȚOIU D., RĂDUȚOIU A & RĂDUȚOIU M.I. 2005. Asociații vegetale ierbacei din Depresiunea dubcarpatică Vâlceană • Herbaceous vegetal association in Vâlcea subcarpathian depression. *Oltenia, Stud. Comun., Ști. Nat.*, Muzeul Olteniei, Craiova **21**: 23-26. /listă asoc., descrieri, 1 tab., B: 12, R: en/.
- RESMERIȚĂ I. 1970. Taxoni noi și rari în flora României (Valea Țesna, jud. Mehedinți). *Stud. Cercet. Biol., Bot.* **22**(3): 217-222.
- RESMERIȚĂ I. 1971. Flora Văii Țesna (județul Mehedinți). *Comun. Bot. (București)* **12**: 133-149.
- RESMERIȚĂ I. 1972. Vegetația lemnoasă din Valea Țesnei (jud. Mehedinți). *Stud. Cercet. Biol., Ser. Bot.* **24**(4): 277-293.
- ROCHEL A. 1828. *Plantae Banatus rariores, iconibus et descriptionibus illustratae...* Pestini: L. Landerer, iv + 84 + [8] + Tab. xl + 42 tab. + [4] pp. /titlul copmplet: "Plantae Banatus

rariores, iconibus et descriptionibus illustratae, praemisso tractu phytogeographico et subnexis additamentis in terminologiam botanicam". Pestini: Landerer, folio, /xx, 84 pp./

- ROCHEL A. 1838. *Botanische Reise in das Bannat in Jahre 1835, nebst Gelegenheitsbemerkungen und einem Verzeichniss aller bis zur Stunde daselbst vorgefundenen, wildwachsenden phanerogamischen Pflanzen, sammt topographischen Beiträgen über den südöstlichsten Teil des Donaustromes im österreichischen Keiserthum*. Pesth: L. Landerer, 8°, i-viii + 1-90 & 1 Lito.
- ROMAN N. 1971. Elemente noi pentru caracterizarea fitogeografică a Porților de Fier. *Stud. Cerc. Biol., Ser. Bot.* **23**(6): 477-484.
- ROMAN N. 1974. *Flora și Vegetația din sudul Podișului Mehedinți* • The flora and vegetation of the south of the Mehedinți tableland. București: Edit. Academiei Române, 222 pp. + 5 Tab.
- RUSMIR I. 1944. Sasca - Montană. *Enciclopedia Turistică Românească* **11**: 82-86.
- SANDA V., POPESCU A. & BARABAȘ N. 1998. Bibliografia fitocenologică a României. *Stud. Comunic., Biol. Veg. Complexul Muzeal de Ști. Nat. Bacău* **15**: 1-144.
- SĂVULESCU Tr. (ed.). 1952-1976. *Flora României* • *Flora Romaniae*. București: Edit. Academiei Române. Vol. **1-13**.
- SCHNEIDER-BINDER E, BOȘCAIU N., COLDEA G., LUPȘA V, PLĂMADĂ E., RESMERIȚĂ I. & STOICOVICI L. 1970. Zur Felsenvegetation der Sektoren Eșelnița-Mraconia und Kazanpass-Tricule (Durchbruchtal der Donau) I. *Rev. Roumaine Biol., Bot.* **15**(5): 311-322.
- SCHNEIDER-BINDER E, BOȘCAIU N., COLDEA G., LUPȘA V. & RESMERIȚĂ I. 1971. Zwei neue xerotherme Felsengesellschaften aus dem Durchbruchtal der Donau. *Rev. Roumaine Biol., Bot.* **16**(2): 97-103.
- SCHRÖTT L. 1968. Vegetația rezervației naturale Cheile Nerei • La végétation de la reserve naturelle des gorges de la Nera. *Ocrot. Nat.* **12**(2): 193-201.
- SCHRÖTT L. 1969. Contribuții la cunoașterea florei Cheilor Nerei • Contributions à la connaissance de la flore des gorges de Nera. *Comunic. Bot.* **9**: 135-140.

- SCHRÖTT L. 1972. *Flora și vegetația rezervației naturale Beușnița-Cheile Nerei (Munții Aninei)*. Teză de doctorat. Universitatea București, Fac. Biologie. 398 pp, 71 fig., 82 tab., B: 396.
- SCHRÖTT L. & OPREA V. Flora pteridofitică a rezervațiilor naturale Beușnița-Cheile Nerei • La flore ptéridophyte de la réservation naturelle Beușnița - les gorges de la Nera. *Cercet. Biol. (Timișoara)* **2**: 19-28.
- SCHWARZOTT J. G. 1831. Die Hercules Bäder bei Mehadia. Viena.
- ȘTEFUREAC T. I. 1970. Cercetări asupra florei și vegetației de la Porțile de Fier • Researches on the flora and vegetation of the “Porțile de Fier » region (Roumania) • Исследование флоры и растительности в районе Железных Ворот (Румынийя). *Analele Univ. București, Biol. Veg.* **19**: 193-204.
- ȘTEFUREAC T. 1972. Cartograme. Comentarii. E. Floră și vegetație. Pp. 157-161. In: ANONIM, “Atlasul complex 'Porțile de Fier'”. Cartograme Thallophyta: Taxoni și cenotaxoni noi (XXII); taxoni noi pentru țară (XXIII).
- ȘTEFUREAC T. I., POPESCU A., ZITTI R. & MIHAI G. 1971. Analiza florei cormofitelor din sectorul Șvinița-Tricule (Clisura Dunării) • Analyse de la flore des Cormophytes du secteur de Șvinița-Tricule (Clisura Dunării) - Roumanie. *Comunic. Bot.* **12**: 111-131.
- TÄUBER F., VICOL E. C. & SCHNEIDER-BINDER E. 1970. Spectrele florei din sectorul Valea Eșelnița-Cazane-Trei Cule (Defileul Dunării) • Die Spektren der Flora aus dem Gebiet Eșelnița-Tal-Cazane-Trei Cule (Donauengpass). *Contrib. Bot. (Cluj)* /1970/: 91-97. /Defil. Dun: Ban: MH: spectre floră, 1 fig, 4 tab, B: 1, R: ge/.